

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина

**«ҰЛТТЫҚ ҚАЗЫНА»:
МҰРАЖАЙЛАРДАҒЫ «ЖАНДЫ» САБАҚТАР
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАМАЛАРЫ**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ
«ҰЛТТЫҚ ҚАЗЫНА»: «ЖИВЫЕ» УРОКИ В МУЗЕЯХ**

Астана
2018

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2018 жылғы 5-наурыз № 2 хаттама).

Рекомендовано к изданию Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол № 2 от 5 марта 2018 года).

«Ұлттық қазына»: Мұражайлардағы «жанды» сабақтар әдістемелік ұсынымдамалары – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2018. – 96 б.

Методические рекомендации «Ұлттық қазына»: «живые» уроки в музеях – Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2018. – 96 с.

Әдістемелік ұсынымдамалар білім берудің жаңа парагдимасы негізінде мұражайларда «жанды» сабақ ұйымдастыруға арналып отыр.

Әдістеме өскелең ұрпақтың рухани жаңғырып, қоғамдық санасын қалыптастыруда, ғылыми қызығушылығын оятуда, сабақтың тәрбиелік әлеуетін дамытуда ұстаздарға беретін көмегі көп.

Сонымен қатар, мектептегі оқу жүктемесін азайту, кәсіптік бағдар беру, мұражайға барушылар қатарын көбейту сияқты бірқатар мәселелерді шешуді үлкен роль атқарады.

Орта мектеп мұғалімдеріне, мұражай қызметкерлеріне, ұйымдастырушы педагогтарға «жанды» сабақты жүргізуге әдістемелік көмек ретінде дайындалған.

Методические рекомендации направлены на организацию «живого» урока в музеях на основе новой парадигмы образования.

Методические рекомендации окажут помощь педагогическим кадрам в работе по духовному возрождению, формированию общественного сознания подрастающего поколения, совершенствованию знаний в области науки, популяризации научных интересов, развитию воспитательного потенциала уроков.

Кроме того, они организация «живых» уроков будет играть большую роль в решении ряда вопросов, таких как сокращение учебной нагрузки на школы, профессиональная ориентация и увеличение посещаемости музея.

Разработана в помощь учителям школ, музейным работникам, педагогическим кадрам.

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2017

© Национальная академия
образования им.И.Алтынсарина, 2017.

КІРІСПЕ

Бүгінгі таңда Қазақстандағы білім мазмұнын жаңарту тұрғысынан қарағанда мұражай педагогикасы, мұражай ерекшелігі арқылы білім беру және тәрбиелеу жұмысына айрықша мән берілді. Бұл көбінесе мұражай жұмыс бағытының ауқымды және көп қырлы болуына байланысты мектептердегі білім беру мен тәрбиелеу үдерісіне толықтай белсенді түрде енгізуге мүмкіндік береді. Қазіргі заманғы мұражайлар – өмірдің шынайы құндылықтарының шоғырландырылған көрінісі. Олардың негізгі миссиясы Қазақстан халықтарының тарихи-мәдени мұралары мен рухани дамуын зерттеу және сақтау болып табылады.

Қазақстан Республикасының «Мәдениет туралы» Заңында «Мұражай заттары мен мұражай коллекцияларын сақтау, зерделеу және көпшілікке көрсету үшін құрылған, мәдени, білім беру, ғылыми-зерттеу функцияларын жүзеге асыруға және Қазақстан Республикасының тарихи-мәдени мұрасын кеңінен танытуды қамтамасыз етуге арналған мәдениет ұйымдары мұражайлар болып табылады»– деп көрсетілген. Бүгінгі таңда Қазақстанда 150-ден астам түрлі профильдер мен меншік нысандарының мұражайлары тіркелді[1].

2014 жылы Қазақстан Республикасы Ұлттық музейінің ашылу салтанатында Мемлекет басшысы - «Музей біздің ұлттық рухымызды көтеру жағынан ғана емес, елімізді әлемге таныту тұрғысынан да белгілі болады. Біздің тарихымыз мақтан етуге лайықты. Ерлік пен елдіктің тарихы. Мыңжылдықтар қойнауынан бастау алатын қазақ шежіресі - адамзат тарихының ажырамас бөлігі», - деді.

Елбасы Н.Ә. Назарбевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласында өскелең ұрпақты патриоттық, халықаралық, адамгершілік-эстетикалық тәрбиелеу, ғылым мен мәдениетті дамыту мақсатында мұражайларға, мұражай-қорықтарға, ҚР Ұлттық мұражайына ерекше көңіл бөлінген[2].

Қазақстан Республикасы Мемлекеттік хатшысының 2015 жылғы 30 қазандағы № 7 өкімімен 2015-2017 жылдарға арналған Қазақстан Республикасының мұражайларын жаңғырту жөніндегі іс-шаралар жоспары бекітілді. Бекітілген іс-шаралар жоспарының 10-тармағында «Келушілерді тарту мақсатында Қазақстан мұражайларында шығармашылық тұлғаны дамытудың негізі ретінде мұражай педагогикасын енгізу жөніндегі жұмысты жандандыру (ересектер мен балаларға арналған шеберлік сабақтары, этносабақтар)» мұражай педагогикасын енгізуді арттырудың қажеттілігі көрсетілген[3].

Тарихты оқыту арқылы тәрбиелеу саласына қатысты еңбектер жарық көргенімен, аталған саладағы әдебиеттердің орнын толтыра алмай келеді. Міне, осы кемшін тұсымызды толтыру мақсатында белгілі ғалымдардың ғылыми еңбектері жарық көрді. Мәселен, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Ү.Д. Мұңалбаеваның «Мұражай педагогикасы» мен

тарих ғылымдарының кандидаты. Ғ.Ш. Файзуллинаның «Тәуелсіздік кезеңіндегі (1991-2005 жж.) Қазақстан музейлерінің мәдени-біліми қызметтері» атты осындай іргелі еңбектердің қатарына жатады.

Бүгінгі мектептер «Ұлттық қазына: мұражайлардағы «жанды» сабақтар инновациялық жобасы арқылы мұражайлардың мүмкіндіктері мен ресурстарын пайдалануы қажет. Мектептегі оқу процесі жеткілікті түрде реттеліп, білім деңгейі бақылауда болады. Сондықтан мұражайдағы «жанды сабақтарда» оқытудың кіріктірілген тәсілдерді табу аса маңызды.

Мұражайлар бейресми немесе «мектеппен қатар» білім беру саласында жұмыс жасайды. Алайда, қазір мұражайға тек ақпарат алу үшін ғана бас сұғатын кезеңнен өттік. Сондықтан бұл кезеңде іс-шаралар мұражайының нақты үлгісі: келушілердің мұражай процесіне қатысуы, мұражай нысанымен тікелей байланыста болуы маңызды. Бұл білім берудің маңыздылығын арттыруға, табиғат құбылыстарын бақылауға немесе материалдық орта объектілерін қарауға, балалардың танымдық тәжірибелерімен танысуға, ақпарат жинауға және жинау қабілетін дамытуға негізделген бастапқы көзден алынған ғылыми және эстетикалық ұғымдарды байланыстыруға көмектеседі.

Оқу үрдісінің өзін-өзі ынталандыру, жалпы білім беретін мектептерде, гимназияларда, лицейлерде, колледжде оқитын оқушылардың патриоттық тәрбие беруі үшін өздерінің тәуелсіз білім алу дағдыларын үйрену үшін мұражайларда «жанды» сабақтар аса маңызды.

Өкінішке орай, мұғалімдердің бәрі мұражайдың білім беру мүмкіндіктерінің ерекшеліктерін толық түсіне бермейді. Мысалы, бір сағат ішінде «бірдеңе немесе біреу туралы бәрін білуге болады» деп есептейді.

«Ұлттық қазына» бірегейлігі: мұражайлардағы «жанды» сабақтарды мұражай мен мектеп бір-бірін алмастырмай жасайды. Мектеп балаларды сыныптын тыс жерлерге шығарып, оқытудың қызықты тәсілі ретінде жаңаша оқытады.

Мұражай адамға эмоционалық әсер ететін бірегей, арнайы ұйымдастырылған кеңістік құру үшін әзірленген; оқу үрдісін толықтыруға және әртараптандыруға, білім алушыларға зерттелген материалды практикалық қолдануды көрсетуге және мұражайларға баруды енгізуге, мұражай мәдениетін қалыптастыруға шақырады.

Осылайша, «жанды» сабақтар қоғамның толыққанды және өміршең, Қазақстанның азаматы мен патриотына айналатын баланың белсенді шығармашылық тұлғасын қалыптастыруға бағытталған бірқатар міндеттерді шешеді.

1 Әлеуметтік маңызы бар құндылықтарды тасымалдаушы және сақтаушы ретінде мұражайдың білім беру кеңістігіне кіріктірілуі

Білім беру реформаларын жүзеге асыруда әрбір мемлекет өз проблемаларын шешуге тырысады. Оның негізінде ұлттық басымдықтарды қалыптастырады. Алайда, ортақ нәрсе бар. Әрбір баланың қабілеттерін барынша дамыту міндетін қойған көптеген елдердің бастамашылары назарын мұражайларға аударады.

Мұражайдың білім беру кеңістігіне интеграциясы қазіргі заманғы білім беру ұйымын дамытудың анықталған мынадай стратегияларын ескереді:

- қазіргі педагогикалық ғылым;
- білім беруді дамытудың мемлекеттік саясаты;
- білім беру стратегиясының аймақтық құрамдас бөлігі;
- Қазақстандық білім берудің сыртқы міндеті

1.1. Қазіргі педагогикалық ғылым

Қазіргі педагогикалық ғылым экономикада, бұқаралық ақпарат және ақпарат саласында және әлеуметтік салада орын алып жатқан бірыңғай мәдени кеңістіктің қалыптасуының жылдам үдерістерін қамтиды.

Олар мектептің миссиясы болып табылатын өмір тәжірибесін беру үшін әлем ашық ашық көп мәдениетті кеңістікке айналады. Ғаламдық жаһандану жағдайындағы жаңа қоғамда орын алған ірі экономикалық өзгерістер мен технологиялық жетістіктер қоғам дамуының қозғаушы күші болып табылатын білім жүйесіне орасан ықпалын тигізіп отыр. Әлемдік қауымдастықтың біртұтас білім кеңістігін қалыптастыруға бағытталған ортақ мүддеге барынша әрекеттенуі жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген саналы да парасатты тұлғаны тәрбиелеу қажеттігін көрсетеді.

Жеке тұлғаның адамды адам ете түсетін қасиеттерін ашып көрсету, руханилығын дамыту – заман талабы. Егер адам руханишылығынан айырылса, онда ол эмоция мен сезімнен айырылады. Бұл сезімдер жеке тұлғаның бойында өмірге келген сәтінен бастап бірге дамиды, жасы ұлғайған сайын қоршаған ортасына сәйкес бірге қалыптасады.

Тәлім-тәрбие тұжырымдамасында "Тәрбиедегі басты бағыт – әрбір адам, ең алдымен өз халқының перзенті, өз Отанының азаматы болуы керек екенін, ұлттың болашағы тек өзіне байланысты болатынын есте ұстауға тиіс. Оның осындай тұжырымға тоқталуына ұлттық әдет ғұрыптар мен дәстүрлер көмектеседі, солар арқылы ол жалпыазаматтық мәдениетке аяқ басып, өз халқының мәдени игілігін басқа халықтарға жақын да түсінікті ете алады. Сондықтан әрбір ұрпақ өз кезімен өткеннің тағдыры мен талаптарын объективті факторлар ретінде ұсынып, сол арқылы ұрпақты өмірге даярлап, оларды жинақталған бай тәжірибе негізінде тәрбиелей отырып, өзінің ата-аналарының рухани мұрасын игере түсуі керек» екені айтылған.

“Қазақстан -2030” Ел Президентінің Қазақстан халықтарына жолдауында Қазақстан азаматтарының денсаулығын, білімі мен әл-ауқатын арттыруға, экологиялық ортаны жақсартуға ерекше мән берілген. Қазақстан Республикасының Ата Заңының 27-бабында да «балаларына қамқорлық жасау және оларды тәрбиелеу – ата-ананың етене құқығы, әрі міндеті» деп белгіленген. Әрбір ата-ана өз перзентінің әдепті, саналы, иманды, білімді, Отанының сүйікті және кішіпейіл азаматы болып жетілуін қалайды.

Соңғы жылдары жүргізіліп жатқан қазақ халқының сан ғасырлық мәдени мұрасын зерттеу бұл елдігіміздің рухани, тарихи, мәдени негіздерін айқындау екендігіне дау тудырмайды. Рухани мұраларымызды елімізге және әлемге таныту бұл ұлттық ұстанымдарымызды айқындайды.

Академик Г. Волков «Батыстан келген бұл рухани апаттан жастарды аман алып қалудың жолын қарастыруымыз керек. Ол әр халықтың ғасырлар бойы ұрпақ тәрбиесінде қалыптасқан, түрлі сындардан өткен, халықтың бай тәжірибесіне сүйенген халықтық педагогика болмақ» -дейді.

Осы жағдайда қоғамның алға басуы және болашақ ұрпақтың қандай дәрежеде қалыптасуы тарихи тәжірибеміздегі педагогикалық құнды мұраларды қайта жаңғырта отырып пайдалануға тікелей байланысты. Қандай да болсын тарихи тамырынан, табиғи болмысынан қол ұзу жақсылыққа әкелмейді. Өйткені өзінде бар, ежелден сіңісті болған құндылықтардан ажырау тарихи сананы күңгірттендіріп, көрінгенге еліктеп, жанасымы аз бөгде түсініктердің жоғын жоқтатып, намысына нұсқан келтіретін құбылыс. Көне заманнан келе жатқан таным-түсінік, әдеп тағылымдарын ұғыну, білу және өмірге үйлесімділерін әжетке жарату жастардың туған халқына деген құрметінің артып және өнегенің рухани түлей түсуіне ықпал етеді[4].

1.2. Білім беруді дамытудың мемлекеттік саясаты

Мемлекеттік саясат Қазақстандағы мектеп білімін стратегиялық жаңғырту бағытында жүзеге асырылады. Жалпыға бірдей жаһандану мен жаңғырту жағдайында сыртқы шарттардың талаптарына сәйкес білім беру жүйесіндегі өзгерістер аса маңызды болып табылады. Адамзаттық капиталға, оның ішінде білім беру жүйесіне салынған инвестициялар экономика мен қоғам үшін маңызды қайырым беруіне септігін тигізеді. Бұл өзгерістер жылдам өзгерілетін әлемде бейімделе алатын, техникалық үдемелі, өндірістік жұмыс күшін құруға аса қажетті. Халықтың білім беруге, дағдылыққа, қабілеттілікке инвестиция салған елдер ғана болашақта жетісті экономика болады.

ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Қазақстан Халқына арналған Жолдауында атап өткендей: «Білім беру – дегеніміз адамзат тіршілігінің стратегиялық маңызды саласы, тұлғаның қабілеттілігін дамытатын бірегей әлеуметтік институт. Білім берудің сапасынан технологиялық, экономикалық, саясаттық үдерістің

қарқыны, қоғамдағы мәдениет пен руханият жағдайы және ақырында адамның саулығы байланысты. Білім беру саласындағы Қазақстанда өткізіліп жатқан мемлекеттік саясат Республикамыздың ең маңызды мақсатына бағытталған – бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына кіру» [1].

Білім беру саласында Қазақстан Республикасының мемлекеттік саясатын жүзеге асырудың ұйымдастыру негізі Қазақстан Республикасының 2011-2020 жылдарға, қазақстандық білім беруді түрлендірудің жалғасын қамтамасыз ететін Мемлекеттік білім беруді дамыту бағдарламасы болуы тиіс.

Бағдарлама білім беру саласында мемлекеттік саясаттың ұйымдастыру негізі ретінде білім беру және тәрбие беру құрылымында, мазмұнында және технологияларында, басқару жүйесінде, білім беру қызметі субъектілерінің құқықтық-ұйымдастыру түрлерінде және қаржылық-экономикалық механизмдерінде өзгерістерді қамтитын ресурстар мен іс-шара мерзімдері бойынша өзара байланысқан кешендер болып табылады.

ҚР Үкіметі 2011 жылы 11 ақпанда Қазақстан Республикасының 2011 – 2020 жылдарға Мемлекеттік білім беруді дамыту бағдарламасын жүзеге асыру бойынша іс-шаралар жоспарын бекітті. Бағдарлама екі кезеңмен жүзеге асырылады: 2011-2015 жылдар және 2016-2020 жылдар.

Бағдарламаны жүзеге асырудың бірінші кезеңінде (2011 – 2015 жылдары) жеке бағыттар бойынша білім беруді дамыту модельдерін әзірлеуге, олардың сынамасына, сонымен қатар ауқымды түрлендірулер мен эксперименттердің басталуына байланысты жұмыстар жүргізу қарастырылды.

Екінші кезеңде (2016-2020 жылдар) басымдық, жабдық, білім беру жүйесін дамыту мәселелерін шешуге бағытталған шараларға инвестициялар сатып алуды болжайтын іс-шараларды (білім берудің материалдық инфрақұрылымын түрлендіруге және басқа шығыны жоғары жұмыстар, әдістемелік, кадрлық, ақпараттық қамтамасыз ету) жүзеге асыруға беріледі, алдыңғы кезеңдерде алынған нәтижелерді енгізуге және таратуға бағытталған іс-шараларды жүзеге асыру қарастырылды.

Кезеңнің әрқайсысында Бағдарламаны жылдар бойынша жүзеге асыру барысын сипаттайтын көрсеткіштердің өзгеруі және бағдарламалық-іс-шаралардың білім беру жүйелерінің жағдайына әсері жоспарланады.

Қазақстанға білім беруді түбегейлі өзгерту қажет: білім беруге инвестицияларды айтарлықтай және тұрақты арттыру, оның сапасын жақсарту[5].

1.3. Аймақтық білім беру стратегиясы

Аймақтық білім беру стратегиясының құрамдас бөлігі өңірдің ерекшелігін, оның дәстүрлері мен сапалық сипаттамаларын есепке алып, мыналарды қамтиды:

- аймақтық компоненттің негізгі білім беру стандарты мен білім мазмұнын табиғи үйлесуі;
- білім беру кеңістігінің шекарасын кеңейту және оқу процесіне өңірдің бай мәдени әлеуетін тарту;
- оқу үрдісінде аймақтың мәдени мұрасын дамытудың формалары мен инновациялық тәсілдерін дамыту.

Қазақстан Республикасының аумағы туралы білім алудың үлкен ағымын игеру - мектеп пәндерінің мазмұны бойынша өңірлік компоненттерді зерттеуді жетілдіру қажет. Әр пәннің өзінің аймақтық құрамдас бөлігі болып табылады.

1.4. Қазақстандық білім берудің сыртқы міндеті

Қазақстандық білім берудің *сыртқы міндеті* қазіргі заманғы білім беруді дамытудың ең қуатты стратегиясы болып табылады, ол жаһанданумен байланысты, ол қоғамдық сананың әр түрлі нысандарында көрініс табады. Ең бастысы, ұлттық мәдениеттің дағдарысы, адамның рухани өзін-өзі анықтауының негізін қалыптастыруға бағытталған патриоттық және *рухани тәрбие* идеяларын жандандыру қажеттігін бірінші орынға қоюға әкеледі.

Ел мен ұлтты жаңғыртудың серпіні, қоғамның санасын сапалы өзгерту, азаматтық қоғамды дамыту, азаматтардың қызметі.

Рухани көздер - ғасырлар даналығы, ұрпақ, тарихтың жарқын мысалдары мен бейнелеу тәжірибесі. Жас ұрпақ үшін өте маңызды, тек білім ғана, жоғары ойлар мен мақсаттар, адамға рухани нәрсе болатын маңызды ой, оны ішкі және сыртқы жағынан әдемі етеді. Қазіргі ұрпақтың ерекше тарихи жауапкершілігі - Тәуелсіздіктің табыстары мен жетістіктерін сақтау және көбейту. Сондықтан, барлық мемлекеттік және қоғамдық институттардың тұрақты және шоғырландырылған жұмысы бұрынғы және қазіргі заманғы ұлттық тарихтың мағыналары мен құндылықтарын қазақстандық мемлекеттілікті одан әрі нығайту үшін танымал ету үшін қажет

1.5. Мұражайларды топқа жіктеу

Топтау нысандары болып мұражайлар саналатындықтан мұражайлардың жіктелуі олардың белгілі бір қасиетіне байланысты мұражайларды түрлі топтарға бөлуді көздейді. Жіктелу мұражайлардың белгілі түр, бағдар, мәртебе және санатқа жатқызылуын көрсетеді. Мұражай түрі қоғамдық қолданудың сипатымен айқындалады. Бұл белгілер бойынша мұражайлар үш негізгі түрлерге бөлінеді: ғылыми -ағартушылық, ғылыми және білім беру. Мұражай бағдары белгілі білім, өнер немесе өндіріс саласындағы байланыстармен анықталады.

Мұражайлардың топтарға бірігуі педагогикалық қызмет тәсілдерін жүйелендіріп және мұражайдың өзіндік өзгешелік бағдарына сәйкес оның білім беру мен ағартушылық қызметтерін жүзеге асыруға мүмкіндік береді

Бұл жағдайда педагогикалық жұмыстың түрлері мен әдістері мұражайдың әр тобы үшін бірдей болады.

Мұражайлар жабық жүйедегі, мемлекет пен қоғам алдында мұражай заттарын сақтау, қорғау, пайдалану функцияларына жауап беретін мекеме. Мұражай жүйелері әртүрлі профильдегі, типтегі мұражайлардан тұрады. Мұражайлар негізгі профилі жағынан төмендегідей топтарға бөлінеді:

1. Тарихи мұражайлар – тарих білімі мен ғылымына негізделген жүйе бойынша бөлінеді. Олар:

- а) жалпы тарихи
- б) археологиялық
- в) этнографиялық
- г) нумизматикалық
- д) тарихи – экономикалық
- е) білім мен ағартушылық тарихы
- ж) арнайы тарихи мұражай (спорт тарихы, музыка тарихы т.б.)

2. Көркемөнер мұражайы өнер мен өнертануға қатысты барлық мұражайлар.

Мысалы, өнертану мұражайы, картина галереясы, мүсін мұражайы, қолөнер мұражайы, қолданбалы өнер мұражайы, гравюра кабинеті, театр, музыка, кино өнері мұражайлары т. с. с.

3. Табиғи – жаратылыстану тарихи мұражайлары - өз жұмыстарында жаратылыстану ғылымы пәндеріне сүйенеді. Оған биологиялық, ботаникалық, зоологиялық, геологиялық, минералдық, палентологиялық, антропологиялық және экологиялық т. с. с. мұражайлар жатады.

4. Техникалық мұражайлар – техника ғылымымен тығыз байланысты мұражайлар, оған: политехникалық, техникалық, авиация, автокөлік, байланыс, кеме жасау, тау – кен ісі, темір жол көлігі, жеке өнеркәсіптер мұражайы, техника ескерткіштері т. с. с. мұражайлар жатады.

5. Әдеби мұражайлар - әдебиет салаларына бағытталған, белгілі жазушылардың өмірі мен қызметіне арналған мұражайлар.

6. Кешенді мұражайлар – екі, үш профильде жұмыс жүргізетін мұражайлар. Мысалы, тарихи – көркем, тарихи – архитектуралық, ауыл шаруашылығы мұражайы т. с. с. Комплексті мұражайлардың кең тараған түрі - өлкетану мұражайлары. Олар тарих пен жаратылыстану бағытын біріктіріп жұмыс істейді. Ал типтік жағынан мұражайлар 3 – ке бөлінеді:

- 1) ғылыми зерттеу;
- 2) көпшілік – ағарту;
- 3) зерттеу, академиялық – оқу.

Қазіргі мұражай жүйесінде ғылыми зерттеу типі кең тараған.

Ал академиялық оқыту мұражайлары белгілі бір ғылыми салаға байланысты зерттеу жұмысын терең жүргізеді. Әсіресе, мұражай қорларын

жинақтаған кезде далалық экспедиция жұмыстары, бірлескен археологиялық қазба жұмыстарының нәтижесі кеңінен қолданылады. Мұражай жұмысы тек өткен дәуірдің ескерткіштерін жинап қана қоймай, қазіргі заман тұрғысынан да үнемі ізденушілік, зерттеу жұмыстарын үзбейді. Ғылыми жұмыстардың көп міндеттері экспозициялар арқылы шешіледі [6].

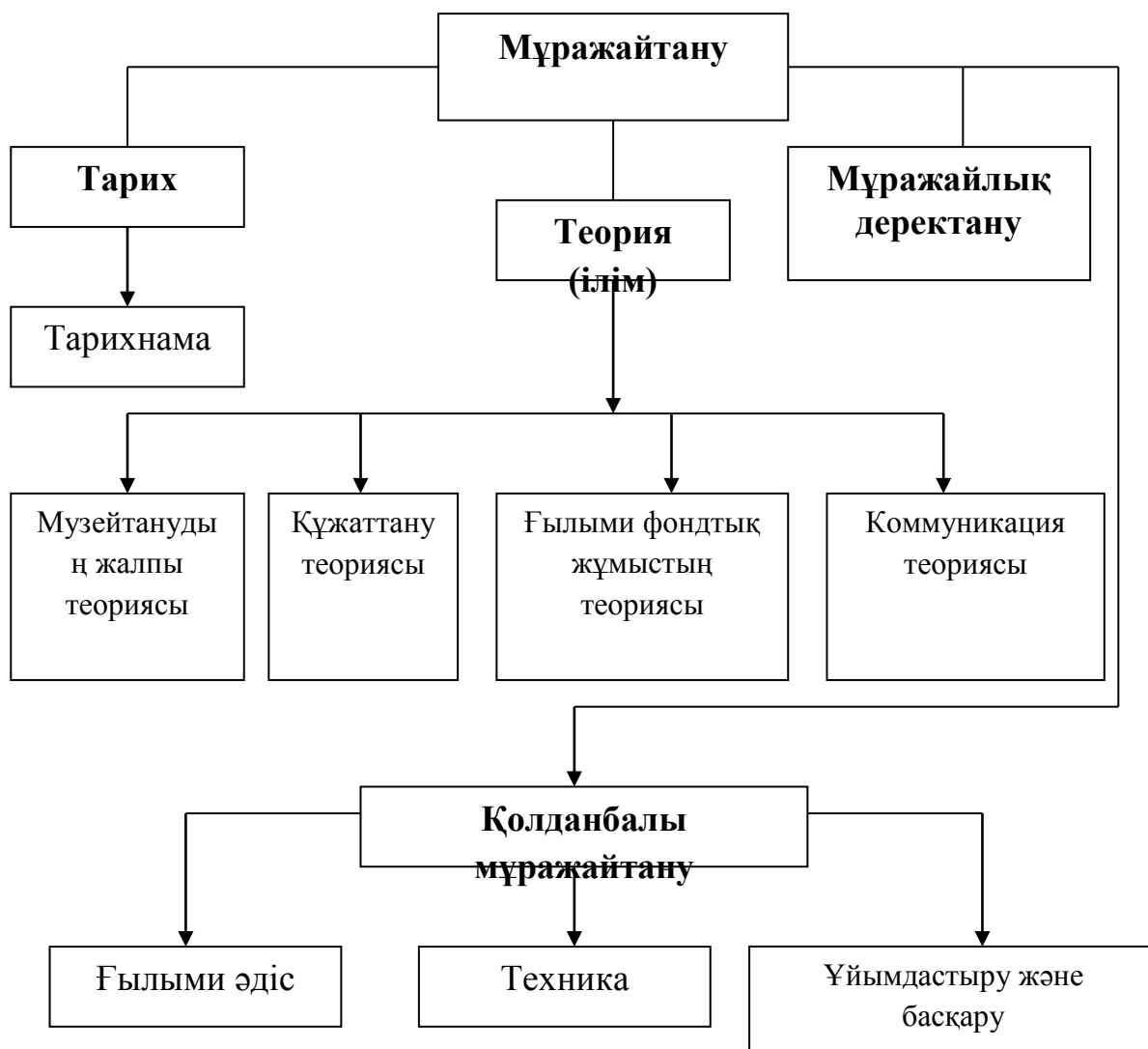
Мұражайлар мынадай белгілер бойынша жіктеледі.

1. Түрі бойынша немесе қызмет аясы мен адресат бойынша (зерттеу, ғылыми-ағартушылық, білім беру, балаларға арналған);
2. Сақталған мұраның түрі бойынша (коллекциялық Мұражайлары, қоршаған орта мұражайы, үй- мұражайы, сарай -мұражайлар, пәтер-мұражайлар);
3. Ғылыми-құжаттамалық қызметті жүзеге асыру белгісі бойынша (коллекциялық және ансамбль түріндегі мұражайлар);
4. Экспозиция мен нысандарының ғимарат қабырғасынан тыс орналасуы бойынша аспан астындағы мұражайлар (мұражай-ескерткіштер, мұражай-қорықтар, сәулет-ансамбльдері, ландшафтылар, қоныстар, ботаникалық бақтар, «Скансен» түріндегі мұражайлар, тірі мұражайлар);
5. Екі немесе одан да көп бағдарды біріктірген өзіндік белгілері бар мұражай түрлері (кешендік, өлкетану, тарихи-әдебиеттік, сәулет-көркемөнер, экомұражай, мемориалды);
6. Мәдени маңыздылығының санаты бойынша (ЮНЕСКО-ның Бүкіләлемдік мұра нысандарының тізіміне кіретін мәдени мұраның аса құнды нысанының мұражайлары);
7. Мәртебесі бойынша мұражайлар үш топқа бөлінеді:
 - а) Меншік түрі бойынша (мемлекеттік, муниципалды, қоғамдық, коммуналдық, ведомстволық, бірлескен, жеке, шіркеулік, оқу орындары жанындағы мұражайлар, өнеркәсіп жанындағы мұражайлар);
 - ә) Әкімшілік аумағы тиесілі бойынша (орталық, ұлттық, республикалық, өлкелік, облыстық, қалалық, аймақтық, ауылдық);
 - б) Мұражай желісінде орны бойынша (мұражайлық бірлестіктер, бөлімшелер, басмұражайлар, мұражай-қорықтар, мәдениеттің аса құнды нысаны-мұражайлар);
 - қызмет көлемділігі бойынша
 - мұражай түрінің мекемелері (виртуалды мұражай, мұражайдың жеке қызметін атқаратын мекемелер-галерия);
 - бейінді топтар бойынша (мұражайдың белгілі ғылыммен, өндіріс саласымен, техника немесе өнер түрімен байланысады).

Мұражайлардың түрі немесе қызмет аясы мен адресат бойынша жіктелуі мұражай қызмет жасап отыратын келушілердің негізгі санатымен байланысты. Келушілер санаты ішінде әдетте келушілердің кең шеңбері оқушылар, балалар, мамандар көзге түседі.

Мұражайлардың түрі бойынша жіктелуіне ғылыми-зерттеу, ғылыми-ағартушылық, білім беру, балалар мұражайлары жатады. [7].

Сурет №1. Мұражайлардың түр бойынша жіктелуі.

1.6. Қазақстандағы мұражайлардың қалыптасуы мен негізгі бағыттары

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 1998 жылдың 19 мамырында мұражай қызметкерлерін құттықтау сәтіндегі: - «Егемен еліміздің мәдени өмірінде мұражайлардың орны айрықша. Тарихымызды терең зерттеп, оның тәжірибесінен тағылым алу – Қазақстанда патриотизмді қалыптастырудың, Отанның лайықты азаматтарын тәрбиелеудің басты шарттарының бірі...»– деген сөздері мұражай қызметінің басты ұстанымы болуға тиіс.

Қазақстан Республикасының тәуелсіздікке қолы жетіп, қоғамның саяси- әлеуметтік, экономикалық, мәдени, рухани салаларындағы пайда болған түбегейлі өзгерістер зиялы қауым алдына оларды жаңаша зерделеу міндетін қойды. Осы міндетті жүзеге асыруда өткенді бүгінгі күннің биіктері тұрғысынан тарихи талдаудың маңызы зор. Қазақстан Республикасының Президентінің жарлығымен 1998 жыл – «Халық бірлігі мен ұлттық тарих жылы», 2000 жыл– «Мәдениетті қолдау жылы» деп жариялануы еліміздің тарихының зерттелмей келген қырларын ашуға, ақтандақтардың орнын

толтырып, шындықты қалпына келтіруге мол мүмкіндіктер бергені баршамызға айқын.

Қоғамның белгілі бір даму кезеңдерінде ғылыми іздену, халық-ағарту, мәдени мұраларды сақтау жұмысының жүйесі - бұл мемлекеттік маңызы зор мұражай мекемелерінің жұмысы болып табылады. Қазақстанның мұражайтану ғылымы саласы дамуы күрделі және жауапкершілігі мол уақытта тұр. Еліміздің мұражайтану ғылымының алдында көптеген күрделі мәселелер ғылыми шешуін күтуде, солардың бірі мұражай мекемелері жұмысының ғылыми-методикалық мәселелері. Сонымен қатар, мұражайлар бойынша жеке мұражайлық әдебиеттер, нормативті мұражай құжаттарын жүйелеу, көптеген тарихи – археологиялық экспозициялардың мазмұнын ашу, мұражайдағы археологиялық қорларындағы жәдігерлерінің жинақталуы мен сақталу жағдайы және тағы басқалар шешімін күттірмес мәселелер болып табылады.

Мұражайлық өлкетанудың дамуы «Қазақ АКСР-інің құрылуы туралы» декретке қол қойылғаннан кейін 5 жыл уақыт өткен соң Орынбордағы мұражайды кеңейтіп, Халық ағарту комиссариатының құзырына өткізу туралы шешім қабылданады. Сөйтіп, 1831 жылы орыс ғалымы В.И.Дальдің ұйымдастыруымен құрылған мұражайдан Қазақстанның мұражай тарихы басталады.

1922 жылы 24 қаңтарда Халық ағарту комиссариаты Орталық өлкелік мұражай туралы ережені бекітті. Бұл ереже бойынша Орталық өлкелік мұражай қазақ халқының мәдениетіне байланысты барлық заттарды, мағлұматтарды жинап, бүкіл халықтың қолданысына айналдырды және барлық губерниялық мұражайлармен тығыз қарым-қатынаста болып отыруды міндеттеді. Осы күннен бастап жалпы өлкетану жұмысымен, яғни табиғатты, шаруашылықты, әдет-ғұрыпты, мәдениетті зерттеумен тарихи-өлкетану мұражайлары айналыса бастайды. Орталық өлкетану мұражайының алғашқы есебінде бірінші жарты жылдықта (1922 ж.) мұражай 93 күн жұмыс істеп, оған 10770 адам немесе күніне орта есеппен 137 адам келгені айтылады.

Мұражай жанынан құрылған балалардың қолөнер үйірмесі ерекше назар аударған. 1921 жылы 7 ақпанда Қазақ АКСР Халық ағарту комиссариаты тарихи, мәдени ескерткіштерді қорғау туралы қаулы қабылдады. Онда Халық ағарту комиссариаты ғылыми бөлімінің шешімінсіз бірде-бір қорған немесе ескерткіш орындарын қазуға тыйым салынды. Жергілікті жердің оқу бөлімдеріне ескерткіштерді іздеп табу және есепке алу жүктелді.

1920- жылдары өлкелік, аудандық өлкетану бюролары құрылды. Оның міндеті өнер бұйымдарын, ескерткіштерді, көне заттарды қорғау болды. 1923-24 жылдары Қазақстанның Орталық мұражайының жұмысы Қазақстанды зерттеу қоғамымен тығыз байланысты жүргізілді. Мұражайдың мәдени-ағартушылық қызметін, тәрбиелік рөлін көтеру мақсатында тақырыптық көрмелер ұйымдастырылды.

1924 жылдан бастап Орынбор мұражайын Қазақ республикасының жеріне көшіруге дайындық басталады. Экспонаттардың үштен бірі

Орынборда қалып, үштен екісі Орталық өлкелік мұражайдың қорына беріледі.

Алматыға мұражай 1929 жылдың мамыр айының соңында көшіріледі. 1927 жылы мұражай директоры болып тағайындалған А.С.Махонин Орталық мұражайға экспонаттарды көшіруге және ұйымдастыруға көп күш салады. 1930 жылы сәуірде Бүкілқазақстандық ғылыми өлкетанушылық съезд жұмысына қатысып, мұражай өз экспонаттарын көрмеге қояды. 1897 жылы негізі қаланған Жетісу губерниялық мұражайы орталық мұражаймен біріктіріледі. Кейінгі жылдары мұражай қоры Жетісу облысының, қазақ әскерлері мен республикалық дінге қарсы мұражайларының коллекциясымен толықтырылды. Мұражай 1931 жылы Алматы қаласындағы бұрынғы Кафедралық собордың ғимаратына орналасты.

Кеңес дәуірі кезеңінде жалпы тарихи, тарихи-революциялық, әскери-тарихи, этнографиялық, өлкетану мұражайы болып бөлінді де, олар жалпы мұражайлардың 63%-ын құрады. Қазір Қазақстанда тарихи, өлкетану бағытындағы мұражайлар басым. Оларға мемлекет тарапынан көп көңіл бөлінуде. Себебі, ондағы ғылыми жинақтау, ғылыми қор, экспозиция, көрме, үгіт-насихат бағыттары жұмыс істеп, жас ұрпақты тәрбиелеу жұмысында маңызды рөл атқаруда.

Қазақстан Республикасы өзінің тәуелсіздігін алған кезден бастап, басқа да ғылым салалары сияқты мұражайтану ғылымы да түбегейлі өзгерістерге енуде. Тарихи дәуірлердегі және қазіргі кезеңдегі мұражайтану ғылымын зерттеу, мұражай туралы танымдарды қалыптастыру бұл динамикалық көп мәнді әлеуметтік мәдениет институты ретінде қызмет етеді.

Мұражай ісі және ескерткіштерді қорғау саласы бойынша білім алушы болашақ маманның тарихи-мәдени құндылықтарды сақтау және қорғау жөніндегі халықаралық және отандық заңнамалар туралы нақты білімі мен көзқарасы болуы тиіс. Сондай-ақ мұражайлық тіркеу құжатымен жұмыс жасау, мұражайлық экспозиция және көрме жобалау ісімен, мұражай мекемелерін басқару және маркетингімен, мұражайлық коллекцияларды сақтау және қорғау ісімен, мұражайлық коммуникация және экскурсия қызметімен таныс болуы, отандық және шетелдік музеология ғылымының алдында тұрған негізгі мәселелерге байланысты сұрақтарға жауап беруі тиіс.

Жасыратыны жоқ, туған тарихымызды көрсетуде айтарлықтай кемшіліктер мұражай экспозицияларында баршылық. Өйткені қазіргі барлық тарихи және тарихи-өлкетану мұражайларының бәрі дерлік кешегі Кеңес дәуірінде тарихқа тар шеңберде, негізінен тек таптық тұрғыдан қарап келген кезеңде қалыптасты. Экспозициялардың барлығы тек осы тұрғыдан, осы талап діңгегінен ғана құрастырылды. Ұлы есімдер, тарихи тұлғалардың еңбектері ескерусіз қалып, кемшіліктер мен қиыншылықтар бүркемеленді, кеңестік табыстар мен болмашы жетістіктер асыра мадақталды. Осыдан келіп мұражай экспозицияларын бүгінгі талап, бүгінгі жаңа концепция тұрғысынан қайта жасақтау қажеттілігі туды.

Еліміз тәуелсіздік алғаннан, Қазақстанда аса күрделі, қарама-қайшылыққа толы мәдени үрдістер жүруде. Бұл республиканың мәдени-ағарту мекемелерінің жүйесіндегі мұражайлардың жұмысынан айқын көрініс тапты. Қазақстан мұражайлары еліміздің тәуелсіздігі мен ұлттық тарихы мүдделерін насихаттауда. Сонымен қатар, мұражай ісі үшін маңыздысы – Халықаралық мұражайлар кеңесінің ұлттық комитеті мекемесінің жұмыс істей бастауы болды.

1991-2018 жылдары Тәуелсіз Қазақстан мұражайларының қызметі атап айтарлықтай дамыды. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарындағы өтпелі кезең қиыншылықтары мұражайлардың материалдық техникалық және кадрлық әлеуетін әлсіреткенімен олардың мәдени үрдістегі орнын төмендеткен жоқ. Қазіргі өскелең жастарды қоғам және мемлекет қайраткерлерінің тағылымы, өмір жолдары негізінде тәрбиелеу – жастарға патриоттық тәрбие берудің бір саласы болып табылады.

Қазақстанның мұражайларын дамыту мен қалыптастыру ісінде қазіргі заман талабына сай сын көтермейтін де мәселелер баршылық. Мұражайлардың зерттеу барысында олардың қызметінде келесідей кемшіліктерді байқалады:

– Мұражайлар ісінің нығаюында адам факторы мәселесін жолға қою шешімін таппаған мәселе, атап айтқанда мұражайлардың кадрлық әлеуеті, еңбек ақысы, білім жетілдіру саласын дамыту мәселесі, жаңа ақпараттық технологиялармен қамтамасыз ету мәселесі әлі де болса өз шешімін таппай келеді.

- Қазақстандық мемориалдық мұражайларға туристерді тарту ісі мүлдем жоқтың қасы деуге болады.

- мұражай қорларын өңдеу, мен электронды саяхатын жүзеге асыру мақсатында инновациялық қадамдар жасалмаған.

Қазақстандық мұражайлардың қызметін жетілдіру мақсатында мынадай ұсыныстар жасағым келеді:

- мемориалдық мұражайлардың экспозициясын жетілдіру мақсатында мемлекеттік қаржыландыруды күшейту керек;

- мұражай саласы қызметкерлерінің өз қызметіне қызығушылығын арттыру мақсатында еңбекақысын көтеру керек;

- Мұражайлардың электронды аудиогидтерін, электронды саяхатты жүзеге асыра алатын электронды жолсеріктерін шығару керек;

- Қазақстандық мемориалдық мұражайлардың қызметі мен бағытын жетілдіру мақсатында мұражай қызметкерлерін әлемдегі тәжірибесі озық мұражайларға тағылымнамаға жіберу керек;

– Қазақстандық мұражайлардың виртуалды мұражай ретінде электронды саяхатын жасап, ғаламторлық сайты жасау керек, электронды жолсеріктерін жасау керек, себебі виртуалды мұражайларға саяхатқа шығу арқылы визуальды турист болуға болады. Бұл ХХІ ғасыр мұражайлары жолға қойып отырған инновациялық қадам.

Осындай іс-шараларды кешенді іске асырған жағдайда, қазақстандық мұражайлар, әлемдегі мұражайлар кеңістігі қатарына енетіні сөзсіз [8].

1.7. Мұражайдың ғылыми – ағарту жұмысы.

Музейдің ғылыми – ағарту жұмысының негізгі формасы – экскурсия. Музейлердің ағарту, білім беру, тәрбиелеу жұмысының түрлері мен әдістері әрқилы. Оның ең кең тараған түрі-музей экспозициялары мен көрмелер бойынша экскурсиялар жүргізу, музейден тыс тарихи – мәдени ескерткіштерге жасалатын экскурсиялар болып табылады.

Экскурсия түрлері:

1. Мазмұны бойынша;
2. Қатысушылардың құрамына, санына қарай;
3. Өткізген орнына қарай;
4. Жылжу тәсіліне қарай;
5. Экскурсияның ұзақтығына қарай;
6. Өткізу түріне қарай.

Тарихи ескерткіштердің мазмұнына қарай екіге бөліп қарауға болады, бірінші шолу, екіншісі тақырыптық. Ал шолу экскурсиясы жүргізілетін болса көп тақырыпты қамтиды. Тарихи және қазіргі мәліметтерді жеткізуде әлеуметтік желілерді пайдалана отырып, жарияланған ақпараттар негізінде ғылыми тұрғыда ой қозғау. Қатысушылардың құрамына, санына қарай және әртүрлі ұлт өкілдеріне ұйымдастырылатын экскурсия үш тілде жүргізілу бағытында арнайы курстар өткізу керек. Экскурсия өткізілген орнына қарай комплексті жүргізілу мен жылжу тәсіліне қарай автобустармен толық жабдықталып, қауіпсіздік ережелері, денсаулық жағдайларыда басты назарда болғандықтан әр адамның электронды және парақшада жеке анкеталық толтырымы болу керек. Қала, облыстан тыс жерлерде маршрутты экскурсияның ұзақтығын жеңілдету мақсатында жарнамалық, музыкалық тұрғыда экскурсия ұйымдастыру үшін қажетті жаңа технологиялармен жабдықтау мәселелері алға қоюлуы қажет.

Экскурсияның жүргізілу әдістеріне тоқталар болсақ, экскурсия жүргізушілері жұмысының спецификалық құрлысына көңіл бөлу керек. Бұл әдістемелер экскурсияның спецификасынан шығады, яғни көрсетілім мен әңгімелеп берудің ұйқасуы және экскурсия жүргізушілерінің объектіден объектіге орын ауыстыруы. Экскурсияға қатысушылардың алып отырған білімі объективті әлем құбылыстары мен зерттеліп отырған пәнді тікелей қабылдауға негізделеді. Экскурсия өткізуде топтардың жартылай сақина күйінде орналасуы ең икемді болып табылады.

Экскурсияны ұйымдастыру кезінде туындайтын қажетті жабдықтар:

1. Экскурсия барысында қатысушыларға жақсы естілетініне және көріну үшін жарық шамдары мен дыбыс күшейткіш құралдар қолданысқа және геологиялық т.б. ғылыми зерттеу тақырыбында облыс бойынша жарық көрген еңбектердің таралымы кеңейтілсе;

2. Қазақстанның әр облысы бойынша экскурсия жетекшілеріне төс белгі, киім үлгісі белгіленсе;

3. Экскурсия кезінде ақпараттық насихаттау жұмыстары мен келушілер тың тарихи деректерді тез арада көрсету үшін интерактивті тақта музей залында немесе фойесінде орналастыру мүмкіндігі қаралса;

4. Музей әкімшілігі қоғаммен байланыс қызметін жүргізуде (анкета толтыру, жеке әңгімелесу, ақпарат құралдары арқылы байланысу, т. б.). Осы жұмыстар негізінде талдау жасап, ұсыныстарды қабылдап, дамытуды жетілдірілсе;

5. 2014 жылы жарияланған Қазақстан Республикасының Перзиденті Н. Ә. Назарбаев Қазақстан халқына Жолдауынан туындаған мүмкіндігі шектеулі жандарды қоғамдық араластыру керектігі жөнінде тапсырма берген болатын. Осыған орай, берілген тапсырмаға сәйкес мүмкіндігі шектеулі және көру, есту қабілеті нашар, зағип жандарға экскурсияны үнемі жүргізілуде, бірақ та, қазіргі таңда арнайы курстан өткен судоудармашыны қажет етіп отыр [10].

Қазіргі әлеуметтік-мәдени кеңістікте мұражайлардың ролі олардың білім беру қызметінің кең көлемде таралуымен және тереңдігімен ерекшеленеді. Сондай-ақ сан ғасырлық тарихы бар рухани-мәдени игіліктерді оқу-тәрбие үрдісінде лайықты пайдалану жалпыадамдық құндылықтарды терең түсінуге де ықпал етеді. Қоғамның сұранысына сай мұражайлардың ақпараттық әлеуеті, олардың рухани және материалдық құндылықтардың түпнұсқасын сақтаумен және оны келешек ұрпаққа жеткізуі кәсіби қызметімен сәйкес келеді. Мұражайдың білім беру үдерісіндегі негізгі мақсаты – тұлғаның сол кезеңдегі тарихи-мәдени кеңістіктегі танымын арттыру. Мұражай қойылымдарындағы көрнекіліктер ұлттық мұра-мұрағаттарды халыққа насихаттау арқылы рухани құндылықтарды қадірлеу, отансүйгіштік, адамгершілік деген сияқты баға жетпес құндылықтарды қалыптастыру мақсатында қызмет етеді. Бұл күнде мұражайлар типі ғылыми-зерттеу, ғылыми-ағарту, және оқу мұражайлары болып бөлінеді. Мәдени – білім беру және ағарту бағытында ғылыми-ағарту мұражайлары кең ауқымда көпшілікке қолжетімді болып келеді[11].

Мұражай жәдігерлері экспозициялық кешенді түрде жинақталып, ғылыми қосалқы материалдармен жабдықталады, мәтіннің мазмұнына қарай өте зор коммуникативтік және сыртқы ақпараттық хабарға бай болады.

Мұражай заттарының түрлерін төмендегідей топтауға болады:

1. Жәдігерлік ескерткіштер – тарихи кезеңдерден дерек беретін, әртүрлі тарихи оқиғалар, фактілер, табиғат пен қоғам қатынастарынан көрініс беретін, тарихи, мәдениет, әдебиет, ғылым саласындағы тұлғалар өмірінің дерек көзі.
2. Құжаттық ескерткіштер: баспа заттары, автограф, фото және кино деректер.
3. Бейнелеу өнерінің ескерткіштері.

Экспозицияның информативтік жағын дайындағанда төмендегідей талаптар қойылады:

1. Ғылыми экскурсия кезінде берілетін мәлімет өзекті, ғылыми жағынан дәйекті, фактілермен негізделген болуы тиіс.
2. Берілетін мәлімет тақырыпты терең және толық ашуға, келушілерге түсінікті болуы керек. Ақпарат көлемі экскурсияның танымдық және тәбиелік мақсаттармен сәйкес, психологиялық және қажеттілігі жағынан, қабылдауы жағынан аудиторияны қанағаттандырып, талабынан шығуға сай болуы керек.
3. Ақпарат экскурсанттардың білімі мен интеллектуалдық деңгейіне сай болуы тиіс. Мүмкіндігінше келушілердің қызығушылығына, талабына орайластыруы керек.
4. Келушілердің назарын аудартатындай ерекше, әр сипаттағы, салыстырмалы, контрасты материалдарды кең қолданған дұрыс[6].

1.8. Мұражай педагогикасының білім беру жүйесіндегі орны

Осы уақытқа дейін Қазақстандағы мұражайлар көбінесе тарихи бағытта жұмыс істеп келді. Мұражай ісі - ғылымның, білім беру ісінің маңызды бір саласы. Мұражай мен мектептің өзара әріптестігіне бағытталған гуманитарлық білімді жаңарту – ХХІ ғасырдың басындағы жаңа білім беру парадигмасы болмақ.

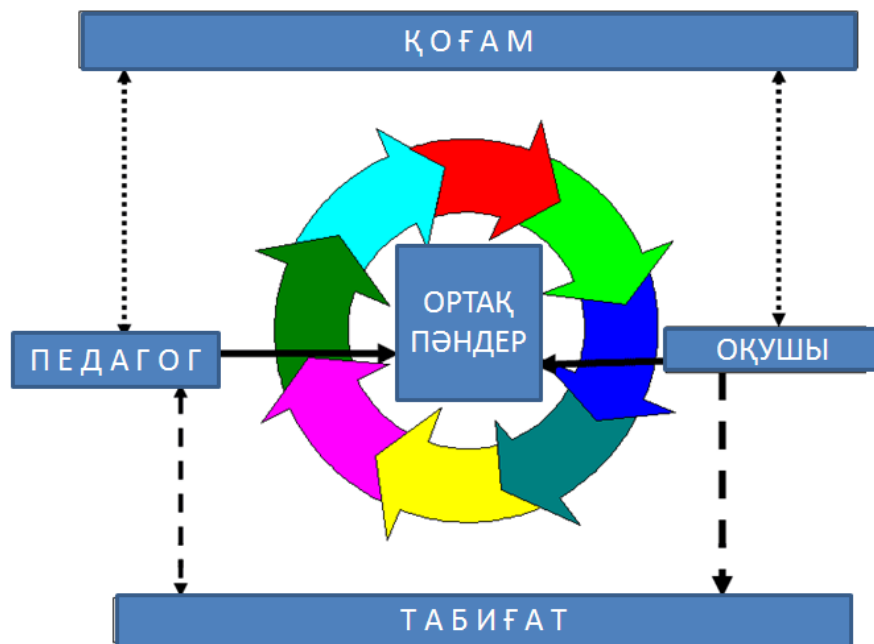
Мұражай педагогикасы дегеніміз – тұлғаның арнайы ұйымдастырылған заттық- кеңістік ортаға кірігуінің туындысы, яғни оның өнер туындыларының, табиғи ескерткіштердің, экспонаттар – яғни көркем орындалған жануарлар үлгілерінің, өсімдіктер композицияларының әлеміне енуі. «Енудің» тиімді нәтижесі мұражайға келушілердің мұражай экспонатын қабылдау, оның ассоциациялық ойлауының ерекшеліктеріне байланысты болады.

№1 кесте. Мұражайдың педагогикалық қызметі

Мұражайдың педагогикалық қызметі	
Білімділік	Көру, есту арқылы қабылдау және ақпаратты меңгеру; оқу бағдарламасының аумағын кеңейтетін, экологияға, зоологиялық объектілерге қызығушылығын арттыратын дидактикалық материалдарды қолдану;
Дамытушылық	Ойлауды, интеллектуалдық сезімді, есте сақтауды, сенсорлы- физиологиялық құрылымды, сөздік қорын, тіл байлығын арттыру;
Тәрбиелік	Мақсатқа бағытталған қызмет өзіндік сапаны, көзқарасты, сенімді қалыптастырады, келушіні тәрбиенің қарым-қатынастық жүйесіне қосады, білім берумен қатар қоғамдық тәжірибенің әр элементтерін, олардың интериозациясын-қоғамдық қызметінің элементтерін түсіну арқылы адам психикасының ішкі құрылымын өзгертеді және экстериозация – психиканың

	ішкі құрылымын белгілі бір іс-әрекетпен бейнелеуін игертеді;
Ағартушылық	Шеберлікке, әдетке дағдыландыру, алынатын ақпаратты дәл қабылдауды қалыптастыру;
Кәсіптік бағдарлық	- Болашақ мамандықты анықтайтын триггерлік мотивті қалыптастыру.

Оқытудағы қызметінің мазмұны мұражайдың тыңдаушылармен жұмысын ұйымдастыру түрлерімен және білім беру жүйесімен қарым-қатынасынан көрінеді. Мұндай қарым-қатынастың мұражай жинағында жүзден аса түрлері бар, оның ішіндегі негізгі түрлерге мыналар жатады: дәріс, экскурсия, дайындық сабақ, ғылыми оқулар, үйірмелер, әдеби кештер, киносеанстар, концерттер, қызықты адамдармен кездесу, мерекелер, тарихи ойындар, сайыстар және викториналар. Сонымен қатар түрлерге мынадай сипаттама беруге болады: дәстүрлі-жаңа, динамикалық-статистикалық, топтық- жекеше, белсенді-белсенсіз, жай-кешенді, бір реттік-тоқсандық, ақылы-ақысыз және т.б. Мысалы, жаңа түрлердің пайда болуына негіз болған дәстүрлі түрлерге дәрістер, экскурсиялар, конференциялар, ғылыми оқулар, дайындық сабақтар, үйірмелер жатады. Мұражай қызметінде жаңа технологиялардың дамуына байланысты мәдениеттің басқа салаларына қатысты кірме түрлер дәстүрлі емес болып қарастырылады[13].

Сурет №2. Білімнің әлеуметтік-мәдени парадигмасының моделі

Белгіленген міндет тек мектептің ғылым, мәдениет, денсаулық сақтау өкілдерімен, барлық мүдделі ведомстволармен және қоғамдық ұйымдармен үнемі өзара әрекеттесу барысында қол жеткізуге болады, олардың арасында мұражайларға ерекше рөл беріледі.

Мұражайлар - бұл оқу үрдісінің жан-жақтылығы, оның көп векторы мен тереңдігіне қызығушылық танытатын әлеуметтік әріптестер.

Мұражайларды білім беру және тәрбиелеу мақсатында пайдалану мұражай педагогикасының пайда болуына әкелді, ол элементтер мен мұражайды, педагогиканы біріктіреді және әлеуметтік және психологиялық зерттеулермен толықтырылады. 1982 жылы неміс мұражайы (мұражайшы) Клаус Шрайнердің ғылыми жұмыстарында «мұражай педагогикасы» трактовкасын түсіндіру:

«Бұл мазмұнды және принциптерді, сондай-ақ мұражай процесіне тән әдістер мен білім беру зерттейтін әлеуметтік ғылымның арнайы пән». Мұражай педагогикасы - мұражай нысандарын зерттеумен, педагогикалық тұрғыдан ақпаратты қабылдау мен мұражай құралдарды қолданудың табиғатымен тығыз байланысты ғылыми пән. Заманауи зерттеулерде мұражай педагогикасы мұражаймен түйіскен ғылыми пән болып табылады, педагогика және психология, мұражайды білім беру жүйесі ретінде қарастырады. Осыған байланысты мұражай педагогикасы:

- мұражайдың және педагогикалық процестердің заңдарын зерделеу және оларды тәжірибеде пайдалану, педагогикалық көшбасшылықты жетілдіру мүмкіндігі;

- мұражайының көрермендерге сараланған көзқарас қажеттілігін негіздейтін мұражай аудиториясының әр түрлі әлеуметтік және жас топтарына мұражайдың нақты педагогикалық әсерін анықтау;

- мұражайлардағы тәрбие жұмысының тәжірибесін жалпылау және осы негізде ғылыми және әдістемелік ұсыныстар әзірлеу және жетілдіру;

- білім беру мекемелерінің әртүрлі түрлерімен мұражайлардың бірлескен жұмысының ең оңтайлы формалары мен әдістерін анықтау;

- мұғалімдердің педагогикалық мүмкіндіктерін іске асыру тұрғысынан мұражайдың дамуын болжау.

Мұражай педагогикасы, мұражай қызметінің бір түрі ретінде, адамның рухани-адамгершілік, азаматтық-патриоттық, тарихи-этнографиялық білім беру тәжірибесінде біртұтас оқу үрдісінде талап етіледі. Бүкіл әлемге адамзат жинаған ең жақсы жағдаймен, өткенді бүгінгі және келешекпен байланыстырады. Мұражай педагогикасы туған өлке мен мектеп оқушыларының тарихын зерделеуімен тығыз байланысты.

Мұражайдың тәрбие және білім беру әлеуетін Еуропалық мұражай мектебінің өкілдері зерттеді: К. Фризен, А. Кунц, В. Хильгрерс, А. Вогт, К. Птцвал, Дж. В., ресейлік мұражай мамандары Б. А. Столяров, М. Ю. Юхневич, Ю. У. Гуралчик, И. А. Колесников, Н. Г. Макаров, Е. Ванцлова және басқалар (9).

1658 жылы Я. А. Коменский өзінің «*Orbis Sensilium Nictus*» еңбегінде алғаш рет мұражай құндылықтарының көрнекі құрал ретіндегі педагогикалық аспектілерін ашып көрсетті.

Мұражайлардың мақсаты төмендегідей болды:

- өнерді қоғамның барлық жігіне тарату;
- көркем білімнің деңгейін көтеру;
- индустриалдық өнердің сапасын жоғарылату.

1880 жылдары мұражайларда оқушыларды ғылыми – техникалық және көркемдікке оқыту мен тәрбиелеу бойынша бірлескен жұмысты қамтамасыз ету үшін мектеп мұғалімдерін өзара қатынас қызметі құрылды. Қоғамның барлық жігіне әсер ететіндей деңгейде мұражай мен мектепті біртұтас жүйеге айналдырған Г.Коль болды. Ол мұражайдың білім беру жүйесіндегі рөлін айқын түсіне отырып, былай деген: «Мұражай мен галереялар алдарына білімдік мақсат қоймайынша, тиімсіз және адам жалықтыратын мекеме болып қала береді».

Г.Кольдің бұл ұстанымы мұражайдың білім беру жүйесіндегі рөлін айқындап берді десек болады.

Бұл бағытта мұражайлардың атқаратын рөлі жоғары деуге болады. Оқу орындарындағы мұражайлар белгілі тақырыпқа біріктірілген, жинақталып жүйеге келтірілген, қазіргі кездегі ережеге сәйкес сақтап, өткен дәуірдің мәдени, тарихи және табиғи ескерткіштерді жинақтап, көпшілік бастама бойынша жұмыс істейді.

Осындай мұражайлардың негізгі міндеттері:

- тарихты үйрену арқылы Отанға, туған өлкеге, мәдени және тарихи ескерткіштерге, мәдениет пен табиғатқа сүйіспеншілікті тәрбиелеуде мұражай заттарын жинап, сақтау;
- туған өлкенің тарихи, мәдени және табиғи ескерткіштерін қорғау және насихаттау;
- болашақ маман мен халық арасында мәдени – ағарту жұмыстарын жүргізу.

Белгіленген міндет тек мектептің ғылым, мәдениет, денсаулық сақтау өкілдерімен, барлық мүдделі ведомстволармен және қоғамдық ұйымдармен үнемі өзара әрекеттесу барысында қол жеткізуге болады, олардың арасында мұражайларға ерекше рөл беріледі.

Мұражайлар - бұл оқу үрдісінің жан-жақтылығы, оның көп векторы мен тереңдігіне қызығушылық танытатын әлеуметтік серіктестерді айтады.

Қазіргі кезде мұражайдың оқыту қызметі келушінің шынайы және потенциалдық тұлғасына бағдарланған, осыған байланысты оның келесі негізгі бағыттарын көрсетуге болады: ақпарат беру, оқыту, шығармашылық бастауды дамыту, қатынас, демалыс. Мұндай бөлу шартты, себебі бағыттарға өзгергіштік тән, тұрақсыз, әдетте олар бір бірімен тығыз байланыста және бір аспектілерде жанасады. Алайда мұражайдың педагогикалық қызметінде әдістемелік дағдыны қалыптастыру үшін оның мақсаты мен айтылған әр бағыттардың міндеттерін айқын жоспарлап алу, сонымен қатар мұражай тыңдаушыларымен жұмыстың және педагогикалық әсер етудің ең қолайлы түрін ойлап табу қажет.

Оқыту қызметінің кез келген түрінің негізгі принципі – келушілерге өз қызығушылығымен айналысуға мүмкіндік беру және өзіндік қалыптасуға жағдай жасау. Бұл жерде мұражайға келушілердің типі мен дәрежелерінің әртүрлі ерекшеліктерін ескеру маңызды болып табылады.

Жұмыстың тиімділігі мұражайдың мектеппен өзара қарым- қатынасына, мектеп және мұражай педагогикасы интеграциясына байланысты.

Қазіргі кезде мұражайдың оқыту қызметі – мұражай жұмысында басты бағыттардың бірі болып табылады, соның ішінде әсіресе мұражай жұмысы балалар мен жасөспірімдер арасындағы тыңдаушыларға бағытталған. Осыған байланысты мұражайларда балаларға және үлкен тыңдаушыларға негізделген арнайы бағдарламалар өңделуде және жана құрылымды оқыту бөлімдері жасалуда, сонымен қатар балалар орталығы, экспозициялар, отбасына арналған көрмелер ұйымдастырылуда.

Қорыта келе айтарымыз, мектеп – тәрбие орталығы. Ұрпақ мәселесі ол еліміздің болашағының қамы, жалпы ұлттық мәні бар биік мәселе. Олай болса, бүгінгі ұлт мектептерін жаңаша құру барысында еліміздің табиғатын, экологиялық ахуалын көздің қарашығындай сақтап, оны гүлдендіруде бұл мәселе бүгінгі күннің, өмірдің маңызды талабына айналуы тиіс. Ол үшін Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Республика Білім және Ғылым қызметкерлерінің II съезінде сөйлеген сөзінде атап өткендей: «Білім беру ісін реформалаудың стратегиялық міндеттерінің бірі – шығамашылық тұрғыдан ойлай білетін жеке тұлғаны мәдениетті, рухани биік деңгейде тәрбиелеу болып отырғандығына баса назар аударып, жалпы білім беретін орта мектепте білім берумен қатар адалдық, адамдық, ізгілік, Отанын сүйе білу сияқты асқақ сезімдерге тәрбиелеу қажеттігі» өзекті мәселе болып отырғандығын ерекше атаймыз[13].

1.9. «Жанды» сабақтың шетелдік тәжірибесі

«Жанды» сабақ кейбір шетелдік білім беру саласында тұрақты жүйе болып қалыптасқан. Әдістемені әзірлеу барысында осындай бірқатар мемлекеттердің тәжірибесін зерделедік.

Ресейдегі мұражайдағы сабақ күндері

Бастауыш, орта және жоғары сынып оқушыларына арналған «Мұражайдағы сабақ күні» Дүниежүзілік мұхит мұражайындағы су көрмесі аясындағы жоба назар аударады. Жобаның басты артықшылығы – оқушыларды мұражай экспозицияларындағы мектеп бағдарламаларының нақты тақырыптарымен таныстыру мүмкіндігі. Бір күн ішінде оқушылар бірнеше тақырыпты меңгере алады. Бұл үшін үш немесе одан да көп сыныптардың, соның ішінде әр түрлі пәндерді «мұражайдағы сабақ күніне» ұсынады. Әр сабақтың ұзақтығы 40 минуттан 1,5 сағатқа дейін болады. Сабақтардың тақырыптары мен уақыты топ жетекшілерінің мұражай қызметкерлерімен алдын-ала талқыланады және келісіледі. Әртүрлі пәндер бойынша сабақтар бір мұражайға барғанда үнемі өткізіледі. Өтініш әр аптада беріледі.

Оқу жоспарына сәйкес, жалпы тізімдегі тақырыптарды таңдап, «Мұражайдағы сабақ күнін» өз жоспарыңызды құрастыру мүмкіндігі бар. Мысал ретінде, 7-сынып оқушылары үшін «жанды» сабақ күні жасалды [19].

Мұражай жұмысын педагогикалық жүйе ретінде жүзеге асыру үшін психологиялық-педагогикалық білімі бар, көркем экспозицияның тілін түсінетін, мұражай ісімен таныс мұражай мұғалімін кәсіби түрде дайындауға болады. Мұражай-педагогикалық процесті ұйымдастырушы ретінде, мәдениет әлеміне дирижер ретінде мұражай мұғалімі алдында мынадай міндеттер тұрады:

1. Баланы мәдениеттің тарихи және мәдени контекстін көруге үйрету, яғни оларды мәдениет дамуының тұрғысынан бағалау, қарабайыр бұқаралық мәдениетке қарсы тұру.

2. Тарихи-мәдени мұраға құндылық қатынасын қалыптастыру, адамның эмоциялық саласын жүзеге асыруға негізделген мәдениет объективті әлемімен байланыс процесін ұйымдастыру. Тәжірибе және құндылықтармен қарым-қатынас - бұл тәрбиенің мазмұны.

3. Тарихи және мәдени ескерткіштермен қарым-қатынас жасау арқылы тарихи дәуірдің өзара байланысын және оларды басқа уақытта, қазіргі мәдениетке сәйкестігін түсіну.

4. Мәдениет ескерткіштерімен, мұражайда тұрақты көркемдік қажеттіліктер мен коммуникация дағдыларын қалыптастыру.

5. Эстетикалық ойлауды, эмпатияны және ләззат алу қабілетін дамыту.

6. Төзімділікті қалыптастыру, басқа да мәдениеттерді құрметтеу, оларды түсіну, қабылдау.

7. Әртүрлі дәуірлер мен халықтардың мәдени мұраларын зерттеу арқылы қоршаған әлемнің тәуелсіз даму қажеттілігін дамыту.

8. Мәдени мұраны сақтау және нығайту.

Мұражайдың тәрбиелік қызметін педагогикалық үдеріс ретінде қарастыратын В.В. Бакушинский көрерменнің жас ерекшелігін қатаң сақтайды. Ол әсер ету объектісін емес, ең алдымен мұражай мен мектеп серіктестігін көре білді.

Ол мұғалімнің рөліне үлкен назар аударып, оған үш міндетті шартты қойды:

- өнер туындыларын аман алып қалу;
- жұмыстың тарихи және көркемдік тарихын білу;
- топқа психологиялық көзқараста болыңыз.

Көпшілікке арналған «мұражай-балалар» мәселесі бойынша (Э.Г. Ванслова, М.В. Волчкова, Н.Г. Макарова, Н.Д. Рева), аудиторияның жас ерекшеліктеріне байланысты психологиялық сипаттамаларын, жетекші қызметтің түрі, когнитивті баланың өмірінің әрбір кезеңіне мүмкіндіктері.

Мұражайға барудың мақсатын Марк Маркес өзінің «Өзгеретін әлемдегі музейлерді өзгерту» атты мақаласында: - атаулардың, күндер мен оқиғалардың естен кетпеуін; Экскурсия бір дәуірдің өнерін, елдерді бір-бірінен ерекшелендіретін өзгешеліктерін көру мен түсіну қабілетін дамытуды білдіреді, мұның өзі мұражайдың білім беру жүйесіне қосқан ерекше үлесі болып табылады және кез-келген жас тобына және кез келген бастапқы білім деңгейіне қатысты.

Е.М. Краснова мұражай құндылықтарын жас ерекшеліктерінің даму кезеңдерінде қабылдау ерекшеліктерін қарастырды. Тым ерте жастағы оқушылар объективті әлемге қызығушылық танытады. Қоршағанды тану айналасындағы объектілерден сенсорлық әсерлерді жинақтау арқылы жүзеге асырылады.

Мұражай кейде балаларға мүлдем жаңа, бейтаныс заттардың балаға қоршаған ортада кездеспейтіндей әсер қалдырып. Бұл баланың білім көкжиектерінің керемет кеңеюіне әлемдік идея болып табылады. Дерексіз ойлау қабілетіне ие болмаған балалар, сонымен бірге, ерекшеліктерге өте ұқыпты, пәннің егжей-тегжейлі сараптамасына үлкен қызығушылық танытады.

Орта және жоғарғы сынып оқушылары статистика және әлеуметтанулық зерттеулер деректері бойынша музейлердің аудиториясында дерлік барлық профильдердің үлесі өте маңызды - 30-дан 60% -ға дейін. Ең алдымен мұражайдың негізгі қызметі орта және жоғары сынып оқушыларына, соның ішінде білім беру мақсаттары үшін немесе мектеп бастамасы бойынша өткізілетіндерге бағытталған. Мәселен, бұл мұражайдың мәдени-ағартушылық қызметін қалыптастырудың басында болды. Орташа және егде жастағы оқушылармен байланыс - мұражай педагогикасының ең игерілген бөлігі.

Мұражай педагогикасында балалар мен жасөспірімдерге басты назар аударылады. Мұражай педагогикасының жетекші үрдісі - музейлік білім берудің көп сатылы жүйесін құру, мұражаймен және оның мәдениетімен танысу.

Мұражайлар мен көркем галереялар

Ұлыбритания өмірінде маңызды орын алады.

Бұл ел мұражайлардың шығармашылық, білім беру және әлеуметтік әлеуетін белсенді пайдаланады. Ұлыбритания – жәдігерді жана технологиялармен түсіндіруде жаңа білім беру бағдарламаларын жасаумен танылған әлемдік көшбасшы.

Бұл тұрғыда Англияда алғашқы білім беру жүйесіндегі кәсіби мұражай болды. Англиядағы мұражайлар Америка Құрама Штаттарында мұражай ісінің қалыптасуына үлкен әсерін тигізді. Бұған бірінен соң бірі Нью-Йорк, Бостон, Филадельфия, Чикагода ашылған мұражайлар дәлел бола алады. Бұл мұражайлардың барлығы дерлік білімдік мақсатта құрылып, тіпті кейбірлерінде «мұражай мұғалімі» қызметі енгізілді. 1920 жылы прагматикалық идеологияның үстемдік құруымен мұражайлар педагогикалық мұражайға айнала бастайды. Мұражай педагогикасы ұғымы ХХ ғасырдың басында Германияда ғылыми айналымға енді[11].

2000 жылдан бастап Ұлыбританияның мектептерінде міндетті «мұражай күндері» енгізілді, ал мұғалімдер музей залдарында сабақ өткізу мүмкіндігіне ие болды. Мұғаліммен және мектеппен жұмыс істеу әрбір британдық

мұражайдың басымдығы болды. Мұражайдың білім беру бағдарламалары міндетті түрде тек мектеп бағдарламасымен ғана емес, ересектерге арналған білім беру бағдарламаларымен де келісіледі. Музейге сыныппен тәуелсіз баруды жоспарлау үшін британдық мұғалім тек музей мамандарын хабардар етуі керек.

Мұражайлар заманауи білімнің қажеттіліктерін қанағаттандыратын көрмелерде, интерактивті көрме алаңдарында, сондай-ақ сабақта пайдаланылуы мүмкін мектеп бағдарламасының әртүрлі тақырыптарына сәйкес таңдалған мұражай «қоржындарын», яғни тақырып үшін материалдардың дайындалған пакеттерін ұсынады. Мұғалім балалармен мұражайлардың көрме залдарында ғана емес, сонымен қатар мұражай кітапханасында, сондай-ақ онлайн режимінде сабақ жүргізе алады.

Мектептегі мұражайларға арналған виртуалды білім беру бағдарламаларын – адам таңданарлық сипаттағы ғажап дүние. Оның көмегімен оқушылар сыныпта отырып әлемнің түкпір-түкпіріндегі мәдени орындарға саяхат жасай алады. Жаңа технологиялардың құдіретімен нысанның ішінде жүргендей сезінеді, әсер алады. Мұғалімдер музейлік сабақтарды өткізу бойынша кең көлемді ұсыныстарды табуға, түрлі әдістемелік ұсынымдарды, мектеп бағдарламаларын көрсетпейтін студенттерге арналған іс-шаралар кестелерін жүктеуге, сонымен қатар «пәндік әдісті» қолдануға үйрететін мұражай сайттарының арнайы бөлімдеріне жіберіледі. Мұражай сайттарында және бейресми білім беруде, басқалармен қатар, мектеп оқушыларына арналған тамаша ұсыныс бар. Реформа аясында мұражайдың білім беру ресурстарын пайдаланудың британдық моделі күшті мемлекет пен қоғамға (көптеген қорлардың гранты жүйесі арқылы) қаржылық қолдау көрсетуге негізделген.

Американың «Музей және білім» ұлттық бағдарламасы

АҚШ-та «Музей және білім» ұлттық бағдарламасы көптеген жылдар бойы қолданылып келеді. Мұражайлардағы білім беру бөлімдерінің қызметкерлерінің негізгі қызметі экскурсия жүргізуге емес, мұғалімдерге арналған әдістемелік нұсқаулықтарды дайындауға, арнайы бағыттаушыларды, жұмыс жазу кітапшаларын, көрнекі материалдардың, бейне және интернет бағдарламаларының пакеттерін дайындауға мүмкіндік береді, мұғалімдерге мұражайға оқуға мүмкіндік береді.

Мұғалімдерді әріптестер ретінде қарастыратын американдық мұражайлар арнайы лекцияларды, мұғалімдердің семинарларын, академиялық курстарды, ғылыми бағдарламалар мен мұражайлардағы тәжірибе бағдарламасын ұйымдастырады. Мұғалімдер мұражай жинақтары туралы жаңа ақпаратты ғана емес, сонымен қатар оларды академиялық жұмыста қолданудың әдістерін үйреніп қана қоймай, мұражай экспонаттары

бар мектеп оқулықтарын көрсетпеуді үйренеді, сонымен қатар балаларды білім алудың жаңа әдісін меңгеруге көмектесетін тақырыппен ашып көрсету.

Мұражайдың білім беру бағдарламаларына қатысатын мектеп мұғалімдері жоғары біліктілік дәрежесіне ие болады, демек, жалақыға қосымша. Мұғалімдерді көшбасшыларға арналған арнайы бағдарламалар бар, олар кейінірек олардың педагогикалық қоғамдастығында музейлік білім идеяларын жүргізуші болып табылады.

Олар оқу - зерттеу, эксперимент және ашылу процесі деген тұжырымға негізделген. Смитсон институты мұражайының ақпараттық-әдістемелік орталығы, әртүрлі профильдегі он алты мұражайдан тұратын және түрлі тақырыптар бойынша оқулықтар мен әдістемелік әдебиеттерді шығаратын өте танымал болды. білім салалары.

Бұл бағдарламалар көбінесе белгілі бір академиялық пәннің міндетті компоненті ретінде құрылады және мектепте жүзеге асыруға арналған.

Олар мұғалімдерге арналған курстар мен мұғалімдердің сабақтарын жеңілдететін әдістемелік талдауларды, ақпараттық материалдар жинақтарды, сондай-ақ мұғалімге уақытша пайдалануға арналған оқу құралдарын («мұғалімдердің пакеттері») дамытуды қарастырады. Бұл нұсқаулықтар әдістемелік ұсыныстарды, түрлі схемалар мен кестелерді, аудио және бейне материалдарды, слайдтарды қамтиды.

Мектеп пен мұражай жұмысының негізі - тезис: АҚШ-та мұражайға бару студенттің өміріндегі эпизод болып табылады, сондықтан оның тиімділігі мұғалімнің мұражай қызметкерінің шеберлігіне қарағанда зерттелген пәндермен үйлестіру қабілетіне байланысты.

Мұражайда өзіндік жұмысы үшін мұғалімнің дайындығы келесі себептермен негізделген:

- мұғалім арқылы мұражай кең балалардың аудиториясына әсер ету мүмкіндігін алады, бұл өз ресурстарын үнемдейді;

- мұғалім мұғалімге педагогикалық тұрғыдан мұқият болып табылатын мұражайдағы өнерді қабылдау үшін дайындай алады;

- студенттердің гуманитарлық білім деңгейін білу, мұғалім олардың көркем мәдениетін қалыптастыру процесіне жақсы әсер етуі мүмкін;

- Мұражай мұғалімдеріне мұражай мен мектепте жүзеге асыруға арналған арнайы бағдарламаларды әзірлеуге мүмкіндік берілді.

АҚШ мұражай кітапханаларын дайындауда үлкен рөл атқарады. АҚШ – тың барлық ірі мұражайларында ауқымды кітап қорлары бар. Мұғалімдер мен олардың көмекшілері - мұражай еріктілері мұнда сабақтарға дайындалуға және кеңес алуға мүмкіндік алады.

Америка әр түрлі тілдер мен діндерің тоғысқан елі. Бұл жағдай мұражай мұғалімдерінің емес, әр түрлі профильдегі мұражайлардың білім беру қызметін қолдауға бағытталған *волонтерлер институтында* емес, бағдарламалардың жүзеге асырылуына назар аударуға мүмкіндік береді. *Еріктілер* түрлі мамандықтар мен жастағы адамдар болуы мүмкін және олардың функциялары әртүрлі: мектептен мұражайларға баруды

ұйымдастырумен және ақпараттық қызметтермен жұмыс істеуге дейін. Көркемөнер музейлерінің білім беру қызметтерінде, әдетте, гуманитарлық біліммен жұмыс істейтін еріктілер. Бұл ең алдымен зейнеткерлер, яғни өмірлік тәжірибесі мол адамдар. Ересек психология, өнер тарихы және көркем мұражайдың ерекшеліктері бойынша арнайы және жеткілікті ұзақ дайындықтан кейін жоғарыда көрсетілген бағдарламалардың шеңберінде оқушылармен экскурсиялар тегін немесе өте қарапайым сыйақы алуға кіріседі.

Волонтерларды білім беру іс-тәжірибесіне тарту тек мұражай қорларының экономикасы есебінен ғана емес. Аптасына бірнеше жұмыс уақытының аздығымен мұражайларға жаңа мектептерді тартуға баға жетпес көмек көрсетіп, оларға мұражай жұмысының маңыздылығын дәлелдейді.

Американдық мұражайларда мұғалімдерді оқыту 1994 жылы қабылданған көркем пәндерді оқытуда Ұлттық стандарттардың мақсаттарына сай келеді. және практикада мектептегі оқытудың маңыздылығын анықтауға мүмкіндік береді.

Бұл тәжірибе білім беру жүйесіндегі оң өзгерістерге ықпал етеді.

Германияның мұражайдағы сабақ тәжірибесі.

Германияда Құрама Штаттар мен Ұлыбританияның тәжірибесінен айырмашылығы мұражайларға бару мектептердің міндетті оқу жоспарына кірмейді. Дегенмен мұғалім өз қалауы бойынша мұражай сабақтарын, жобалық күндерді немесе тіпті жобаның аптасын қоса алғанда, көптеген мұражай бағдарламаларын пайдалана алады

Әртүрлі әлеуметтік топтардан шыққан балалардың әртүрлі бастамалар тәжірибесі, ата-аналардың білім беру және мәдени деңгейлерінен мүлдем айырмашылығы мұғалімге сыныптағы оқушыларды икемге келтіру үшін көп жұмыс жасауды талап етеді. Ал мұражай бағдарламалары балалардың үлкен қызығушылығын тудыратындықтан әдетте мұғалімге үлкен қолдау болады.

Германияның тәжірибесінен алынған жазбалар қазақстандық мұғалім белгілі бір білім беру міндеттерін шешу үшін мұражайды пайдаланғанда көмектесуі мүмкін.

Мұғалім мұнда «сарапшы» болып табылады, оқушының мінез-құлқы мен білімін басқарады, яғни оның кәсіби қызметтерінің негізінде мұражай мен педагогикалық үдерістің мазмұнын және мазмұнын таңдайды.

Оқушылардың өз бетімен жұмыс істеуге арналған әдістемелік нұсқаулар үлкен орын алады. Оған көмекші құрал ретінде арнайы «жұмыс кітаптары» құрастырылған.

«Жұмыс кітаптары» экспозицияда жұмыс істеу тапсырмалары бар және жақсы суреттелген брошюралардың ыңғайлы форматы. Бұл әртүрлі жастағы балаларға арналған. Тақырыптар мектеп бағдарламасымен келісілген;

мұғалімге белгілі бір тақырып бойынша балалардың білімі мен дағдыларын тереңдету және кеңейтуге мүмкіндік береді.

Әдетте, «жұмыс тетрады» мұражай қызметкерлерімен мұғалімдермен консультациялар негізінде құрылады және үш бөлімнен тұрады, олардың біреуі сабақта қолданылатын ескерткіштер туралы қысқаша ақпарат, басқалары мұғалім мен оқушының бірлескен жұмысына бағытталған.

«Жұмыс тетрадының» тапсырмаларын орындау оқушыларға мектепте алған білімін тереңдетуге мүмкіндік береді. Тағы бір функциясы мұғалімге мұражай экспозициясының тілін үйренуге көмектеседі және мұражайдың түпнұсқаларын тарихи немесе көркемдік тұрғыдан бағалайды. Бұл мектеп оқушысының мәдениетін қалыптастыру үшін өте маңызды.

Жалпы алғанда, оқу-тәрбие үдерісіндегі «жұмыс тетрадының» мақсаты:

- мұражай ұстаздары таңдаған ескерткіштерге назар аударып, мектеп оқушыларын жетекші сұрақтарға жігерлендіру;
- мұражай ескерткіштерінің құндылығы туралы ақпаратын арттыру;
- Баланың шығармашылық белсенділігін көтермелеу, оны белсендірудің әртүрлі әдістерін қолдану;
- ескерткіштерді салыстырмалы талдау әдістерін қолдана отырып, кеңістік-уақыттық ұсыныстарды қалыптастыру;
- қойылған тақырыптарға өз пікірін білдіру қабілетін дамыту.

Осылайша, Германиядағы мұражайдың мектеппен өзара қарым-қатынасы, ең алдымен, мұражайдың мектепке дейінгі білім беру үдерісіне бағынуымен және мұғалімнің мұражай материалын игеруде көмек көрсетуімен анықталады. Бұл өзара әрекеттесудегі бастапқы дерек оқушының мұражай бағдарын дамытатын «жұмыс тетрадын» әзірлеу және пайдалану болады. Әсіресе елге танымал тарихи мұражайларында осындай тетрадтар бар. Немістің өнер мұражайларында көркемдік қабылдаудың дәйекті дамуы болып табылатын кешенді бағдарламалар жоқ.

1.10. Қазақстандағы мұражай педагогикасы

Біздің елімізде мұражай педагогикасы 1970 жылдардың басынан айналымға енді. Қазіргі уақытта мұражай педагогикасымен айналысу тек тарихшы мұғалімдердің ғана емес, басқа да пән мұғалімдерінің тарапынан қызығушылық тудырып отыр.

Мұражайдың мәдени-ағартушылық қызметінің тұжырымдамасы 90-жылдардың басынан бастап қазақ мұражайында кеңінен таратылып, мұражай педагогикасы мәдени-ағартушылық қызмет үшін негіз болды.

Қазақстандық ғалымдар Бірінші Халықаралық мұражай форумында (2011 жылғы 17-19 мамыр) еліміздің әр аймағынан келген қазақстандық мұражайшылар - З.А.Тебаева, К.М. Омарова, А.К. Сайлау, А.А. Жумашева, Т.Л. Тәжібаева және басқалар мұражай педагогикасының тәжірибесі мен көрегендік таныстырды. Оразымбетова Б.К пайымдауынша «Мұражайлар

бұрын-соңды болмағандай жұмыс істеуге тиіс. Мұражайлар өте күрделі эволюцияға ұшырады. Ең алдымен олар дәріптеліп. Содан кейін бұл саясаттың үлгісі болды, сонымен бірге бізге көп нәрсе берді. Содан кейін осы ақпараттық үлгі және бүгінгі күні мәдени-ағартушылық қызметтің коммуникациялық моделіне ауысты. Коммуникация дегеніміз не? Коммуникация бұл қатынас түрі болып келеді. Біздің ата-бабаларымыз мерекелерді қалай өткізуге болатынын біліп, бір жылдан кейін адамдар бұл мейрамның қалай өткізілгенін еске алды, олар осы мерекенің рухани шығу тарихын білді. Содан кейін біз бұл бағдарламаны жоғары сынып оқушыларымен жұмыс жасадық. Олармен жұмыс істеудің зерттеу әдісін жүргізу қажет. тарихтың себеп-салдарлық сипатын білетіні өте маңызды».

Мұражай қабілеттерін жүзеге асыруға және экспрессивті ынталандыратын мүдделерді қаншалықты қанағаттандыра алады, әр түрлі аспектілерде шынайы мұражай субъектілерінің алуан түрлері:

- сапалы жаңашылдықты құруға бағытталған шығармашылық аспект, объектінің (қызметінің) жоғары интеллектуалды деңгейі, бұл проблеманың мәнін біле отырып, өткенді бақылаудан тұрады, «жарықтандыру» идеясын құру және тексеру, осы идеяны жүзеге асыру. Шығармашылық – мұражай ақпаратын түсінудің ең жоғары сатысы. Шығармашылық аспектін нысандары мұражай ішінде (студиялар, шығармашылық зертханалар, фестивальдар, викториналар, тарихи ойындар және т.б.) жүзеге асырылады.

- коммуникативті аспект, бұл идеал мен мәдениеттің мәңгілік құндылықтарымен жеке тұлғаның диалогы арқылы жүзеге асырылады. Мұражай объектісі пән-объектілі қарым-қатынаста ғана емес (келушілермен - мұражай нысандары), сонымен қатар пән-объект-субъектілік қатынастар шеңберінде (келуші - мұражай объектісі - келуші) қоғамның коммуникациялық саласына кіреді. Мұражайдағы байланыс формалары кездесулер, экскурсиялар, лекциялар, театр және концерт, студиялардың формалары арқылы ұсынылады. Бірақ мұражай мен келушінің арасында байланыс болуы мүмкін: ХХ ғасырдың басында А.В. Бакушинский ұсынған «тыныш экскурсия» әдісі.

Бұл негізгі функциялар мұражай қызметінде әлеуметтік-мәдени мекеме ретінде педагогикалық және мәдени көзқарастардың мәнін шешеді. Культурологиялық көзқарасқа мыналар жатады: білім мен дағдыларды игерумен, құндылықтарға бағдарлаумен байланысты эвристикалық мәні; мәдениет құндылықтарын өскелең ұрпаққа кешенді белгілердің жүйелері арқылы тарату; құндылықтар жүйесін қалыптастыруда және бағдарлау нормаларын дамытуда көрініс тапқан аксиологиялық мәні; реттеуші мәні, қоғамның қолдаған тәртіп нормасы.

Педагогикалық тәсілге мыналар: жеке адамының өркениеттік құндылықтарының білімі мен дағдысы (танымдық, шығармашылық аспектілері, әлеуметтену процесі) түрінде иемденуі; әкімшілік мәні - ғылыми саладағы интеграциялық үдерістерде білім беру саясатын әзірлеу және енгізу шарты; немесе философиялық, әлеуметтік, мәдени және психологиялық

құндылықтарды қоса алғанда, адамның білім беру кеңістігін кеңейту шарты ретінде; адам өмірінің әртүрлі аспектілерін ашатын басқа ғылымдармен байланыс түрінде кең ғылыми база жатады.

Мұражай қызметі саласындағы педагогикалық және мәдениеттанушылық көзқарастың өзара тәуелділігі мен біртұтастығы қоғамды мақсатты, тәуелсіз, әмбебап құндылықтарға бағдарланған қоғамның қажеттіліктеріне байланысты [7].

1.11. Балалар мұражайы

Балалар мұражайы идеясы мен термині ХІХ ғасырдың аяғында қалыптасқан. Қазақстандағы балалар мұражайы ХХ ғасырдың аяғында жандана бастады.

Балалар мұражайы – балалар аудиториясына арналған, балалардың 30 сұраныс талабына сай, олардың жас ерекшелігіне сай интерактивті экспозиция құрылған, білім-тәрбие беру функциясын атқаратын, балалардың қоршаған ортаға бейімделу үдерісін, эстетикалық талғамын қамтамасыз ететін, балалардың шығармашылық қабілетін арттыратын, ойлау қабілетін шыңдайтын үйірме, клубтар, курстары жұмыс жасайтын, балалардың ептілігін қалыптастыратын ойын алаңдарымен жабдықталған мұражайлар жүйесі. Балалар мұражайы жеке мұражай ретінде де, «мұражай ішіндегі мұражай» түрінде де ашылған филиал, бөлім ретінде де жұмыс жасайды.

1990-жылдардағы құлдырау кезеңінде мұражайға келушілер қатары тым сиреп кетті. Мұражай қызметкерлері әлеуметті мұражайға тарту мақсатында әр түрлі қызмет түрлерін ұсынып жатты.

Ал, балаларға арналған мұражайлар жоқтың қасында. Оның ішінде жаңа технологиямен жабдықталған мұражайды айтпаса да болады.

Осынау қиын кезеңдерде Елбасының өзі бастама көтеріп мәдени ошақтарға қолдау көрсетті. Өскелең ұрпақтың патриоттық сезімін, мәдениетін бірегейлендіру жолында мұражайдың қызметі жоғары екенін атап өтті. Сонымен қатар, Қазақстандық брендтерді қалыптастыруға, олардың жастар тәрбиесін ықпалын арттыруға тиісті шаралар қабылдауға шақырды.

Балаға кішкене кезінен өз елінің, өз өңірінің салт-дәстүрін, табиғатын ұғындыру керек. Бала-бақшада балаларға мұражай танымын бере алмайды. «Балаларға мұражай керек пе? Не үшін керек? Мұражай арқылы балалар қандай ақпарат ала алады?» деген сауалдарды қояр болсақ, Мұражай – қандайда бір жас мөлшеріндегі балалар болсын ой-өрісін, ойлау, көру, есте сақтау танымын, қызығушылық өрісін кеңейтеді. Енді балалардың қызығушылығын қалай оята аламыз? Әрине, ол үшін жаңа инновациялық технологияларды пайдалану керек. Мұражайға балаларды тарту өте қиын. Балаларды ескі әдіспен жасақталған экспозиция мүлдем қызықтырмайды. Өткізілетін іс-шаралар, көрмелер балалар көңілінен шығатындай әдіспен өтпейді.

Тілі шықпаған баланың өзі ұялы телефонға жармасып, сондағы түрлі-түсті бейнені тамашалай отырып, оны тез меңгеріп алатындығын жиі байқаймыз. Ал, мектеп жасындағы балалардың қызығушылығын тудыру өте қиын. Өйткені, қолдарында бір-бір телефон не көремін, не естимін десе де өз қолдарында. Кинотеатрлардағы 5D форматымен көрсетілетін мультфильмдер, кинолар балаларға таңсық емес. Болашақтағы мұражайды балалар көзімен көру.

Балалар болашақтағы мұражайды түрлі техникамен, жаңаша әдіспен көркемделген бейнелерді көргісі келеді. Яғни, жаңашаланған тірі мұражай. «Жаңа музеология», «Жалпыға қолжетімді музеология» деген ұғымды қалыптастыру.

«Жанды» мұражай - табиғат және тарихи-мәдени ортада өзінің табиғи болмысын сақтап қалған, материалдық және материалдық емес мәдениеттер жиынтығының дәстүрлі түрлерін сақтап отырған, олардың қызметін ылғи жандандырып, өзекті мәселе ретінде көрсетуге бағытталған мұражайлық тип.

«Жанды» мұражайлар – тарихи-мәдени ескерткіштер мен қатар ұлттық дәстүрлер мен ғұрыптарды насихаттап, оларды дамытуға бағытталған. Тірі мұражайлар шетелдік музеологияда «пайдалы мұражай» деген ұғыммен танымал, оның мақсаты жергілікті тұрғындарды мәдени-тынығу және ағартушылық қажеттілігін қамтамасыз ете отырып, олардың қоршаған ортамен байланысын арттыру болып табылады. Бұл ұғым «жаңа музеология» ұғымына ұласты.

Бүгінгі мұражай тарихи жәдігерлер сақталатын қойма емес, елдің арғы-бергі тарихын жаңа заман ағымына сай озық технологиялық мүмкіндіктерді пайдалана отырып, өз көрерменін жан-жақты ақпаратпен қамтамасыз ететін рухани орталық болуға тиіс.

Болашақта Қазақстан жерінде балаларға арналып жаңа технологиямен мұражайлар салынса, жеріміздің табиғи-тарихи жерлерін, салт-дәстүрін, өңірімізден шыққан атақты тұлғаларымыздың өмірі мен еңбек жолын түрлі шығып жатқан жаңаша әдіспен көрсетсе келушілер саны артар еді [9].

1.12. «Алақай! Алақай! Музейде Балақай!» жобасы.

Елбасының қолдауы нәтижесінде мұражай қызметі елеулі өзгерістерге ұшырады. Мұражайдың келушілерге әрдайым ашық болуға ұмтылуы азаматтар мен жастардың мәдени құндылықтарға назарын аударуға, қызығушылығын арттыруға, мәдени демалыс ретінде мұражайға баруын дәстүрге айналдыруға ықпал етті. Мұражайлар қоғамдық сана қалыптастыруда зор әлеуетке ие мекеме. Мұражайлардың ұлттық бірегейлікті насихаттайтын, қалыптастыратын қызметі зор. Мәселен, мұражайлар ұлттық қазыналарды «тасымалдаушы» ғана емес, қаланың мәдени кеңістігінде белсенді бренд құрушы бола алады.

Алматы, Астана, Шымкент сияқты ірі қалалардың мұражайлар жүйесіне жобалық бағдарламалар дайындау және ұлттық брендтер насихаттау арқылы бірегейлік ұғымын қоғамдық санаға сіңіруді көздейді.

Мұражайдың ұлттық қазынаны сақтаушы ғана емес, оның әлеуметтік мәдени-ағартушылық қызметін мемлекеттік саясатты жүзеге асырудағы ролін анықтайды.

Бүгінгі Алматыда азаматтардың, әсіресе, жастар мен балаларға арналған «Алматы – мәдениет астанасы» брендинің насихаттаудың шынайы негізі бола алатын артефакттардың және материалдық емес мұраның күшті пайдаланылмаған қоры бар. Бұлар жас Алматылықтарды туған қаласын сүйетін патриотқа айналдырудың тиімді құралы болады. Қала мұражайлары - дәстүрлер мен артефактілерді тікелей сақтаушы тарихтағы ең маңызды «мәдени агент» болып табылады.

Файзуллина Ғалия Шаукетқызы - тарих ғылымдарының кандидаты. Қазақстандағы ең беделді мұражайшылардың және табысты мұражай менеджерлерінің бірі. Ғалым Алматы қаласының мәдени әлеуеті мен мүмкіндігін ескере отырып, 7-13 жас аралығындағы балалар мен олардың ата-аналарына қалалық мұражайларға экскурсиялауға арналған «Алақай! Алақай! Музейде Балақай!» интерактивті жолбасшылар жобасын қалалық мұражайлар қауымдастығымен біріге отырып дайындаған.

Ғалым бұл жоба туралы- бұл балалардың ойын түріндегі экскурсиясынан өзгеше дүние. Біздің жобамыз Қазақстанда музейлерді ғана емес, қоғамдық кеңістікте ашық болуға тиісті басқа да мәдени мекемелерді жандандыруға көмектеседі деп сенемін» - дейді[13].

Жоба мақсаты

Жастар мен балалардың қаланың тарихына деген қызығушылығын тудыру. -Мен мәдени брендті тасымалдаушымын! –деген өздерінің кредосын қалыптастыру.

Қаланың мәдени және білім беру кеңістігінде отбасылық демалысты ұйымдастыру қажеттілігін қалыптастыру.

Қаланың мәдени және тарихи мұрасына қатысты құндылықты қалыптастыруға насихаттау.

Алматы қаласының тұрғындары арасында біздің қаламыздың патриоттық сезімін, мақтанышы мен жауапкершілігін қалыптастыру.

Жоба міндеті

1. Қазіргі заманғы білім беру және демалыс мұражай өнімін құруға қабілетті команданы дайындау. (оқыту семинарын өткізу)
2. Мұражайларға қалаға бағдарланған бағыттаушыларды әзірлеу және жариялау.
3. Қаланың «әдемі» көшелерінде пилоттық экскурсия модулін іске қосыңыз.
4. Волонтерлік бағыттаушылар тобын дайындау.
5. Музейде интерактивті білім беру бағдарламасын әзірлеу және енгізу (шеберлік-сағаттар, шығармашылық тапсырмалар).

Қатысушы мұражайлар:

Қала мұражайлары мен мәдени мекемелер, кітапханалар мен театрлар т.б.

Жобаның жалпы сипаты:

«БАЛАҚАЙ» - басты кейіпкер, Ол «Балапан елі» бойынша қалалар мен мұражайларға сапарға алып шығатын жолсерік болады. Балалар мен олардың ата-аналары үшін Алматы қаласының мұражайларында интерактивті балаларға арналған жолсілтемелер жасалды. Содан кейін әдеби сарапшылардың, редакторлардың, суретшілердің көмегімен жол кітапшалары бағдарламаға қатысушылары мен анықтамалық құжаттарды қорытындылады. Қаланың айналасындағы жаңа форматтағы және Алматы қаласының тарихының ең қызықты беттеріне, көрнекті азаматтардың тағдырына, қаланың тарихи және мәдени ескерткіштеріне, дәстүрлері мен салт-жораларына қатысты шағын мұражайлар сериялары жарық көрді.

Жолсілтемелердің жаңа форматы түбегейлі: ол балалар мен ересектердің тәуелсіз бірлескен тәжірибесіне бағдарланған.

Жоба нәтижесінде жобаның негізгі «тұтынушылары» (8-13 жас аралығындағы балалар және отбасылық қонақтары) түрлі «саяхат» нұсқаларын таңдау мүмкіндігіне ие:

1. Қаланы аралап, бірнеше мұражайларға барады;
2. Мастер-класстарға қатысатын мұражайларға бару және экспозициялардың материалдары бар өзіндік жұмыс;
3. Мұражайлардағы оқиғалар күнтізбесіне сәйкес әртүрлі күндерде музейлерге бару және т.б.

Өзіндік таңдау – бұл азаматты белсенді өмірлік ұстанымда тәрбиелеудің бірден бір мүмкіндігі деп қарастырамыз. Жобаны жүзеге асыру барысында балалар қаланың айқын эмоционалды бейнесін қалыптастырады. Еріктілер қаланың тарихы туралы білімді ғана емес, сондай-ақ, әлеуметтендірудің баға жетпес тәжірибесімен танысады.

Бұл пилоттық жоба және Қазақстандағы осындай күрделі музей өзара іс-қимылының және байланысының алғашқы тәжірибесі.

Белгілі қазақ әдебиетінің классик жазушысы Ғабит Мүсіреповтың мұражай – үйі бойынша жобаның мазмұнына тоқталайық.

«Алақай, алақай, музейде балақай!» жобасы бойынша шығарылған «Ғабен әлеміне саяхат» жолнұсқаулығының да жөні бөлек. Бұл өзі 11-13 жастағы балаларға арналған. Музейге келуші балалардың қолына бір-бірден жолнұсқаулық таратылады.

Жолнұсқаушы (экскурсовод) рөлін жазушының Индонезияға сапары кезінде, 1966 жылы алып келген сыйлық зат – елік атқарады. Яғни, жол нұсқаулықтың бірінші бетінде мынандай ақпарат бар: «Қымбатты дос! Ғ.Мүсіреповтің музейіне қош келдің! Жазушы 1968–1985 жылдары осы пәтерде тұрған. Мен – Елікпін. Осы үйде тұрғаным 49 жыл болды. Мен бүгін сенің жолнұсқаушың боламын.

Карта-сызбада 7 аялдама белгіленген. Әр аялдамада сиқырлы алма бөліктері жапсырылған. Тапсырмаларды орындау арқылы алма бөліктерін құрастырсаң, жазушының ұлы сөзін оқисың. Әрбір аялдама әрбір экспонаттың сырын ашады.

Мәселен, «Ойлан, тап!» аялдамасы. Жұмбақ: «Денесі бар, сөзі жоқ. Аяғы жоқ жүреді. Күнді, түнді өлшейді, Екі тілді жүрегі. Шешуін кім біледі?». Әрине, шешуі – сағат.

Ал сіздің дәл алдыңызда – үлкен жар сағат тұр. Ғабене 1962 жылы бір топ жазушы інілері сыйға тартқан. Ресейдің Саратов қаласында жасалған. 23 жыл бойы жазушыға уақыт өлшеп, серік болған. Жазушы жүрегі тоқтағанда – бұл сағат та тоқтаған. Осы жерде тұрғанына 54 жыл!

Төменде осы айтылған 11-13 жастағы балаларға арналған «Путеводитель путешествие в мир Габе» жолнұсқаулығының көшірмесі көрсетілген.

АЛАҚАЙ! АЛАҚАЙ!
МУЗЕЙДЕ БАЛАҚАЙ!

ПУТЕШЕСТВИЕ
В СТРАНУ БАЛАПАН!

Литературно-мемориальный музей Г. Мусрепова

Путеводитель

путешествие в мир Габе

для детей (11–13 лет)

Дорогой Друг!

Добро пожаловать в музей Габита Мусрепова! Писатель в этой квартире жил с 1968 по 1985 год. Я – Косуля. Писатель привез меня из Индонезии 40 лет назад. Я буду вашим экскурсоводом. В путеводителе отмечено 7 остановок. В каждой из них спрятано по кусочку изображения волшебного яблока. Собрав целое яблоко, ты сможешь прочитать «слова назидания» великого писателя.

*Габе – это уважительная форма от имени Габит.

Запомни эти условные обозначения!

Выполни задание / Напиши	Обсуди / Спроси родителей
Запомни / Узнаешь ли ты?	Посмотри в других музеях
Информация	Посмотри внимательно

1-я остановка:
«А знаешь ли ты?»

Обрати внимание на портрет. Как ты думаешь, можно ли узнать по человеку, изображенному на портрете, кто он, чем занимается? Нашел «подсказку»?

С каким предметом ты бы представил себя на портрете?

На портрете изображен великий казахский писатель Габит Мусиренов. Автор портрета — Бакытхан Мырзахметов.

Если ты ответил на вопросы правильно, получи свою часть волшебного яблока.

Следующая остановка: «Подумай, найди!»

Разгадав правильно загадку, не забудь взять часть яблока! Они ходят, но стоят, Всем о времени твердят, Когда спать, когда вставать, Когда можно погулять...

Подсказка: они могут быть железными, песочными, водяными, механическими, каменные, электрические, магнитные.

Предмет этот был подарен писателю в 1962 году. Изготовлен в России в городе Саратове. Здесь стоит уже 54 года.

Многие писатели, поэты, общественные деятели, певцы, актёры побывали в гостях у писателя и пили чай. Самовару много лет. Он был куплен супругой писателя — Хусни-апай в 1949 году. Им пользовались, когда отдыхали на даче.

Нашли в путеводитель имена людей, с кем бы тебе хотелось пообщаться?

ЛИТЕРАТУРНАЯ ЧАСТЬ

Семья Габита Мусиренова была большой и дружной. Отец — Махмуд, мать — Дина. В семье было семеро детей. Старшие братья — Хамит, Сабит. Младшие братья — Баязит, Ашим, Хажым. Сестра — Гульсим.

Переведи слова в таблице на казахский и английский языки.

Русский	Казахский	Английский
Отец		
Мать		
Старший брат		
Младший брат		
Сестра		

3-я остановка: «Без труда нет добра»

Найди в этой экспозиции предметы ручной работы, сделанные писателем. Их несколько.

(Если найдешь эти вещи, то получишь еще одну часть волшебного яблока)

Габит Мусиренов написал такие значимые произведения, как «Солдат из Казахстана», «Пробужденный край», «Улан её имя», «В чужих руках». А самый известный фильм, снятый по сценарию Габита Мусиренова — «Кыз Жибек». А ты смотрел этот фильм? Музыка к фильму написал Нургиса Тлендиев.

О жизни и творчестве композитора ты можешь узнать в Мемориальном музее Нургисы Тлендиева.

Самый первый казахский фильм это — «Амангельды» (1938), сценарий фильма написал Габит Мусиренов совместно с Бейбейтам Майлиным.

РАБОЧИЙ КАБИНЕТ

4-я остановка: «Слова в сердце»

«Когда человек несет в сердце своем слово, объединяющее мир, он везде найдет людей, способных понять его». Найди предмет, на котором написаны эти слова, и прочти вступ! Не забудь взять четвертую часть волшебного яблока!

Предмет, который тебе надо найти на столе, был подарен к 70-летию Г. Мусиренова. В то время еще не было современных авторучек, и для письма использовали эту вещь.

5-я остановка: «Фотографии рассказывают»

! Это любимая фотография писателя. Напиши, кто изображён на ней. Выполни задание, получи еще одну часть, пятую, волшебного яблока.

Фотоснимок «Черная Мадонна» чехословацкого фотографа Карела Гаека был удостоен золотой медали на международной фотографической выставке в Чикаго. Габит Мусрепов привёз её из Алжира в 1963 году. Почему писателя заинтересовала эта фотография? Потому что образ матери был одним из главных в его творчестве. Особо любимы в народе рассказы «Мать матерей», «Акlima», «Мужественная мать» и роман «Улпан её имя» и другие.

Обрати внимание на рукопись, лежащую на рабочем столе. Для письма писатель использовал остро наточенный карандаш.

! А тебе приходилось писать письма карандашом? Попробуй написать сообщение для своих друзей.

В библиотеке писателя около 2000 книг. Здесь мы видим произведения не только казахстанских писателей, но и произведения зарубежных классиков. Он читал все эти книги. Большую часть своей библиотеки Г. Мусрепов передал школе родного аула.

6-я остановка: «Народное наследие»

! Найди в этой комнате самый популярный казахский народный музыкальный инструмент. Расставь правильно буквы и получишь слово — название этого инструмента. Возьми последнюю часть яблока.

А Д О Б М Р

А ты умеешь играть на этом инструменте?

- ДА
 НЕТ

В каких музеях ты ещё видел такие музыкальные инструменты?

! Габит-ата сам с удовольствием играл на этом инструменте. Его подарили писателю в 1972 году.

! Если хочешь познакомиться с историей этого инструмента, посети Музей народных музыкальных инструментов имени Б. Класа.

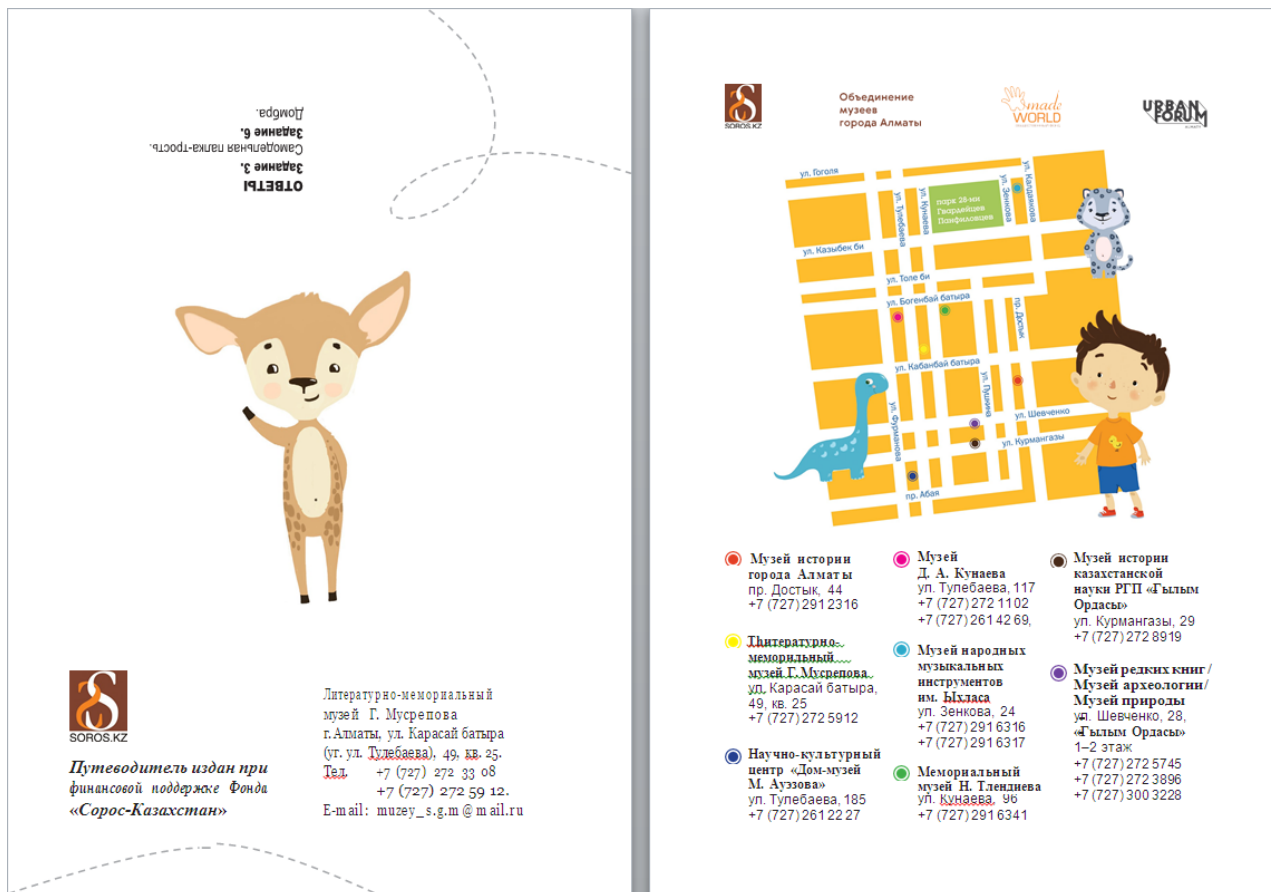
7-я остановка: «Название писателя»

! Соедини слова, найди продолжение текста в экспозиции музея. Получившееся название запиши и прочитай вслух.

! Выучи наизусть эти слова и запомни! Это был девиз писателя.

Молодец! Жду тебя ещё. До встречи!

Если хочешь пополнить свои знания, дружи с книгой. На каникулах советуем прочитать следующие произведения Габита Мусрепова: «Девочка Наргоз, щеночек Кумай и котёнок Мяу», «Мужество матери», «Солдат из Казахстана» и другие произведения писателя.

1.13. Балалар мұражайына қажетті жаңа инновациялық құралдар

1. 3D, 5D, 7D форматтары (3D Skin and Bones - кожа до кости);
2. Медиа еден;
3. «Жанды» беттері бар интерактивті мультимедиялық кітап.
4. Аудиоинсталляция (аудиогид, аудиоэтикетка-құлаққаптар);
5. Видеомэппинг, голографиялық витриналар (электронды гид);
6. Мультитач (Multitouch);
7. VR мобильді шлемі;
8. Сенсорлы дүңгіршек.

Қазіргі заман мұражайларының озық тәжірибесіне мұражай экспозициясының мазмұнын ашатын 3D, 5D, 7D форматтағы киноқондырғыларды, виртуальды тур, виртуальды мұражайдағы 3D форматтағы экспозиция мен экспонаттарды атауға болады.

Балаларға ең қажетті Табиғат, Этнография, Космос залдары болып табылады.

Табиғат залы. Балалардың қызығушылығын тудыратын ерекше зал. Өйткені жан-жануарлар, құстар, өсімдіктер әлемі балалардың сүйікті ортасы. Табиғат залын орман әлеміне енгендей 3D форматымен және медиа еденмен жасақталып, табиғи ескерткіштер, жан-жануарлар, құстар үнімен дыбысталады. «Жанды» беттері бар (мультимедийная книга с «оживающими» страницами) интерактивті мультимедиялық кітап арқылы табиғат залында көрсетілетін жан-жануарлар түрлері

(сүтқоректілер, теңіз жануарлары, бауырмен жорғалаушылар), құстар, сирек кездесетін өсімдіктер туралы ақпарат беріледі.

Ақтөбе өңірінен алғаш рет 1912 жылы табылған мүйізсіз алып сүтқоректі жануар индрикотерий, сонымен қатар мамонт, Елек өзенінің аңғарынан алып бұғыны қаңқаларын 3D форматты *Skin and Bones* (кожа до кости) аталатын әдіспен толық сұлбасын көре алады. Бұл әдіс Вашингтон мұражайларында қолданысқа ие.

Залдың ортаңғы бөлігінде *7D голограммасымен* мұхит су асты жануарлары (тасбақа, акула, дельфин, ақ аю т.б.) көрсету.

Жапония елінің мұражайлары барлық тіршілік атауын 7D голограммасын қолдану арқылы балалардың ғана емес ересектердің де қызығушылығын арттырып отыр.

Ақтөбедегі ең керемет табиғат ескерткіштерінің бірі - Жаманшың қазан шұңқыры. Бұдан миллиондаған жылдар шамасы бұрын ғарыштан салмағы 36-40 млн тонналық, диаметрі 200-400 метрге жететін космостық дене метеорит құлағаннан пайда болған. Соның нәтижесінде ол жерде аумағы 5-6 км, тереңдігі 700 метрдей қазан шұңқыры пайда болып, табылған импактиттерге «жаманшит», тектиттерге «иргизит» деген ғылыми атаулар берілді және ол дүние жүзіне мәлім болды. Мұндай тектиттер бүкіл ТМД елдері аумағында бірінші рет тек Ақтөбе облысында ғана табылып отыр. Осы аталған ескерткіштің құлау сәті, қазіргі күйі қандай екенін *интерактивті тақта* арқылы көрсетуге болады.

Барлық тіршілік атауын қозғалыс күйінде көрсетсе, балаға қызығы осы. Этнография залы. Зал киіз үй түрінде жасақталып. қазақтың ән-жыр, күйлерімен дыбысталып тұрады. *Аудиогид немесе электронды гид* арқылы залға қатысты барлық мәліметті ала алады.

Мұражайға келушілер кейбір жағдайда «ақпараттық жалғыздыққа» тап болады. Егер ақпаратты беруші адам болмаса олар өздігінен ғаламтордан іздеп табады, не ұмытып кетеді. Сол себепті де белгілі бір затты мұражай кеңістігінде толық зерттеп білуі үшін ақпаратты беру құралы – *аудиоинсталляция* болуы керек. Яғни, белгілі бір экспозиция не витринадағы жәдігерлер жанында *аудиогид, аудиоэтикетка-құлаққаптар* болуы тиіс [4].

Аудиогид көмегімен 99 тілде 6500 файл ақпарат сыйдыруға болады екен. Шетелдік қонақтар біздің жеріміз туралы ақпаратты аудиогид көмегімен өз тілінде ала алады.

Өте кішкентай өлшемді, ескі немесе дара (қорда ғана сақтаулы) жәдігерлерді көпшілікке ұсына алмағандықтан видеомэппинг, голографиялық витриналар (электронды гид) көмекке келеді. *Голографиялық витрина* технологиясы арқылы енгізілген мұражай экскурсия жүргізушісінің көмегімен берілетін ақпарат балалар үшін өте қызық болар еді.

Интерактивті тақта мен автоматты құрылғыны орнату арқылы қазақтың ұлттық ойындарын оның ішінде асық, садақ атуды т.б. енгізсе, ол да балаға өте қызық болар еді.

Отбасылық, балаларымен келушілерге мұражайде мультимедиялық құрылғы, «бала бойымен тең», интерактивті өзара байланыс (ұстап көру, ашу, тарту) экспозициялық зоналары болғаны дұрыс. Солардың бірі - *Мультитач (Multitouch) столы*.

Мысалы, Европан мұражайының бір залы кафе түрінде жасалынған. Аталмыш залға мультитач (Multitouch) столы орнатылып, басына өздерінің танымал тұлғаларының макетін отырғызып қояды екен. Мультитач столы арқылы сол танымал тұлға туралы толық мағлұмат ала алады. Мен осы үлгімен жұмыс жасар болсам, балаларға жақсы таныс, әрі ең қызықты Алдар көсе бейнесін алар едім. Бір ескерері мультитач столын баланың бойы жететіндей орнатылуы керек. Сонымен қатар бұл жерде мүмкіндігі шектеулі балаларды да ескерген жөн.

Мультитач (Multitouch) столына ойын түрлерін енгізу арқылы балалардың ой-өрісін дамытуға болады.

Мультимедиялық құралдар *ересектер және балаларға* деп екі режимге бөлінеді. Мүмкіндігі шектеулі жандарға көтерме механизмді, саусақпен сезіну, Брайль әліппесін қамтыған интерактивті инсталляциялық нұсқалары арналған.

Келесі космос әлеміне саяхат. Космос ғарыш кемесі тәрізді жасақталады. Балалар залға бас сұққанда ғарыш кемесіне енгендей сезінеді. *Доғал экран* арқылы ғарыш әлемін көрсете отырып, космонавтар бейнесін *3D форматты картиналармен* толықтырылады.

VR мобильді шлемі арқылы суретке түсірілген планеталардың қозғалысын қозғалыс күйінде көре алады. VR мобильді шлемі қашықтықтан көрмейтін балалар үшін таптырмайтын құрал.

Залға қатысты толық мағлұмат алу үшін *сенсорлық дүңгіршек* немесе *аудиогид* көмегіне жүгіне алады.

Сенсорлы дүңгіршекті сәтті қолданған мұражайдың бірі әлемге әйгілі Лувр. Мұнда сенсорлық дүңгіршек арқылы шығыс тарихына арналған экспозицияларға мыңдаған жылдық тарихқа сапар шеге отырып ислам мәдениетінің тарихынан мол мағлұмат алады екенсіз, мұнда қосымша алты мыңға жуық фотосурттер, 400 ден астам ақпараттық мәтіндер қойылған. Әрине тек мұражай көрермені болу арқылы ғана осыншама мол ақпаратпен танысу кім-кімнің болмасын қызығушылығын арттыраы сөзсіз [5].

Тағы бір айта кететін мәселе жоғары сынып оқушыларының ғылыми- зерттеу жұмыстармен айналысу үшін мектеп оқу бағдарламасын енгізу арқылы кез-келген тақырыпта мол ақпаратты сенсорлық дүңгіршекке енгізуге болады.

Балаларды осындай жаңашаланған әдістерді қолдану арқылы мұражайға тарта аламыз. Балалардың қызығушылығын арттырып қана

қоймай, өз бетінше жаңа технологияларды экскурсия жүргізушісінің айтып өткен ақпаратын толықтай алу үшін сенсорлық дүңгіршек, аудиогид, мультитач столы, «жанды» беттері бар интерактивті мультимедиялық кітап т.б. жаңа технологиялардың көмегіне жүгіне алады. Балалар мұнда көріп қана қоймай жаңа технологияларды қолдана алады.

Қорыта айтқанда, заман талабына сай адамдардың мәлімет алмасуына, қарым-қатынасына ақпараттық-коммуникативтік технологиялардың кеңінен қолданысқа еніп, жылдам дамып келе жатқан кезеңінде ақпараттық қоғамды қалыптастыру қажетті шартқа айналып отыр. Келешек қоғамымыздың мүшелері – жастардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыру қоғамның алдында тұрған ең басты міндет[14].

1.14. Мектеп мұражайы.

Білім беру мекемелеріндегі оқу мұражайлары туған жерді терең, жан-жақты тани түсуге көмекші құрал болып табылады. Қазіргі жаһандану заманында білім беру мекемелерінде адамзаттың рухани құндылығын сақтауға өз ықпалын тигізетін мектеп мұражайларының рөлі маңызды.

Ата-бабамыздың ақыл мен парасатқа толы мұраларын жоғалтпай сақтап, бала тәрбиесіне пайдалана білудің алар орны ерекше. Осы орайда ашылған түрлі бағыттағы мұражайлар бүгінгі ұрпақтың өткенді танып–саралап, бүгінге сыни көзбен қарап, болашаққа көз жүгіртуіне жол ашуда. Мұражайдағы жәдігерлер оқу–тәрбие жұмыстарын жүргізуге көп көмегін тигізуде. Себебі оқушыға көп мағлұматты ауызша жеткізгеннен, бір нәрсені көзбен көрсету көкейге қонымдырақ болатыны ғылымда дәлелденген.

Ұлттық деңгейдегі жалпы орта білім берудің маңызды стратегиялық міндеттерінің бірі – тұлғаны зерттеу, шығармашылыққа баулу арқылы әлеуметтендіру. Бастауыш мектеп оқушысын әлеуметтендіру нәтижесінде адам, азамат, елжандылық, ұжымшылдық қасиеттердің алғашқы түсініктерін білуге, мамандық әлемі туралы, еңбектің рөлі мен маңызын сезіне білуге, экологиялық білімді игеруге міндетті болса, негізгі орта мектептің оқушысы рухани– адамгершілік, азаматтық–патриоттық қасиеттері қалыптасқан, ұлттық және әлемдік мәдениеттің құндылықтарын игере білетін, кәсіби ғылым саласын таңдай алатын, әлеуметтендіру мен өмір сүру нормаларын қолдана алатын, ал мектеп түлегі: өзінің даралығын сезінетін, жеке азамат ретінде өзін-өзі дамытуға, өзінің позициясын іске асыруға, өзі дұрыс деп санайтын жоспарлар жасауға, оны қорғауға, болашақ маман, болашақ отбасы иесі, қоғамның жасаушысы ретінде сезіне білуге қол жеткізуіміз қажет.

Қазіргі қоғам құрылымының күрделенуі жас жеткіншектің әлеуметтік рөлін белсенді игеруін қажет етеді. Тұлғаның қалыптасуына қажетті отансүйгіштік пен азаматтылықты дамыту – қазіргі уақытта басты назар аударуды қажет етеді. Сондықтан білім беру жүйесінде Қазақстандық отансүйгіштік рухты қалыптастыратын мақсатты, жүйелі ағартушылық

жұмыстар қажет. «Қазақстан Республикасының 2006-2008 жылдарға арналған азматтарды патриоттық тәрбиелеудің Мемлекеттік бағдарламасында» қоғамның рухани әлеуметін жоғарылату қажеттілігі айтылған. Әлеуметтенудің негізі болып табылатын осы нәтижелерге қол жеткізу үшін өлкетану және тәрбие жұмысын жандандыру, білім беру мекемелеріндегі мұражайларды дамыту мақсатында «Қазақстан Республикасының білім беру мекемелерінде жұмыс істейтін мұражайлардың ережесі» жасалды.

Мұражайды дәстүрлі мектептегі білім беруді жетілдіруге әсер ететін толыққанды білім беру арнасы ретінде тиімді құрал болып саналады.

«Мұражай – бұл қоғамның дамуына ашық бола отырып, тұрақты орынға ие мекеме.

«Мұражай – бұл қоғамның дамуына, қызмет ететін мекеме. Мұражайлар оқыту мақсатында, экспонаттарды оқып зерттеп, рухани және материалдық қанықтылығын арттырды», - деп Мұражайлар Халықаралық Кеңесінің жарғысында анықтама берілген (International Council of Museums - ICOM). Мұражайлар қауымдастығы бұл туралы басқаша - мұражайлар өз коллекцияларын ұсынып, оқушыларды қызықтырып, рухтандырады деп сипатайды. Бұл қоғам үшін сақтайтын объектілер мен үлгілерді жинайтын, қорғайтын және қол жеткізетін мекеме болып табылады. Кунакова Н.В. қазіргі заманғы оқу процесін мұражай педагогикасы сияқты оның құрамдас бөлігінсіз елестету қиын екенін атап өтті. Мектеп мұражай педагогикасының негізі - әлемді және адамның өмірін түсіну идеясына саяды. Мұражай педагогикасы - осы үнемі құбылмалы әлемде қандай адам болуы керек деген сұрақты шешеді. Кез-келген мұражайдың педагогикалық мақсаты мектеп оқушыларының «мәдениет» құндылықтарына эмоционалды-жеке қарым-қатынасын қалыптастыру, «мәдениет» түсінігін анықтайтын барлық түпнұсқалармен танысу арқылы мәдениет әлемін түсіну болып табылады.

Мектеп түлегінің алдындағы әлеуметтік-мәдени білім парадигмасы қоршаған әлеммен үйлесімді қарым-қатынас орнату, заманауи қоғамның жағдайына, оның әлеуметтік, кәсіптік, рухани және адамгершілік құндылықтарына сәтті бейімделу міндетін қойып отыр.

Осы себепті елімізде мектептерде әр түрлі типтегі мұражайларды ашу жолға қойылуда. Бұл мұражайлар әр типте болғанымен ортақ мақсатта қызмет етеді. Яғни, жас ұрпақты рухани тұрғыда бай мұрамен қаруландыру.

Мектеп мұражайларын сөз жоқ рухани-материалдық мәдениет пен білімнің ордаларының жарасымды үйлесім тапқан орнына жатқызуға болады. Ресейлік мұражайтанушы ғалымдар Ю.Б.Яхно және И.Н. Микулан мектеп мұражайлары алғашында тарих, география, биология, дүниетану және т.б. пәндерінің сабақ барысында қолданатын көрнекілік құралдарын атап айтқанда карталар, естеліктер, фотосуреттер, гербарийлер, минералдар және т.б. құжаттар сақтайтын кабинеттер негізінде жасақталған деген тұжырым келтіреді. Мектеп мұражайлары қысқа уақыт ішінде мектеп оқушыларын оқыту мен тәрбиелеуде тиімділігі артып педагогикалық практикада кеңінен

қолданылуда. Кез-келген мұражайдың негізгі тұрақты қызмет көрсетуші буыны, басымдық беретін категориясы бұл мектеп оқушылары екені белгілі. Сонымен бірге, балалар бойында рухани-мәдени құндылықтарды дарыту ерте жастан бастап қалыптасу қажеттігіне ешкімнің күмәні болмас. Негізінен мектеп Мұражайлары білім ордасының оқу-тәрбие жұмысын үйлестіруші ретінде көбінесе мектеп түлектерінің, ата-аналардың, оқушылардың, педагог-мұғалімдердің бастамасымен жүзеге асырылады. Кей ретте өлке тарихына қызығушы оқушылар мен мұғалімдердің өз бетінше ғылыми-зерттеу, мектеп тарихына байланысты деректерді жинақтау мен іздестіру нәтижесінде құрылып жатады.

Сонымен қатар ресейлік ғалымдар Т.А. Кудрина, Н.В. Шалахова, И.М. Косов, О.В. Лысиков, К.Г. Левыкин, Т.Ю. Юренев, Л.М. Шляхтин өздерінің ғылыми-зерттеу еңбектерінде мұражай мен білім мекемелері арасындағы байланыс, Мұражай педагогикасы, мұражай қызметі, типологиясы, мектеп мұражайларының теориясы мәселелерін қарастырған. 1985 жылы Т.А. Кудринаның редакциялауымен жарық көрген «Мұражай және мектеп» атты еңбекте бірлескен авторлар жас ұрпаққа патриоттық, интернационалистік, эстетикалық, адамгершілік, азаматтық тәрбие берудегі әр түрлі бағыттағы Мұражайлардың мүмкіндіктеріне тоқталған. Сондай-ақ кітапта мектеп пен мұражай арасындағы байланыс, мектеп мұражайларын құрудың шарттары және олардың оқу-тәрбие үрдісіндегі ролі туралы қамтылған.

Мектеп мұражайларын құрудағы ең басты мақсат оқушылардың туған өлкенің тарихы мен мәдениетіне қызығушылығын арттыру, шығармашылық бейімділіктеріне қолдау көрсету, аға ұрпақ бойындағы адамгершілік құндылықтарына құрметпен қарау, елін, жерін сүйуге бағытталған ұлтжандылық пен отаншылдық сезімдерін қалыптастыру, рухани-мәдени құндылықтарды бойына сіңіру. Н. Назарбаев «Жалпақ жұртыңды, исі алашыңды құрметтеу алдымен, өзің тұрған өлкенің тарихын танудан, адамын ардақтаудан басталады» деген. Сондықтан өз өлкеміздің, туған жеріміздің тарихын зерттеу, насихаттау, атақты тұлғаларын жас ұрпаққа таныстыру мектеп мұражайларының негізгі міндетіне жатады. Мұражай тек мектептің ерекше түрдегі оқу кабинеті ғана болып қоймай, ашық білім беру кеңістігіндегі басты тәрбие орталығына айналу қажет. Мектеп мұражайының негізгі мақсаты – жас буынның отбасы, ата-ана, мектеп, қоғам, отан алдындағы жауапкершілік сезімін қалыптастыру, туған өлкенің табиғи байлықтарын сақтап құрметтеуге үйрету, еліміздің өткені мен бүгініне құрметпен қарау, адамгершілік-эстетикалық мәдениеті жоғары, ой-өрісі биік азамат ретінде қалыптасуына ықпал ету. Мұражай жұмысы негізінде оқушылардың дүниеге ғылыми көзқарасы қалыптастырылады, адамгершілікке, имандылыққа, ізгілікке тәрбиеленеді. Мектеп мұражайлары ашық білім беру кеңістігінің бір бөлігі ретінде мектеп пен мәдениет мекемелері, қоғамдық бірлестіктер арасындағы байланыстың дәнекері және білім беру мекемесінің азаматтық-патриоттық қызметінің үйлестірушісі қызметін атқарады.

Мұражай материалдары мұғалімдер үшін тәрбие сағаттары, тарихи кештерді жүргізу, сабақ үрдісінде пайдалануда таптырмас құрал екені сөзсіз. Мұражайдың негізгі міндеттерінің бірі жастарға патриоттық тәрбие беру. Патриотизмге тәрбиелеудің негізгі көздеген мақсаты – өзінің бай тарихи тәжірибесіне сүйене отырып, келер ұрпақты еңбекке, өнер-білім машықтарын меңгеруге, отбасын, туған өлкесін, отанын сүйуге, ар-намысын қорғауға, және т.б. ізгі адамгершілік қасиеттерге баулу. Әрине бұған оқушыларды мектеп мұражайларындағы сақталған құжаттар, түрлі жәдігерлер, фотосуреттер, құнды деректерді сөйлету арқылы және осы оқу ордаларында білім алған еңбек, өнер, мәдениет, денсаулық, білім, өндіріс, спорт және т.б. салаларда биік шыңдарға жеткен алдыңғы толқын аға-апаларымыздың үлгі тұтарлық өмір жолдарымен таныстыру арқылы қол жеткізуге болады. Бұған Абай атамның «Болмасаң да ұқсап бақ, бір ғалымды көрсеңіз» деген өлең шумақтары да дәлел болатын секілді. Жас ұрпаққа тәлім-тәрбие беруде бұрынғы өткен ата-бабаларымыздың, алдымыздағы аға-апаларымыздың ерліктерін, өнегелі істері, ел үшін жасаған жақсылықтары, еткен еңбектерін дәріптеу – қазіргі кездегі басты мәселелердің бірі. Оқушы жастардың патриоттық тәрбиесі Қазақстанның әйгілі, ұлы адамдарының өмірлік іс-әрекеттерін үлгі етуден басталуы тиіс. Өз өмірін қазақ жерінің тұтастығын сақтап қалу үшін құрбан еткен халқымыздың ұлы батырларының ерлігі болашақ жастарға үлгі, сабақ болуы тиіс. Мектеп мұражайларында оқушылар туған өлке тарихы, мәдениеті, табиғаты, түрлі жәдігерлермен құжаттардың түпнұсқасын табумен және т.б. мәліметтер мен деректерді іздестіру-жинақтау жұмыстарымен, оларды сақтаумен, зерттеу істерімен айналысады. Негізінен білім ордаларының ресми емес бөлімі ретінде мектеп мұражайларын еліміздегі мұражайлар желісінің ерекше бөлігіне жатқызуға болады. XX ғасырдың 20-шы жылдарында өлкетану жұмыстарының қарқын алуына байланысты білім ордаларында мектеп мұражайларын ашу жаппай сипат ала бастады. Бұл әсіресе 1950 жылдардан бастап сол кезеңдегі Кеңес өкіметінің мерейтойлық мерекелерін кең көлемде атап өту шаралары кезінде көптеп ұйымдастырыла бастады. Бұл кезеңде Кеңес өкіметі пен коммунистік партияның сара саясаты, олардың ізбасарлары комсомол мен пионер ұйымдарының табыстары мен жетістіктерін насихаттайтын құжаттар мен жәдігерлер мектеп мұражайларының басты экспозициясы болды.

Ғылыми-зерттеу жұмыстары мен мәдени-ағарту саласының тарихын, құнды жәдігерлер, мәдени мұраларды жинақтау, сақтау, насихаттау жұмыстарымен айналыса отырып мұражайлар рухани-мәдени және білімдік-тәрбиелік орасан зор әлеуетке ие. Осы ақпараттық әлеуетті тиімді пайдалану арқылы патриоттық рухы асқақ, азаматтық сана-сезімі биік, рухани-адамгершілік құндылықтары жоғары тұлға ретінде оқушы жастарға тәрбие беру мектеп мұражайларының басты міндеті. Мектеп мұражайының өзіндік тақырыптық бағытына қарамастан оқушылар жоғарыдағы жұмыстарды атқаруы арқылы тарих, әдебиет, археология, этнография, деректану,

мұражайтанудың да негізгі түсініктері мен әдістерінен хабардар бола алады. Сонымен қатар ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізуге бейімделіп, зерттеу жұмысын тандап оны негіздеуге, тарихи талдау жасауға, дерек көздерін тауып жинастыруға, сыни ойлауға, болжамдар, пікірлер, ұсыныстар, қорытынды жасауға машықтанады. Қазіргі таңда еліміз бойынша 8 мыңнан мектеп жас ұрпақты білім нәрімен сусындатса, соның 1400-ден астамында мектеп мұражайлары ұйымдастырылған [11].

«Мектеп мұражайларының ережесін» басшылыққа ала отырып, оқу орындарындағы мұражайларды білім берудің негізгі бөлігінің біріне айналдыру қажет.

Мектеп мұражайының құжаттар үлгісі №1 қосымшада берілген.

2 Мұражайдағы интерактивтік «жанды» сабақтардың білім беру әлеуеті

Қазақстанның білім беру және ғылым саласында жүйелі бірнеше ғылыми мекемелер еңбек етуде. Солардың қатарына мұражайлардың өзіндік атқарар рөлі ерекше. Қазіргі кезде елімізде мұражай – ғылымның, білімінің, мәдениеттің қалыптасуына ықпал ететін ғылыми-танымдық бағытта қызмет атқаратын өз алдына дербес мекеме. Мұражай заттық және рухани құндылықтарды танытуда, ғылыми тұрғыда зерттеп, оның нәтижелерін насихаттауда, осы негізде тәлім-тәрбие беруде маңызды рөл атқарады. Ол ғылымның, білімнің, мәдениеттің қалыптасуына ықпал ететін ғылыми мекеме ретінде өскелең ұрпақтың тәрбиесіне, тарихи сананың қалыптасуына ықпал етеді. Қазақ халқының болмыс-бітімін, асыл мұраларын, ұмыт болған тарихын қазіргі ұрпақтың жадында жаңғыртатын, санасына сіңіретін, сонымен қатар, ел тарихын барша әлемге паш ететін механизмнің бірі – мұражай болып табылады.

Саяхатшы - туристердің ағыны баяулауына байланысты келушілерін жоғалтып алған мұражайлар жаңа келушілерді - мектеп оқушыларын тапты. Жақсы оқулықтар мен қосымша әдебиеттер жоқ мұғалімдер өздерінің оқушыларын көрнекі және түпнұсқа ақпарат алу үміттерімен профильді мұражайларға оқушыларын алып барды.

Келушілер саны тағы да өсе бастаған соң мұражайларда жаңа жұмыс қызметін ойлап табу қажеттілігі жоғалып кетті. Бірақ балалар арнайы қызметті талап ететін қонақтар болып табылады.

Белгілі педагог Ш. Амонашвили «Оқушылардың білімін арттыру, пәнге деген қызықтыру үшін оқытуда, жалпы алғанда ең бірінші оқушылардың неге қызығатынын анықтап алып содан соң бастау керек» - деген.

Қазіргі заманда сабақтың формасы өзгерді. Оқушылар мен мұғалімдер мектептің тақтасы мен партасын қалалар мен далаларға айырбастап қосымша білім алудың шексіз мүмкіндіктеріне ие болды. Әсіресе, Интернет пен қашықтан оқыту, толып жатқан мультимедиялық оқулықтар оқушыларға байтақ әлемнің есігін айқара ашып бергендей. Бұның бәрі білімнің көсегесін көгертіп, оқушының таным көкжиегін кеңейтеді деп білеміз.

Оқушының пәнге деген қызығушылығын оятатын мұражайдағы «жанды» сабақтар жаңа заманның инновациялық оқыту түрінің бірі. Сабақ мақсаты – мұражай экспозициясын жаңа технологиялармен жасақтай отырып, балалардың қызығушылығын арттыру.

Алайда, жақсы мұражай мұғалімі болмаса, мұражайға баратын мұғалімдердің, ата-аналардың және мемлекеттің күтілетін нәтижесі болмайды. Сондықтан мұражайдағы интерактивтік «жанды» сабақтар музеология саласындағы өзекті мәселелердің бірі.

Мәдени кеңістіктің құндылықтарын оқу кеңістігіне біріктіретін мұражай әлеуметтік кеңістіктегі тәнті байлықтарды игеруге ықпал етеді.

Мектеп оқушыларына рухани құндылықтар мен кәсіптік бағдар беру мақсатында «Туған-Жер» бағдарламасы мемлекеттік деңгейде енгізілуде. Қазақстандық патриотизм рухында жан-жақты және үйлесімді дамыған тұлғаны тәрбиелеуге бағытталған «Тәрбие және білім» атты кіші бағдарламасы осы бағыттың бірі.

«Рухани Қазына» кіші бағдарламасы Отанымыздың дәстүрлерін, тарихын және мәдениетін қызықтыруға және құрметтеуге бағытталған. «Туған өлкесі мәдениеті» негізгі жобасы өңірлердің мәдени ерекшеліктерін жинақтау негізінде елдің бірыңғай мәдени кеңістігін дамытуға бағытталған.

«Туған өлке тарихы» атты мұражайдағы сабақ. Мұражайлар мен мәдени орындарға экскурсия арқылы факультатив, арнайы курстар, үйірмелер ұйымдастырудың басы болып табылады.

Мұражай контексті шеңберінде негізгі іс шаралар - Республикалық «Ұлы дала тарихы» мұражай фестивалі маңызды оқиғалар - көрменің, фотокөрме, мастер-класстармен бірге көрсетілді; «мұражайдағы бір күн» жобасы аясында оқушылардың мұражай қызметкерлерімен кездесулер ұйымдастырылып, оқушылар экскурсия жетекшісі ретінде бағыттаушы әрекет жасайды.

Барлық іс-шаралар ұлттық беделді нығайтады, Қазақстанның қазіргі әлемдегі мәртебесін көтереді. Қазақстандық қоғамның идеологиялық байланыстары мен құндылықтарын, адамгершілік пен руханилықты, халықтың тарихын, мәдениетін, тілін және салт-дәстүрін білу шынымен адамның жаңа биіктерге, шығармашылық белсенділігіне және мағыналы өмірін арттыруға және ынталандыруға бағытталған.

Бүгінде елімізде 150-ге жуық мұражай бар. Көнеден қалған ұлттық құндылықтарымыз осында сақтаулы тұр. Мұражайдың міндеті құнды жәдігерлерді ұрпақтан-ұрпаққа сақтап, жеткізу екенін білеміз. Ұлттық құндылықтарымызды сақтап, халыққа таныстыратын да бірден бір орын мұражай. Ғасырлар қойнауымен ұштасып жатқан қазақ мәдениетінің тарихынан сыр шертетін ұлттық қазыналарымыз мұражай қорында мәңгі сақталады.

Ұлттық қазына деп – мәдени мұрамызды айтамыз. Мәдени мұраларға талайлы тарихымыздан сыр шертетін жәдігерлер жатады. «Жәдігер» деген не?

Мұражай танытудың негізгі нысанасы- бұл мұражай жәдігері яғни, мұражай экспонаты.

«Жәдігер» -иран тілінен –реликвия, естелік дегенді білдіреді. Жәдігер - ұрпақтан ұрпаққа қалдырылатын зат. Әр түрлі тарихи ақпараттардың айтылуы бойынша –жәдігерлер - адамның сезімі, отбасылық оқиға немесе отбасылық құпия жайлы заттар.

Мұражай жәдігерлері экспозициялық кешенді түрде жинақталып, ғылыми қосалқы материалдармен жабдықталады, мәтіннің мазмұнына қарай өте зор коммуникативтік және сыртқы ақпараттық хабарға бай

болғанда ғана көрмеге қойылады. Экспозициялық көрмеге шығарылатын мұражай жәдігерлерін төмендегідей топтауға болады. Олар:

1. Жәдігерлер – тарихи кезендерден дерек беретін, әртүрлі тарихи оқиғалар, фактілер, табиғат пен қоғам қатынастарынан көрініс беретін, тарихи, мәдениет, әдебиет, ғылым саласындағы тұлғалар өмірінің дерек көзі;
2. Құжаттық ескерткіштер- баспа заттары, автограф, фото және кино деректер;
3. Бейнелеу өнерінің ескерткіштері және қылқалам шеберлерінің туындылары.
4. Отбасылық жәдігерлер- отбасында сақталып, ұрпақтан ұрпаққа берілетін құжаттар, заттар нәрселер,
5. Техникалық жәдігерлер - бұрынғы заманда шығарылған және жұмыс істейтін қалпында сақталған техникалық құрылымдар немесе машиналар,.

«Мың рет естігенше, бір рет көрген артық» дейді дана халқымыз. Мұражайдағы «жанды» сабақта оқушылар көз алдында тұрған жәдігерлер тарихын тыңдай отырып, есте жоқ ерте замандарға көңіл көкжиегімен сапар шегеді. Бағзы бабалардан жеткен жәдігерлер арқылы тарихи танымын арттырады, Мәңгілік Ел идеясын жан жүрегімен сезінеді. Рухани жаңғырып, ұлттық құндылықтарды зерттеуге деген құлшынысы пайда болады.

2.1. «Жанды» сабақта мектеп пен мұражайдың серіктестігі.

Мектеп пен мұражай арасындағы серіктестік орнату - уақыт талабы. Республикадағы мұражайлардың бірлескен қызметті жоспарлау негізінде білім беру үдерісінде әртүрлі деңгейдегі мектептерді енгізу туралы өздерінің тәжірибесі мен көзқарастарына ие. Мұражай мен мектеп арасындағы байланыстардың формасы мен деңгейі көбінесе мұғалім мен мұражай қызметкері арасындағы өзара түсіністікке байланысты екенін атап өткен жөн. Олардың ынтымақтастығы тек бірге жұмыс істеуді ғана емес, бір-бірінен үйрену қабілетін де талап етеді, содан кейін өз мақсаттарына қол жеткізу үшін біріктіреді. Осы негізде әртүрлі мұражай нысандарын ғылыми және білім беру қызметін пайдалана отырып, балаларды тәрбиелеудің тұтас жүйесі қалыптасты.

Мұражайдың білім беру кеңістігіне интеграциясы «мұражай-мектеп» жүйесінде оқу үрдісіне ену мақсатында оңтайлы байланыстар орнату деңгейінде қаралуы керек.

Мұражайда атқаруға тиісті ауқымды жұмысты мұғалімнің өз бетінше орындауы екіталай нәрсе. Мұғалімдерге мұражай мұғалімінің көмегі ауадай қажет. Егер жақсы мұражай мұғалімі болмаса, мұражайға баратын мұғалімдердің, ата-аналардың және мемлекеттің күтілетін нәтижесі күткендегідей болмайды [13]. Мұражайлардың экспонаттарына сілтеме жасай

отырып пәндік-жеке - анықтау әдісі мен оқыту әдісін таңдау мұражай қызметкерінің көмегімен мүмкін болады.

Көшірме №3.

ОБРАЗЦ

График проведения уроков на базе музеев, исторических мест и театров на второе полугодие 2017-2018 учебного года по району (городу)

№ п/п	Наименование района / города	Наименование школы	Место проведения урока (музей, театр, историческое место)	Предмет	Дата проведения урока	Тема урока	Класс	Кол-во учащихся
1	Семей	КГУ "Общественная средняя школа №3 им. Шахмата"	Музей им. Абы	Классический язык и литература	10.01.2018	Абыдан қарысқыр	5	67
Итого		КГУ "Общественная средняя школа №3"	Отметки от к/п	Тарих	14.04.2018	Елшігі Қазақстанға саяхат	7	100
		КГУ "Общественная средняя школа №14"	Музей им. Абы	Классический язык и литература	30.01.2018	Шығарын Құдайбардұлы	8	70
	Руководитель отдела образования "Академический центр"	КГУ "СОШ №6"	Классический язык и литература	География	20.01.2018	Пылаж. К. Сатпаев	1	26
		Музей С. Сатпаев	Классический язык и литература	География	04.05.2018	"Трагедия елі сойыс"	3	26
	Нәзімжанов	КГУ "СОШ №22"	Тарих	Тарих	01.01.2018	Шығарын Абылқайыр ханұлының "Тарихи көзқарасы"	3	30
		КГУ "СОШ №18"	Тарих	География	26.01.2018	Темірқазық пен темірқазық	1	30
		КГУ "СОШ №11"	Музей Шағармат	История	12.01.2018	Мәдениет және дүниеміз	5	52
		КГУ "СОШ №13"	Досжанов музейі	Классический язык и литература	15.01.2018	Қазақ саяхатшы Ш. Уәлихан	1	75
		КГУ "СОШ №42"	М. Әуезов	География	26.01.2018	Жаңа әлемнің ашылуы	4	40

Мұғалім мен мұражай қызметкерінің әдістемелік ынтымақтастығы тақырыпты толық меңгеруге жол ашады. Мұғалім жәдігерлерді пайдаланбай сабақты жеке ұйымдастырған жағдайды тақырыпты ширек пайыз меңгертуге қауқарлы. Сондықтан, мұғалімдер мұражай қызметкерлерімен тығыз байланыста болып, «жанды» сабақтың жоспарын бірлесе дайындағаны дұрыс. «Не сойса да, қасапшы сойсын» деген мақалдың айтары осы.

Мектептердің мұражайларға баруды ұйымдастыру мәселелерді келушілермен жұмыс жасайтын жетекші бөліммен шешкен сәттен бастап жоспарлау қажет. Мұражайда ұйымдастыру бөлімінің қызметкерлері мектеппен өзара әрекеттесу үшін жауапты. Мұғалім мұражайға барар алдында мұражай қызметкерлеріне хабарласып алдын ала мынадай дайындық жұмысын жасай алады:

- Білім беру құндылығын жоғарылату мақсатында мектептерге арналған көрмелер мен басқа да бағдарламалар жасайды. Соның ішінде сабақтың тақырыбы бойынша оқушыларға арнайы «мұражай қоржындарын» дайындайды. Мұражайдағы экспозициялар мен интерактивті көрме алаңдарында сабақта қолдануға болатын өз бетімен жұмыс істеуге арналған дайын материалдар пакеттерін «мұражай қоржындары» деп атайды. Қазіргі заманғы мұражайлар заманауи білімнің қажеттіліктерін қанағаттандыруға тырысады, сондықтан мұражайлар мектеп бағдарламасының әртүрлі тақырыптары бойынша «мұражай қоржындарын» әзірлейді. (британдық тәжірибе).
- «Жанды» сабақтарда мұражай қызметкерлерімен тығыз байланыста болып, арнайы экспозиция «қоржындарын» талдау негізінде бірнеше пән бойынша білім алуға ықпал жасалады. Оқушы ұсынылған мұражай «қоржындары» арқылы алған білімін жүйелеп, көркемдік және тілдік құралдармен меңгеру дағдыларын бекітеді, көркем мәтіндерді саралайтын болады. Теориялық білімін бекітіп, тест сұрақтарына жауап табады.

Әрбір топ жұмыс парақтарында берілген келесі тапсырмаларды орындауды бағытқа алу керек.

1. Экспозициялық «қоржын» арқылы қоғамды суреттеу.
2. Қай жерде, қандай әдеби шығармалар жазғанын анықтау.
3. Шығарманың әлеуметтік-тарихи жағын білу.
4. Ақынның болған жерлері бойынша контурлық картаны толтыру.
5. Поэтикалық мектептің ерекшеліктерін тану.
6. Экспонаттарға сүйене отырып өз бетінше тапсырмалар құрастыру.

Оқушылар бұл тапсырмаларды орындау үшін қосымша құралдың немесе «бас қатырып» тақырыпты шолудың қажеті де жоқ, оқушы мәліметтің бәрін экспозициялық «қоржынның» көмегімен тапсырманы орындай алады.

- Білім беру ұйымдары үшін жарияланымдарды және ақпараттық өнімдердің немесе сабақтың тақырыбы бойынша *сілтемелердің сенімді көздерінің* тізімін жасайды. Тексерілген сілтемелер тізімі балаларға берілген тақырып бойынша Интернет кеңістігінен материалдарды тез табуға дұрыс бағыт береді. Баланың білім көкжиегін кеңейтуге көмектеседі.
- Мұражайдағы «жанды» сабақты ұйымдастыруға мүмкіндік беретін жұмыс және бағдар парақтарын дайындайды. Жұмыс парағындағы тапсырмаларды оқушылар жәдігерлермен жұмыс кезінде орындайды.
- Білім алушылар оқушыларға арналған материалдарға сүйене отырып жинаған білімін белсенді қолданады және сабаққа дайындалуға мүмкіндік беретін «қоржындарды» пайдаланды;
- Бағалау парағын дайындайды;

№.2 кесте. Бағалау парағы.

С Ы Н Ы П	Тақырыптың аты	Немі бағалайды?						жалпы баға
		Әңгімелеу сапасы	Ұсынылған материалдың мазмұндылығы	Тақырып бойынша іздеу жұмыстары	Көрнекі қойылымдар үшін мұражай заттарын пайдалану	Электрондық презентацияның болуы	Тіркеу материалдарын рәсімдеу және пайдалану	

- Кең ауқымда тақырыптық экскурсиялар, лекциялар, интерактивті бағдарламалар, түрлі мастер-кластар өткізеді:
- Мұражайдың білім беру бағдарламасының барлық аспектілері бойынша жарнамалық материалдар дайындайды.
- Мұражайларда «жанды» сабақтарда ұйымдастыруға арналған зияткерлік ойындар өткізеді.

2.2.«Жанды» сабақтың критерийлері

1. Мұражайдың оқу бағдарламасы мен мектептің оқу жоспарының «жанды» сабақ тақырыптары (анықталған пәндер бойынша) өзара сәйкестігі. Мұражай жинақтарының мазмұнына негізделген және оқу жоспарына сәйкес мұражай бағдарламаларын әзірлеу және жүргізу.
2. Мұражай «қоржыны» болуы: мұражайдағы коллекциялар мен жәдігерлерден тақырыпқа сай бұрыш жасау. Қоғамдық топтар мен басқа әлеуетті келушілерге жылжымалы көрмелер ұйымдастыру, экскурсиялар мен лекциялық демонстрациялар ұйымдастыру. Мұражай кеңістігінің ерекшеліктерін пайдалану.
3. «Жанды» сабақ өткізгенде оқушылардың жас ерекшелігіне байланысты психологиялық сипаттамаларын (Оқушыларға тақырыптық материалды көрсеткенде қызықты және әсерлі етіп көрсету) ескеру керек.
4. Оқушылардың метапәндік және жеке нәтижелеріне жетуге бағытталған жүйе-белсенділік тәсіліне (балаларға арналған жобаларды іздеу, зерттеу және элементтері) бағдарлау.
5. Мұғалімдерге мұражайдағы «жанды» сабаққа дайындалуға арналған *мағыналы* ұсынымдамалар пакетін беру.
6. Оқушылар үшін шығармашылық *тапсырмалар парағын* дайындау. Оқушы мұражай «қоржынында» тапсырмалар парағымен ізденеді, білімін пысықтайды, бекітеді, толықтырады, нақтылайды.

Ең басты критерий: «Жанды» сабақ тақырыбының нақтылығы.

2.3. «Жанды» сабақтың мақсат-міндеттері

«Жанды» сабақтың мақсаттары мен міндеттері осы бағытта болады.

Сабақтың міндеті:

- тарихи және мәдени ескерткіштермен таныса отырып, тарихи дәуірлердің өзара байланысын, сол кезеңге және басқа мәдениетке байланысты түсінігін қалыптастыру;
- мұражай, ескерткіштермен тұрақты қарым-қатынас жасау қажеттілігі мен дағдыларын қалыптастыру;
- эстетикалық пайымдау және мұражай жәдігерлеріне ұқыптылықпен қарау қабілеттерін дамыту;
- басқа мәдениеттерге құрметпен қарауды, тарихи және мәдени құндылықтар жүйесін түсіну және қабылдай білу дағдыларын қалыптастыру;
- қосымша материалдарды өз бетімен меңгере білу қабілетін дамыту.

Бүгінгі білім беру саласында сабақтың қалыптасқан дәстүрлі түрлерімен қатар, сан қырлы дәстүрлі емес түрлері де қолданылуда. Ол, әрине қоғамның жаңару, жетілдіру жағдайына білім беру саласын реформалаумен тығыз байланыста іске асуда. Оқыту жұмысын ұйымдастырудың мұндай дәстүрлі емес сабақ түрлері көбінесе оның жеке әдістеріне негізделіп құрылуда. Ондағы мақсат – әрбір сабақтың оқу-

тәрбиелік мүмкіндіктерінің мол екенін көрсете отырып, оны жаңа сапалық сатыға көтеру.

Дәстүрлі емес сабақ түрлерінің бірі «жанды» сабақты оқу үдерісіне енгізу арқылы мынадай негізгі мақсаттар орындалады. Атап айтқанда:

1. *Ғылыми – зерттеуге қызығушылығын арттырады.*
2. *Мәңгілік Ел құндылықтарын түсіндіреді.*
3. *Мектептер оқу кабинеттерінің жетіспеушілігінен арылады.*
4. *Мұражайға барушылар қатары көбейеді.*
5. *Оқушыларға кәсіптік бағдар береді.*
6. *Рухани жаңғыру бағыттарын жүзеге асырады.*
7. *Сабақтың тәрбиелік әлеуетін дамыта түседі.*

Сонымен қатар, «жанды» сабақтың басты мақсаты – білім. Білім алушыларға берілген тақырыптарды мұражайдағы бай қорды пайдалана отырып терең меңгеруді көздейді. Мақсатқа жету жолында бірқатар жұмыстарды қолға алу күн тәртібіне шығып отыр. Нақты айтқанда, мұражайлардағы «жанды» сабақтың бірыңғай әдістемелік жүйесін жасау, пәндер бойынша нақты тақырыптарды анықтап «жанды» сабақтар бағдарламасын жасау кезек күттірмейтін мәселе. Инновациялық сабақтың бұл түрі еліміздегі мектептердің барлық деңгейлерінде жүргізілгенін қалаймыз. «Жанды» сабақтар - мұражайлар мен білім беру ұйымдары арасындағы жаңа серіктестік пен ынтымақтастық нышаны. «Жанды» сабақтар арқылы мұражайларға оқушыларды тартуды белсенді түрде арттыра береміз.

2.4. «Жанды» сабақтар түрлері

«Жанды» сабақ дәстүрлі емес сабақ түрлерінің бірі болып табылады. Ұйымдастыру тұрғысынан қарағанда сыртқы формасы өлкетану жұмыстарына сәйкес келеді. Өлкетану жұмыстары сыныптан тыс жерде төмендегідей сабақ түрінде өтетінін еске саламыз.

1. *Жорық сабақ*
2. *Саяхат сабақ*
3. *Туризм сабақ*
4. *Экскурсия сабақ т.б.*

Бірақ бұл сабақтардың сыртқы формасы «жанды» сабаққа ұқсағанымен оқушыларға тақырып бойынша жететкілікті білім бере алмайды. Оқушылардың білімге деген сұранысын қажетті деңгейде қанағаттандыра алмайды. Аталған сабақтарда мұғалім оқушыларға тақырыпты теориялық тұрғыдан толық меңгерте алмайды. Әсіресе, оқушыларды нақты білімді талап ететін МАБ, ҰБТ кезеңдеріне дайындауда «жанды» сабақтың әлеуеті күшті. «Жанды» сабақты оқулықтағы тақырыптар модульдап, блоктап оқыту жүйесі бойынша берілген жағдайда пайдаланудың тиімділігі зор.

«Жанды» сабақтар ішкі мазмұны мен құрылымы жағынан дәстүрлі сабаққа сәйкес келеді. Төменде көрсетілген дәстүрлі сабақтарды «жанды» сабақ түрінде өткізуге болады.

1. Аралас сабақ
2. Әдеби-сайыс сабақ
3. Бекіту сабақ
4. Композициялық - ойын сабақ
5. Кіріктірілген сабақ
6. Қайталау сабақ
7. Қорытынды сабақ
8. Нәтиже сабақ
9. Понарамалық сабақ
10. Практикалық сабақ
11. Пікірталас сабақ
12. Шығармашылық сабақ

Бұл сабақтарда оқушылар сыныпта меңгерген теориялық білімдерін мұражайдағы жәдігерлер арқылы нақтылайды, бекітеді, пысықтайды, дамытады.

2.5. Дәстүрлі сабақ пен «жанды» сабақ айырмашылықтары

- *ұйымдастыру кеңістігі:* дәстүрлі сабақта оқушылар көбінесе парталарда отырады, мұражай сабағында олар мұражай кеңістігінде еркін жүреді;
- *мотивациялық реттеу:* дәстүрлі сабақтың нысаны ықтимал ауыспалы құрылымымен және когнитивтік қызметті ұйымдастыру жолымен де міндетті болып табылады; мұражай сабағы - қатысушылардың когнитивтік қызметін ұйымдастырудағы мазмұнды және айнымалы болып табылатын ерікті нысан; -психологиялық жас ерекшеліктері; егер сыныпта жас шамасы бірдей оқушылар оқыса, мұражайдағы сабақ әртүрлі жастағыларды біріктіре алады;
- *процессуальдық:* дәстүрлі сабақ мұғалімнің (әдістемелік әдістер мен құралдардың заманауи арсеналына ие болған арнайы мұғалім) жетекшілігімен жүргізіледі, ал мұражай сабақтарын тек мұғалімдер ғана емес, мұражайда жұмыс істейтін мамандар да жүзеге асырады;
- *нәтижелік мақсаты:* дәстүрлі сабақты мұғалім нақты бір пән бағдарламасы бойынша оқушылар білім және дағдыға ие болу үшін ұйымдастырады; мұражай сабағы балаларға оқу жоспарының белгілі бір бөлімдерінде де, оқу пәнінің мазмұнын немесе бірнеше пәндерден біріктірілген ақпараттардан қосымша білімді алуға мүмкіндік береді;
- *дидактикалық:* егер сыныптағы дәстүрлі сабақта оқушылар мәтінмен, ауызша сөзбен, иллюстрациялармен, муляждар және өзге де көрнекіліктермен жұмыс істесе, «жанды» сабақтың ерекшелігі сабақта

жәдігермен жұмыс жасайды;

- *бақылау-бағалау*: оқушылардың дәстүрлі сабақта атқарған жұмысының нәтижесін мұғалім әдетте баллдық жүйеде бағалайды, бірақ олар қосымша ауызша түрде бағалануы мүмкін. Білім беру нәтижелеріне қол жеткізу үшін белгілі бір критерийлердің болуын қалайды. Мұғалім «жанды» сабақ нәтижелерін ауызша бағалайды [15].

2.6. «Жанды» сабақты өткізу нысандары

«Жанды» сабақ мектеп қабырғасынан тыс жерлерде өтеді. Негізінен, типтік жағынан ғылыми зерттеу, көпшілік – ағарту, зерттеу, академиялық – оқу болып жіктелетін мынадай мұражайларда өткізуге болады.

1. *Алтын және бағалы металдар мұражайы*
2. *Әдеби мұражай*
3. *Әскери-тарихи мұражай*
4. *Кешенді мұражай*
5. *Көркемөнер мұражайы*
6. *Табиғи-жаратылыстану мұражайы*
7. *Тұлғалар атындағы мұражай-үйі*
8. *Тарихи мұражай*
9. *Техникалық мұражай*

«Жанды» сабақты мұражайда ғана өткіземіз десек қателесеміз. Кешенді мұражайы мүлдем жоқ елді-мекендер бар. Сондықтан сабақты мұражайдан басқа мынадай нысандарды өткізуге болады:

1. *ескерткіштер жанында*
2. *ЖОО зертханаларында*
3. *кәсіпорындарда*
4. *кітапханаларда*
5. *мәдени мекемелерде (кинотеатр, клуб т.б.)*
6. *тарихи орындарда, нысандарда*
7. *экспозиция мен нысандары ғимарат қабырғасынан тыс орналасатын аспан астындағы мұражайлар т.б.*

2.7. «Жанды» сабақ өткізетін оқу пәндері мен тақырыптары

Мұражайлардағы сабақ әртүрлі пәндерден біріктіріп, оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, оқушыларға көп нәрсе бере алатын пәнаралық қатынасты ұсынады. «Жанды» сабақтар мұражайлардың бірінде жеке сабақ немесе циклді сабақтардан тұрады.

«Жанды» сабақты мынадай оқу пәндері бойынша өткізуге болады.

1. *биология*
2. *география*

3. көркем еңбек
4. музыка
5. тарих
6. тіл мен әдебиет
7. химия т.б.

Оқу жылы басында жоғарыда көрсетілген пәндердің жылдық күнтізбелік тақырыптық жоспары сарапталып «жанды» сабаққа ыңғайлы ортақ тақырыптар біріктіріліп жылдық оқу жоспары жасалады. Жоспарды мектеп әкімшілігі бекітеді. Жоспарда мұражайдағы «жанды» сабақтардың пәні, тақырыбы, уақыты, сыныбы көрсетілген болуын ескереміз. Төменде мұражайда «жанды» сабақ өткізуге болатын тақырыптарды бірнеше пән бойынша болжамалы түрде беріп отырмыз..

№3 кесте. «Жанды» сабаққа ұсынылған тақырыптар.

сынып	Тақырыптары	Мұражай
	Биология пәні	
7	Жасушалық биология	биологиялық ботаникалық
7	Молекулалық биология	зоологиялық
7	Тұқымқуалаушылық пен өзгергіштік	геологиялық минералдық
7	Микробиология және биотехнология	экологиялық
7	Туған өлкенің флорасы мен фаунасы	
7	Биомедицина және биоинформатика	
	География пәні	
6	Сіздің туған жеріңізді зерттеу (рельеф, климат, өзендер)	қоршаған орта мұражайы
6	Қазақстан халқының халқы мен этникалық құрамы	геологиялық минералдық
7	Қазақстанның табиғи-аумақтық кешені	палентологиялық антропологиялық
7	Қазақстанның табиғи аудандары және оның елді мекендері	және экологиялық
	Химия пәні	
8	Металдар мен қорытпалар	Коллекциялық мұражайлар
8	Химия адам өмірінде.	ЖОО зертханалары
8	Мұнай және мұнай өнімдері	ҚР алтын және бағалы

8	Жасанды және синтетикалық полимерлер	металдар мұражайы
	Тарих пәні	
5	Туған өлкенің аңыз-ертегілері	Кешенді мұражай Өлкетану мұражайы Мемориалдық мұражай
5	Жәдігерлер сыр шертеді	
6	Біздің айналамыздағы тарихи ескерткіштер	
5	Өңірдің тарихи тұлғалары: билер, батырлар мен палуандар	
	Тіл мен әдебиет пәні	
7	Менің туған өлкем өлеңдер мен прозада.	Өлкетамну, мемориалдық мұражайлар
6	Топонимдер – өткен заманның куәгерлері	
7	Туған өлке публицистика беттерінде	
	Музыка	
5	«Туған өлке симфониясы».	Музыкалық аспаптар мұражайы
6	«Туған жердің таланттары».	

Басқа пән мұғалімдері де таңдалған тақырыптар бойынша «жанды» сабақ жоспарын жасай алады.

Халық саны көп ірі қалаларда мұражайларды білім беру үдерісіне оңтайландыру маңызды шаруа. Бүгінде бала саны нормадан көп мектептер оқу кабинеттері жетіспегендіктен 3 ауысымда оқуға мәжбүр. Мұражайда оқытудың басты мақсаттарының бірі - «жанды» сабақ арқылы мектептердегі оқушы жүктемесін азайту, сыныпты оқу кабинеттерімен қамтамасыз ету болып табылады. Бірақ қалалардағы барлық мектептер 3 ауысымда оқымайтыны белгілі. Сондықтан мектептер «жанды» сабақтар жүктемесін дайындағанда осыны да ескеруі керек.

2.8. «Жанды» сабақ жобасы

Мұражайлары көп ірі қалаларда «жанды» сабақтарды арнайы жоба бойынша жүйелі өткізудің маңызы зор. Жобада мұражайлардың типтік түрлеріне қарай оқу пәндерінен «жанды» сабақтар өткізу қарастырылады.

Көрші елдегі «Музейдегі сабақ» ведомствоаралық білім беру жобасы Мәскеу қаласының мәдениет департаменті мен Мәскеу білім беру департаменті арасындағы 27.11.2012 жылғы Ынтымақтастық туралы келісімге сәйкес өткізіледі.

Қаланың тіпті виртуалды кеңістігінде - Мәскеу Үкіметінің порталдар желісі, кітапханалар, мұражайлар, мектептер, электрондық білім беру ресурстары бар. Бұл дегеніміз, оқушылар кез-келген күрделі деңгейдегі, кез-келген қызмет саласына практикалық бағыттағы мәселелерді шешуге

мүмкіндік береді.

«Мәскеудегі сабақ» мұражай кеңістігін белгілі бір тақырыптық аймаққа қосу туралы әдеттегі стереотиптерді өзгертеді. Мысалы, политехникалық мұражайда физика сабақтарына, ал Л.Н. Хамовниктегі Толстой мұражайында әдебиетке қатысты тақырыптар өткізуге болады.

Бұл үрдіс Қазақстанда қалыптасып келеді. Мемлекеттік «Мәдени мұра» бағдарламасы аясында мектептер мен мұражайлар серіктестік құрды. Серіктестік білім басқармасы мен мұражай әкімшілігінің бірлескен келісім – шарты негізінде рәсімделеді. Мысалға төменде осындай құжат көшірмесін ұсынып отырмыз.

Көшірме №1. «Семей қаласының облыстық тарихи-өлкетану музейі» КМҚК білім беру мекемелерімен келісім-шарты.

Бірлескен шығармашылық қызмет КЕЛІСІМ-ШАРТЫ	ДОГОВОР о творческом сотрудничестве
« » 2017-2018 оқу жылы.	« » на 2017-2018 учебный год.
Шығыс Қазақстан облысы әкімдігі, Шығыс Қазақстан облыстық мәдениет басқармасы «Семейдің қаласының облыстық тарихи-өлкетану музейі» КМҚК директоры м.а. Л.Әлжан пен	Восточно-Казахстанский областной акимат управление культуры Восточно-Казахстанской области КГКП «Областной историко-краеведческий музей г.Семей» в лице И.о директора музея Әлжан Л.Т. и руководителя
Қазақстан Республикасы Президентінің «Мәдени мұра» бағдарламасын басшылыққа ала отырып төмендегі істерді атқаруға келісім-шарт жасасты.	во исполнение Государственной Программы Республики Казахстан «Культурное наследие» составили настоящий договор о нижеследующем:
1. Тарихи-өлкетану музейінің міндетіне:	1. Историко-краеведческий музей обязуется:
- Жалпы және тақырыптық экскурсия жүргізу.	- Проводить обзорные и тематические экскурсии в музее.
- Арнаулы орта және жоғары оқу орындары студенттеріне дәріс оқу (сұраныс бойынша).	- Читать лекции для учащихся учебных заведений (по заявкам).
- Бейнефильмдер көрсету (сұраныс бойынша).	- Демонстрировать видеофильмы (по заявкам).
- Кештер мен кездесулерді жоспар бойынша ұйымдастыру.	- Организовывать вечера и встречи по утвержденному плану.
2. Оқу орыны міндеттенеді:	2. Учебное заведение (школа, колледж) обязуется:
- Кесте бойынша тарихи-өлкетану музейіне айына мектеп - 2 сынып;	- Активно посещать историко-краеведческий музей согласно графику (школы: 2 класса в месяц, колледжи: 1 группа в месяц)
Колледж - 1 оқу тобының келуін қамтамасыз етеді.	- Принимать участие в проведении совместных мероприятий на базе музея или учебного заведения.
Оқу оры мен бірігіп іс-шаралар өткізу (жоспар бойынша).	
Музейдің жұмыс кестесі; 9.00-ден 17.00-ге дейін, Түскі үзіліссіз жұмыс жасайды Демалыс күні – жексенбі	Режим работы музея: с 9.00 ч. до 17.00 ч. Без перерыва на обед Воскресенье выходной
Кіру ақысы:	Входная плата:
Мектепке дейінгі балаларға 15 теңге	Для дошкольников 15 теңге
Оқушыларға 50 теңге	Для школьников 50 теңге
Студенттерге 100 теңге	Для студентов 100 теңге
Үлкендерге 150 теңге	Для взрослых 150 теңге
ТМД азаматтарына 500 теңге	Для граждан СНГ 500 теңге
Шет ел азаматтарына 500 теңге	Для граждан дальнего зарубежья (в т.ч. студенты) 500 теңге
Жалпы экскурсия 300 теңге	Обзорная экскурсия 300 теңге
Тақырыптық экскурсия 500 теңге	Тематическая экскурсия 500 теңге
Тақырыптық дәріс 1000 теңге	Тематическая лекция 1000теңге
Семей қаласы Абай көшесі, 90 Телефон: 52-21-19, 52-07-32 Музей директоры м.а: Л.Т. Әлжан	

Республикамыздың түкпір-түкпіріндегі әртүрлі мұражайлар осындай келісім-шарт арқылы мектептің сабақ кестесіне сәйкес бағдарламалық

«жанды» сабақтар өткізуде. Бұл бағдарламалық сабақтарды мұражайдың педагогикалық бөлімі мен білім беру мекемелерінің қызметкерлері бірлесе отырып жасайды. Мәселен, №2 қосымшада берілген «Есік» мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-музейінің қызметкері А.Б.Амиева дайындаған 6-7 сынып оқушыларына арналған бағдарламалық «жанды» сабақтары осының бір дәлелі бола алады.

«Астанадағы сабақ» жобасы қаланың білім беру мекемелерінің әлеуетін қалалық ортаны нысандардың барлық алуан түрлілігінде ең көп білім беру ресурсы ретінде пайдалану мүмкіндіктерін кеңейтуге бағытталған.

«Астанадағы сабақ» жобасына қаладағы барлық мұражайларды қамтуды қарастырамыз. Олардың бағытына қарай пәндер бөлінеді. Төменде пән бойынша «жанды» сабақтар өткізуге болатын Астана қаласындағы мұражайлар тізімі берілген.

№4 кесте. «Астанадағы сабақ» бойынша мұражайлар мен пәндер.

№	Аты-жөні	мекенжай	пән
1	«Білім тарихы» мұражайы	Астана қаласы, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде	Тарих, тіл және әдебиет
2	Кітап мұражайы	Астана қаласы, ҚР Ұлттық академиялық кітапханасы	Тарих, тіл және әдебиет
3	ҚР алтын және бағалы металдар Мемлекеттік мұрағаты ММ	Астана қаласы, Бараев көшесі 1 т. 489278, 79	Химия, физика
4	Заманауи өнер мұражайы МҚКК	Астана қаласы, Республика даңғылы 3 215431, 215433, 215430	Көркем еңбек тарих
5	«Атамекен» Қазақстан картасы» Этно-мемориалды кешені» МҚКК	Астана қаласы, Қорғалжың тас жолы, 2/1 8 (7012)245272, 245377	География Тарих
6	С.Сейфуллин Мұражайы МҚКК	Астана қаласы, М. Әуезов көшесі 78 328467,323563	Әдебиет Тарих
7	Қазақстан Республикасының Ұлттық Мұражайы	Тәуелсіздік даңғылы, 54	Гуманитарлық пәндер
8	ҚР Қарулы Күштері әскери- тарихи Мұражайы	Астана қаласы, Республика даңғылы, 2, Самал ш.а	Алғашқы әскери дайындық
9	Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президентінің Мұражайы	Абай даңғылы 11 e-mail: president-centre@mail.ru	Тарих Әдебиет
10	ҚР Бейбітшілік пен келісім Мұражайы	Тәуелсіздік даңғылы, 57	Тарих Әдебиет
11	Ұлттық ұланның Орталық Мұражайы	Астаналық бригада ғимаратында орналасқан. 5573 әскери бөлімі	Алғашқы әскери дайындық
12	Астана қаласы әкімдігінің "Балалар мен жасөспірімдердің туризм және өлкетану орталығы" МҚКК	Тамшалы, 24.	География Тарих Әдебиет

Жоба шеңберіндегі сабақтар түрлі жастағы оқушыларға, оқыту деңгейіне, кәсіби бағдарға арналған. Қаланың ресурстарын білім беру ісінде пайдалануды барынша арттыру оқушыларға өздерінің көкжиектерін айтарлықтай кеңейтеді, олардың танымдық қызығушылығын дамытуға ықпал етеді.

«Астанадағы сабақ» мұражай қыметкері мұғалімге сабақты дайындаудағы шығармашылық еркіндікті сақтауға, әр сабақты сыныптың толықтай жасауға мүмкіндік береді.

«Астанадағы сабақ» дизайнерінің аясында оқушыларға проблемалық жағдайларды немесе тәжірибеге бағдарланған тапсырмалар қоржынын шешу ұсынылады. Жобаның әр сабағы мұғалімге ұсынылған материалдармен, фотоматериалдармен жұмыс істеу туралы егжей-тегжейлі ұсыныстармен бірге жүреді.

2.9. «Жанды» сабақтың құзыреттілігі

Қазақстан Республикасының президенті Н. Ә. Назарбаев «Қоғамның нарықтық қарым-қатынасқа көшу кезінде саяси-экономикалық және рухани дағдарыстарды жеңіп шыға алатын, ізгіленген ХХІ ғасырды құрушы, іскер, өмірге икемделген, жан-жақты, мәдениетті жеке тұлғаны қалыптастыру-біздің басты мақсатымыз»-деп өзінің «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Жолдауында тұжырым жасады.

Мұражай аясында «жанды» сабақтың құзыреттілік көзқарасы ерекше маңызға ие болады. Бүгінде қазақстандық білім беру жүйесінде құзыреттілік уақыттың қажеттіліктеріне сәйкес келетін білім беру сапасын бағалаудың жаңа бірлігі болып табылады. Білім берудегі құзыреттілік ақпарат пен дағдыларды үйлестіруге болмайтын білім беру нәтижелерінің жаңа түрін белгілейді, бірақ адамның әртүрлі мәселелерді шешуге қабілеті мен дайындығына бағытталған.

Қазіргі өскелең талап бойынша әрбір оқу пәні бойынша білім, білік және дағдыны ғана игеру оқушы құзыреттілігі үшін жеткіліксіз, жеке тұлғаның қалыптасуында ең тиімді жол жаңа тұлғаны қамтитын, қабілет, білім, икем, дағды, тәжірибе, көзқарас болып табылады.

Құзыреттілік - оқу нәтижесінде меңгерген білім мен дағдыны тәжірибеде қолдана алу, проблеманы шеше алу, яғни оқушы дайындығының сапасын сипаттайтын жаңа сапалық белгісі. Білім берудің негізгі нәтижесі ретінде мектеп түлегі оқушыда, яғни жеке тұлғада төмендегі құзыреттіліктер болуы тиіс:

- Құндылықтарды бағалау құзыреттілігі
- Коммуникативті құзыреттілігі
- Мәдениеттану құзыреттілігі
- Оқу-танымдық құзыреттілігі
- Әлеуметтік еңбек құзыреттілігі
- Тұлғаның өзін-өзі дамыту құзыреттілігі

• Ақпараттық -технологиялық құзыреттілігі

1. Құндылықтарды бағалау құзыреттілігі - жаңа қоғам өмірінде өз ролін таба білу, біліктілігі, азаматтық белсенділігі, саяси жүйені түсіну, ең алдымен өз жерінің, Отанының патриоты болу.
2. Мәдениеттану құзыреттілігі - өз халқының және әлем елдерінің мәдениетін түсіну, білу, бағалау, жалпы адамзаттық мәдениеттің жетістіктері мен этномәдени құбылыстарды тану.
3. Оқу-танымдық құзыреттілігі – оқушының әрекеті мен өзіндік оқу-танымдық процесін қамтамасыз ететін кешенді құзырлылық. Әлемдік ғылымның бағытын ізденушілік - зерттеушілік әрекет арқылы игеру.
4. Коммуникативті құзыреттілігі – адамдар мен өзара іс-әрекет және қарым-қатынас жасау тәсілдерін білу, түрлі әлеуметтік топтармен жұмыс істеу.
5. Ақпараттық-технологиялық құзыреттілігі - өз бетінше іздей білу, талдау, таңдап алып өзгерте білу, ақпараттық технологияны игеру.
6. Әлеуметтік еңбек құзыреттілігі - жанұяда, еңбекте, экономикада, саяси, қоғамдық азаматтық тәжірибе мен білімге ие болу. Әлеуметтік-қоғамдық жағдайларға нақты талдау жасап, шешім қабылдай білу.
7. Тұлғаның өзін-өзі дамыту құзыреттілігі – өзіндік қадір – қасиет сезімін ұйымдастыра білу, өз мүмкіндігін нақты даму жоспарларымен салыстыра білу.

Құзыреттілік арасында жалпы мәдени құзыреттілік екіге бөлінеді. Олар ғылыми және педагогикалық әдебиетте білім деңгейін білдіреді, адамның интегративтік әлеуеті:

- мәдениеттің түрлі салаларында өзін-өзі тану;
- басқа да мәдениеттер өкілдерімен диалог жүргізу;
- когнитивтік, философиялық, өмірлік табиғат мәселелерін шешу критерийлері ретінде мәдениет стандарттарын қолдану.

Мәдениетті білімге және білімге мәдениетке біріктіру жалпы мәдени құзыреттілікті дамытудың мақсатты процесі арқылы жүзеге асырылады.

Жалпы мәдени құзыреттілік құрылымы когнитивті, құндылық-бағдарлық және коммуникативтік-белсенділік құрамдастарынан тұрады [16].

Когнитивтік компонент - бұл мәдениет кешенді білімі болған мәдениет өнімдерін үйрену мен түсіну тәрізді нәрсе.

Мән-бағдар компоненті құндылықтарды рухани қарым-қатынас процесінде тәжірибе арқылы беруді мәдениетке енгізуді қарастырады. Сонымен қатар, мәдениет «рухани құндылықтарды өндіру жүйесі», «ойлаудың, сезімнің нақты жолы», «жоғары құндылықтарды жүзеге асыру» деп анықталады.

С.Л. Троян мұражайдың білім беру әлеуетін пайдалану арқылы жалпы мәдени құзыретті дамытуға шығармашылық ұсынады.

№5 кесте. Жалпы мәдени құзыреттілікті дамыту бағдарламасы мұражайдың оқу үдерісіне қосылуы.

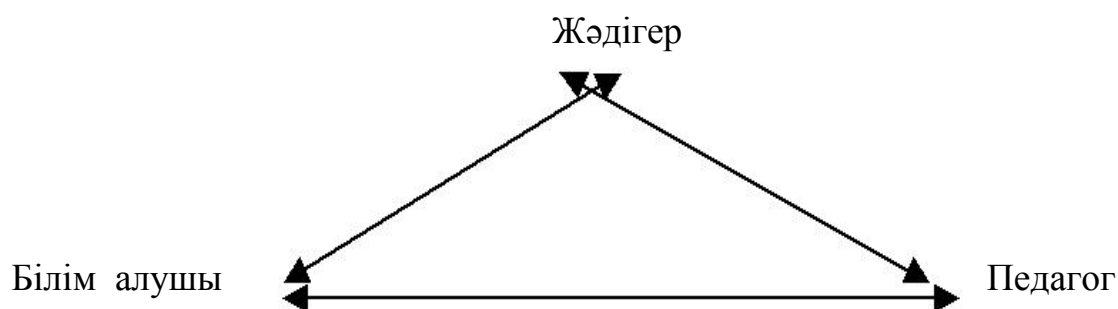
Компоненттер	Оқу міндеттері	Оқыту әдістері	Түрі	Қорлар
Когнитивтік	1. Мәдени және білім беру кеңістігін дамыту проблемаларына бағыттау. 2. Мәдениеттің әртүрлі салаларында теориялық білім мен дағдылардың қол жетімді базасын кеңейту. 3 Білім беру саласындағы құзыреттілік тәсілінің гуманистік білім беру парадигмасының ерекшеліктерін зерттеу.	Проблемалық оқыту. Белсенді оқыту әдістері. Міндетті және имитациялық емес. Мұражай ойындары, рөлдік ойындар. Жеке тұлғаның және топтың мүмкіндіктерін жетілдіру әдістері, талқылаулар.	Топтық пішіндер, дәрістер. Мәдениет кеңістігін, өзін-өзі оқытуды дамыту бойынша тәуелсіз жұмыс. Жеке-форма нысандары.	Қарапайым көрнекі құралдар Кітаптар, мұражай заттар, аудиовизуалды, компьютерлік техника. Мұражай және білім беру ортасы.
Мән бағыты	1. Эмоционалды түрде қабылдауға қабілетті, құндылығы бар мәдени мұраны, оның ішінде мәдени мұраны дамыту. мұражайға барған кезде. 2. Мәдени құндылықтарды сақтау көзі ретінде мұражайға қызығушылықты дамыту. 3. Даму мұражай экспозициясының бейнелеу тілін қабылдау қабілеті. 4. Өнер туындыларына білдіру қабілетін дамыту және оларды бағалау.	Когнитивтік оқыту әдістері, аналитикалық және бағалау, білім беру диалогы. Топтық талқылаулар. Драмалық. Ойын әдістері: симуляциялық ойындар, тарих-рөлдік ойындар.	Топтық-топтық формалар. Мұражайға экскурсия. Жеке тәуелсіз сабақ және кейінгі жұмыс.	Қарапайым қарапайым, күрделі, компьютерлік құралдар. Мұражай және білім беру ортасы. Мұражай заттар.
Байланыс-белсенділік	1. Мәдени құндылықтармен қарым-қатынас дағдыларын жақсарту, мінез-құлық мәдениеті және эмоцияларды білдіру. 2. Мұражайда алынған ақпараттармен жұмыс істеу қабілетін қалыптастыру: өзін-өзі дамыту үшін іс жүзінде	Рөлдік ойындар, жағдайлық және симуляциялық ойындар. Мәселені оқыту: тәжірибенің әртүрлі салаларына ақпарат беру және талдау.	Ауыстыру жұбы, топтық және дербес жұмыс. Мұражайға экскурсия, «Мен - гид».	Мұражай экспозициялары.

	бағалау, өңдеу, пайдалану. 3. Развитие коммуникационной компетентности. 4. Өзіңіздің шығармашылық белсенділікті белсендіріңіз.	Жеке шығармашылық белсенділікті белсендіру, қорларды интерактивті пайдалану әдістері. Жобаның әдісі.	Жеке шығармашылық қызметтің әртүрлі түрлері. Тәуелсіз дизайн қызметі.	Компьютерлік, мультимедиялық, көрнекі құралдар.

Сонымен қатар, оқыту мазмұны бағдарлама әзірлеген оқу бағдарламасымен анықталады және мыналарды көздейді:

- маңызды материалды іріктеу және оны құрылымдау;
- мысалдар мен дәлелдерді таңдау;
- пәннің аксиологиялық аспектілерін өзектендіру;
- әлемдік және мұражай мәдениетіне тарту және рухани органы құру;
- оқу үрдісіндегі білім беру аспектілерін күшейту;
- мазмұнды аксиологизациялау мәдени құндылықтарды жеке және әлеуметтік тәжірибемен байланыстыратын процесс ретінде;
- құзыреттіліктер мен дағдыларды қалыптастыруға бағытталған тапсырмаларды таңдау.

Жоспарды жүзеге асыру кезінде оқушылар мұражай субъектісінің зерттеушілері болып табылады. Мұражай мәдениетінде адамдар мен оқиғалар, байланыс туралы ақпарат көзі ретінде, эмоционалды түрде әсер ете алатын, тиесілі сезім тудыратын мұражай объектісі бар.

Сызба № 1. Мұражайдың үшжақты байланысы.

3 Мұражайдағы «жанды» сабақтарды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдамалар

Сабақ — бұл жастары шамалас, құрамы тұрақты оқушы топтарымен оқытуды ұйымдастыру формасы, тұрақты кесте және бәріне ортақ оқыту бағдарламасымен сабақ өткізу. Бұл формада оқу-тәрбие процесінің барлық компоненттері — мақсат, мазмұн, құралдары, әдістері, ұйымдастыру және басқару қызметі және оның барлық дидактикалық элементтері қарастырылады. Біртұтас дидактикалық жүйе ретіндегі оқыту процесіндегі сабақтың мәні мен мақсаты мұғалім мен оқушының ұжымдық жекелей өзара қарым-қатынасына алып келеді, соның нәтижесінде оқушылар білім, білік және дағдыны иемденеді, олардың қабілеттері, қызмет тәжірибесі, араласуы мен көзқарастары дамиды, сонымен қатар мұғалімнің педагогикалық шеберлігі жетіледі. Сонымен, сабақ, бір жағынан тұтастай алғанда оқытуды қозғаушы форма түрінде, екінші жағынан, оқытудың заңдылықтары мен принциптерінен туындайтын, мұғалімнің сабақты өткізуді ұйымдастыруына қойылатын негізгі талаптарымен анықталатын оқытуды ұйымдастыру формасы түрінде анықталады. Мұғалім оларды басшылыққа ала отырып, сабақты оқыту процесінде оқушылардың тұрақты құрамымен мектептің күнделікті нақты жағдайында шешілуге тиісті дидактикалық міндеттердің (білім беру, тәрбие, даму) жүйесі ретінде дайындалады.

3.1. «Жанды» сабақтарды әзірлеушілерге арналған жадынама

Бас тарту

1. Жәдігерді таныстырғанда лекциядан және экскурсиялық тәсілден;
2. Мөлшерден тыс артық ақпараттардан;
3. Ұзақ монологтардан;
4. Ұзақ күрделі маршруттан (мұражай-заттарын қоспағанда)
5. Сабаққа еш қатысы жоқ жәдігерлерден;
6. Бірдей немесе ұқсас тапсырмалардан;
7. Мұражай қызметкерінің сабақты жеке өткізу ниетінен.
8. Мұражай ішінде фотосуретке түсуден;
9. Телефонмен сөйлесуден.

Қамтамасыз ету

1. «Жанды» сабақ тақырыбы мектептің оқу бағдарламасының тақырыбына сәйкестігі;
2. Мұражай заттарын пайдалану арқылы оқу материалын қолдану ерекшеліктері;
3. Сабақ тақырыбының проблемасын айқындау;
4. Әрбір оқушының сабаққа белсене жеке қатысуы;
5. Оқушылардың жас ерекшеліктерінің сәйкестігі;
6. Экспозицияда балалардың жеке практикалық қызметі үшін мүмкіндіктер және жағдайлар: мұражай заттарын іріктеу, қосымша реквизиттер, мұражай экспонаттарын жан-жақты көрсету;

7. Сабақтың басында тұжырымдалған мәселелерді шешу үшін ізденіс және зерттеу тапсырмалары;
8. Мұражай заттарымен жұмыс жасағанда тапсырмалардың алуан түрлілігі (талдау, салыстыру);
9. Топтық және жеке тапсырмаларды ұйымдастыру;
10. Оқушыларды сабаққа дайындауға көмектесетін мұғалімдерге арналған материалдар;
11. Оқушының тікелей даму аймағына бағытталған сыныптан тыс шығармашылық / үй тапсырмалары ұсыну;
12. Уақыт шектеуі 1 сағат 20 минуттан асырмау керек.

Болғаны дұрыс

1. Мұражайдағы «жанды» сабақ қатысушыларымен кері байланыс;
2. Мұражай экспозициясында белгілі бір жаңалықтарды ұсыну (сабақтың нәтижелерін талқылау үшін аймақты бөлу, уақытша қосалқы таңбалауды енгізу).

3.2. Мектептегі «жанды» сабақ кестесі

Сыныптан тыс сабақты ұйымдастыру үшін мектептің сабақ кестесіне мұражайдағы «жанды» сабақтарды енгізу керек. Мұндай сабақ кестесін жасауда әрбір мектеп мүмкіндігіне қарай түрлі нұсқаларды таңдайды.

Бірінші нұсқа.

Мектептің мұражайдағы «жанды» сабақтарға арналған сабақ кестесіне параллель сыныптарды қоюға болады. Бекітілген күні барлық параллель сыныптар әртүрлі мұражайларға барады. (№3 қосымшаны қараңыз). Бұл мұражай кеңістігі арқылы тақырыпты терең меңгеруге жол ашады.

Екінші нұсқа. Оқушыларды мұражайға бару үшін толық бір күн сабақтан босату оқу процесіне кедергі келтіруі мүмкін. Сондықтан мұражайдағы «жанды» сабақтарды соңғы 5-6 сабаққа қою тиімді.

(№4 қосымшаны қараңыз).

Үшінші нұсқа. Жылына бір рет өтетін гуманитарлық, жаратылыстану-математикалық пәндер апталығында мұражай сабақтарын кестеге қою. Аптасына екі күн, бірақ бірыңғай емес. Мектеп күндерінің саны бөлінеді, ал бір күн әдеттегі сабақтан мүлдем босатылады және мұғалімдердің өз бетінше оқуы үшін мұражайда ұйымдастырылуы керек. Оған директордың ғылым жөніндегі орынбасары, сынып жетекшісі жауапты болады. Мысалы, сейсенбі-гуманитарлық пәндер бойынша параллель 8-сыныптар. Жұма - гуманитарлық пәндер бойынша параллель 9 сыныптарды апару.

(№5 қосымшаны қараңыз).

Төртінші нұсқа. Жыл бойы 1-11 сынып оқушылары үшін 4 рет мұражайдағы кіріктірілген сабақтар өткізуге болады. (аптасына 1 реттен). Оқушылардың жастарына байланысты сабақтар жалпы тақырыптық бағытқа ие және ақпарат емес, сонымен қатар практикалық компонентті қамтиды.

Бесінші нұсқа. Әрбір пән мұғалімі аптаның белгілі бір күніне белгілеген тұрақты іс-шаралар бағдарламасы жасайды. Мұндай жұмыс кестесі сізге мұражайға баруды ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Алтыншы нұсқа. №1158 Мәскеу лицейінің тәжірибесінен. Мұражайлар негізінде КТД-мен тақырыптық әдістемелік апталарда сабақтарды біріктіру.

Ұсынылған нұсқаларды мектептің менеджерлері кесте бойынша практикада қолдануға болады, сондықтан әрбір мұғалім «жанды» сабақта мұражай қызметкерлерімен өзара тығыз іс-қимыл жасайды.

Мұражайдың мектеппен бірлескен алдын-алды кестесі болады. Кестеде білім алушылардың мектебі, уақыты т.б нақты көрсетіледі.

Көшірме №2. Білім алушыларға арналған мұражай кестесі.

Келушілердің кестесі

«Келісім» Тарихи-өлкетану музейінің Директорының
Әлжан А.Т.

(оқу орынының атауы)

«Бекітемін» Колледж директоры
« » 2017-18 ж.

№ Курс	Тел аны	Қолданыс топ күн уақыт	Тел аны	Қызық топ күн уақыт	Тел аны	Қарама күн уақыт	Тел аны	Желтоқсан күн уақыт	Тел аны	Қыстау күн уақыт	Тел аны	Ақпан күн уақыт	Тел аны	Наурыз күн уақыт	Тел аны	Сәуір күн уақыт	Тел аны	Мамыр күн уақыт	Тел аны	Маусым күн уақыт	Тел аны	Жауапты
I курс																						
II курс																						
III курс																						
IV курс																						
V курс																						

Жауапты музей қызметкері: _____

Тәрбие ісін меңгерушісі: _____ (аты-жөні, қызметі, телефон номері.)

3.3. Логистика (залдағы қозғалыс)

Мұражайдағы «жанды» сабаққа дайындық аясында логистиканың маңызы зор. Оқушыларды «жанды» сабақ өтетін нысанға тасымалдау мәселесін мектеп директоры қызметкерлермен кенесе отырып анықтайды. Жауапкершілік директордың оқу, тәрбие, ғылыми орынбасарларының біріне жүктелмек. Сабақтың белгіленген уақыты болғандықтан, мұғалімнің уақытты тиімді пайдалануы маңызды. Оқушыларға ауызекі түсіндіру мен экспонаттан экспонатқа дейінгі қозғалыс шектеулі болады. Сондықтан алдын-ала оқушы сабақта пайдаланатын экспонаттардың таңдалған жиынтығын жасап, экспонаттан экспонатқа дейінгі қозғалыстың уақытын анықтау керек. Бұл нәтижелі білім беруді қамтамасыз етеді.

Мұражайдағы «жанды» сабақта бірқатар қиындықтар туындайды. Мұның себебі мұражайға келуші қонақтар болады. Олармен экскурсиялар, тақырыптық бағдарламалар «жанды» сабақтармен параллель өтіп жатады.

Оқушылардың жас ерекшеліктеріне орай «жанды» сабақтың уақыты белгіленеді. Сабақ уақыты оқушылардың жас ерекшелігіне байланысты бекітіледі. Мұражай тәжірибесі бойынша мүмкіндігі шектеулі балаларға 25-30 минут, бастауыш сынып оқушылары 45-50 минут, 7-сынып оқушылары 1 сағат 10 минут, жоғары сынып оқушылары 1 сағат 30 минут болуы керек. Шектеулі уақыттан асқан жағдайда оқушылар жалығып, ортадан оқшаулана бастайды. Олар жәдігерлерді жекелей суретке түсіріп оғаш әрекеттерге барады. Бұл жағдай мұражай қызметкерлері мен жетекші мұғалімдерге қиындық әкеледі.

Әсіресе, «жанды» сабақты бірнеше сыныппен кіріктіре оқытуда үлкен қиыншылықтар тудырады. Экспозициялар мен көрме алаңдарында, мұражай «қоржындарында» сабақ барысында оқушыларды бастап алып жүру қиын. Залдың тарлығынан кептеліс туындап, жәдігерді көруге талпынған оқушылар кимелеп, экспонатқа зақым келтірмеудің амалын қарастыруға тура келеді. Берекесіздіктен сабақ мақсатына жетпей қалуы да мүмкін. Сондықтан мұражай-үйде, комплексті мұражайларда сабақты бүкіл сыныппен емес залдағы қозғалысқа қолайлы, білімді бағалауға оңтайлы 10-12 оқушыға бөліп оқытудың пайдасы зор.

Мұражайда сыныптарды топқа бөліп оқыту үшін сабақ жоспары екі бағытта жасалуы тиіс.

Бірінші топ мұражайдың дәріс залында тақырып бойынша төмендегідей жұмыстар жасайды.

1. жаңа инновациялық құралдар көмегімен виртуальды саяхат жасады.
2. тұлға туралы деректі фильмдер көреді.
3. мұғалімнің әңгімесін тыңдайды, сұрақ-жауап алмасады.
4. тақырып бойынша жұмыс парағын алады.

Сабақта жаңа технологияларды пайдалану жолдарын толығырақ білу үшін *1.11. Балалар мұражайына қажетті жаңа инновациялық құралдар бөлімін қараңыздар.*

Екінші топ тақырып бойынша мұражай қызметкерлері дайындаған экспозициялық «қоржындарды» тамашалап жұмыс парақтарында берілген төмендегідей тапсырмаларды орындайды.

1. Семантикалық карта
2. Венн диаграммасы
3. Хронологиялық кесте
4. Инсерт таблицасы
5. Контурлық карта т.б.

Топтар орын ауыстыру арқылы мұражайдағы уақытты ұтымды пайдалана алады. «Жанды» сабақтың осындай қиындықтарын жеңу үшін, мұражай қызметтерін шебер үйлестіре білу керек.

Тақырып бойынша дайындалған тапсырмалар берілген жұмыс парақтары әр түрлі болады. Олардың мазмұнын, дизайнын жасаушыға шектеу болмайды. Әрбір оқушы өз шеберлігін, фантазиясын көрсетуге мүмкіндік беріледі. Басты шарттың бірі – тапсырмалар іздену бағытында тақырыпқа байланысты болуы. Төменде бірнеше жұмыс парағын көшірмесін үлгі ретінде ұсынып отырмыз.

Маршрутный лист № 16

Экспедиция в горы.
Задания для ученого-систематика.

Биологическая систематика — наука, в задачи которой входит разработка принципов классификации живых организмов и практическое применение этих принципов к построению системы живой природы.

Вам предстоит вспомнить, на какие систематические группы делят живые организмы и узнать к какой систематической группе относится тот или иной живой организм.

Вы узнали, чей это портрет?
Как вы думаете, почему именно этот ученый изображен на маршрутном листе?

1. Впишите в таблицу названия представителей каждой из групп. Постарайтесь найти не менее 3 – 5 представителей к каждой группы.

Название группы	Представители	Общее число видов, представленных в этой группе
Растения		
Беспозвоночные		
Рептилии		
Птицы		
Млекопитающие		

2. Представители еще каких систематических групп встречаются в горных экосистемах?

Маршрутный лист № 19

Экспедиция в горы.
Задания для ученого-биогеографа.

Биогеография — наука на стыке биологии и географии; изучает закономерности географического распространения и распределения животных, растений и микроорганизмов. Предметами изучения биогеографии являются как распространение биоценозов, то есть географически обусловленных совокупностей живых организмов, так и характер фауны и флоры отдельных территорий.

Вы узнали, чей это портрет?
Как вы думаете, почему именно этот ученый изображен на маршрутном листе?

1. Отметьте на контурной карте районы высотной поясности.

2. Отметьте на схеме и подпишите названия высотных поясов

Маршрутный лист № 15

Экспедиция в тропические леса.
Задания для руководителя экспедиции.

Руководитель экспедиции – это всегда самая сложная и ответственная должность. Ведь именно он должен обеспечить работу всех участников экспедиции!

В нашем случае, в первую очередь, вам надо доставить экспедиционную группу в правильную природную зону (то есть к нужной витрине). В этом вам поможет схема зала и фотографии витрины.

Вы узнали, чей это портрет?
Как вы думаете, почему именно этот ученый изображен на маршрутном листе?

Кроме того, именно руководитель помогает тем участникам экспедиции, которые сталкиваются с трудностями. Посмотрите, все ли получается у одноклассников. Если возникли вопросы, сначала попробуйте разобраться сами для этого в музее есть специальные таблички и надписи, на которых можно найти много полезной информации. Если же проблему не удается решить самостоятельно, попросите помощи у учителя. А еще руководитель экспедиции пишет отчет (конечно, получив совет от всех участников).

Отчет об экспедиции в тропические леса

В экспедиции было найдено _____ видов живых организмов. Основная часть из них относилась к _____.

В тропических лесах основные:

Продуценты (производители) – _____

Консументы (потребители) 1 порядка – _____

Консументы (потребители) 2 порядка – _____

Мы исследовали пищевую цепь:

К опасным животным относятся _____

Маршрутный лист № 12

Экспедиция в тропические леса.
Задания для ученого-морфолога.

Возможно, у вас уже возник вопрос: причем же тут морфология? Ведь это по-русскому «ялыку»! Действительно наука морфология изучает как строение слова, так и строение животных и растений (морфология в переводе греческого значит «строение» или «форма»). Ученые-морфологи изучают как внешнее строение (форму, структуру, цвет) живых организмов, так и их внутреннее строение, адаптации (приспособления) к среде обитания.

Вы узнали, чей это портрет?
Как вы думаете, почему именно этот ученый изображен на маршрутном листе?

1. Зарисуйте адаптации животных к жизни в тропических лесах

2. Выпишите приспособления растений к жизни в тропических лесах

3.4. «Жанды» сабақты ұйымдастыру

Мұражай сабағын ұйымдастыру нақты құрылымды талап етеді. Мұражайлардағы сабақ пен сабақ құрылымында үш негізгі кезең бар:

- 1) сабақты дайындау, мұражайларға экскурсия;
- 2) сабақ, экскурсия өткізу;
- 3) қорытынды шығару.

Бірінші кезеңде міндеттер қойылып, сабақтың мақсаттары тұжырымдалады, мазмұны қойылады және ақпараттың белсенді қабылдану жолдары таңдалып алынады (экскурсия сабақтың басталуына дейін бірқатар проблемалық мәселелерді қою, шығармашылық тапсырмаларды қою - мүдделі субъектілердің эскиздерін жасау, сұрақтарға жазбаша түрде жауап беру) және т.б. Мұражайлардың экспонаттарына сілтеме жасай отырып пәндік құзыреттілікті - білім, қызмет, құндылық, пәндік-жеке - анықтау әдісі мен оқыту әдісін таңдау мүмкін болады.

Сабақтың екінші кезеңінде оқыту өзара сыйластыққа негізделген ынтымақтастықта қарастырылады. Балалардың психологиясына және физиологиясына негізделген ойын түріндегі байқаулар, жарыстар, сергіту сәттері ұйымдастырылады.

• Мұражайлардағы сабақтың өзгешелігі мынадай психологиялық-педагогикалық ресурстарды ескеруі керек.

УУ Бірінші ресурс. Мұражайларда өткізілетін сабақтардың тәрбиелік әлеуеті, сондай-ақ олардың оқушының жеке тұлғалық қасиетін дамытуға бағытталуы.

УУ Екінші ресурс. Экспозиция полимодальды мысалы, әртүрлі сезім мүшелерінің (түсті және жеңіл дизайн, әр түрлі текстураның материалдарын қосу, дыбыстық сүйемелдеу және т.б.) енгізілген етіп салынған болу керек.

УУ Үшінші ресурс. Мұражайларда сабақ әлеуетін дамыту (мысалы, сыни тұрғыдан ойлауды дамыту, өзіндік шешімдерінің тәуелсіздігі). Оқушының жеке тұлғалық дамуы «Бұл тақырып туралы не білемін?», «Бұл сабақта не үйрендім?» деген сияқты рефлексиялық сұрақтар сабағына қосу арқылы жүреді.

Үшінші кезеңінде қорытынды «Бұл тақырып бойынша тағы не білгім келеді?» деген сияқты рефлексивтік мәселе маңызды болып табылады. «Қандай білім күнделікті өмірге қатысты болады?», «Оларды қалай пайдалануға болады?», «Сізге не қажет?». Бұл кезең әр түрлі тәуелсіз және дамытылған тапсырмаларды (қорытынды әңгіме, сызба, жапсырма немесе мүсіндеу, құрастыру және т.б.) қолдану арқылы жүзеге асырылуы мүмкін, ол алынған білімді нығайтуға және есте сақтау процесін жеңілдетуге көмектеседі.

УУ Төртінші ресурс. Жеке тұлғаның (педагог және оқушының) шығармашылық әлеуетін ашу мүмкіндігі. Педагог оқушының шығармашылық өздігін дамуына жағдай жасау керек. Бұл міндетті оқушыларға шығармашылық тапсырмалар жүйесімен шешуге болады: эссе,

әңгіме, шолу, эссе, сызу, қолжазба, дәлелдеу, репортаж, мақала және т.б. Оқушыларды сабақ-экскурсия кезінде көрген және естіген нәрселерін мұқият бағалауға ынталандыру қажет. Алдында қараған материалдарына қайта оралып, материалды салыстырғанда мұғалім оқушылардың ойлау қабілетін және қызығушылығын белсендіре түседі.

Мұражайларда дамытудың және шығармашылық жұмыстардың ерекше түрі оқушылардың өздігінен дайындығы (немесе топтық) сынып сағаттары немесе жеке ізденіс жұмыстары (жеке немесе топтық) болуы мүмкін.

УУ Бесінші ресурс. Оқу процесі мен оқу мазмұнын ұйымдастырылуының динамикалығы және вариативтілігі.

● Мұражайларда оқушыларды тарту жұмысының тиімділігі артып келе жатқанын атап өткен жөн, егер бұл жұмыс белгілі бір жүйе - бір мұражайлардағы сабақ жүйесі, әртүрлі мұражайлардағы нақты тақырыптар бойынша сабақтар жүйесі, сондай-ақ бұл мектептің барлық деңгейлерінде бірыңғай ойластырылған әдістемелік жүйе болған жағдайда.

● «Жанды» сабақта оқу мотивациясы арқылы жас ерекшелігі ескеріледі.

УУ Бастауыш мектепте мотивация оқу ортасының жайлылығымен қамтамасыз етіледі (сыртқы жағдайлар мен сабақтың психологиялық атмосферасы - мұғалімнің түр әлпеті, оның дауысы, сөйлеу ырғағы және т.б.). Төменгі сынып оқушылары үшін құрдастарымен жарыстар мақұлдайды, референттік топтың (педагогтың, ата-ананың) қызығушылық тудырады.

УУ Кез-келген жастағы мотивация көздері болуы мүмкін: ақпаратқа деген қызығушылық (танымдық қажеттілік); іс-қимыл тәртібіне қызығушылық (істердің қалай жасалатынын түсіну үшін); оқу үдерісін ұйымдастыратын адамдарға қызығушылық; өзін-өзі көрсету және өзін-өзі таныту қажеттілігі;

Мұражайлар кеңістігін және білім беру пәнін «жанды сабақ» арқылы интеграциялау балаға қолайлы қабылдаудың (қабылданбаудың), сезінудің, өз сезімдерін, көзқарастарын, яғни, мұражайлармен кездесудің өз нұсқасын қабылдаудың жеке қабылдайтын формаларын ескере отырып оңтайлы қол жеткізіледі. Бұл жағдайда мұғалімнің мұражайға баруы оқушылардың көркемдік-педагогикалық іс-әрекеті деп қарастырылуы мүмкін, яғни оның өмірлік құрылымына кірер алдында балаға көрсетілген сәттен бастап белгілі бір мазмұн бөлімшелерін меңгерудің логикасы қажет.

Сондықтан, педагогикалық жағынан, келудің мазмұны мен нәтижесі қандай болатынын білу өте маңызды: мұражай мәдениеті, қарым-қатынас жүйесі және мұражайлар материалдары негізінде қалыптасқан құндылық туралы пікір білдіру; мұражайлардың келушінің тәжірибесі, белгілі бір жағдайлар шоғыры, эмоциялар.

Мұражайлардың қазіргі жағдайы мұражайлардың коммуникациясының іргелі қасиеттерін сақтай отырып, білім берудің жаңартылған мазмұны талаптарына сәйкестендіруде.

Мұражайлар қызметкерлері мұғаліммен кәсіби қарым-қатынас негізінде отандық және шетелдік тәжірибелердің мысалдарында мұражайлар әлеміндегі экспозициялар әлеміне еруге мүмкіндік береді.

Мұғалімге «жанды» сабақ заманауи деңгейін беретін бағдар берудің бірқатар қағидаларын белгілеуге болады:

- білім беру және мұражайлар контекстін біріктіру принципі;
- мектептің және мұражайлар жұмысының мазмұнында бірін-бірі толықтыру қағидаты;
- мұражайлар кеңістігін дамытудағы сабақтастық қағидаты;
- ересек адам мен баланың мұражайлар мәдениетімен өзара әрекеттесуінің гуманитарлық сипатын анықтайтын диалог қағидасы;
- жұмыстың нысандарын нақты мұражайлар профиліне сәйкестендіру принципі;
- мұражайлар мазмұны мен педагогикалық жұмыстың жеке және тұлғалық бағыттылығы қағидаты;
- мағыналық және эмоциялық резонансты қамтамасыз етуге негізделген білім беру ақпараттарының тұрақтылығының принципі;
- ақпараттық шаралар принципі;
- әрбір келушіге мұражайларға шығармашылық процеске қатысуға мүмкіндік беретін шығармашылық қағидасы.

Мұражай, жаңа білім көзі ретінде, мұғалімнің оқу үрдісіне инновациялық контексте қатыса алады.

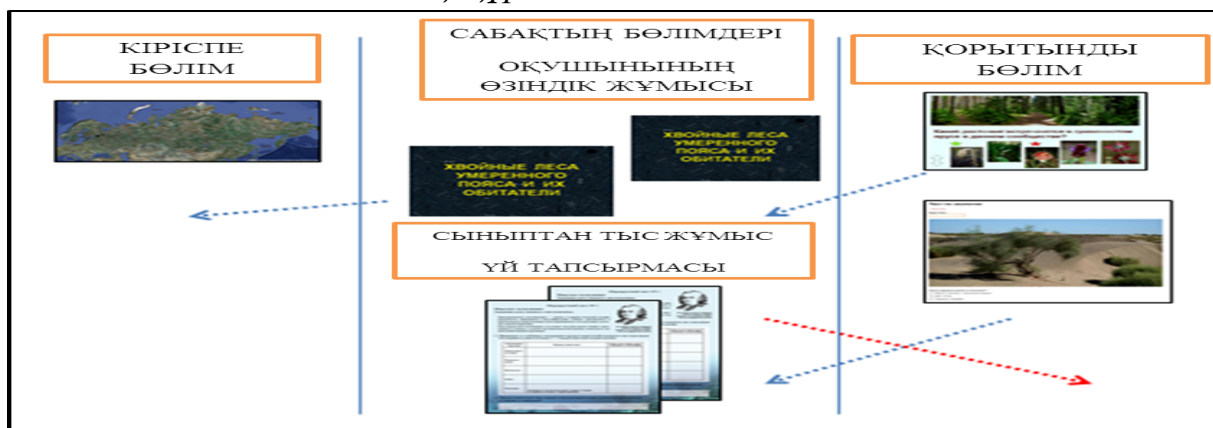
3.5. «Жанды» сабақ құрылымы

Мұражайдағы «жанды» сабақтарды дайындау технологиясын тәжірибелі мұғалімдер, практиктер, білім беру әдіскерлері, мұражай мамандары әзірлейді.

Мысалға «жанды» сабақтың модульдік құрылымын ұсынамыз:

- I. Модульдердің жиынтығы мен тәртібін мұғалім анықтайды
- II. Негізгі модульдер:
- III. Кіріспе
- IV. Жеке тапсырмалар
- V. Топқа арналған тапсырмалар
- VI. Қорытынды бөлім.

Сызба №2. «Жанды» сабақ құрылымы.

Кіріспе бөлімі:

- Сабақтың мақсаттары мен міндеттерін белгілеу
- Топтау
- Жұмыс парақтарын алу;

Топта тапсырмаларды орындау:

- Сыныпты 4-6 топқа бөлуге болады;
- Әр топта көшбасшы бар;
- Топтардың әрқайсысы бірегей тапсырмаға ие немесе барлық тапсырма топтары бәсекелестіктің бірдей мүмкіндігіне ие.

Жеке тапсырмаларды орындау:

- Топ ішінде әр қатысушы немесе жұптың өз жұмыс парағы бар
- Тапсырмалар саны: 1 - 4
- Қорытынды уақыт 5 - 20 мин.

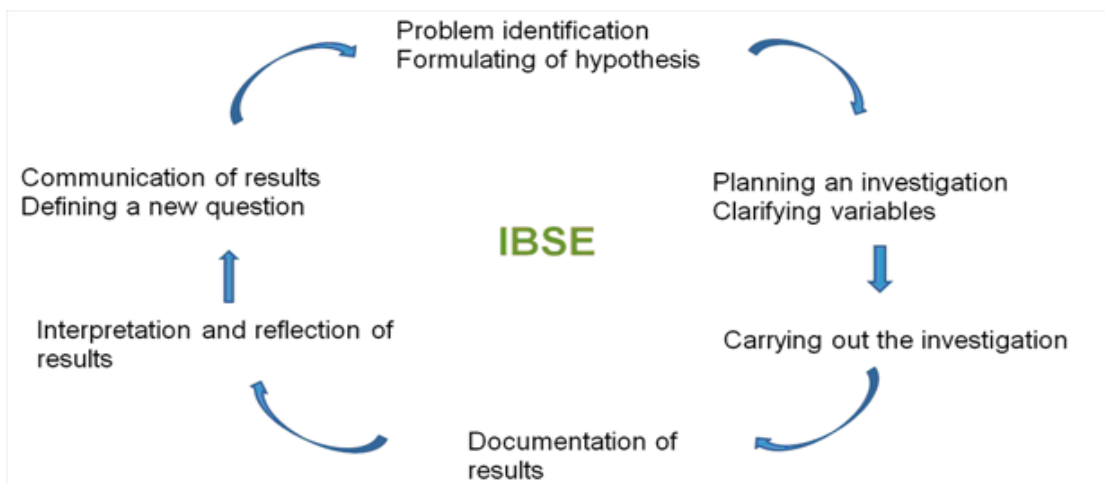
Сабақтың дидактикалық мазмұны:

- Дайын жұмыстарды және бағдар парақтарын пайдалану
- Тапсырмаларды электронды түрде қолдану
- Мобильді қолданбалар мен құрылғылар пайдалану
- Мұражай алаңдарымен жұмыс (интерактивті экспозициялар)
- QR-кодтарында шифрланған қосымша ақпаратты пайдалану
- Сымсыз желілерді пайдалану.

Сабақтың қорытынды бөлімі:

- Ұзақтығы: 5 - 10 минут
- Не білдім немесе не білгім келеді?
- Топтық тапсырмаларды ауыстыру
- Қорытындылау
- Рефлексия

Сызба №3. Керіс байланыс.

3.4. Мұражайдағы кіріктірілген сабақтар

«Жанды» сабақты бір ғана емес, ортақ тақырыптар бойынша бірнеше пәндерді біріктіріп өткізуге болады. Мұндай «жанды» сабақтың түрін педагогика ғылымында кіріктірілген сабақ деп атайды.

Кіріктірілген сабақтарға дайындалу және өткізу кезінде қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыстану-математикалық оқу пәндерінен білім блогы біріктіріледі, ондағы *пәндердің бірі басты пән* болып табылады. Ондай сабақтың материалдары жалпы мақсатқа сай таңдалып алынады.

Кіріктірілген сабақ пән аралық байланысты жетілдіру мақсатына байланысты пайда болған. Мұндай сабақтарда бір тақырыпты түрлі пәндерден беретін мұғалімдер оқытады. Кіріктірілген сабақтың негізгі мақсаты - оқу материалдарын байланыстырып, сабақта оқушыларға терең білім беру, ойлау қабілетін дамыту. Оқу материалдарын бағдарламаларға сай пәндер бойынша біріктіріп беру оқушылардың жан-жақты тұтас, терең және берік білім алуына мүмкіндік жасайды. Сондықтан жыл сайын әрбір мұғалім пәндердегі ұқсас оқу материалдарын біріктіріп, яғни пән аралық байланыс принципін қолданып, интегралдық жоспар жасайды. Ондағы материалдарды дер кезінде сабаққа пайдаланып, тиімді етіп іске асырады [6].

Оқу үрдісінде пәндерді кіріктіре оқыту:

- ерекше дарынды оқушыларға мәнді де саналы оқуға;
- жеке тұлғаның зерттеушілік типін қалыптастыратын оқушының ойлау әрекетін белсендіруге;
- оқушыға бір мезгілде әрекетті орындауда барлық мақсат қоюдан нәтижеге дейінгі барлық процесіне бақылау жасауға;
- білім берушілік, дамытушылық және танымдық үшбірлікті ұстаздың шексіз шығармашылығы тұрғысынан жүзеге асыруға;

- сабақтың ақпараттық сыйымдылығын арттыруға;
- оқушылардың уәждемесін арттыруға, олардың оқу-танымдық әрекетін белсендіруге, шаршағандары мен қажуларын азайтуға;
- сабақ үрдісінде өтілетін тақырыптың адам және қоғам өмірімен тікелей байланысына мән беруге;
- оқушылардың шығармашылық ойлауын дамытуға;
- олардың алған білімдерін өмірде қолдана білулеріне көмектеседі.

Мысалы, «ҚР алтын және бағалы металдар» мемлекеттік мұрағатында әдебиет, химия, география пәндерінен кіріктірілген сабақ өткізуге болады. Негізгі пән *әдебиет* болады. Шығармада минералды тастар көне атауларымен берілген. Оқушылар олардың қазірге атауымен жазып, географиялық картадан, химиялық кестеден орнын белгілеп, контурлық картаны, таблицаны толтыруды тапсыруға болады. Оқушылар тапсырмаларды орындау үшін химия, география пәндерінен алған білімін қолданады.

Сіздерге 7-сыныпта мұражайда «Қазақ әдебиеті» пәні мен «Қазақстан тарихы» пәнін кіріктіре отырып оқыту үлгісін ұсынынамыз.

«Қазақ әдебиеті» пәнінен 1-тоқсанда оқытылатын тақырып: «Қазтуған жырау «Қазтуғанның қонысымен қоштасуы».

«Қазақстан тарихы» пәнінен 1-тоқсандағы сабақ тақырыбы: «Қазақ-жоңғар соғыстары».

Сабақ мақсаты: жоңғар шапқыншылығының қазақ шаруашылығына тигізген әсерінің салдарын анықтау, автор суреттеген оқиғаларды, портреттік мінездемені Мұражайдағы қорлармен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығына баға беру.

Сабақтың жалпы тақырыбы: Көне күндерден жеткен жәдігерлер.

Сабақ мақсаты: көне ескерткіштердің тарихи және көркемдік құндылығына баға беру, көне түркі жазуының маңызын түсіндіру.

1. «Қазақстан тарихы». Тақырыбы: VI-IX ғасырлардағы Қазақстан халықтарының отырықшы және көшпелі мәдениеті.

2. «Қазақ әдебиеті». Тақырыбы: «Көне күндерден жеткен жәдігерлер».

Мұғалімдер мектеп журналына өз пәні бойынша тиісті тақырыпты жазады. Параллель сыныптарда ұқсас тақырыптар болмаса, 5 пен 6, 6 мен 7-сыныптардың ұқсас тақырыптарын кіріктіріп алуға болады. Сондай-ақ мұғалімдер Мұражайдағы сабақты әр пән бойынша алдын ала орта мерзімді жоспарда сәйкес келетіндей етіп жоспарлайды.

Кіріктірілген сабақта мынадай әдіс-тәсілдер қолданылады:

ауызша шолу жасау (мұғалімнің әңгімелеуі, білім алушылардың хабарламасы, сұхбат жүргізу және т.б.);

- көрнекілік әдіс (иллюстрациялар, картамен, жәдігерлермен жұмыс, презентация, картиналар);
- зерттеушілік және проблемалық әдіс (хабарлама дайындау, сабаққа материалдар дайындау, сипаттаулар, салыстырулар).

Кіріктірілген сабақтың қорытындысын жетекші мұғалім оқушылармен бірлесіп шығарады. Олардың әрекеттері: жеткен жетістіктерінің қойылған мақсаттар мен сабақ міндеттеріне сәйкес арақатынасы, сабақ мазмұнының іске асуы туралы хабарлама т.б. Кері байланыста білім алушылар міндетті түрде мұражайдағы сабақ туралы өз пікірлерін білдіреді, жазбаша эссе жазады. Бұл тапсырма үйге беріледі.

Мұражайға бару үшін бірнеше сабақтың уақыты алынатынын ескере отырып, мұражайда сабақ өткізетін күні сабақ кестесіне кіріктірілген сабақтың барлық пәндерін бір күнге, 5 не 6-сабақтан бастап қою ұсынылады.

3.5. «Жанды» сабақтағы ойын түрлері

Мұражайда балалардың жас ерекшелігін ескере отырып сабақты ойын түрінде өткізуге болады. Зияткерлік ойындар арқылы тақырыпты пысықтау, қайталау, бекіту жұмыстарын жүргіземіз. Ойындардың төмендегідей нұсқалары бар.

Квест-ойыны. Іздеу сипатының танымдық ойыны. Мұғалім өзі үшін экспонаттарды іздеуге, оларды байқауға, кейбір байланыстар мен заңдылықтарды іздестіруге негізделген оқушыларға арналған тапсырмалар картасын жасайды.

Әрине, мұражайлар қызметкерлері экскурсияларда әдеттегідей емес: Мұражайлар ішінде сөйлесіп, жүгіріп, араласуға мүмкіндік бермейтінін ескеру керек. Сондықтан ойын жағдайын айтпай тұрып, оқушыларға Мұражайларға қарапайым келушілер ретінде әрекет ету керектігін еске салу керек.

Белгілі бір бөлмеде, жәдігердің жылы көрсетілген белгісін табуға болады. Немесе, мысалы, жергілікті өлкетану мұражайларында, секторлардың бірінде газет бар, онда Сәтбаевтың тегі (сізге қажет кез келген адам) туралы мәліметтерді табу керек және мақаланың негізінде жігіттер өз мамандығын көрсетуі керек. Тұтастай алғанда, ойын оқушыны экспонатпен толық таныстыруды және оған бере алатын ақпараттың ең көп мөлшерін қамтиды. Мұғалім сұрақтарды тақырыптық қарым-қатынастармен салыстыруға мүмкіндік береді. Олар тым қарапайым болмауы керек, бірақ іздестіруге жұмсалған уақыт шамамен қырық минуттан аспауы керек. Тапсырманы орындау уақыты - шамамен бір апта. Яғни, оқушылар өздерін мұражайларға барып, тапсырмаларды орындау күнін және уақытын анықтайды.

Шығарма жазу

Дәстүрлі, бірақ нәтижелі тәсілде болу керек. Яғни кәдімгі экскурсиядан кейін немесе мұражайларға тәуелсіз барудан кейін оқушылар қысқа эссе жазу керек. Сіздің сұранысыңыз - статистикасыз, әсерлер мен ескертулерге негізделген. Мұражайларға барар алдында, алдағы міндет туралы айтып берсеңіз, олар мұқият болады.

Папарацци

Балалардан мұражайлар туралы есеп беруді сұраңыз. Жанрлық қабілетін шектемеңіз. Осыдан соң. Мұражайлар тарихын, оның бағыты мен көрмелерін баяндайтын мақалалардың ағынын күтіңіз. Бірақ оқушылар тапсырманы шығармашылық жолмен шеше алады: Мұражайлар қызметкерлерімен сұхбаттасу, бейнематериалдарды жазу, мақалаға фоторепортаж жасау. Оқушыларға бұл нұсқалар туралы астарлап айтсаңыз болды, олар осы идеяны әрі қарай өздері дамытып алып кетеді. Бұл шығармашылық көзқарас, ол екі жағдайда қолданылады. Мысалы, орыс тілі сабағында, публицистика тақырыбын меңгергенде, бұл шығармашылық үй тапсырмасы болады. Тарих сабақтарында сіз нақты тақырыпты сұрайсыз, ал оқушы мұражайлар туралы емес, оның экспозицияларының бірі туралы мақаланы жазады.

Бір жәдігердің тарихы.

Әрбір оқушы өзіне ұнайтын бір экспонатты таңдап, сол туралы ақпарат жинайды. Нәтижесінде оқушының қаламынан экспонаттар бейнелері бар кішігірім әңгіме пайда болады.

Мұражай ертегілері

Тапсырманың бұл түрі бастауыш сынып балаларына арналған. Олар да мұражайларға жиі барады, бірақ оларға берілетін тапсырмалар жас ерекшелігіне сай болуы тиіс. Ондай тапсырманың бір түрі – мұражай ертегілері. Мұражай ертегілері де – шығарманың бір түрі. Мұндай тапсырманы орындағанда баланың шығармашылық қабілеті, ой-қиялы дамиды. Оқушыларға мұражайда көргендерін негізге алып, кішігірім ертегі жазуға тапсырма беріледі.

Қосымша сурет салып, ертегіні әрлеуге болады.

Талқылау-сабақ

Талқылау-сабақтар да мұражайларда өткізілетін «жанды» сабақтар барысында қолдануға болатын басқа сабақ түрлерінің қатарында өз орнын тапқан сабақтың түрі. Сабақтың бұл түрі экскурсияның жалғасы бола келе оқушыларға тақырыпты тереңірек түсінуге, тақырып бойынша білмегендерін толықтыруға, көргендерін түйіп, талқылауға мүмкіндік береді. Оқушылар мұғаліммен бірге жана ақпаратты талқыға салып, қорытып, алған әсерлерімен бөліседі. Сабақтың қорытынды бөлімінде мұғалім оқушыларға арнап сұрақтар құрастырған сұрақтарын қояды. Оқушылардың берген жауаптарына қарап, мұғалім олардың материалды қаншалықты меңгергенін біледі. Бұл жерде тест, кроссворд, блиц т.б. әдістерді қолдануға болады.

Мүмкіндік болса, сабаққа оқушылар тарапынан туындаған сұрақтарға жауап беретін мұражай қызметкерін де шақыруға болады. Бұл оқушылардың

мұражайға қайтып келуіне ықпалын тигізеді, тіпті мұражайды жарнамалаудың бір түрі деуге де болады.

Білім алу барысында оқушылар әр түрлі ақпарат көздерін қолдана білулері үшін, адамдармен (мұражай қызметкерлерімен) тез тіл табыса алулары үшін, уақыттарын дұрыс пайдаланып, өздігінен жұмыс істеп үйренулері үшін біз ұсынып отырған сабақ түрлерін өз тәжірибелеріңізде қолдануларыңызға әбден болады.

Сонымен қатар оқушылар арасында мұражайдағы «жанды сабақты» ұйымдастыруға байланысты ұсыныстарға конкурс жариялауға да болады. Оқушылардың өздері де бірегей тың ойларды ұсынулары мүмкін.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазіргі тез өзгеріп жатқан әлемде Қазіргі әлемдегі тез өзгеріп жатқан заманда жұражайларда өтетін «жанды сабақтар» мұражай жәдігерлері мен коллекциялары арқылы инновациялық мазмұнмен білім беру процесін дамытудың табысты стратегиясы болып табылады. Ол балалардың жаңа білім алуға қызығушылығын тудырып қана қоймай, сондай-ақ мәдениеттің мән-мағынасын терең түсінуі үшін мектептен тыс тәжірибелік білім беру кеңістігін қалыптастыруға да көмектеседі.

Мұражай білім көзі ретінде, мұғалімнің қатысуымен өтетін «жанды» сабақта мұражай экспонаттарын қолдану-көрсету арқылы білім көзі ретінде нағыз зерттеу жұмыстарын жүргізу үшін мүмкіндік береді.

Мұғалімнің мұражай мамандарымен серіктестік қарым-қатынастары «жанды» сабақтың негізгі бөлігін табысты орындауға мүмкіндік береді.

Мұражай ресурстарын барынша тиімді пайдалану мұғалімнің осы сабақты дайындаудағы шығармашылық еркіндігін сақтап қалуына ықпал етеді, сыныппен өтетін әр сабақты қызықты және ерекше етеді.

Интерактивті экспозициялар оқушыларды ойлануға, түпдеректен білім алуға үйретеді.

Мұражайларға барып «жанды» сабақты өткізу мектептегі білім берудің бір буыны/бөлігі болуы керек.

Бұл ұсынымдар педагогтарға мұражай педагогикасы өрісінде жеке өзіндік инновациялық шығармашылық қорын қалыптастырудың көзі болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. «Мәдениет туралы» 2006 жылғы 15 желтоқсандағы № 207-II Қазақстан Республикасының Заңы (05.05.2017 жылы берілген өзгерістер мен толықтырулар) http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30081960
2. Н.Ә. Назарбаев «Болашаққа көзқарас: Қоғамдық сананы жаңғырту» мақаласы // 2017 жылғы 12 сәуір. <http://online.zakon.kz/>
3. Қазақстан Республикасы Мемлекеттік хатшысының 2015 жылғы 30 қазандағы № 7 өкімімен 2015-2017 жылдарға арналған ҚР-ның мұражайларын жаңғырту жөніндегі іс-шаралар жоспары. http://www.akorda.kz/ru/secretary_of_state/secretary_of_state_orders/obutverzhdanii-plana-meropriyatii-po-modernizacii-raboty-muzeev-respubliki
4. Қазіргі педагогиканың негізгі мәселелері. <https://www.tarbie.kz/25668>
5. Білім беру саласындағы мемлекеттік саясат-Қазақстан болашағын қамтамасыз ететін саясат. <https://baribar.kz/student/642/bilim-beru-salasyndaghy-memlekettik-s/>
6. «Мұражайтану» пәнінен оқу әдістемелік материалдар. edu.semgu.kz/.../d9136102-32ef-11e3-9d7d-f6d299da70ee
7. Ү.Д.Мұңалбаева. «Мұражай педагогикасы» «Профимакс» ЖШС <http://kazneb.kz/bookView/view/?brId=1158370&simple=true>
8. Ж. Әбікенов «Қазақстандағы мұражайлардың қалыптасуы мен негізгі бағыттары» Қорқыт Ата атындағы ҚМУ, аға оқытушы
9. А.Р. Алгазиева «Мұражай – өткен мен болашақты жалғастырушы» <http://tarbie.org/>
10. «Жастардың бойында патриоттық сезімді қалыптастырудағы мұражайлардың ролі». <https://baribar.kz/student/334/zhastardynh-boyynda-patriottyq-sezimd/>
11. Г. Ш. Балыкбаева «Мұражай педагогикасының ЖОО білім беру жүйесіндегі орны». Қостанай қ. http://emirsaba.org/pars_docs/refs/3/2923/2923.pdfhttp://emirsaba.org/pars_docs/refs/3/2923/2923.pdf
12. Г.Ш. Файзуллина. «Культурно-образовательная деятельность музеев Казахстана в период независимости :1991-2005 гг.» <http://www.dissercat.com/content/kulturno-obrazovatel'naya-deyatelnost-muzeev-kazakhstan-v-period-nezavisimosti-1991-2005-gg>
13. «Музей қызметін инновациялық дамыту мен ақпараттандырудың өзекті мәселелері» республикалық форум материалдары – 128 бет, Астана қаласы, 2017 ж.
14. Мемлекеттік «Мәдени мұра» бағдарламасы-2003 жыл.
15. Урок в музее как современная образовательная технология [/https://www.menobr.ru/article/59981-qqe-16-m7-urok-v-muzee-kak-sovremennaya-obrazovatel'naya-tehnologiya](https://www.menobr.ru/article/59981-qqe-16-m7-urok-v-muzee-kak-sovremennaya-obrazovatel'naya-tehnologiya)
16. «Мектеп мұражайын жасаймыз» № 7-2010 «Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы» журналы. <https://edu.mcfr.kz/article/1942-qqq-10-m7-01-07-2010-mektep-mrajayun-jasaymyz>

Мектеп мұражайын жасаймыз

Мектеп мұражайының оқушылардың рухани мінез-құлықтарын дамыту мен өркендетуде, патриоттық және азаматтық ұстанымдарын қалыптастыруда, шығармашылық және аналитикалық ойлау қабілеттерін жетілдіруде алатын орны зор.

Кез-келген мұражай жұмысы тарихи құндылықтарды баяндайтын құжаттар мен жәдігерлерді жинау, зерттеу, сақтау және көрсетуден басталады. Жинақталған, көрсетуге қойылған жәдігерлеріне байланысты мұражай тарихи, әскери-тарихи, өлкетану болуы мүмкін. Биыл - Ұлы Жеңістің 65 жылдығы. Ұлы Отан соғысы ардагерлері жайлы ауылдар мен қалалардан әлі де мәлімет жинау мүмкіндігі болғандықтан, осы атаулы мейрам мектеп мұражайының ашылуына түрткі бола алады.

Мектеп мұражайы қызметінің мақсаты

Мұражай аша отырып, білім беру ошағы оқушылардың бойына зерттеу жұмыстарына бейімделуді, шығармашылық қабілетті арттыруды, аға буынның құндылықтарын бағалай білуді сіңіру мақсатын қояды. Сондықтан мұражай - мектептің жай ғана ерекше оқу бөлмесі емес. Ол - өз Отанын, мектебін, жанұясын мақтаныш ететін, елінің өткені мен келешегіне үлес қосу, өз өлкесінің мәдениеті мен табиғи байлықтарын сақтау алдындағы жауапкершілікті ұғындыратын ашық білім беру кеңістігі болып табылады. Соның негізінде оқу ордасының әскери-патриоттық қызметі бағдарланады.

Мектеп мұражайының міндеттері

Мұражай оқушылардың мәліметтер жинақтау барысында өз білімдерін толықтырып қана қоймай, таным процесінде алдыңғы буын өкілдерінің тәжірибесін пайдалануына тамаша мүмкіндік тудырады. Бұл оқушыларды азаматтық және патриоттық тәрбиелеуде маңызды серпін болып табылады. Мұражай заттарын зерттеу, іздеу-жинақтау жұмыстарының, экскурсиялар, конференциялар мен түрлі кештердің оқушылардың еңбегін мәнді етуге көмегі зор. Оқушылар ақпараттар ағымын бағдарлауға, зерттеу тақырыбын таңдау мен құруға, біріншілік құжаттармен жұмыс жасауға, ақпарат көздерін табу мен талдауға, соның негізінде гипотеза тудырып, дәйектілігі мен ғылыми құндылығын тексеруге үйренеді. Туған өлкесінің мәдениеті мен тарихи ескерткіштерін зерттей отырып, оқиғалардың куәгерлері мен қатысушыларымен кездесу, архивтен құжаттар табу арқылы оқушылар өткен саяси, әлеуметтік-экономикалық процестер жайлы нақты түсінікке қол жеткізеді. Бұл олардың дүниетанымының кеңеюіне, мектептегі тарих пен қоғамтану пәндерінен білімдерінің артуына септігін тигізеді. Мұражайда ұстаздардың басшылығымен материалдарды іздеу және зерттеу, жинақтау, сақтау, көрсету мен насихаттау жұмыстарын жүргізетін оқушылардан жасақталған тұрақты мұражай Кеңесі болуы қажет.

Мектеп мұражайының әлеуметтік қызметтері

Мектеп мұражайының оқу-тәрбиелік маңызы - баланың мұражайдың құрылуына белсенді ат салысуында болып табылады. Іздеу-зерттеу жұмыстары, қызықты кездесулер, тарихи деректермен танысу өлке тарихын тереңінен танып, оның экономикасы мен мәдениетінің дамуында ата-бабаларының қосқан зор үлестерін түсінуге мүмкіндік береді. Сол арқылы естелік, мұраларға құрметпен қарауға тәрбиелейді. Зерттеу жұмыстарына, өлкетану жорықтарына, экспедицияларына шығу арқылы оқушылар физикалық шынығумен қатар, практика жүзінде тарихи құжаттарды сипаттау мен жіктеуге үйренеді. Мектеп мұражайының қызметі құжаттарды сұрыптау мен жинақтауда, мектеп тарихын іздеу мен зерттеуде оқушылар мен ұстаздардың бірігіп еңбектенуіне байланысты. Балаларды қорды жинақтауға, экспозиция құруға, санақ жүргізуге, сипаттауға, жиналған құжаттар мен заттарды жаңғыртуға, яғни мұражай ісінің негіздерін игеруге үйрету керек. Өлкетану саяхаты барысында түрлі мамандықтың қыр-сырын, халықтық кәсіптерді үйрену оқушыларға кәсіби бағыт-бағдар беріп, педагогика, мұражай, архив, кітапхана ісі саласында мамандық таңдауға көмегін тигізеді.

Мектеп мұражайының кәсібі

Мұражай саласы қатаң шеңбердегі өзгеріссіз құрылым емес. Ол үнемі қозғалыста және оқу процесіне өзіндік қырымен енетін жаңа мәліметтермен толықтырылып отырады. Тарихи-өлкетану тақырыбы оқушылар мен ұстаздардың жеке іздеу-зерттеу әрекеттеріндегі оқу және тәрбиелік жұмыстарының неғұрлым ұтымды бағыты. Оның міндеті - тарихи, мәдени, табиғи ескерткіштерді зерттеу және жүйелеу, оларды гербарий, фотосурет, құжаттар мен жәдігерлер түрінде көрсету. Өлкетану туған жердің табиғатын ғана емес, сонымен қатар оның өткенін зерттеу болып табылады. Мұражай қаланың, мектептің тарихына арналуы мүмкін. Алайда қандай сала болмасын мектеп мұражайының ерекшелігі ол жергілікті материалдардан құралады. Мысалы, әдеби мұражай танымал жазушының өмірі мен шығармашылығынан басқа, шығармада бейнеленген тарихи процесс пен табиғи нысандарды зерттеумен де айналысады. Мектеп мұражайы жергілікті музыкалық шығармашылық жайлы: яғни, халық аспаптары, билері, әндері, ауызекі әңгімелері жайлы мәліметтер жинақтай алады. Аңызға айналған тұлға немесе тарихтың танымал дерегі құрметіне мемориалдық не әскери-тарихи типті монографиялық мұражай құруға болады. Ол әдетте тарихи оқиғаның болған жерінде немесе тарихи тұлғаның өмір сүрген ортасында жүзеге асырылады. Тарихи-өмірбаяндық мұражайда нақты дүниелер мен әр түрлі деректердің иллюстрациясы сақталады.

Мектеп мұражайы жұмысының қағидалары

- Өз қызметінде мұражай бірнеше принциптерді ұстануы қажет:
- сабақтармен, оқу-тәрбиелік процесімен, пәндік үйірмелер және факультативтермен шектеулі байланыс;
 - үздіксіз зерттеу ізденістерін жүзеге асыру;

- мұражай сабақтарының, дәріс-семинарлардың, ғылыми-практикалық конференциялардың, ардагерлерге көмек тағы басқаларының түрлі әдістері мен амалдарын қолдану;
- оқушылардың өзіндік және шығармашылық бастамасын дамыту;
- соғыс және еңбек ардагерлері, ұстаздар ұжымы тарапынан көмек;
- экспозиция, экскурсия мазмұнының, сондай-ақ жалпы мұражай қызметінің танымдық және эмоционалдық бастамасының бірлігі;
- жинақталған материалдардың дұрыс сақталуы мен қатаң есебі;
- мемлекеттік мұражайлар және мұрағаттармен әріптестік қарым-қатынас ұйымдастыру.

Мектеп мұражайының қоры

Нағыз мұражай қалыптастыру оңай емес. Ұстаздар мен мұражай Кеңесі белсенділерінің айтарлықтай ғылыми дайындығы қажет. Мұражай қорынан экспозиция мен мұражай көрмесі жасалады.

Мұражайдың негізгі қоры оның саласына байланысты жинақталған дүниелерден тұрса, ал қосымшасы - көшірме, макет, муляж, үлгі, карта, жоспар, сызбанұсқа, диаграмма, кесте түріндегі ғылыми-көмекші материалдардан тұрады. Өлкетану мұражайы еңбек құралын, өндірістің өнімі мен шикізатын, даңқ мұражайы - соғыс қару-жарағын, жалаулар мен төсбелгілерді жинайды. Өлкетануда нумизматика, киім, жиһаз кездеседі. Бейнелеу көздері болып фотосуреттер, жазбаша- қолжазба және баспа құжаттары, мемуарлар, заң актілері, үнпарақтар, хаттар, кітаптар, мерзімді басылымдар табылады.

Мектеп тарихы мұражайының негізгі қорында өткен заманғы оқушылардың қолданған кітаптары, қолтаңба және сыйға тартылған жазбаларымен кітаптар сақталады. Сондай-ақ мұнда үнпарақтар, хабарландырулар, шақыру билеттері, ресми құжаттар: жеке бас куәлігі, еңбек және есеп кітапшасы, білім жөнінде куәлік, дипломдар мен мақтау қағаздары болуы мүмкін. Экспозицияның төріне ең маңызды құжат - мектептің ашылуының ресми құжатының көшірмесін орналастыруға болады.

Тіркеу жұмыстарына қолайлы болу үшін заттардың тізімі алфавиттік, тақырыптық, салалық картотека түрінде қойылатын мұражай каталогы жасалады.

Мұражай дүниесі - мұражай қызметінің барлық формаларында қолданылатын, ғылыми зерттеліп жазылатын объект. Ол ғылыми, мемориалды, тарихи және көркемдік құндылықтарды көрсете отырып, өзімен байланысты оқиғалар мен құбылыстар жайлы ақпарат көзі болып табылуы қажет.

Мұражай қорындағы дүниелер экспедиция барысында немесе сыйға алу, иесімен келісіп алу арқылы толықтырылып отырады. Бұл дүниелер - жанұялық мұра, белгілі бір дәуірдің естелігі болып саналатын заттар, мысалы, ту, марапаттаулар, жеке бас куәлігі болса құнды есептеледі.

Мектеп тарихы мұражайына оқу құралдарын: ескі карталар, глобустар, энциклопедияларды, қаламдар, сия сауытын, күнделіктерді қоюға болады.

Арнайы жеке бұрышқа мектеп жетістіктерін – жалауларды, кубок, медальдарды, бағалы сыйлықтарды орналастыруға болады. Қай дүниелер оқиғаның мәнін ашатынын мұражай Кеңесі шешеді. Әдетте мектеп мұражайының көлемі шағын болғандықтан, жәдігерлерді іріктеу өте мұқият жүргізілуі тиіс.

Мектеп мұражайының экспозициясы

Экспозиция талғамға сай сауатты, әр жәдігерді қысқаша, түсінікті, көркем суреттеумен жасалғаны дұрыс. Мектеп суретшісі немесе дизайнері әр тақырыптың жазылу ретін, түстердің өте ашық не көмескі болмауын қадағалауы тиіс. Сонымен қатар, әрине түзетулер, қателіктер орын алмауы қажет.

Жәдігерлер мұражайдың тақырыптық жоспарына сәйкес, тарихи-хронологиялық принцип бойынша тарихи оқиғаны ретімен көрсететіндей өзара байланысты бөлімдердің қатарынан тұруы тиіс. Жәдігерлерді стенд, сөрелер түрінде тігінен, қойғыш түрінде көлденеңінен орналастыруға болады. Мүмкіндік болса, диорама мен баннер жасауға болады.

Сонымен, сіз бәрін қойып реттедіңіз. Енді экспозицияларды тамашалау оқу-тәрбиелеу жұмыстарында қолайлы, ретімен болуы үшін оның бағытын жобалап алу қажет. Мұражайда экскурсиялар, жылжымалы көрмелер, дәрістер, түрлі іс-шаралар жүргізіледі. Экскурсия – мұражаймен танысудың анағұрлым ауқымды түрі болғандықтан, келушілердің жасы мен білім дәрежелері есепке алынуы тиіс.

Маңызды рольді атқаратындықтан экскурсовод экспозиция мазмұнын, жәдігерлерді біліп, шебер баяндай алуы қажет. Егер мұражайда тақырыптық кештер, ертеңгіліктер, қызықты адамдармен кездесулер, мұражай сабақтары, салтанатты жиналыстар өтетін болса, экскурсовод өз қызметін барынша атқаратыны сөзсіз. Мұражай қызметіне оқушылар неғұрлым көп ат салысқан сайын қызықты болады. Оларға үлкен кісілермен, ардагерлермен кездесіп, естеліктерін жазып алу, салт-дәстүрлерді зерттеу сияқты тапсырмалар беріңіз. Мұғалімнің міндеті - жиналған материалдарды жүйелеуге көмек беріп, бөлімдерге бөліп, иллюстрация жасап, дайын күйде мұражай Кеңесіне ұсыну. Мұражай қызметінің механизмі, мақсаты мен міндеті жайлы толық мағлұмат алу үшін құрылатын мұражай жайлы бірнеше жағдайларды педагогикалық кеңесте талқылауды ұсынамын.

1. Жалпы ережелер

1. Мектеп мұражайы оқушыларға білім беру және тәрбиелеу мақсатында ғылыми-зерттеу жұмыстары үшін, оларды іздеу жұмыстарына жұмылдыру, Отанының табиғи мен тарихи-мәдени мұрасын қастерлеу, олардың бойында рухани құндылықтар қалыптастыру үшін құрылады.

2. Мұражайда сақталатын жәдігерлер мектеп қазынасы болып саналып, белгіленген шарттарға сай тіркеу мен сақтауды қажет етеді.

3. Мұражай өз қызметінде ҚР конституциясын, ҚР «Білім туралы» заңын басшылыққа алады.

II. Мұражай жұмысын ұйымдастыру

Мектеп мұражайын ашу мәселесі педагогикалық ұжым мен жергілікті Білім беру басқармасының келісімімен шешіледі.

Мұражай саласы қолда бар жәдігерлердің сипатына, мақсатына қарай айқындалады.

Мектеп мұражайын жасаудағы іздеу-зерттеу, жинақтау жұмыстарына оқушылар мен ұстаздар ат салысады.

Жиналған мұражай заттарының жиынтығы инвентарь кітабына, картотека, каталогқа тіркеледі.

Мұражайға экспозиция жасау және ұстаздар мен оқушылар белсенділерінің жұмысына арнайы жабдықталған бөлме бөлінеді.

Мұражайға бұл сала тәсілдерін меңгерген педагог жетекшілік етеді.

III. Мұражай жұмысын басқару

1. Мектеп мұражайының жұмысын басқару мен жалпы бақылауды білім беру мекемесінің жетекшісі жүзеге асырады.

2. Мұражайдың ашылу немесе жабылу мәселесіне, оның жұмыс барысы, дамыту мәселелеріне қатысты сұрақтарға байланысты әрекеттер атқарушы ұйыммен келісімді түрде жүзеге асырылады.

3. Білім беру бөлімі мектеп мұражайы жұмысындағы ұйымдастыру-әдістемелік орталығы болып табылады.

IV. Мектеп директоры:

- мектеп мұражайы жұмысын ұйымдастыруға тарих пәнінің мұғалімін, кітапханашыны т.б тарта отырып, тікелей бақылау жасайды;
- педагогтар ұжымы ішінен еңбекақы мәселесін шеше отырып, мұражай жетекшісін тағайындайды;
- мұражай қорын сақтау жауапкершілігін алады;
- мектеп өмірінің барлық құрылымында мектеп мұражайын қолданудың бірыңғай жүйесін қалыптастыруға жетекшілік етеді.

V. Директордың оқу-тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары

- педагогикалық ұжыммен мектеп мұражайының білім беру және тәрбие беру үрдісіндегі тәрбиелік әлеуетін жоспарлы зерделеуді қамтамасыз етеді;
- мұражай құралдары арқылы оқыту мен тәрбие үрдісін жетілдіру бойынша педагогтер жұмысының үздік тәжірибелерін зерделеуді, қорыта талдау мен таратуды ұйымдастырады;
- өлкелік үйірмелердің жұмысын, экскурсияларды және басқа да мектеп мұражайы қызметінің түрлерін жоспарлайды.

VI. Мектеп мұражайы жетекшісі:

1. жоспарлы іздестіру-жинау, есепке алу- сақтау, экскурсиялық және көрме жұмыстарын жүзеге асыратын мектеп мұражайы оқушылар активінің жұмысын бақылайды және ұйымдастырады;

2. мектеп мұражайына түсетін түпнұсқа материалдарды инвентарлық кітапқа есеп алуды жүргізеді, оларды жүйеге түсіруді, дұрыс сақтау және жәдігерлеуді қамтамасыз етеді;

3. қала, республика мұрағаттарындағы жоспарлы ғылыми-зерттеу жұмысын, кітапханаларда мұражай қорын құжаттарын жинақтауды жүзеге асырады;

4. мектеп мұражайының қала және республика мұражайларымен, Ұлы Отан соғысы ардагерлері Кеңесімен, педагогикалық еңбек ардагерлері Кеңесімен байланысын қамтамасыз етеді [15].

ҚОСЫМША 2

«Есік» мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-музейінде жүргізілетін бағдарламалық сабақтар

Тақырыбы: Өткен өмір – бүгінгі ұрпаққа тарих.

Мақсаты.

– Оқушыларға қосымша білім беру арқылы білім деңгейін арттыру. Отанға, еліне, жеріне деген сүйіспеншіліктерін қалыптастыру, ата-бабаларымыздан жеткен мұраларды дәріптеу және насихаттау, мәнін ұғындыру.

– Оқушыларға музейді толықтай таныстырып, музей қызметкерлерінің атқаратын жұмыстары, олардың алдына қойылған міндеттері мен мақсатын айтып түсіндіру және іс-жүзінде көрсету.

– Музей аумағындағы қорғандардың қорғалуы, тарихи-мәдени ескерткіштерді сақтау, қорғау, дәріптеу жұмыстары жайлы түсінік беру.

Міндеттері:

– оқушылардың тарих пәнінен оқығандарын көзбен көрсетіп, қолмен ұстату, тарихи фактілер мен құбылыстарды талдап-қорыту, тарихи оқиғалардың мақсаты мен мәнін анықтай білу, оның маңызын бағалай білу дағдыларын қалыптастыру;

– оқушыларды тарихи оқиғалар мен мәдениеттің ерекшеліктері мен салаларын, сондай-ақ тарихи оқиғаларға салыстырмалы талдау жасауға дағдыландыру, мәдени мұраларға деген қызығушылықтарын қалыптастыру;

– оқушылардың жас ерекшелігін ескере отырып, түрлі дереккөздерінен қажетті ақпараттарды іздестіру арқылы өзіндік жұмыспен айналысуына мүмкіндік беру.

Экскурсияның негізгі бағыттары:

– сақ, үйсін тайпаларының тарихы, мәдениеті және өмір сүрген жері, салт – дәстүр, наным-сенімдерімен таныстыру;

– сол ғасырдан жеткен құнды мұралар туралы мәлімет беру;

- «Алтын адам» жайлы нақты деректер мен зерттеулержөнінде мәліметтер беру;
- Қазақстан археологиясы жайлы құнды деректер айту арқылы бізге жеткен тарихымызды болашақ ұрпақтарға жеткізу болып табылады.

Қолданылатын әдіс-тәсілдер: экскурсия және дәріс өткізу, интерактивті ойын ұйымдастыру, қорғандарға бару және т.б.

Қорытынды: оқушыларға мектеп бағдарламасынан тыс тарихмыздан қосымша ақпараттар беру арқылы білімдерін толықтыру, жетілдіру, сондай-ақ музей ісі мен оның қызметі жөнінде мектеп пен музей арасындағы байланысты шыңдау, ұштастыру болып табылады.

Экскурсияға қатысушылар: Рахат ауылдық №1 мектептің 7 «а» сынып оқушылары.

Музейде өткізілетін сабақтың тақырыптары

№	Тақырыптың атауы	Қатысушы саны	Өткізілетін орны	Уақыты	Өткізетін маман
1	Сақ - үйсін мәдениетіне саяхат	10-20 оқушы	1 зал	қыркүйек	Амиева Айгерим
2	«Алтын адам» тарихы	10-20 оқушы	2 зал	қазан	Амаргазиева Асель
3	«Абыз ата»	10-20 оқушы	Б.Нұрмұханбетовтың мемориалды кабинеті	қараша	Құрбанәлі Жазира
4	Музей «Есікті» ашады	10-20 оқушы	3 зал	желтоқсан	Сағындық Назира
5	Экскурсовод мамандығының қыры мен сыры	10-20 оқушы	4 зал	қаңтар	Жұмай Гүлмира
6	Жас археологтар	10-20 оқушы	фойе	ақпан	Тулегенов Турали
7	Қорғандар сыр шертеді	10-20 оқушы	3 зал және қорғандар	наурыз	Тулегенов Турали
8	«Петроглифтер»	10-20 оқушы	қазақ үйі	сәуір	Амаргазиева Асель

9	Музей мен мектеп Қорытынды сабақ	10-20 оқушы	музейде	мамыр	Құрбанәлі Жазира, Амиева Айгерим,

Сабақ №1

1 зал. Тақырыбы: Сақ-үйсін мәдениетіне саяхат

Мақсаты:

- мектеп бағдарламасы бойынша Қазақстан тарихында өткен сақ, үйсін тайпалары туралы алған білімдерін музейде толықтыру, қосымша мәліметтер мен ақпарат беру. Сақ-үйсіндер туралы деректер, мекен еткен жерлері, табылған жерлері және олардан жеткен құнды бұйымдары, олардың тұрмыс тіршілігімен таныстыру. Тарих қойнауына кеткен рухани және заттай мәдениетіміздің негізінде білім беру.

- Сақ-үйсіндер туралы толық мәлімет беріп, тарихтың қаншалықты керек екенін түсіндіру.

- оқушылардың патриоттық сезімдерін ояту, тарихи ескерткіштер мен құнды мұраларды қорғау, сақтау, зерттеу болып табылады.

Қолданылатын әдіс-тәсілдер: экскурсия, сұрақ-жауаптар, ойын, түсіндіру, әңгімелеу және т.б.

Қолданылатын ақпараттық құралдар: электронды карта, сенсорлық ақпараттық киоск, виртуальды музей, археологиялық карта және т.б.

Жоспары. Қош келдіңіздер! Балалар біздің музейдің құрылу тарихи 1969–1970 жылдардағы «Алтын адамның» табылу тарихымен тікелей байланысты. Қазақстан аумағында ерте темір дәуірінде өмір сүрген, аты әлемге әйгілі елдің бірі – сақтар болған. Археологиялық зерттеулер мен жазба деректерге қарағанда б.з.б. VII–IV ғғ. сақ тайпалары Орта Азия және Қазақстан жерлерін мекендеген. Парсы жазба деректері бойынша, Орта Азия мен Қазақстан территориясында мекендейтін көшпелі тайпаларды жалпы «Сақтар» деп атаса, ал гректің атақты тарихшысы Геродот сақтарды «Азиялық скифтер» деп атаған. Дегенмен, сақтар өздерін қалай атағанынан бейхабармыз. Парсы жазба деректері бойынша сақ негізгі 3 топқа бөлінген:

1. Тиграхауда сақтары – шошақ бөрік кигендер.
2. Хаомаварга сақтары – хаома сусынын дайындаушылар.
3. Парадарайя сақтары – теңіздің аржағын мекендеушілер

Ал Геродот өзінің «Тарих» кітабында 2 негізгі топтарын жазады:

Сақ-ортокарибант және сақ-амюргилер деп атады. Археолог Кемал Ақышевтың болжамы бойынша Тиграхауда сақтары Ташкент, Солтүстік Қырғызстан, Оңтүстік Қазақстан, яғни Жетісу аймақтарын мекен еткен дейді.

Археологиялық электронды картаны түсіндіру

1 залда Сақ-үйсін тайпаларына толықтай тоқталу.

Сақ-үйсін мәдениетіне саяхат, экскурсия соңында қойылатын сұрақтар:

1. Сақ дегеніміз кім?
2. Біздің заманымызға дейінгі өмір сүрген кезеңдері?

3. Ғалымдар сақтарды неше топқа бөлді?
4. Сақтар қандай шаруашылықпен айналысты?
5. Қандай егіншілік құралдарын пайдаланды?
6. Сақтар қандай бас киім киген?

Сабақ №2

2 зал. Тақырыбы: «Алтын адамның» ашылу тарихы және оның Тәуелсіздік символына айналуы.

Жоспары. «Алтын адам» жайлы толық ақпарат беру. 1969–1970 жылдары «Есік» қаласында жүргізілген арнайы археологиялық экспедициясының нәтижесінде табылған сақ ханзадасы «Алтын адам». Ханзада толық киіндіріліп, қару-жарақ таққан күйінде жерленген. «Алтын адамның» басына биік былғарыдан жасалған тәж кигізілген. Бас киім 150-ге жуық әшекей заттармен безендірілген. Биік, шошақтау, ұзындығы 70 см. шамасындағы бас киімі тоғалардың орналасуына байланысты үш бөліктен тұрады: көк әлемі, жер әлемі, жер асты әлемі. Арқардың алтын мүсіншесі бас киімнің ең ұшында орналасқан. Ол таудың мәңгілік қар-мұз басқан шың-құздарын мекендеуші жануар, тәңірге бір табан жақын, кіршіксіз деп есептелген. Әсемдікті көрсетіп тұрған жан-жағындағы төрт жебе, әлемнің төрт жағын бейнелейді. Олар сабы жіңішке алтын лентамен спираль сияқтандырып оралған және жоғары жағы жапырақ тәрізденіп, ортасы қуыс болып келген. Сақ тайпаларының мифологиялық бейнелерінің бірі – жылқы болып есептелген. Бас киімде бір-біріне қараған екі жылқы бейнесі кездеседі. Ол кәдімгі мініс жануары, екі дүниені жалғастырушы жылқы деп санаған.

Бірінші залдағы «Алтын адамды» толықтай сипаттап, екінші залдағы жәдігерлермен таныстыру.

«Алтын адам» дәрісінің соңында қойылатын тесттік сұрақтар

Тест сұрақтары:

1. «Алтын адамның» бас киімінің ұзындығы?
 - 90 см
 - 50см
 - 65см
2. «Алтын адамның» қасында тағы қандай заттар жерленген?
 - Жылқылар
 - Ыдыс – аяқтар
 - Кітәптар
3. Күміс тостағанның бетінде неше жазу болған?
 - 32
 - 12
 - 26
4. «Алтын адамның» неше жаңғыртпасы бар?
 - 4
 - 5
 - 3

5. Киімінде қанша алтын тоғалар болған?

- 8500
- 4000
- 3200

Сабақ №3

Б.Нұрмұханбетовтің мемориалдық кабинеті. Тақырыбы: «Абыз ата».

Жоспары. «Есік» мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-музейінің білікті маманы, археолог «Алтын адамды» алғаш ашушылардың бірі, сақ бабаларымыздың мәдени-мұрасының шырақшысы Б.Нұрмұханбетовтің (Бекен ата) бейнесін жадымыздан өшірмей, ата туралы ел арасындағы естеліктер мен әңгімелер туралы, оның өмір жолы мен еңбегін, тарихтағы алар орнын насихаттау мақсатында «Абыз ата» атты шағын дәріс ұйымдастырып отырмыз.

Бекен атаның өмірі туралы толық мәлімет бере отырып, жас ұрпақтарға ата өмірінен үлгі алу, адамгершілік пен ізгіліктің мәнін ұғындыру.

Дәрістің міндеттері.

- Археолог Бекмұхамбет Нұрмұхамбетовтың өмір жолы, Тәуелсіз елдің мақтанышы болған «Алтын адамды» дәріптей отырып, жас ұрпақты отан сүйгіштікке, өз тарихына деген қызығушылығын арттыру.

- Археолог Бекмұхамбет Нұрмұхамбетовтың жайсаң мінезі мен адами қасиеттерін насихаттау арқылы өскелең ұрпақтар бойына ұлы тұлғаның бойындағы адамгершілігімен пен көркем мінез сіңіру.

- Бекен атаның фото суреттерінен слайд жасау арқылы өнегелі өмірін көрсету арқылы тұлғаның бейнесін мәңгі жадында қалдыруға ықпал ету.

Әдістемелер: сұрақ-жауаптар, слайд шоу, музейдің архив құжаттарына талдау жасау, белсенді парақшаларын толтыру.

Сұрақтар:

1. «Алтын адамды» алғаш рет қабірден ашып, қазып алған кім?

2. Сіз Бекен ата туралы не білесіз?

3. Бекен атаны алғаш көргенде алған әсерің қалай болды?

Үйге тапсырма: Бекен ата туралы эссе жазу.

Сабақ. №4

3 зал, фойе. Тақырыбы: Музей ЕСІКті ашады

Мақсаты.

1) Қорық-музейге саяхат жасай отырып, жасөспірімдерге өзінің тұрып жатқан өлкесінің тарихымен таныстыру, өз еліне деген құрметтің арттыру, отан сүйгіштікке баулу.

2) Өз өлкеміз – «Есік» қаласының тарихымен, мәдениетімен таныстыру. Осы қалада мекен еткен ежелгі Сақ тайпаларының мәдениеті мен тарихы жайлы ақпарат беру.

3) «Есік» сөзінің мағынасына, шығу тарихына үңілу.

Әдіс-тәсілдері: дәріс жүргізу, интерактивті ойындар өткізу, шығарма жазу.

«Музей ЕСІКті ашады» тақырыбы жөнінде мәлімет беру.

Дәрістің атауы.

Әрбір жанға өзінің отбасы, туған-туыстары, жолдастары ыстық болса, Отан да адам баласына солай ыстық. «Отан» десе адамның жүрегі езіліп, жүрекке жылу беріліп тұрады. Өз отаныңды сүю, өзінің тұрып жатқан мекеніңді құрметтеп, оның тарихын білу біз үшін міндет екенін ұмытпайық. Біздің мақсатымыз әр адам өз мекені жайлы біліп таныса, өз мекенінде тұрып жатқан орны мен адамдарына деген құрмет көрсете алса, бұлда бір жетістік емес пе! «Есік» сөзінің мағынасы өте кең.

1 тапсырма. Астындағы «Есік» сөзі құрамдас мақал-мәтелді аяқтаңыздар!

1. Есік ашса – көрінер.
2. көргенді алма, бесік көргенді ал.
3. кіріп төр менікі деме.
4. Еріншекке те асу көрінер.
5. баққанша, нәсіп бақ
6. Көңілмен ашқан есікті жаппа.
7. Әкесіз бала панасыз,

Құлыпсыз панасыз.

2- тапсырма.

Сурет салу тапсырмасы. Түрлі-түсті қарындаштардың көмегімен әрқайсысымыз өз үйіміздегі есіктің суретін саламыз.

Сабақ. №5

4 зал. Тақырыбы: Экскурсовод мамандығының қыры мен сыры.

Жоспары. Қазіргі таңда музей саласы адам құндылықтарын дамытушы орын ретінде қарастырылады. Музей – өткен уақытпен жүздесе отырып, бүгінгі өмірге тарих парасатымен қарайтын орын, уақытша немесе наукандық дүние емес, ол ғасырларға есептеліп салынатын мәдени орталық. Музей бұл – терең біліктілікке жол аша отырып, ұрпақ бойына ауқымды білім беретін, жасына қарамай адам болмысын оның патриоттық сезімін, адамның рухани және мәдени құндылықтарын өткен тарихпен, шығармашылық өнермен байланыстыртын бірден – бір мәдени орын. Ендеше, музей экскурсоводтарына адамзаттың ешқашан өшпейтін, өлмейтін асыл қазынасын – материалдық және рухани құндылықтарын сақтау, қорғау және көпшілікке таныстыру қызметі жүктелген. Сондықтан да, музей қызметкерлерінің басты негізгі міндеттерін атқаруда және халық аманатын өтеуде ар – намысына, әдебіне қойылатын талаптар да зор екендігін айта кеткен жөн. Ал, сіздер, балалар, болашақта мықты бір маман иесі боласыздар, сондықтан да қазірден бастап, сол таңдаған мамандыққа деген қызығушылығы мен пен бағыт-бағдарын қалыптастыру беру керек, музей экскурсоводы деген ол музейдің айнасы, музейге келген қонақты бірінші қарсы алушы, яғни алғаш көргеннен бастап адамға әсер қалдыратын

қызметкер, болғандықтан экскурсовод жан-жақты дайындалған, білімі терең, сыпайы, жақсы қарым-қатынас жасай білетін білікті де білімді маман болуы қажет. Мына сұрақтар негізінде жеке пікірлерін жаздырту:

1. Экскурсовод деген кім?
2. Сен болашақта кім болғың келеді? Неге?
3. Музейде тағы қандай мамандықтар қызмет атқарады?
4. Экскурсовод болу үшін тағы қандай қасиеттері болуы керек деп ойлайсың?

Сабақ. №6

Фойе. Тақырыбы: Жас археологтар.

Жоспары. Археология ғылымының ежелгі дәуір мен орта ғасырдағы адамзат қоғамы дамуының заңдылықтары мен негізгі кезеңдерін зерттейтін саласы. Археолог болу сабырлық пен шыдамдылықты, ұқыптылық пен зеректікті талап ететін мамандық. Дегенмен қызығы мол, тарих қатпарларының сырын ашатын, құнды деректерді табатын, ата-бабамыздан қалған бағалы жәдігерлерді паш ететін ғажап мамандық екенін өскелең ұрпақтың санасына сіңіріп, қызығушылықтарын оятуды мақсат тұтып, сабақты тәжірибе жүзінде өткізу.

Сабақ. №7

3 зал және қорғандар. Тақырыбы: Қорғандар сыр шертеді.

Жоспары. «Есік» қорық-музейі жүргізген қазба жұмысының нәтижесіне арналады. 2015 жылы жүргізілген археологиялық қазба жұмыстарының нәтижесінде Өрнек ауылының маңынан малтастардан қаланған қорғандар табылды. Бұл қорғандар ерте темір дәуірі, шамамен біздің заманымыздан бұрынғы V–IV ғғ мерзімделеді. Өрнек қорғандарының ашылу тарихына келер болсақ: 2015 ж Өрнек ауылының тұрғынының мәлімдеуінше, өздеріне жақын жердегі қорғанда қыш бұйымдардың сынықтары жер бетіне шығып қалған. Айтылған нысанға музей қызметкері археолог Т.Тулегенов келіп қорғанның таяу уақытта тоналғанын анықтайды. Себебі табылған қыш ыдыстар қаптың ішіне салынған екен. Ең өкініштісі автожол дәл қорғандардың үстінен жүргізілген. Қазба жұмыстары кезіндігі табылған құнды жәдігерлерді оқушыларға баяндай отырып, сол қазба жұмыстары жүргізілген қорғандарға оқушыларды апарып өз көздерімен таныстыру.

Сабақ. №8

3 зал және фойе. Тақырыбы: Петроглиф дегеніміз не?

Жоспары. Петроглиф – латынның «петро» – тас және гректің «глиф» – жазуы деген сөзінен құралған термин. Яғни, жартастағы жазулар немесе жартас суреттері деген ұғым.

Петроглифтер – адамзат тарихынан мол мағлұмат беретін дерек көздерінің бірі. Қазақ даласы Евразия континентіндегі жартас суреттері жиынтық орындарының көптігі жөнінен алдыңғы орындардың бірінде болса [Самашев З., Жетібаев Ж. Қазақ петроглифтері (көне тамыры мен сабақтастығы). – Алматы: «Иль-тех-кітіп». 2005.– 130 б.], Жетісу өңірі петроглифтердің негізгі шоғырланған аймағы.

Жетісу жеріндегі петроглифтерді алғашқылардың бірі болып ХІХ ғасырдың екінші жартысында Ш.Уәлиханов, Н.Н. Пантусов сынды ғалымдар өз еңбектерінде көрсетті. Содан кейінгі кезеңдерде зерттеу объектісіне айналған петроглифтерге Құлжабасы, Қарақыр, Баянжүрек, Ешкіөлмес және т.б. жатады [Байпақов К.М., Марьяшев А.Н., Потапов С.А. Тамғалы петроглифтері. – Алматы, 2016. – 86 с.]. Әрине, бүгінде әлі де болса зерттеліп, ғылыми айналымға енбеген петроглифтер саны аз емес.

Бұл сабақ оқушылардың мектеп бағдарламасы бойынша тасқа салынған таңбалар жайында алған мағлұматтарын пысықтауға және тереңдетуге бағытталған. Музей сабағы көрнекі материалдар, электронды таныстырылымдар, бейнефильмдерді пайдалану арқылы жүргізіледі. Сонымен қатар, «Есік» қорық-музейінің 2017 жыл «Жетісу сақтарының мифологиясы мен идеологиясы» – ғылыми-қолданбалы жобасының аясында жаңа ашылған петроглифтерге тоқталып, барлау-зерттеу жұмыстарының қалай жүзеге асуы жайында сөз қозғалып, жас буынға әдіс-тәсілдері көрсетілді (фотофиксация, GPS-координат, эстампж).

Петроглифтер мифологиямен тығыз байланысты. Мифологиялық және идеологиялық көзқарастарды қайта қалпына келтіру үшін жартас суреттерін дерекзат ретінде зерттеу, олардың мәнін талдау және түсіндіру арқылы ашу, ежелгі тұрғындардың рухани-дүниетанымдық құндылықтар жүйесінің жалпы даму заңдылықтарын анықтау маңызды болып табылады. Әр дәуірдің петроглифтерінде өзіндік ерекшеліктері бар. Сонымен қатар, сабақ барысында тасқа салынған таңбалардың Қазақстан территориясының қай аймақтарында таралғаны, мән-мағынасы түсіндіріліп, дүниетаным мен идеология және мифологиямен байланысын және тас бетіндегі суреттер көркем өнердің алғашқы таңғажайып нұсқалары ретінде қарастыру.

Петроглифтермен интерактивті ойындар өткізу. Петроглифтердегі сюжеттер бойынша әңгіме, ертегілер құрастыру.

Сабақ. № 9.

Тақырыбы: Музей мен мектеп.

Қортынды сабақ. Музей мен мектеп арасындағы байланыс, топқа бөліп оқушыларды сұрақ-жауап ретінде өткізу.

№16 – 7 сынып мектеп оқушыларының музейден алған білімдерін нәтижесін тексеру, яғни топқа бөліп сұрақ-жауап қою арқылы жарыстырып өткізу. Соңында сертификатпен марапатталады.

ҚОСЫМША 3
Бекітемін _____

№75 мектеп-гимназия директоры С.А. Тогатаева

8 ж	9а	9б	9в	9г	9д	9е
Физика 204	Химия 204	Каз яз 315/318	История К302	Русс яз 312	Алгебра 310	Самоп 313
Казах яз 316/313	Химия 320	физическая К	Каз яз 315/318	биология 302	геометрия 309	Физическая К
физическая К	физика 204	Алгебра 311	Русский яз312	ЧОП 302	Физика 221	История К 307
География 319	Технология 112	Русский яз 312	Алгебра 311	Каз яз 315	Физическая К	Физика 221
Алгебра 311	Алгебра 309	география 319	самопознание	Алгебра 310	История К 302	Русский яз 312
Химия 118	Геометрия 309	Русс лит 312	география 302	География 319	Технология 112	Каз яз 220
Русская литерат 317	Ден шыныкт	геометрия 302	География319	Биология 303	Каза яз 315/318	Алгебра 310
история	абайтану	Основы религ Абайтану		Грамматика кз		
История К 306	Қ тарих 320	география 319	физическая к	История К 302	Каз яз 316/318	Химия 118
Каз яз 313/316	Қ тарих 320	Англ яз 301	Физика 221	Каз яз 315/318	Химия 118	ЧОП 302
самопознание	физика 204	Каз яз 315/318	Англ/инф216	Русс лит 312	Физика	Алгебра 308
Английский 311	Орыс әдеб 321	История К302	Инф/анг 301	Химия 118	Алгебра 308	Физика 221
В история 306	Дене шыныкт	Физика 221	Алгебра 308	Англ/инф216	биология 312	Каз язык 315/220
русская лит 304	қазақ тілі107	Алгебра 308	Химия 118	Инф/анг205	История К 302	География319
Физическая К	География 319	химия 312	Каз яз 316/318	Алгебра 308	География 319	биология 303
			Основы религ Абайтану	Физическая К		
Физика 204	Анг/орыс т	ЧОП 302	Алгебра 308	Черчение306	Англ/инф316/201	Биология303
География 319	Қ әдебиет 107	Каз яз 315/318	Черчение 306	география 312	Инф/анг201/205	русская лит 312
Геометрия 311	Алгебра 309	Химия 118	Физика 221	Казяз 315/318	Алгебра 308	Англ/инф316/201
Русский язык 317	Орыс т/ ағылш	Алгебра 308	геометрия315/318	геометрия	Биология 303	Инф/англ316/201
Алгебра 311	Аққ 320	биология 304	Биология303	Физика 221	Русский яз 312	Черчение 306
Химия 303	биология 304	Черчение 306	История К302	русский я 312	Каз яз 315/318	Алгебра310
Англ/инф 206/201	Биология 304	биология 312	Физическая К	Алгебра 308	Черчение 306	Каз яз 315/220
	тіл бірліктер		Практич курс грам (англ)		Основы религ Абайтану	Физическая К

Каз яз 316/313	Қ әдебиет 107	Физика 221	Каз яз 315/318	Химия 118	Русс литерат 312	География 319
Каз язык 316/313	География 319	Геометрия 308	Русский яз 312	Каз яз 315/318	Всемир ист 302	Химия 118
Биология 303	Геометрия 309	Самопозн 107	Геометрия 308	Всемир ист 302	Каз яз 315/318	Русс язык 312
Физическая к	Алгебра 309	Технология 112	Химия 118	Геометрия 308	Русский яз 312	Всемир ист 302
русская лит 312	Өзін-өзі тану 320	физическая К	Технология 112	Физика 221	Геометрия 308	Каз яз 315/219
анг/инф 2011/205	Сызу 300	В ист 302	Русс лит 312	Технология 112	Химия 118	Геометрия 308
	Сызу 300	черчение 306	Биология 303	Қ әдеб 315/318	география 319	геометрия 112
	Грам практ курсы	Инф/казахск 201/315	Физическая К	Абайтану Основы религ	Физическая К	Абайтану 13.40
Қазақ әдеб 313/316	Инф/ағыл 209	русская лит 303	Русский яз 312	Англ 216/205	Қаз әдеб 315/318	Черчение 306
геометрия 311	Ағылш/инф 220	казахский 318/	Всемир ист 302	самопозн 319	физическая К	Англ яз 316/205
Технология 112	Қ тарих 320	казак әдеб 303	казахский яз 311	Черчение 306	ЧОП 302	русская лит 312
История К	Орыс/ ден шын	Қ әдеб 315/318	Англ яз 216/205	физическая К	русская лит 303	История К 302
Русский язык 317	Ден шын/орыс т	история К 308	Черчение 306	история К 303	Англ 216/205	физическая к
Алгебра 205/206	қ әдебиет 107	англ яз 205/220	Қ әдеб 315/318	Русская лит 312	Черчение 306	технология 112
биология 317		физическая К 303	ЧОП 319	Физическая К	самопознание 310	Қ әдеб 315/220
ПАРАЛЛЕЛЬ 9- СЫНЫПТАР ҮШІН МҰРАЖАЙ КҮНІ (ГУМАНИТАРЛЫҚ ПӘНДЕР ЦИКЛІ)						

ҚОСЫМША 4

Дарынды балаларға арналған №9 «Зерде» мектебі директорының оқу ісі жөніндегі орынбасары Г.С. Байұлова ұсынған 7-10 сыныптар үшін «Жанды» сабақ кестесін беріп отырмыз.

II жарты жылдығына арналған сабақ кестесі (инварианттық)

Кесте -1 (7-8 сыныптар)

Апта	№	9 «А» сынып	каб.	9 «Ә» сынып	каб.	9 «Б» сынып	каб.	10 «А» сынып	каб.	10 «Ә» сынып	каб.
Дүйсенбі	1										
	2										
	3										
	4			ағылшын тілі орыс тілі				география биология			

	5			ағылшын тілі орыс тілі				география биология			
	6	Қазақстан тарихы		орыс тілі ағылшын тілі		қазақ әдебиеті		биология география		қазақ әдебиеті	
	7	Қазақстан тарихы		орыс тілі ағылшын тілі		қазақ әдебиеті		биология география		қазақ әдебиеті	
	8										
Сейсенбі	1										
	2										
	3										
	4	ағылшын тілі орыс тілі		география биология		Химия/ Физика				химия/ физика	
	5	ағылшын тілі орыс тілі		география биология		Химия/ Физика				химия/ физика	
	6	орыс тілі ағылшын тілі		биология география		Физика Химия		Қазақстан тарихы		физика/ химия	
	7	орыс тілі ағылшын тілі		биология география		физика/ химия		Қазақстан тарихы		физика/ химия	
	8										
Сәрсенбі	1										
	2										
	3										
	4	орыс тілі ағылшын тілі		география биология		химия/ физика				химия/ физика	
	5	орыс тілі ағылшын тілі		география биология		химия/ физика				химия/ физика	
	6	ағылшын тілі орыс тілі		биология география		физика/ химия		Қазақстан тарихы		физика/ химия	
	7	ағылшын тілі орыс тілі		биология география		физика/ химия		Қазақстан тарихы		физика/ химия	
	8										
Бейсенбі	1										
	2										
	3										

	4	география биология				орыс тілі ағылшын тілі		химия/физи ка		география биология	
	5	география биология				орыс тілі ағылшын тілі		химия/физи ка		география биология	
	6	биология география		қазақ әдебиеті		ағылшын тілі орыс тілі		физика/хим ия		биология география	
	7	биология география		қазақ әдебиеті		ағылшын тілі орыс тілі		физика/хим ия		биология география	
	8										
Жұма	1										
	2										
	3										
	4			химия/ физика						орыс тілі ағылшын тілі	
	5			химия/ физика						орыс тілі ағылшын тілі	
	6	қазақ әдебиеті		физика/ химия		Қазақстан тарихы		қазақ әдебиеті		ағылшын тілі орыс тілі	
	7	қазақ әдебиеті		физика/ химия		Қазақстан тарихы		қазақ әдебиеті		ағылшын тілі орыс тілі	
	8										

Кесте -2 (9- 10 сыныптар)

А п т а	№	7 «А» сынып	каб .	7 «Ә» сынып	каб .	8 «А» сынып	каб .	8 «Ә» сынып	каб .	8 «Б» сынып	каб.
Дүйсенбі	1										
	2										
	3							ағылшын тілі орыс тілі			
	4							ағылшын тілі орыс тілі			
	5	Қазақстан тарихы		қазақ тілі		Қазақстан тарихы		орыс тілі ағылшын тілі		қазақ тілі	
	6	Қазақстан тарихы		қазақ әдебиеті		Қазақстан тарихы		орыс тілі ағылшын тілі		қазақ әдебиеті	
	7										
	8										
Се	1										

	2									
	3			ағылшын тілі						
				орыс тілі						
	4			ағылшын тілі		геогр./биолог		химия/физика		
				орыс тілі						
	5	Химия физика		орыс тілі		геогр./биолог		химия/физика		
				ағылшын тілі						
	6	Физика химия		орыс тілі		биолог/геогр.		физика/химия		Қазақстан тарихы
			ағылшын тілі							
7					Биолог/геогр.		физика/химия		Қазақстан тарихы	
8										
Сәрсенбі	1									
	2									
	3					ағылшын тілі				геогр./биолог
						орыс тілі				
	4					ағылшын тілі				геогр./биолог
						орыс тілі				
	5					орыс тілі		қазақ тілі		биолог/геогр.
						ағылшын тілі				
6	қазақ тілі		химия/физика		орыс тілі		қазақ әдебиеті		Биолог/геогр.	
					ағылшын тілі					
7	қазақ әдебиеті		физика/химия							
8										
Бейсенбі	1									
	2									
	3									
	4	геогр./биолог						геогр./биолог		химия/физика
	5	геогр./биолог		Қазақстан тарихы				геогр./биолог		химия/физика
	6	биолог/геогр.		Қазақстан тарихы		қазақ тілі		биолог/геогр.		Физика химия
	7	биолог/геогр.				қазақ әдебиеті		биолог/геогр.		Физика/химия
	8									
Жұма	1									
	2									
	3	ағылшын тілі		геогр./биолог		химия/физика				ағылшын тілі

	орыс тілі							орыс тілі
4	ағылшын тілі орыс тілі	геогр. биолог		химия/ физика				ағылшын тілі орыс тілі
5	орыс тілі ағылшын тілі	биолог/ геогр.		физика/ химия		Қазақстан тарихы		орыс тілі ағылшын тілі
6	орыс тілі ағылшын тілі	Биолог геогр.		физика/ химия		Қазақстан тарихы		орыс тілі ағылшын тілі
7								
8								

ҚОСЫМША 5
Бекітемін _____

№75 мектеп-гимназия директоры С.А. Тогатаева

	8 А	8 Б	8 В	8 Г	8 Д	8 Е
Понедельник Дүйсенбі	ағыл/орыс 220/321	Химия 303	Анг/инф 205/201	География319	Русский язык317	Алгебра 306
	Физика 204	Русский язык 317	Химия 303	Технология 112	физика 306	География 319
	Технология 112	Самопознание 317	Каз яз 316/301	Химия 303	География 319	физика 204
	Алгебра 309	Анг/инф205/201	История К 306	Русский язык 317	Химия 303	Казахск яз 313/316
	Дене шынықтыру	Инф/анг 205/201	физика 204	Русс литерат 317	Каз язык316/313	Химия 118
	Химия 320	физика 204	Русс язык 317	Каз язык316/301	Алгебра 308	анг инф 205/201
	Химия 118	Каз язык 316/301	Инф/анг205/20 1 физика	физика физика	Геометрия308	Русский язык 118
Вторник сейсенбі	Өзін-өзі тану300	Русский язык 317	физическая К	англ яз205/206	технология 112	самопознание 108
	қазақ тілі 107	русская лит 317	Русский яз317	Физическая К	самопознание	История К306
	Ден шын/ орыс 209	казахский яз 316	Технология 112	самопознание 108	русская лит 306	Казахский яз313/316
	орыс/ден шынықт	казахская лит 204	Русская лит 317	В история 306	Казахск яз 316/313	В история 306
	қазақ әдеб 107	история К 306	Самопознан 317	Казахский 316/301	физическая К	английский яз 205
	русская лит 321	Физическая К	Каз яз 316/318	казахская лит 318	история К 306	Русский яз 321
	Қ тарих 320	физическая К	Англ яз205/206	История всп	история К 306	Русская лит321
ПАРАЛЕЛЛЬ 8- СЫНЫПТАР ҮШІН МҰРАЖАЙ КҮНІ (ГУМАНИТАРЛЫҚ ПӘНДЕР ЦИКЛІ)						
Среда сәрсенбі	физика 204	История К 312	Казак 316/318	Алгебра 310	Русский язык 317	физическая к
	инф/ дене шын	Химия 303	Физическая К	история к 302	Алгебра 308	Казахский яз316/313
	Биология 304	Қ әдеб 316/318	Химия 303	Русский яз 317	Физика	Алгебра 306

	Биология 304	Алгебра 204	География319	Казах 316/301	биология	биология 304
	Дене шыныкт/ инф	Геометрия 204	Русская лит317	Анг/инф 205/201	Казахс 316/313	физика
	Алгебра 309	Казахский 316/318	Алгебра 204	Информат/анг	В история 107	русская лит 219
	Физика	География 319	Геометрия 204	химия 118	физика	Химия 118
		история		физика		
Четверг бейсенбі	орыс т/ ағыл220	биология 304	История В	Биология304	Англ/инф200/20 5	Физическая к
	геометрия 309	русский яз 317	Физическая К	биология 304	Русская лит317	Технология 112
	Қазақ әдебиет 107	Технология112	Русский яз317	История К311	Англ яз 205/206	Казахский яз313/316
	Д тарих 320	Англ яз 205/206	История К306	Русский язык317	Казах яз 316/313	Биология 304
	Геометрия309	алгебра 204	Геометрия 204	Казах яз 316/318	Биология304	Геометрия 311
	География320	Физическая К	Казах яз 316/318	Алгебра 310	Русский яз317	Анг/инф201/205
		физика 204	История всп	геометрия 310	химия 303	Русский язык 321
		Практич курс грам				физика
Пятница жұма	Қ тарих 320	Русский язык317	География 319	Алгебра 310	физическая К	геометрия 304
	Қазақ тілі 107	Русская лит 317	Физическая К	Геометрия 310	Геометрия 311	история К 312
	география 321	геометрия 204	Каз лит 316/318	Русский яз 317	География 319	Всп история 312
	Қазақ әдебиет107	География 319	Физика 204	Қ әдебиет 316/201	Алгебра 308	алгебра
	Алгебра 309	казахский яз	Алгебра 304	Физика204	Каз лит 316/313	География 319
	Орыс т/ағыл 321	В история 306	Биология 304	География319	Физическая К	Қазақ әдеб 313/316
	Көркем сөздің зерг	физика	Биология 304	Физическая К	Анг/ инф201/205	физическая К
					История всп	

Мазмұны

Кіріспе	3
1 Өлеуметтік маңызы бар құндылықтарды тасымалдаушы және сақтаушы ретінде мұражайдың білім беру кеңістігіне кіріктірілуі	5
2 Мұражайдағы интерактивтік «жанды» сабақтардың білім беру әлеуеті	44
3. Мұражайдағы «жанды» сабақтарды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдамалар	61
4 Қорытынды.....	74
5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі	75
6 Қосымшалар	77

ВВЕДЕНИЕ

Сегодня в условиях обновления содержания образования в Казахстане особая роль отводится музейной педагогике, образовательно-воспитательной работе посредством музейной специфики. Во многом это связано с тем, что направления работы музеев достаточно обширны и многогранны, что позволяет активно включать их в целостный образовательный и воспитательный процесс школ. Современные музеи являются концентрированным выражением истинных ценностей жизни, и их главная миссия – это изучение и сохранение духовных устремлений, историко - культурного наследия народов нашей республики.

Согласно Закону Республики Казахстан о культуре «Музеями являются организации культуры, созданные для хранения, изучения и публичного представления музейных предметов и музейных коллекций, призванные осуществлять культурные, образовательные, научно-исследовательские функции и обеспечивать популяризацию историко-культурного наследия Республики Казахстан» [1]. На сегодняшний день в Казахстане зарегистрировано свыше 150 музеев различных профилей и форм собственности.

В программной статье Главы государства Н.А. Назарбаева «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» [2] особое место отводится музеям, музеям-заповедникам, Национальному музею РК в целях развития науки и культуры, патриотического, интернационального, нравственного и эстетического воспитания подрастающего поколения.

Распоряжением Государственного секретаря Республики Казахстан от 30 октября 2015 года №7 утвержден План мероприятий по модернизации работы музеев Республики Казахстан на 2015-2017 годы, где в п.10 указывается на активизацию внедрения музейной педагогики как основы развития творческой личности «уроки ремесленничества, этноуроки для детей и взрослых» [3].

В этом контексте школам необходимо использовать возможности и ресурсы музеологии через инновационный проект «Ұлттық қазына»: «живые» уроки в музеях. При этом важно найти интегрирующие подходы, поскольку учебный процесс в школе достаточно регламентирован, уровень знаний контролируется. Музеи действуют в сфере неформального или так называемого «параллельного» образования: сюда приходят в свободное время.

Однако, время, когда в музей приходили за информацией, осталось в прошлом. На данном этапе актуальна модель событийного музея: соучастия аудитории в музейном процессе, в непосредственном ее контакте с музейным предметом. Это помогает сделать обучение школьников осмысленным, соотнести научные и эстетические понятия, извлеченные из первоисточника на основе наблюдения явлений природы или осмотра предметов

материальной среды, с чувственным опытом детей, развить их способность учиться и собирать информацию.

«Живые» уроки в музеях как никогда актуальны в плане привития навыков самостоятельного обучения, мотивирования самого процесса обучения, патриотического воспитания учащихся общеобразовательных школ, гимназий, лицеев, студенческой молодежи колледжей.

Требование времени - устанавливать партнерство школы и музея. Музеи республики имеют собственный опыт и видение по включению школ разных уровней в учебный процесс на основе планирования совместной деятельности. Надо отметить, что форма и уровень контактов музея и школы во многом зависит от взаимопонимания учителя и музейного работника. Их сотрудничество требует не только желания совместно работать, но и умения учиться друг у друга, а затем объединиться для реализации поставленных целей. На этой основе складывается целостная система воспитания детей с использованием разнообразных музейных форм научно-просветительской деятельности.

К сожалению, некоторые учителя порой недостаточно представляют себе специфику образовательных возможностей музея, полагая, например, что здесь за час можно узнать «все о чем или о ком – либо».

Уникальность «Ұлттық қазына»: «живые» уроки в музеях в том, что музей и школа будут делать каждый свое дело, не пытаясь подменять друг друга. Школа «выведет» детей за границы учебных классов, дополнит преподавание насыщенными новыми фактами увлекательными по форме.

Музей призван создать своеобразное, специально организованное пространство, которое уже само по себе оказывает эмоциональное воздействие на человека; призван дополнить и разнообразить образовательный процесс, показать обучающимся практическое применение изучаемого материала и приобщить к посещению музеев, сформировать музейную культуру.

Таким образом, «живые уроки» решают ряд задач, направленных на формирование активной творческой личности ребенка, который станет полноценным и жизнеспособным членом общества, гражданином и патриотом Казахстана.

1. Интегрированность музея в пространство образования как хранителя и транслятора социально значимых ценностей

Осуществляя образовательные реформы, каждое государство стремится решить свои проблемы, отталкиваясь от которых, формулирует собственные национальные приоритеты. Однако есть и нечто общее. Поставив задачи максимального развития способностей каждого ребенка, реформаторы многих стран обратили свое внимание на музеи.

Интегрированность музея в пространство образования нацелена на его расширение и повышение уровня культурной компетентности учащихся и педагогов в процессе освоения музеев и учитывает определяющие стратегии развития современной организации образования:

- современную педагогическую науку;
- государственную политику развития образования;
- региональный компонент образовательной стратегии;
- внешние вызовы времени.

Современная педагогическая наука осмысляет те стремительные процессы формирования единого пространства культуры, которые происходят в наше время в экономике, в области массовой коммуникации и информации, социальной сфере. Они явственно свидетельствуют о том, что мир становится единым открытым поликультурным пространством, дать опыт существования в котором – миссия Школы. Но для начала школа должна сама осознать себя частью культуры, пересмотреть собственное отношение к целям и ценностям образования в соответствии с логикой культуры. Подобные идеи еще на рубеже XIX-XX вв. высказывал С. И. Гессен, обосновывая тесную связь между культурой и образованием, а цели образования формулируя как приобщение к ценностям культуры. В конце XX столетия сходную позицию выразил В. С. Библер, отстаивающий тезис о необходимости перехода от идеи «образованного человека» к идее «человека культуры» [4]. Современная педагогическая наука, базируясь на этих идеях, творчески развивает их, трактуя образование как незавершенный и непрерывный процесс освоения культурного наследия – восхождение к культуре.

Важнейшая миссия образования – становление «Человека культуры», обладающего целостной системой представлений о мире и способного к культурной самоидентификации и культурной рефлексии.

Один из возможных путей реализации данной стратегии лежит в плоскости разработки культуроориентированных моделей образования, изменяющих архитектуру педагогического пространства в соответствии со структурой и типом современной культуры, важнейшими характеристиками которой является целостность и единство.

Государственная политика осуществляется в направлении стратегической модернизации школьного образования в Казахстане. Она связана с обновлением содержания образования базирующегося на

парадигме, предполагающей переход от человека «знающего», к человеку, «подготовленному к жизнедеятельности», то есть на формирование способности и готовности учащихся использовать усвоенные знания, умения, навыки и способы деятельности в реальной жизни для решения практических задач; достижение целостности содержания образования, обеспечивающего ценностное развитие личности ребенка через внедрение лучших инновационных технологий, зарубежного опыта в практику школ; постоянное повышение квалификации, личностный рост и саморазвитие педагогических кадров.

Президент Казахстана обозначил роль системы образования, в качестве центрального звена новой модели экономического роста [5].

В статье «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» глава государства Н.А. Назарбаев одним из главных условий модернизации назвал сохранение культуры и собственного национального культурно-генетического кода. Национальный код народа формируется через особое отношение к родной земле, культуре, языку, обычаям, традициям своего народа. Интеграция Казахстана в мировое сообщество зависит от осознания и реализации простой истины: мир открыт тому, кто сможет овладеть новыми знаниями через овладение доминирующими языками. Фундаментальная основа национального кода – патриотизм [2].

Педагогическое сообщество сегодня отчетливо понимает, что школа перестала быть единственно возможным образовательным каналом. Сохраняя собственную сферу деятельности, школа осуществляет образование с учетом образовательных функций других социокультурных институтов – хранителей и наследников культуры и социального опыта, которые действуют вместе со школой и создают условия для комплексного интегративного освоения окружающего мира. Единство различных социокультурных институтов рассматривается как новое открытое образовательное пространство, освоение которого требует инновационных изменений в содержании и организации образовательного процесса, а также обновления методического инструментария – способов, форм, приемов организации взаимодействия школьника с окружающим миром.

В этой связи общество и школа обращаются к музею как хранителю и транслятору социально значимых ценностей. Как писал Глава государства «Нам необходимо взглянуть в прошлое, чтобы понять настоящее и увидеть контуры будущего» [6].

Интегрированность музея в пространство образования сегодня следует рассматривать на уровне установления оптимальных связей с целью включенности в образовательный процесс в системе «музей-школа». Музей, интегрируя ценности культурного пространства в образовательное пространство, способствует усвоению достояния, заложенного в социальном пространстве.

На уровне государства с целью духовно-ценностной и практической ориентации обучающихся в школы внедряются Программа «Туған жер».

Одна из ее подпрограмм «Тәрбие және білім» направлена на воспитание всесторонне и гармонично развитой личности в духе казахстанского патриотизма. В базовом проекте этой программы «Өлкетану» реализуется краеведческое образование через ключевые события, включая «Алтын адам». Занятия в музеях; «Туған өлке тарихы». Введение в организациях образования факультативов, спецкурсов, кружков с экскурсиями по музеям, культурно-историческим местам края.

Уровень развития культуры, наличие эффективно работающей инфраструктуры культурных институтов и механизмов, обеспечивающих сохранение и обогащение общенационального и мирового культурного наследия – это критерии успеха развития культурного потенциала личности.

Подпрограмма «Рухани Қазына» нацеливает на возрождение интереса и уважения к традициям, истории и культуре родного края. Базовый проект «Туған өлке мәдениеті» основной задачей ставит развитие единого культурного пространства страны на основе синтеза культурных особенностей регионов. В рамках музейного контекста выделены ключевые мероприятия - Республиканский музейный фестиваль «История страны Великой степи» с выставкой, фотовыставкой, мастер-классами; организация встреч учащихся с работниками музеев в рамках проекта «Один день в музее», где учащиеся сами выступают в качестве экскурсоводов по музею.

Все мероприятия укрепляют национальное достоинство, повышают статус Казахстана в современном мире. Осознание идейных скрепов и ценностей казахстанского общества, нравственность и духовность, знание истории, культуры, языка и традиций народа по-настоящему внутренне обогащают и мотивируют человека к новым высотам, к созидательной активности и осмысленной жизни.

Региональный компонент образовательной стратегии предполагает учет специфики региона, его традиций и качественных характеристик, которые находят отражение:

- в органичном соединении базового образовательного стандарта и регионального компонента в содержании образования;
- в расширении границ образовательного пространства и привлечении богатейшего культурного потенциала региона к образовательному процессу;
- в разработке инновационных методов, форм и способов освоения культурного наследия региона в образовательном процессе.

Необходимо учитывать, что совершенствование изучения региональных компонентов в содержании школьных предметов представляет собой процесс овладения большим комплексом знаний о территории республики Казахстан, являющейся родной для ученика. Каждый предмет имеет свой региональный компонент.

Внешний вызов для казахстанского образования наиболее мощно определяющий стратегию развития современного образования, связан с

глобализацией, нашедшей свое отражение в различных формах общественного сознания. Главная суть в кризисе национальной культуры, утере национального самосознания, что выдвигает на первый план необходимость возрождения идей патриотического и нравственного воспитания, призванных составить основу *духовного самоопределения личности*.

Для модернизационного прорыва страны и нации необходимо качественное изменение сознания общества, развитие гражданского общества, активности граждан.

Источник духовности – это мудрость веков, поколений, поучительный опыт ярких примеров и образов истории. Для подрастающего поколения особенно важно осознавать, что только знания, высокие помыслы и цели, смысложизненная идея одухотворяют человека, делают его красивым внутренне и внешне. На нынешнее поколение возложена особая историческая ответственность - сохранить и приумножить завоевания, достояния Независимости. Потому необходима постоянная консолидированная работа всех государственных и общественных институтов по популяризации смыслов и ценностей прошлой и современной национальной истории для дальнейшего укрепления казахстанской государственности [7].

Эффективным инструментом рассматривается музей как полноценный канал образования, способный оказать влияние на модернизацию традиционного школьного обучения.

«Музей - это учреждение с постоянным местом расположения, которое служит на благо развития общества, будучи открытым для публики. Музеи приобретают, сберегают, изучают экспонаты, проводят выставки и презентации с целью обучения, развлечения и духовного и материального насыщения человека», - так звучит определение из устава Международного совета музеев (International Council of Museums - ICOM). Ассоциация музеев говорит об этом несколько по-другому – музеи представляют для людей свои коллекции, с целью вызвать вдохновение и восхищение, а также научить. Это учреждения, которые собирают, охраняют и делают доступными предметы и образцы, которые они сохраняют для общества. Н. В. Кунакова отмечает, что современный образовательный процесс трудно представить без такой его составляющей, как музейная педагогика. В основу школьной музейной педагогики положены идеи осмысления мира и индивидуальной жизни человека. Музейная педагогика решает вопрос, – каким быть человеку в этом постоянно меняющемся мире. Педагогическая цель любого музея – формирование эмоционально – личностного отношения школьников к ценностям культурного наследия, постижение мира культуры посредством знакомства с подлинниками всего того, что определяет понятие «культура» [8].

Социокультурная парадигма образования перед выпускником школы ставит задачи выстраивания гармоничных отношений с окружающим миром,

успешной адаптации к условиям современного общества, его социальным, профессиональным, духовно-нравственным ценностям [9].

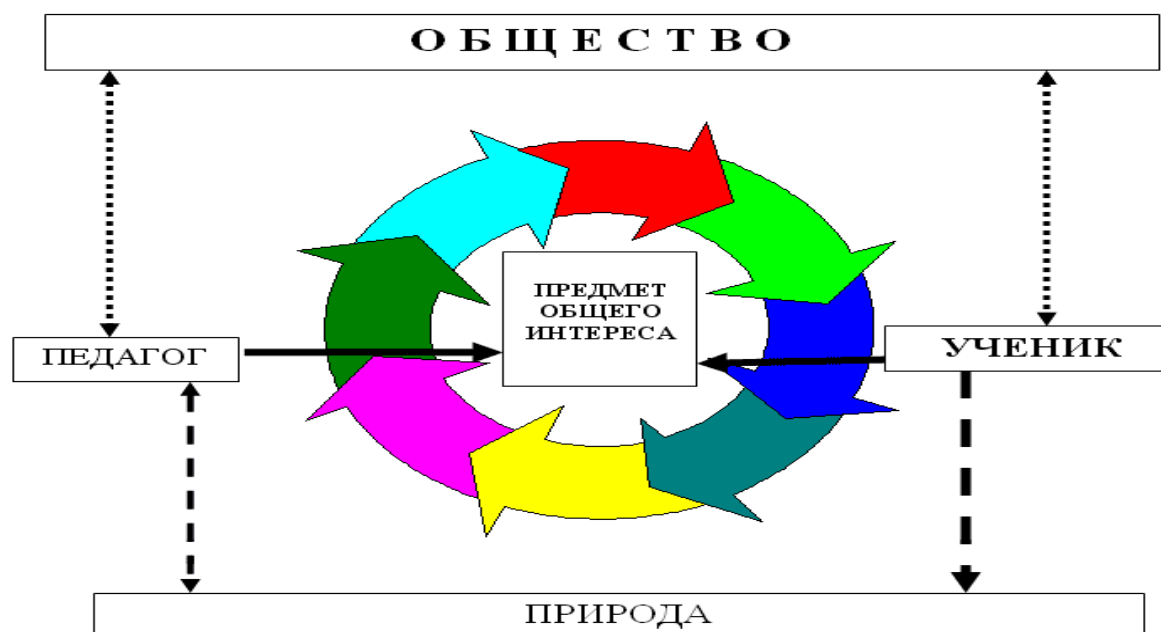

Рисунок 1. Модель социокультурной парадигмы образования

Обозначенная задача может быть достигнута только в процессе постоянного взаимодействия школы с представителями науки, культуры, здравоохранения, всех заинтересованных ведомств и общественных организаций, в ряду которых особая роль отводится музеям.

Музеи – это социальные партнеры, кто реально заинтересован в многогранности процесса обучения, в его многовекторности и глубинности.

Использование музеев в целях образования и воспитания привело к возникновению музейной педагогики, которая объединяет в себе элементы и музееведения, и педагогики и дополняется социологическими и психологическими исследованиями. В 1982 году в научном обиходе немецким музеологом (музееведом) Клаусом Шрейнером [10] была дана трактовка понятия «музейная педагогика»: «Это общественно-научная специальная дисциплина, которая изучает содержание и принципы, а также методы специфического для музея процесса воспитания и образования». Безусловно, музейная педагогика — смежная научная дисциплина, исследующая музейные формы коммуникации, характер использования музейных средств в передаче и восприятии информации с точки зрения педагогики. В современных исследованиях музейная педагогика — это научная дисциплина на стыке музееведения, педагогики и психологии, рассматривающая музей как образовательную систему. В связи с этим музейная педагогика позволяет:

— изучать закономерности музейно-педагогического процесса и использование их в практике, возможности совершенствования педагогического руководства;

— определять специфику педагогического воздействия музеев на разные социальные и возрастные группы музейной аудитории, обосновывающую необходимость дифференцированного подхода к посетителям музея;

— обобщать опыт воспитательной работы музеев и на этой основе вырабатывать и совершенствовать научно-методические рекомендации;

— выявлять наиболее рациональные формы и методы совместной работы музеев с разными типами образовательных учреждений;

— прогнозировать развитие музеев в плане реализации их педагогических возможностей.

Концепция культурно-образовательной деятельности музеев получила распространение в казахстанском музееведении с начала 1990-х гг., за основу культурно-образовательной деятельности была взята музейная педагогика.

Музейная педагогика, как одно из направлений деятельности музея, становится всё более востребованной в практике духовно-нравственного, гражданско-патриотического, историко-краеведческого воспитания личности в едином образовательном процессе. Она осуществляет связь прошлого с настоящим и будущим, несёт в мир то лучшее, что накопило человечество. Музейная педагогика тесно связана с изучением истории родного края и школьным краеведением.

Воспитательный и образовательный потенциал музеев изучался представителями европейской школы музеологии как: К. Фризен, А. Кунтс, В. Хильгерс, А. Фогт, К. Птцвал, Й. Аве, российскими музееведами Б. А. Столяровым, М. Ю. Юхневич, Ю. У. Гуральчик, И. А. Колесниковым, Н. Г. Макаровым, Е. Г. Вансловой и др.

На Первом Международном форуме музееведов в Казахстане (17-19 мая 2011г.) казахстанские музееведы из разных регионов страны – З.А.Тебаева, К.М. Омарова, А.К. Сайлау, А.А. Жумашева, Т.Л. Тажибаева и др. представили свой опыт и видение музейной педагогики. «Музеи должны работать как никогда. Музеи прошли очень сложную эволюцию. В первую очередь они были идеологизированными. Затем это была политизированная модель – при этом наше лучшее, что много нам дало. Затем это информативная модель и сегодня мы перешли на коммуникационную модель культурно образовательной деятельности. Что такое коммуникация? Коммуникация – это общение. Наши предки умели проводить праздники так, что целый год люди потом вспоминали, как этот праздник был проведен, какие духовные истоки они почерпнули с этого праздника. Затем мы эту программу провели на работу со старшеклассниками. Причем с ними нужно

проводить исследовательский метод работы. Важно, чтобы они знали причинно-следственный характер истории» [11].

Музей способен максимально реализовать способности и удовлетворить интересы, которые стимулируются экспрессивностью, разнообразием подлинных музейных предметов в различных аспектах:

-- творческом аспекте, направленном на создание качественно нового, более высокого интеллектуального уровня предмета (деятельности), которое состоит из наблюдения прошлого, познания существа проблемы, создания и проверки идеи «озарения», реализация этой идеи. Творчество – это высшая степень постижения музейной информации. Формы реализации творческого аспекта могут фиксироваться (претворяться) как в рамках музея (студии, творческие лаборатории, фестивали, викторины, исторические игры и т. п.), так и за пределами музейных стен, но на основе информационной экспрессивности музейного начала;

-- коммуникативном аспекте, который актуализируется через диалог личности с идеалами и вечными ценностями культуры. Музейный предмет не только в рамках субъект–объектных отношений (посетитель – музейный предмет), но и в рамках субъект–объект–субъектных отношений (посетитель – музейный предмет – посетитель) включен в коммуникационную сферу общества. Формы коммуникации в рамках музея представляются через встречи, экскурсии, лекции, театрально-концертные, студийные формы. Но коммуникация может происходить и между музейным предметом и посетителем: метод «молчаливой экскурсии», предложенный А. В. Бакушинским в начале XX в.

Эти базовые функции расшифровывают сущность педагогического и культурологического подходов в деятельности музея как социокультурного института. *Культурологический подход включает:* эвристическую сущность, связанную с овладением знаниями и умениями, ориентацией в ценностях; трансляционную сущность, подчиненную передаче подрастающему поколению ценностей культуры с помощью сложных знаковых систем; аксиологическую сущность, проявляющуюся в создании системы ценностей и выработке норм ориентации в них; регулятивную сущность, поддерживаемую обществом норму поведения. *Педагогический подход включает:* образовательную сущность как присвоение личностью цивилизационных ценностей в форме знаний и умений (познавательный, творческий аспекты, процесс социализации); управленческую сущность как условие развития и реализации образовательной политики в процессе интеграционных процессов в научной сфере; или как условие расширения образовательного пространства личности при включении в него ценностей философского, социологического, культурологического, психологического знания; широкую научную базу в виде связей с другими науками, раскрывающими различные стороны человеческого бытия.

Взаимообусловленность и взаимодополняемость педагогического и культурологического подхода в сфере музейной деятельности обусловлена

потребностями общества в формировании личности целеустремленной, самостоятельной, ориентированной на общечеловеческие ценности.

При интегрировании музея в образовательное пространство важно знать типологию музейных учреждений.

Мир музеев многообразен: музеи различаются по масштабам своей деятельности, по юридическому статусу, составу собраний, по способам документирования музейных предметов [12].

Перечисленные характеристики позволяют разделить музеи на группы. Например:

**по профилю*

- естественно-научные музеи
- антропологические музеи
- биологические музеи
- ботанические музеи
- зоологические музеи
- минералогические музеи
- геологические музеи

и т.д.

** исторические музеи*

- общеисторические музеи
- археологические музеи
- этнографические музеи
- военно-исторические музеи
- музеи политической истории и истории религии
- историко-бытовые музеи

и т.д.

** художественные музеи*

- музеи изобразительного искусства (национального и зарубежного)
- музеи декоративно-прикладного искусства
- музеи народного искусства

и т.д.

**- музеи комплексного профиля*

- краеведческие музеи
- музеи-заповедники и музеи-ансамбли

и т.д.

Существует также типология музеев по общественному назначению:

- научно-исследовательские;
- просветительские, преобладающие в музейной сети;
- учебные, например, при вузах или школах.

Способ документирования является важной характеристикой для классификации музеев на музеи коллекционного типа и музеи ансамблевого типа.

По административно-территориальному признаку различаются республиканские, краевые, областные, районные и городские музеи; по

своему юридическому положению они могут быть *государственными, общественными или частными*.

Формы музейно-педагогической работы являются неотъемлемой составляющей музейной педагогики. Российским институтом культурологии и Государственным институтом искусствознания в качестве базовых форм определены следующие: экскурсия, лекция, консультация, научные чтения (конференции, сессии, заседания), клуб (кружок, студия), конкурс (олимпиада, викторина), встреча с интересным человеком, концерт (литературный вечер, театрализованное представление, киносеанс), музейный праздник, историческая игра. Музеевед О.А. Ботякова выделила два класса: класс элементарных (базовых, простых) форм и класс комплексных форм. К элементарным формам она отнесла экскурсию, лекцию, консультацию, музейное занятие, музейный урок, спектакль, концерт, дефиле (демонстрация моделей одежды), бал, мастер-класс. При этом критериями разделения элементарных форм на два типа послужили функции: образовательно-воспитательная и рекреационная. Так, производными от образовательно-воспитательной функции стали лекция, консультация, музейный урок и музейное занятие, а производными от рекреационной функции названы экскурсия, спектакль, концерт, дефиле, бал и мастер-класс [13].

Рисунок 2. Место музейных уроков в системе музейной педагогики (Из опыта работы музея «Землянка»)

Во многих музеях наметились тенденции создания целостной системы работы с детьми для помощи учителям и преподавателям в подготовке и проведении краеведческих уроков, музейных «живых уроков», классных часов и других мероприятий. Совершенно очевидно, что музей и школа будут и в дальнейшем совершенствовать свое партнерство, так как необходимо учитывать *проблемы при организации «живых уроков»*. С. Загорская, заместитель заведующего отдела искусства Старых мастеров ГМИИ им. А.С. Пушкина [14] отмечает: «Действительно, почему бы не проводить уроки истории в Историческом музее или, если иметь в виду провинцию, в краеведческом, а уроки литературы в Музее А.С. Пушкина или А.П. Чехова. Преподаватель, например, рассказывает о создании романа «Евгений Онегин», а дети в это время рассматривают в витрине рукописи с зарисовками автора на полях. Но здесь возникает сразу множество проблем: организационных, технических и, конечно, методических. Далеко не в каждом российском городе есть музеи, экспонаты, которые каким-то образом соотносятся со школьной программой. Таким образом, должна быть разработана многоуровневая программа между школами и музеями, в зависимости от того культурного достояния, которое находится в том или ином регионе. Нельзя же, например, привести учеников в дом-музей Чехова в Мелихове и провести в нем урок по «Войне и миру» Толстого, а в «Ясной поляне» – по творчеству Маяковского. Или рассказывать о европейском средневековье в залах краеведческого музея с археологией русского поселения и т.д. Даже в таких крупнейших культурных центрах, как Москва и Санкт-Петербург, далеко не все периоды и персоналии школьных курсов истории и литературы могут быть «проиллюстрированы» музейными экспонатами. Значит, речь может идти о лекториях, которые действуют при каждом крупном музее, где на лекциях ученики могли бы получать наиболее полную информацию об историческом периоде, событии, деятелях или о творческом пути писателя с анализом его произведений. Однако такое занятие в музейной аудитории будет мало чем отличаться от школьного класса, учитывая, что теперь учитель имеет возможность составить изобразительный ряд самостоятельно, используя интернет и другие источники.

Таким образом, обучение школьников в музеях истории и литературе, скорее всего, может сводиться к какому-то ограниченному числу уроков. Во многих школах, например, и сейчас существует предмет «краеведение», преподавание которого строится, в том числе, и на занятиях в музейных залах. Петербургские и московские преподаватели предмета МХК (мировая художественная культура) довольно часто проводят свои занятия в залах Эрмитажа, Русского музея, Третьяковской галереи, ГМИИ, знакомя учеников

с художественными произведениями той или иной эпохи. Наряду с собственными занятиями, они довольно часто прибегают к помощи музейных экскурсоводов, что понятно, поскольку практически ни одно музейное собрание не является иллюстрацией ко всей истории искусства, почти все они ведут начало от частных коллекций (от императорских до купеческих), и в том или ином виде отражают вкус и пристрастия прежних владельцев, а также художественную «моду» того времени, в котором они жили. Экскурсовод знает особенности коллекции музея, в котором он работает, уровень представленных произведений, располагает всей полнотой информации о памятниках и шедеврах собрания, в то время как школьный учитель представляет общую линию развития художественной культуры.

И еще один немаловажный момент. Залы художественных музеев обычно очень вместительны и могут принять довольно большое число школьных групп, в то время как литературные музеи, созданные в основном в небольших домах или домах-квартирах писателей и поэтов, не располагают лишними площадями, поэтому проводить там уроки вряд ли представится возможным».

Музейный урок от других форм работы музея с учащимися, такими как экскурсия, ролевые игры, беседа у экспоната и т.п., отличается методикой проведения. Это сравнительно новая форма музейной педагогики. Урок в музее организуется с целью приобретения дополнительных знаний по определенной учебной программе, например, урок музыки, истории, литературы, а зачастую интегрированный музейный урок, например, истории и музыки, музыки и литературы. Музейные уроки должны «привязываться» к учебной программе того или иного школьного предмета. При этом музейный предмет выступает не как иллюстрация к приобретенным знаниям, а как непосредственный источник знаний. Таким образом, неординарность учебного процесса (музейная среда) стимулирует не только познавательные интересы учащихся, но и способствует всестороннему их развитию, а наличие незнакомых предметов, а, зачастую, знакомых, но рассматриваемых совершенно с другой стороны, в другой исторической обстановке и ситуации, вызывает чувство удивления, побуждает к самостоятельным поискам информации.

Между традиционным уроком и музейным существуют различия:

-пространственно-организационные: на традиционном уроке учащиеся в основном сидят за партами, а на музейном уроке они свободно перемещаются в пространстве музея;

-мотивационно - регулятивные: форма традиционного урока обязательна даже при возможной вариативной структуре и способах организации познавательной деятельности; музейный урок - форма добровольная по содержанию и вариативная по организации познавательной деятельности его участников;

-*психовозрастные*: если в учебном классе обычно присутствуют учащиеся одного возраста, то музейный урок может объединять разновозрастную аудиторию;

-*процессуальные*: традиционный урок обычно ведёт учитель (педагог со специальным образованием, который владеет современным арсеналом методических приёмов и средств), а музейные уроки могут вести не только педагоги, но и специалисты, которые работают в музее;

-*результативно-целевые*: традиционный урок учитель организует, чтобы школьники получили знания и умения по программе конкретного учебного предмета; музейный урок организуют, чтобы дети получили дополнительные знания как по определённым разделам учебной программы, так и выходящим за рамки содержания учебной дисциплины или интегрированные сведения из ряда дисциплин;

-*дидактические*: если на традиционном уроке в классе учащиеся работают с текстом, устным словом, иллюстрациями, моделями, муляжами и другими средствами наглядности, то специфика музейного урока всегда предполагает обращение к музейным экспонатам;

-*контрольно-оценочные*: результаты работы учащихся на традиционном уроке оценивает учитель обычно в балльной системе, но они могут дополнительно оцениваться словесно. Балльная оценка предполагает наличие определённых критериев достижения образовательных результатов. Результаты музейного урока педагог (специалист) оценивает словесно [15].

В контексте музейных «живых уроков» особую значимость приобретает *компетентный подход*. Сегодня в казахстанской системе образования *компетентность* - это новая единица измерения уровня качества образования, соответствующая потребностям времени. *Компетентный подход* в образовании устанавливает новый тип образовательных результатов, не сводимых к комбинации сведений и навыков, а ориентированный на способность и готовность личности к разрешению разного рода проблем, к деятельности. Эти образовательные результаты, называемые компетентностями, рассматриваются как способность личности решать сложные реальные задачи - профессиональной и социальной деятельности, самоопределения, мировоззренческие, коммуникативные, личностные. В ряду компетентностей выделяется общекультурная компетентность, под которой в научно-педагогической литературе понимается уровень образованности, интегративная способность личности, ориентированные на:

- самообразование в различных областях культуры;
- диалог с представителями иных культур;
- использование культурных эталонов как критериев оценки при решении проблем познавательного, мировоззренческого, жизненного характера.

Особая роль в развитии общекультурной компетентности принадлежит образовательной деятельности, в процессе которой человек, осваивая

культурное пространство, меняется сам, приучаясь использовать достижения культуры при решении все более сложных жизненных задач.

Интеграция культуры в образование и образования в культуру осуществляется посредством целенаправленного процесса развития общекультурной компетентности.

Структура общекультурной компетентности состоит из когнитивного, ценностно-ориентационного и коммуникативно-деятельностного компонентов [16].

Когнитивный компонент такой форме присвоения продуктов культуры, как изучение и понимание, где культура – это комплексные знания.

Ценностно-ориентационный компонент предполагает приобщение к культуре как передаче ценностей через переживание в процессе духовного общения. При этом культура определяется как «система производства духовных ценностей», «специфический способ мышления, чувствования», «реализация верховных ценностей».

Коммуникативно-деятельностный компонент соответствует операционно-поведенческой направленности и такому способу присвоения культуры как научение и сотворчество, что закреплено в определениях культуры как формы поведения, способов человеческой деятельности, системе хранения и передачи социального опыта.

С.Л. Троянская предлагает творчески подойти к развитию общекультурной компетенции через использование образовательного потенциала музея (См. таблица 1).

Таблица 1.

Программа развития общекультурной компетентности посредством включения музея в образовательный процесс

Компоненты	Задачи обучения	Методы обучения	Формы	Средства
Когнитивный	1. Ориентация в проблематике освоения культурно-образовательного пространства. 2. Расширение наличной базы теоретических знаний и умений в различных	Проблемное обучение. Методы активного обучения. Имитационные и неимитационные. Музейные игры, ролевые игры.	Групповые формы, лекции. Самостоятельная работа по освоению культурного пространства, самообразование.	Простые визуальные средства Книги, музейные предметы, аудиовизуальные, компьютерн

	областях культуры. 3 Изучение особенностей гуманистической образовательной парадигмы компетентностного подхода в образовании.	Методы активизации возможности личности и группы, дискуссии.	Индивидуально-фронтальные формы.	ые средства. Музейно-образовательная среда.
Ценностно-ориентационный	1. Развитие способности эмоционально воспринимать, ценностно присваивать культурное наследие, в т.ч. при посещении музея.	Методы когнитивного обучения, аналитико-оценочные, учебный диалог.	Коллективно-групповые формы.	Визуальные простые, сложные, компьютерные средства.
	2. Развитие интереса к музею как источнику хранения культурных ценностей. 3. Развитие способностей к восприятию образного языка музейной экспозиции. 4. Развитие способности выражать к произведениям искусства и оценивать их.	Групповые дискуссии. Драматизация. Игровые методы: имитационные игры, сюжетно-ролевые игры.	Экскурсии в музей. Индивидуальная самостоятельная урочная и внеурочная работа.	Музейно-образовательная среда. Музейные предметы.
Коммуникативно-деятельный	1. Совершенствование навыков общения	Рольевые, ситуационные и	Пары сменного состава,	Музейные экспозиции.

остный	с культурными ценностями, культуры поведения и выражения эмоций. 2. Формирование способностей работать с информацией, полученной в музее: оценивать, перерабатывать, использовать в практической деятельности для саморазвития. 3. Развитие коммуникационной компетентности. 4. Активизации собственной творческой деятельности.	имитационные игры. Проблемное обучение: анализ и перенос информации в различные сферы практической деятельности. Методы активизации самостоятельной творческой деятельности, интерактивное использование средств. Метод проектов.	групповая и самостоятельная работа. Экскурсии в музей, групповая игра «Я-экскурсовод». Разнообразные формы индивидуальной творческой деятельности. Самостоятельная проективная деятельность.	Компьютерные, мультимедийные, визуальные средства.

При этом содержание обучения определяется учебным планом, разработанной программой и предусматривает:

- отбор наиболее значимого материала и его структурирование;
- отбор примеров и доказательств;
- актуализацию аксиологического аспекта предмета;
- приобщение к мировой и музейной культуре и создание духовной среды;
- усиление воспитательного аспекта в образовательном процессе;
- аксиологизацию содержания как процесса соотнесения ценностей культуры с личным и социальным опытом;
- отбор заданий, направленных на формирование компетентностных умений и навыков.

При реализации плана обучающиеся выполняют роль исследователей музейного предмета. В музейной культуре в качестве источника информации о людях и событиях, коммуникации, выступает музейный предмет, который способен воздействовать эмоционально, вызывать чувство сопричастности.

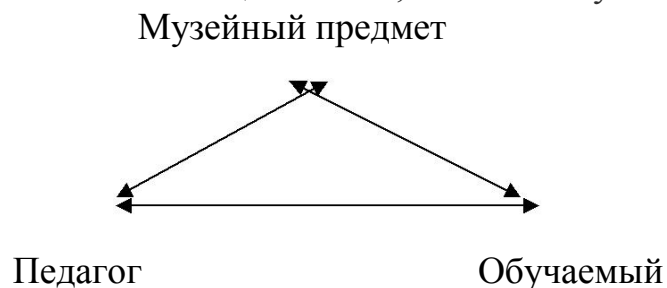

Рисунок 3. Схема трехсторонней музейной коммуникации

Изучение научных и методических источников показывает, что накоплен опыт, который может быть полезен в казахстанском контексте организации и проведения «живых уроков».

В России действует проект «Живые уроки», в котором есть свои лидеры: Республика Хакасия, Свердловская область, Чувашия. Проект существует с 2016 года, к нему присоединились 25 регионов России, причем каждый может создавать и предлагать свою модель: кто-то организует целые турпоезда, кто-то делает упор на событийные мероприятия, кто-то организует «живые уроки» в музеях. Проект «Живые уроки» осуществляется как визуализация учебных программ – один из главных мировых трендов в подростковом туризме. Анализ учебных программ по школьным предметам, привел разработчиков проекта к выводу, что практически в каждом регионе России можно проводить образовательные экскурсии по истории, географии, биологии, литературе, изобразительному искусству, МХК, технологии, математике и др. Участие в «Живых уроках» в частности, предполагает единые требования к разработке и описанию туристско-экскурсионных мероприятий, формированию межрегиональных маршрутов, высокий профессиональный уровень туроператоров, их взаимодействие с образовательными учреждениями.

В рамках проекта проводятся «живые уроки» в музеях. «Живые уроки» - это отдельное занятие или цикл занятий в одном из музеев города в рамках изучения определенного предмета школьной программы и тематических занятий в ДОУ.

«Живые уроки» дают возможность осуществлять нетрадиционный подход к образованию, основанный на интересе детей к исследовательской деятельности и компьютерному обучению; сочетать эмоциональные и интеллектуальные воздействия на учеников; раскрыть значимость и практический смысл изучаемого материала; попробовать собственные силы и самореализоваться каждому ребенку.

Приведем некоторые примеры интересного опыта российских школ. МАО СОШ № 183 г. Екатеринбурга с 2009 года включилась в музейно-педагогический проект «Музей и школа: пути взаимодействия». Ежегодно все 5-е и 6-е классы выезжают раз в четверть в музейный класс областного краеведческого музея. Музейные уроки «привязываются» к учебной программе Всеобщей истории. Урок в музее организуется с целью приобретения дополнительных знаний по определенной учебной программе, составлен в соответствии с образовательными стандартами и школьными программами по Всеобщей, Отечественной истории и предметной области «Искусство».

Вся работа проходит в несколько этапов:

1-й этап проводится учителем-предметником с обучающимися по освоению теоретического материала и терминологии.

2-й этап проводится непосредственно в музее сотрудником музейного класса совместно с учителем-предметником. В конце урока сотрудник музея и учитель подводят итоги, и как на обычном уроке выставляют оценки за работу на уроке, обучающиеся получают домашнее задание.

3-й этап предполагает самостоятельную творческую работу по предложенным темам, проектную исследовательскую деятельность.

В 2017 г. Липецкий музей народного и декоративно-прикладного искусства в рамках проекта «Живая география» реализовал Программу, которая с ее возможностями идеально укладывается в школьные курсы по географии, истории, биологии, математике. Интерактивные занятия проекта иллюстрируют и закрепляют материал, пройденный учащимися в школе. Проект объединяет методики образования (науки о земле), арт-терапии и коммуникативного тренинга.

Можно отметить уникальные «живые уроки» в Историко-этнографическом комплексе «Сугорье» в формате интерактивной экскурсии.

Урок №1. Тема экскурсии: «Один день в Древней Руси».

Предмет: «История», класс: 6, тема урока: «Древняя Русь в VIII – первой половине XII вв.»;

предмет: «Окружающий мир», 3 - 4 класс. Тема урока: «Наше государство в древности»;

предмет: «Литература», 5 – 6 класс. Тема урока «Былины»;

предмет: «Литература», 8 класс. Тема урока: «Слово о полку Игореве»;

предмет: «Истоки», 4, 7 класс. Тема урока: «Воинство»

предмет: «Истоки», 6 класс. Тема урока: «Слово и образ Отечества», «Слово и образ малой родины»;

предмет: «Истоки», 4, 7 класс. Тема урока: «Мастера – ремесленники»

предмет: «Истоки», 2 класс. Тема урока: «Кузнецы», «Ткачихи – рукодельницы».

Продолжительность экскурсии: 3 часа + время переезда до комплекса и обратно.

В ходе «живого урока» запланированы встречи и обязательно в интерактивной форме, с заданиями и игровыми элементами. А по некоторым темам - еще и с погружением в эпоху или предмет. Реконструкторы покажут и дадут потрогать соответствующее оружие, примерить обмундирование и т.д.

Образовательная программа МБОУ «Напольнокотьякская СОШ» предусматривает проведение экскурсий по многим предметам. По рабочей программе учителя физики последние уроки в 7-10 классах выделены для проведения «живых уроков» в Музее наук Эйнштейна (г. Чебоксары). Во время урока учащиеся знакомятся с множеством физических приборов, участвуют в занимательных опытах по механике, оптике, электричеству и магнетизму.

Вызывает интерес методика интеграции уроков в период тематических методических недель с КТД (коллективными творческими делами) на базе музеев московского лицея №1158. Завершается неделя стендовым показом – защитой проектов [17].

Мероприятия недели:

- музейный проект,
- встречи с интересными людьми,
- олимпиада по предмету на основе использования материалов музея,
- работа с музейными предметами,
- урок – экскурсия в музей.

На подготовительном этапе реализации проекта должны быть реализованы: - разработка плана мероприятий со специалистом музея и методобъединением истории и географии, положения о КТД, формы заявки на участие класса, оценочных листов; - выбор тематики проектов, исходя из общей концепции методической недели и КТД.

Таблица 2. Оценочный лист

Класс	Название проекта	Что оценивается						Общий балл за конкурс
		Качество выступления	Содержательность представленных материалов	Поисковая работа по тематике урока	Использование музейных предметов для образности выступления	Наличие электронной презентации	Оформление и использование стеновых материалов для выступления	

В Москве проводится межведомственный образовательный проект «Урок в музее» в соответствии с Дополнительным соглашением № 1 к Соглашению о сотрудничестве от 27.11.2012 г. между Департаментом культуры города Москвы и Департаментом образования города Москвы.

Проект реализуется при поддержке ГБУК города Москвы «Московский центр музейного развития» и ГБОУ «Городской методический центр Департамента образования города Москвы».

На современной площадке конвергентных образовательных проектов Городского методического центра размещены материалы о «живых уроках» под рубрикой: «Урок в музее (учебный день в музее)».

Полезен может быть опыт методических разработок уроков для самостоятельного проведения учителями на экспозиции Государственного Дарвиновского музея, Музея обороны Москвы и др. музеев города Москвы по предметам учебной школьной программы (история, математика, обществознание, биология, литература, французский язык, английский язык, русский язык, физика, физическая культура, информатика и др.) для учащихся с 1 по 11 класс. Уроки, представленные в данном проекте созданы работниками московских музеев. Уроки строятся на основе музейных коллекций и используют экспозицию музея для более глубокого и прикладного изучения предмета. Все уроки размещены на сайте <http://mosmetod.ru/tag/Urok-v-muzee-gorodskoy-proekt.html>. В поле Приложения находятся: текстовые материалы учителя, текстовые материалы для учеников, сценарий урока, кейсы, задание, тесты, полезные ссылки (См. Приложение 1). Материалы для учителя направлены на помощь педагогу и включают в себя дополнительную информацию по заданной теме. Также они содержат рекомендации по проведению урока. Материалы для ученика помогут ему подготовиться к занятию и актуализировать имеющиеся знания. Перечень проверенных ссылок даёт обучающимся возможность сориентироваться в Интернет-пространстве в рамках данной темы. Список авторитетных источников по теме урока поможет расширить знания. Рабочие и маршрутные листы позволяют организовать занятие в музее, направляют учащихся при работе с экспозицией. Важно, что задания в рабочем листе составлены таким образом, чтобы учащиеся максимально использовали материалы экспозиции, информационные листы и стенды в залах музея, этикетки экспонатов и проч. Одной из перспективных образовательных технологий в современной школе является case-технология, успешно применяемая на практике в США и Европе. В рамках конструктора «Урока в Москве» обучающимся также предлагаются для решения проблемные ситуации или практико-ориентированные задания – кейсы. Каждый урок проекта сопровождается подробными рекомендациями для учителя по работе с предложенными материалами, галереей фотоизображений. Конструктор «Урока в Москве» позволяет учителю сохранять творческую свободу при подготовке урока, делать каждое занятие с классом совершенно уникальным. Уроки в рамках проекта рассчитаны на обучающихся разного возраста, уровня подготовки, профессиональной направленности. Максимальное использование ресурсов города в образовательной деятельности помогает школьникам значительно расширить кругозор, способствует стимулированию развития у них познавательного интереса. Проект «Урок в

Москве» направлен на расширение возможностей образовательных учреждений столицы по использованию городской среды как наиболее ёмкого образовательного ресурса во всем многообразии форм. Город представлен даже в виртуальном пространстве – сетью порталов Правительства Москвы, сайтами библиотек, музеев, школ, электронными образовательными ресурсами. Это значит, что у школьников есть возможности для решения практико-ориентированных задач любого уровня сложности, в любой сфере деятельности. «Урок в Москве» меняет привычные стереотипы о привязанности музейного пространства к определенной предметной области. К примеру, в Политехническом музее можно проводить уроки по физике, а в музее Л.Н. Толстого в Хамовниках – по литературе.

Технология подготовки «живых уроков» в музее наработана опытными педагогами-практиками, методистами образования, музейоведами [18]. Московский городской методический центр предлагает модульную структуру урока:

- ▶ Набор и порядок модулей определяет учитель
- ▶ **Основные модули:**
- ▶ Вводная часть
- ▶ Индивидуальные задания
- ▶ Задания для группы
- ▶ Итоговая часть.

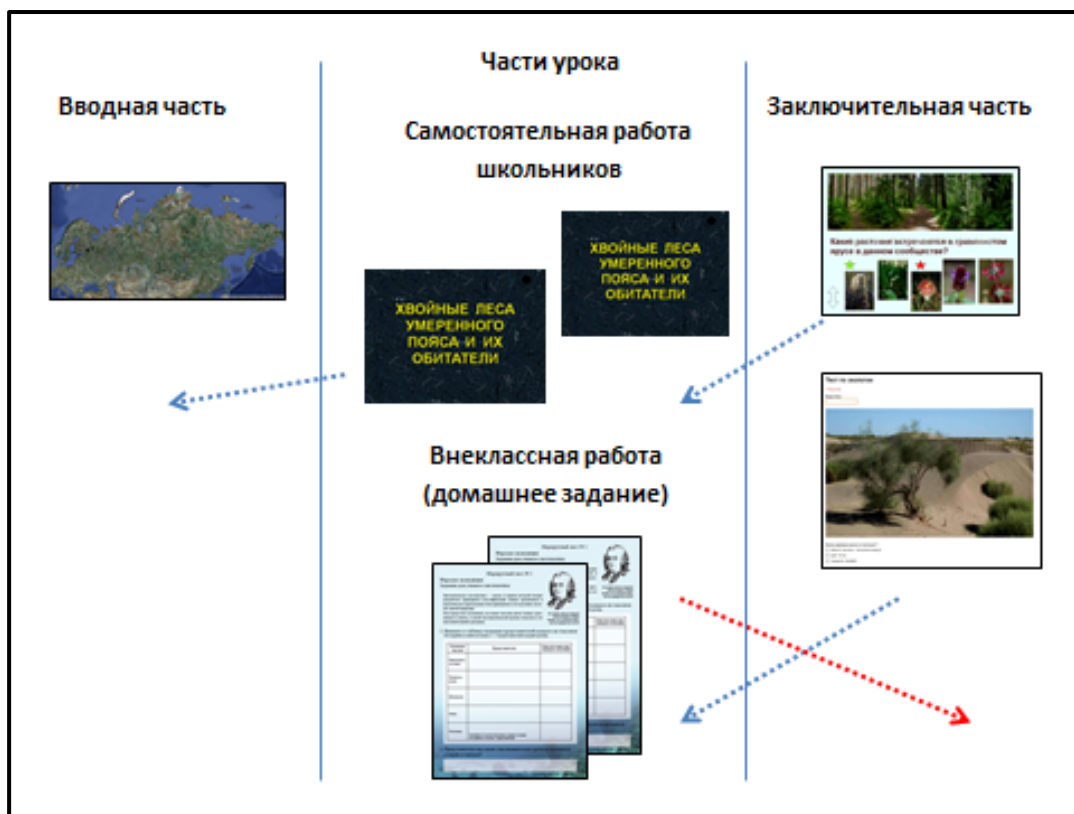

Рисунок 4. Модульная структура урока

Вводная часть:

- ▶ Постановка цели и задач урока
- ▶ Разделение на группы
- ▶ Получение рабочих листов.

Выполнение заданий в группе:

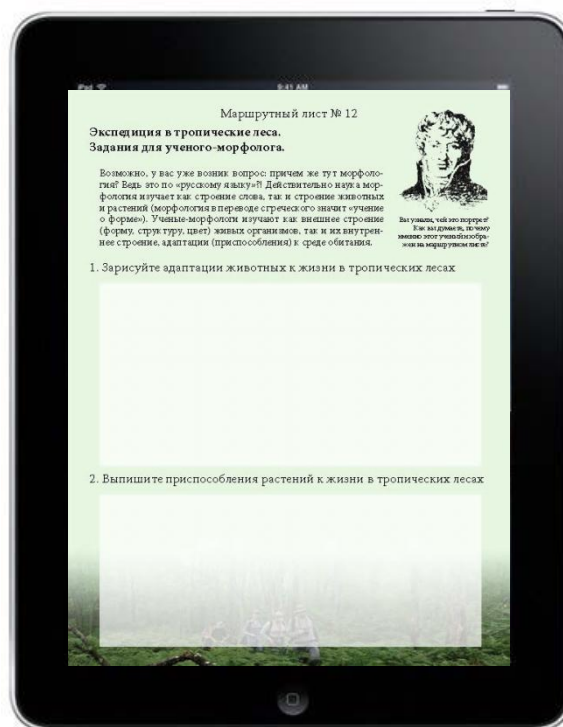
- ▶ Класс можно разбить на 4 – 6 групп
- ▶ В каждой группе есть руководитель
- ▶ У каждой из групп либо уникальные задания, либо у всех групп задания одинаковые – элемент соревнования.

Выполнение индивидуальных заданий:

- ▶ Внутри группы у каждого участника или пары участников свой рабочий лист
- ▶ Число заданий: 1 – 4
- ▶ Время выполнения 5 – 20 мин.

Дидактическое обеспечение урока:

- ▶ Использование подготовленных рабочих и маршрутных листов
- ▶ Применение заданий в электронном виде
- ▶ Использование мобильных приложений и устройств
- ▶ Работа с сайтами музеев (интерактивные экспозиции)
- ▶ Использование дополнительной информации, зашифрованной в QR-кодах
- ▶ Использование беспроводных сетей

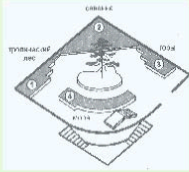
Маршрутный лист № 15

Экспедиция в тропические леса.
Задания для руководителя экспедиции.

Вы узнали, чей это портрет? Как вы думаете, почему именно этот ученый изображен на маршрутном листе?

Руководитель экспедиции – это всегда самая сложная и ответственная должность. Ведь именно он должен обеспечить работу всех участников экспедиции!
В нашем случае, в первую очередь, вам надо доставить экспедиционную группу в правильную природную зону (то есть к нужной витрине). В этом вам поможет схема зала и фотографии витрины.

Кроме того, именно руководитель помогает тем участникам экспедиции, которые сталкиваются с трудностями. Посмотрите, все ли получается у одноклассников. Если возникли вопросы, сначала попробуйте разобраться сами, для этого в музее есть специальные таблички и надписи, на которых можно найти много полезной информации. Если же проблема не удается решить самостоятельно, попросите помощи у учителя. А еще руководитель экспедиции пишет отчет (конечно, получив совет от всех участников).

Отчет об экспедиции в тропические леса

В экспедиции было найдено _____ видов живых организмов. Основная часть из них относилась к _____.

В тропических лесах основные:

Продуценты (производители) – _____

Консументы (потребители) 1 порядка – _____

Консументы (потребители) 2 порядка – _____

Мы исследовали пищевую цепь:

К опасным животным относятся _____

Маршрутный лист № 16

Экспедиция в горы.
Задания для ученого-систематика.

Вы узнали, чей это портрет? Как вы думаете, почему именно этот ученый изображен на маршрутном листе?

Биологическая систематика — наука, в задачи которой входит разработка принципов классификации живых организмов и практическое применение этих принципов к построению системы живой природы.

Вам предстоит вспомнить, на какие систематические группы делят живые организмы и узнать к какой систематической группе относится тот или иной живой организм.

- Впишите в таблицу названия представителей каждой из групп. Постарайтесь найти не менее 3 – 5 представителей к каждой группе.

Название группы	Представители	Общее число видов, представленных в экосистеме
Растения		
Всехвозможные		
Рептилии		
Птицы		
Млекопитающие		

- Представители еще каких систематических групп встречаются в горных экосистемах?

Маршрутный лист № 19

Экспедиция в горы.
Задания для ученого-биогеографа.

Вы узнали, чей это портрет? Как вы думаете, почему именно этот ученый изображен на маршрутном листе?

Биогеография — наука на стыке биологии и географии; изучает закономерности географического распространения и распределения животных, растений и микроорганизмов. Предметами изучения биогеографии являются как распространение биоценозов, то есть географически обусловленных совокупностей живых организмов, так и характер фауны и флоры отдельных территорий.

- Отметьте на контурной карте районы высотной поясности.

- Отметьте на схеме и подпишите названия высотных поясов

Итоговая часть занятия:

- ▶ Длительность: 5 – 10 минут
- ▶ Что получилось, что нет
- ▶ Обмен результатами групп
- ▶ Подведение итогов
- ▶ Рефлексия

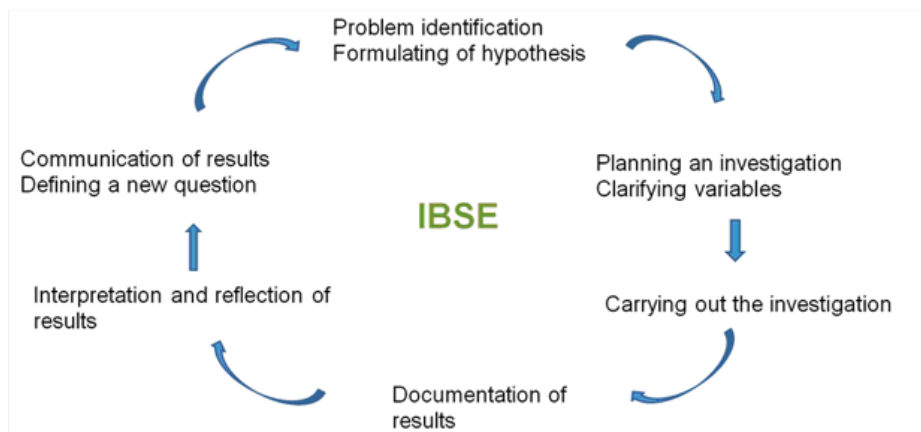

Рисунок 5. Соответствие структурам общемировым тенденциям на примере IBSE-образования

Заслуживает внимания проект в рамках выставки воды в Музее Мирового океана «Один учебный день в музее», разработанный для учащихся начальной, средней и старшей школ. Главным преимуществом проекта является возможность познакомить учащихся с конкретными темами школьной программы в экспозициях музея. В течение одного дня учащиеся смогут освоить несколько тем. Для этого предлагается «учебный день» из трех и более занятий, включающих разные дисциплины. Каждое занятие имеет продолжительность от 40 минут до 1,5 часов. Темы и время занятий заранее обсуждаются и согласовываются руководителями групп с сотрудниками музея. Занятия по разным дисциплинам проводятся последовательно, в течение одного визита в музей. Заявка подается за неделю.

Согласно учебной программы есть возможность составить собственный план «Одного учебного дня в музее», выбрав темы занятий из общего списка. В качестве примера разработан один учебный день для учащихся 7 класса [19].

Таблица 3. План «Один учебный день в музее» для учащихся (7 класса)

Предмет	Тема урока	Рекомендуемое музейное занятие	Место проведения
География	Геологическая история Земли	Живое прошлое Земли	Экспозиция «История жизни океана». Главный

			корпус
Биология	Тип Кишечнополостные. Морские кишечнополостные.	Микроскопические строители планеты	Коллекция кораллов, аквариумы. Главный корпус
История	Технические открытия, Великие географические открытия и их последствия	Маршрутами морских экспедиций	Выставки «Великие географические открытия», «Россия открывает океан». НИС «Витязь»
Физика	Архимедова сила. Условия плавания тел	Урок физики на подводной лодке	Подводная лодка «Б – 413»

Таблица 4. План «Один учебный день в музее» на примере предмета «Окружающий мир» (1-3 классы)

Окружающий мир. 1 класс		
Тема урока	Рекомендуемое музейное занятие	Место проведения
Что у нас над головой?	Астрономия для всех	Планетарий. НИС «Космонавт Виктор Пацаев»
Почему Солнце светит днём, а звёзды ночью?	Астрономия для всех	Планетарий. НИС «Космонавт Виктор Пацаев»
Что у нас под ногами?	Мир камня	Геологическая коллекция музея в экспозициях. Главный корпус, НИС «Витязь»
Что у нас под ногами?	Живое прошлое Земли	Палеонтологическая коллекция и аквариумы. Главный корпус
Кто такие рыбы?	Остров умельцев	Аквариумы. Главный корпус
Кто такие рыбы?	Морские краски	Аквариумы. Главный корпус
На что похожа наша планета?	Путеводители человечества	Коллекция карт и снимков из космоса. НИС «Витязь», НИС «Космонавт Виктор Пацаев»
Куда текут реки?	Лаборатория воды	Главный корпус
Откуда берутся снег и лёд?	Лаборатория воды	Главный корпус
Зачем строят корабли?	Как построить лодку?	Выставка «Как построить лодку», Фридрихсбургские ворота
Почему на корабле нужно соблюдать	Мой первый парус	НИС «Витязь»

правила безопасности?		
Зачем люди осваивают космос?	Космическая одиссея	НИС «Космонавт Виктор Пацаев»
Окружающий мир. 2 класс		
Наш адрес в мире: Вселенная, звезды и планеты	Астрономия для всех	Планетарий. НИС «Космонавт Виктор Пацаев»
Родной город	Морской Кёнигсберг – Калининград	Экспозиционно-выставочный корпус «Морской Кёнигсберг–Калининград»
Родной город	В гостях у Прусского кота	Королевские ворота
Что такое экономика? Экономика родного края	Морской Кёнигсберг-Калининград	Экспозиционно-выставочный корпус «Морской Кёнигсберг–Калининград»
Все профессии важны	Большая рыбалка	СРТ – 129
Все профессии важны	Школа боцмана	НИС «Витязь», СРТ – 129
Что такое погода?	Секреты небесной канцелярии	Метеорологическая лаборатория. НИС «Витязь»
Звездное небо	Звезды зовут	Планетарий. НИС «Космонавт Виктор Пацаев»
Заглянем в кладовые Земли	Мир камня	Геологическая коллекция музея в экспозициях. Главный корпус, НИС «Витязь»
Посмотри вокруг	Ориентирование или первый урок юного туриста	Открытая площадка музея
Окружающий мир. 3 класс		
Природа. Биология - наука о живой природе	Океан в стеклянных берегах	Аквариумы. Главный корпус
Вода. Свойства воды	Лаборатория воды	Главный корпус
Разнообразие животных	Жизнь в морях и океанах	Аквариумы. Главный корпус
Разнообразие животных	Загадки мудрого Мурекса	Коллекция раковин моллюсков. Главный корпус
Окружающий мир. 4 класс		
Мир глазами	Астрономия для	Планетарий. НИС «Космонавт

астронома	всех	Виктор Пацаев»
Мир глазами географа	Как человек изучает природу?	Научные лаборатории. НИС «Витязь»
Средние века: время рыцарей и замков	Жизнь в средневековом городе	Королевские ворота
Средние века: время мореплавателей	В поисках сокровищ	НИС «Витязь»
Петр Первый и его деятельность	Корабельное воскресение	Фридрихсбургские ворота
Страна, открывшая путь в космос	Космическая одиссея	НИС «Космонавт Виктор Пацаев»
Экскурсия в природу	По берегам Самбии	Побережье Калининградской области (автобусная экскурсия)

Таблица 5. План «Один учебный день в музее» на примере предмета «География» (5-10 классы)

Тема урока	Рекомендуемое музейное занятие	Место проведения
География. Начальный курс (5-6 класс)		
География – одна из наук о планете Земля	Как человек изучает природу?	Научные лаборатории. НИС «Витязь»
Великие географические открытия и географические исследования XVIII–XX веках	Как человек открывал Землю?	НИС «Витязь»
Земля – среди планет Солнечной системы. Взгляд на Землю из космоса	Звезды зовут	Планетарий. НИС «Космонавт Виктор Пацаев»
Изображение поверхности Земли. Ориентирование на местности	Ориентирование или первый урок юного туриста	НИС «Витязь», НИС «Космонавт Виктор Пацаев», открытая площадка музея
Внутреннее строение Земли	Что у Земли внутри?	Геологическая коллекция музея. НИС «Витязь»
Глобус и географические карты – модели	Путеводители человечества	Коллекция карт. НИС «Витязь», НИС «Космонавт Виктор Пацаев»

земной поверхности		
Землетрясения. Вулканы	Огнедышащая планета	НИС «Витязь»
Состав земной коры. Минералы	Мир камня	Геологическая коллекция музея. НИС «Витязь»
Рельеф дна Мирового океана	Прогулка по дну океана	Научные лаборатории. НИС «Витязь»
Вода Мирового океана	Реки в океане	НИС «Витязь»
Вода Мирового океана	Таблица Менделеева в океане	НИС «Витязь», Главный корпус
Вода Мирового океана	Лаборатория воды	Главный корпус
Человек и океан	Земля от А до Я	НИС «Витязь»
Человек и океан	Морская кладовая	НИС «Витязь»
Погода и климат. Человек и атмосфера	Секреты небесной канцелярии	Метеорологическая лаборатория. НИС «Витязь»
Жизнь в океане	Жизнь в морях и океанах	Аквариумы. Главный корпус
Экскурсия в природу	По берегам Самбии	Побережье Калининградской области (автобусная экскурсия)
География. Материки, океаны, народы и страны. 7 класс		
Геологическая история Земли	Живое прошлое Земли	Палеонтологическая коллекция и аквариумы. Главный корпус
Австралия	Кто под нами вверх ногами	НИС «Витязь»
География. Природа и население России. 8-9 класс		
История заселения, освоения и исследования территории России	Россия открывает океан	Выставка «Россия открывает океан». НИС «Витязь»
География Калининградской области. Природа, экономика, наука	Самый западный берег Российской земли	Экспозиционно-выставочный корпус «Морской Кёнигсберг–Калининград»
География Калининградской области. Природа, экономика	Пионеры океанического лова	СРТ - 129
География. Экономическая и социальная география мира. 10 класс		

Природа и человек в современном мире	Методы географических исследований	Научные лаборатории. НИС «Витязь»
Природа и человек в современном мире. Ресурсы Мирового океана	Природные ресурсы Мирового океана	Научные лаборатории. НИС «Витязь»

Таблица 6. План «Один учебный день в музее» на примере предмета «Биология» (5,7,11 классы)

Тема урока	Рекомендуемое музейное занятие	Место проведения
Биология. 5 класс		
Общая характеристика моллюсков Класс Головоногие моллюски	Приматы моря	Аквариумы. Главный корпус
Общая характеристика моллюсков Класс Брюхоногие моллюски Класс Двустворчатые моллюски	Загадки мудрого Мурекса	Коллекция раковин моллюсков. Главный корпус
Многообразие кишечнополостных	Микроскопические строители планеты	Коллекция кораллов, аквариумы. Главный корпус
Развитие жизни на Земле: жизнь в древнем океане	Живое прошлое Земли	Палеонтологическая коллекция музея, аквариумы. Главный корпус
Биология. 7 класс		
Подцарство Многоклеточные животные. Тип Кишечнополостные. Морские кишечнополостные. Коралловые полипы и медузы	Микроскопические строители планеты	Коллекция кораллов, аквариум. Главный корпус
Животные – особое царство живых	Колючие родственники	Аквариумы. Главный корпус

организмов. Их многообразие и значение		
Среды жизни и местообитания животных. Взаимосвязи животных в природе	Дом, в котором мы живем	Аквариумы. Главный корпус
Хрящевые рыбы: акулы и скаты. Многообразие костистых рыб. Рыбы	Кто такие акулы?	Аквариумы, выставка «Челюсти». Главный корпус, НИС «Витязь»
Биология. 11 класс		
Борьба за существование и естественный отбор	Суровая справедливость или Царство террора	Аквариумы. Главный корпус
Учение Ч. Дарвина о естественном отборе. Всеобщая индивидуальная изменчивость и избыточная численность потомства	Дорога никогда не заканчивается	Научные лаборатории. НИС «Витязь»
Основные закономерности эволюции. Микроэволюция. Макроэволюция	Древо жизни корнями вверх и корнями вниз	Аквариумы и палеонтологическая коллекция. Главный корпус
Борьба за существование и естественный отбор	Сад неожиданных встреч	Аквариумы. Главный корпус
Приспособленность организмов к условиям внешней среды как результат действия естественного отбора. Жизнь в сообществах	Дом, в котором мы живем	Аквариумы. Главный корпус
Возникновение жизни на Земле	Возникновение жизни на Земле	Экспозиция «Сотворение мира». НИС «Космонавт

		Виктор Пацаев»
Геохронологическая история Земли. Развитие жизни в архейской, протерозойской, палеозойской, мезозойской, кайнозойской эрах	Лестница жизни	Аквариумы и палеонтологическая коллекция. Главный корпус
Биосфера - живая оболочка планеты. Круговорот веществ в природе	Океан во весь рост	НИС «Витязь»

Таблица 7. План «Один учебный день в музее» на примере предмета «Физика» (7, 9, 10 классы)

Тема урока	Рекомендуемое музейное занятие	Место проведения
Физика. 7 класс		
Архимедова сила. Условия плавания тел	Урок физики на подводной лодке	Подводная лодка «Б – 413»
Закон Паскаля. Изменение давления с глубиной	Урок физики в экспозиции «Путешествие по морскому дну»	Экспозиция «Путешествие по морскому дну». НИС «Витязь»
Физика. 9 класс		
Лабораторная работа № 2 «Измерение ускорения свободного падения»	Измерение ускорения свободного падения методом Ф.В. Бесселя. Форма Земли	Экспозиция «Сотворение мира». НИС «Космонавт Виктор Пацаев»
Физика. 10 класс		
Силы в природе. Силы всемирного тяготения. Закон всемирного тяготения	Измерение ускорения свободного падения методом Ф.В. Бесселя. Форма Земли	Экспозиция «Сотворение мира». НИС «Космонавт Виктор Пацаев»

Таблица 8. План «Один учебный день в музее» на примере предмета «История» (5, 7, 9, 11 классы)

Тема урока	Рекомендуемое музейное занятие	Место проведения
История. 5 класс		
Древний Восток, древняя Греция Научные знания и изобретения. Религиозные верования, легенды и сказания	Сотворение Мира	Экспозиция «Сотворение мира». НИС «Космонавт Виктор Пацаев»
История. 7 класс		
Образование Российской империи. Конец XVII— первая четверть XVIII в. Великое посольство 1697—1698 гг.	Великое Посольство	Королевские ворота
Быт и ремесла народов России в допетровские времена. Судостроение	Корабельное воскресение	Фридрихсбургские ворота
Петр I и преобразования во флоте. Боевые действия на море	Корабельное воскресение	Фридрихсбургские ворота
Русская культура в середине и второй половине XVIII в.	Маршрутами морских экспедиций. Россия открывает океан	Выставка «Россия открывает океан». НИС «Витязь»
Технические открытия, Великие географические открытия и их последствия	Маршрутами морских экспедиций	Выставки «Великие географические открытия», «Россия открывает океан». НИС «Витязь»
Наука и экономика Восточной Пруссии XVIII – XX вв.	Морской Кёнигсберг-Калининград	Экспозиционно-выставочный корпус «Морской Кёнигсберг–Калининград»
История. 9 класс		
Современная Россия	Космическая одиссея	НИС «Космонавт Виктор Пацаев»
Современная Россия	Из истории российского	Подводная лодка «Б – 413»

	подводного флота	
Современная Россия	Морской Кёнигсберг- Калининград	Экспозиционно-выставочный корпус «Морской Кёнигсберг– Калининград»
Развитие Калининградской области в 1950— 1980-е годы	Пионеры океанического лова	СРТ - 129
История. 11 класс		
Ускорение научно- технического развития и его последствия	Путешествие по морскому дну	Экспозиция «Путешествие по морскому дну». НИС «Витязь»

Осуществить работу музея как педагогической системы может профессионально подготовленный музейный педагог, обладающий психолого - педагогическими знаниями и знакомый с музейным делом, понимающий язык художественной экспозиции. Перед музейным педагогом как организатором музейно-педагогического процесса, как проводником в мир культуры стоят следующие *задачи*:

1. Научить ребенка видеть историко-культурный контекст окружающих его вещей, т. е. оценивать их с точки зрения развития культуры, противостоять примитивной масс-культуре.
2. Формировать ценностное отношение к историко-культурному наследию путем организации процесса общения с предметным миром культуры, основанного на реализации эмоциональной сферы личности. Переживание и проживание ценностных отношений составляет *содержание воспитания*.
3. Формировать понимание взаимосвязи исторических эпох и своей причастности к иному времени, идентичности современной культуре посредством общения с памятниками истории и культуры.
4. Формировать устойчивую художественную потребность и навыки общения с памятниками культуры, музеем.
5. Развивать способность к эстетическому созерцанию, сопереживанию и наслаждению.
6. Формировать толерантность, уважение к другим культурам, их понимание, принятие.
7. Развивать потребность в самостоятельном освоении окружающего мира путем изучения культурного наследия разных эпох и народов.
8. Сохранять и приумножать культурное наследие.

Рассматривая образовательную деятельность музея как педагогический процесс, А. В. Бакушинский исходил из строгого соблюдения возрастной специфики зрителя, в котором видел не объект воздействия, а прежде всего партнера. Он уделял большое внимание роли педагога, ставя перед ним три обязательных условия:

- уметь самому пережить произведение искусства;
- знать историко-искусствоведческий контекст произведения;
- иметь психологический подход к группе.

Во многих работах последних лет по проблеме «музей – дети» (Е. Г. Ванслова, М. А. Волчкова, Н. Г. Макарова, Н. Д. Рева) подчёркивается необходимость учитывать возрастные психологические особенности аудитории, тип ведущей деятельности, познавательные возможности ребенка каждый период его жизни.

Целью посещения музея, - отмечал в своей статье «Меняющиеся музеи в меняющемся мире» Р. Маркузе, - перестало быть запоминание имен, дат, событий; экскурсия предполагает развитие умения видеть и понимать те особенности, которые отличают искусство одной эпохи, страны от другой, и это является уникальным вкладом музея в систему образования и применимо к любой возрастной группе и любому исходному уровню образования [20].

Краснова Е.М. рассматривает особенности восприятия музейных ценностей на разных этапах возрастного развития. *Младшие школьники* уже в самом раннем возрасте начинают интересоваться предметным миром. Познание окружающего осуществляется путём накопления чувственных впечатлений от окружающих предметов. Музей же способен обогатить детей впечатлениями от подчас совершенно новых, незнакомых предметов, которые ребёнок никогда не встречал, да и не мог встретить в окружающей действительности. Это необычайно расширяет его кругозор, представление о мире. Дети, не обладая способностью к абстрактному мышлению, в то же время очень восприимчивы к конкретике, проявляют большой интерес к детальному рассматриванию предмета. *Учащиеся средних и старших классов* по статистике и данным социологических исследований, в аудитории музеев практически всех профилей составляют весьма значительную часть — от 30 до 60%. Преимущественно на школьников средних и старших классов ориентированы основные мероприятия музея, в том числе — проводимые с учебной целью или по инициативе школы. Так было на заре становления культурно-образовательной деятельности музея, так это и сейчас. Контакты с учащимися среднего и старшего возрасте — это наиболее освоенная часть музейной педагогики [21].

В зарубежной музейной педагогике основное внимание сосредоточено на детской и подростковой аудитории. Ведущей тенденцией музейной педагогики становится создание многоступенчатой системы музейного образования, приобщения к музею и его культуре.

Музеи и художественные галереи занимают важное место в жизни Великобритании; страна активно использует богатый творческий, образовательный и социальный потенциал музеев. Великобритания является признанным мировым лидером в использовании новых технологий при толковании экспонатов, создании новых образовательных программ. *С начала 2000-х годов в школах Великобритании были введены обязательные*

«музейные дни», а учителя получили возможность проводить уроки в музейных залах. Работа с учителем и со школой стала приоритетной для каждого британского музея. Музейные образовательные программы обязательно координируются не только с учебными планами школ, но и с программами непрерывного образования взрослых. Чтобы спланировать самостоятельное посещение музея с классом, британскому учителю необходимо лишь поставить в известность музейных специалистов. Музеи предоставят ему готовые пакеты материалов для самостоятельной работы в экспозициях, интерактивные экспозиционные зоны, отвечающие потребностям современного образования, а также подобранные по разным темам школьной программы «музейные чемоданчики», которые можно использовать на уроке. Учитель может проводить занятия с детьми не только в выставочных залах музеев, но и в фондах, в музейной библиотеке, а также онлайн. Активное создание музеями виртуальных образовательных программ для школы – яркая особенность последнего времени. Педагогам адресованы специальные разделы музейных сайтов, где можно найти обширные предложения для проведения музейных уроков, скачать различные методические рекомендации, листки активности для учащихся, не иллюстрирующие школьную программу, а использующие «предметный метод» обучения. Большое предложение существует на музейных сайтах и для неформального образования, адресованное, в том числе, школьникам. Британская модель использования музейных образовательных ресурсов как части реформ опиралась на мощную государственную и общественную (через систему грантов многочисленных фондов) финансовую поддержку. [22].

В США уже долгие годы действует национальная программа «Музей и образование» [23]. Главная функция сотрудников образовательных отделов музеев заключается не в проведении экскурсий, а в подготовке методических пособий для учителей, создании специализированных путеводителей, «рабочих тетрадей», пакетов иллюстративных материалов, видео- и интернет-программ, позволяющих педагогу квалифицированно подготовить и провести свои занятия в музее. Рассматривая учителей в качестве партнеров, американские музеи работают специально для них, организуя специальные лектории, учительские мастерские, зачетные курсы, исследовательские программы и программы стажировок в музеях. Учителя не просто получают новую информацию о музейных коллекциях, а обучаются методике их использования в учебной работе, учатся не иллюстрировать музейными экспонатами школьные учебники, а раскрывать с их помощью свой предмет, помогая детям освоить новый способ добывания знаний. Школьные педагоги, которые участвуют в музейных образовательных программах, получают более высокий

квалификационный разряд, а, следовательно, добавку к зарплате. Существуют программы, специально направленные на подготовку учителей-лидеров, которые в дальнейшем становятся проводниками идей музейного образования в своем педагогическом сообществе [24]. В их основе лежит концепция, согласно которой обучение — это процесс исследований, экспериментов и открытий. Большую известность получила деятельность Информационно-методического центра музеев Смитсоновского института, включающего в свою структуру шестнадцать музеев различного профиля и издающего учебные пособия и методическую литературу по разным отраслям знания.

Упомянутые программы часто создаются как обязательный компонент определенного учебного предмета и рассчитаны на внедрение в школе. Они предусматривают проведение курсов для учителей и включают в себя методические разработки занятий, облегчающие учителю проведение урока, комплекты информационных материалов, а также методические пособия, выдаваемые учителю во временное пользование («учительские пакеты»). Данные пособия содержат методические рекомендации, разного рода схемы и таблицы, аудио- и видеоматериалы, слайды.

В основе работы школы и музея лежит тезис: *посещение музея в США — лишь эпизод в жизни ученика, а потому его эффективность в большей мере зависит от умения учителя согласовать его с изучаемыми предметами, чем от мастерства музейного сотрудника.* Подготовка учителя к самостоятельной работе в музее мотивируется следующим:

— через учителя музей получает возможность воздействовать на широкую детскую аудиторию, и это экономит его средства;

— учитель лучше сможет подготовить школьника к восприятию искусства в музее, что педагогически целесообразно;

— зная уровень гуманитарной подготовки своих учеников, учитель лучше может воздействовать на процесс формирования их художественной культуры;

— музейные педагоги получают возможность сосредоточиться на разработке специальных программ, предназначенных для осуществления как в условиях музея, так и в школе.

Велика роль в этой подготовке музейных библиотек. Все крупные музеи США имеют образовательные библиотеки с обширными фондами. Учителя, музейные педагоги и их помощники — музейные волонтеры имеют возможность готовиться здесь к занятиям и получать консультации.

С 1969 г. в США работает специальный Центр подготовки учителей («Center of Teaching and Learning»), предлагающий им самые разнообразные программы и стажировки для повышения квалификации. Используются программы просветительного характера, рассчитанные только на возможности экспозиции. Музей Метрополитен, к примеру, представляет в год около 20000 таких программ, давая возможность принять в них участие любому из 5-ти миллионов посетителей в год (из них около 150000

учителей). Особенностью программ является их ориентация на сложный этнический состав населения США, а потому американские специалисты часто называют их мультикультуральными, то есть включающими историю и художественные достижения народов, представители которых являются гражданами США. При этом программы ориентированы на учебно-воспитательный процесс, позволяя школьникам и учителям расширить свое представление об искусстве любой из представленных в музее исторических эпох, следует еще раз подчеркнуть, что *они ставят перед собой задачу введения в пространство художественной культуры, а не систематического художественного развития*. Это обстоятельство позволяет ориентировать реализацию программ не на штатных музейных педагогов, а на *институт волонтеров, назначение которого — в поддержке образовательной деятельности музеев разного профиля*. Волонтерами могут стать люди разных профессий и возрастов, и функции их весьма разнообразны: от организации посещений музеев школами — до работы в отделах и информационных службах. В образовательных службах художественных музеев, как правило, работают волонтеры с гуманитарным образованием. Это прежде всего пенсионеры, то есть люди с большим жизненным опытом. После специальной и достаточно продолжительной подготовки в области возрастной психологии, истории искусства и специфики художественного музея, бесплатно или за очень скромное вознаграждение, они начинают проводить экскурсии со школьниками в рамках уже названных программ.

Привлечение волонтеров к практике образовательной деятельности вызвано не только соображением экономии музейных средств. *При небольшой нагрузке в несколько рабочих часов в неделю они оказывают музеям неоценимую помощь в привлечении новых школ, доказывая им крайнюю важность работы в музее*.

Подготовка учителей в американских музеях отвечает задачам Национальных стандартов в области преподавания художественных дисциплин, принятых в 1994 г. и позволяющих на практике определить важность преподавания искусства в школе [25].

Такая практика способствует позитивным изменениям в системе образования.

В Германии, в отличие от опыта США, Великобритании, посещения музеев не включены в обязательные учебные планы школ. Однако учитель на свое усмотрение может использовать разнообразные музейные программы, в том числе музейные уроки, проектные дни или даже проектные недели [26].

Различный стартовый опыт детей из разных социальных слоев, резко отличающийся образовательный и культурный уровень родителей требует от учителя большой работы по «выравниванию» уровня учащихся внутри одного класса, и музейные программы, вызывающие, как правило, большой интерес детей, в этом ему большая поддержка. Германия – одна из самых

музейных стран Европы, здесь работает свыше 6 000 различных, музеев. Еще в 1970-е годы на государственном уровне в ФРГ было выделено значительное финансирование на создание в крупных городах музейно-педагогических центров или служб. За прошедшие годы *в этих музейно-педагогических центрах были созданы многочисленные образовательные программы для школы, опубликованы разнообразные методические пособия: «рабочие тетради» для самостоятельной работы учащихся в экспозициях, брошюры для учителей по подготовке и закреплению знаний, полученных школьниками в музее, подборки иллюстративных материалов, папки для бумажного конструирования и т.д.* Активность музейно-педагогических центров и популярность их образовательных предложений способствовали появлению в 1990-е в штатном расписании почти всех немецких музеев должности музейных педагогов. Новым этапом централизованных государственных усилий, направленных на включение немецких музеев в систему непрерывного образования, стало начало 2000-х. Тогда была создана межведомственная партнерская сеть, в которую вошли Немецкий союз музеев, Профессиональная ассоциация немецких музейных педагогов, Федеральный комитет и Ассоциация специалистов по художественной педагогике, Министерство по образованию и науке, Федеральное агентство по гражданскому образованию, а также Институт педагогики университета Эрлангена-Нюрнберга и Ассоциация доноров немецкой науки, объединившие свои усилия для разработки инструментов образования молодежи в сфере культуры и организации взаимодействия музеев и школ. В течение 8 лет - с 2004 по 2011 годы – этот проект получал целевую поддержку (финансирование осуществлялось правительством Германии через Фонд культуры федеральных земель и Федеральный центр политического образования, а также частными фондами Pricewaterhouse Coopers, Роберта Боша и Меркатор), а специалисты из разных областей знания работали над созданием инновационных моделей долгосрочного сотрудничества музеев и школ и разработкой критериев качества этого партнерства. В условиях роста миграционных процессов особое внимание уделялось теме межкультурной коммуникации, социальной и культурной интеграции молодежи из мигрантской среды. *Первым этапом стала работа по созданию централизованных баз данных образовательных предложений музеев для школьников всех ступеней (1-4, 5-9 и 10-13 классов) по всем федеральным землям и всем предметам школьной программы, которые доступны онлайн для школьных педагогов на сайтах www.kinderzumolymp.de; www.museummacht-stark.de; www.museumbildet.de и постоянно обновляются.* Вслед за этим последовали несколько крупных

проектов, целью которых было повышение интереса школьников к музеям. В 2005-2006 годах был осуществлен проект «Экспериментируйте!». В нем приняли участие 1800 школьников из разных земель, которые самостоятельно предложили темы для учебных занятий в музеях по разным темам школьной программы, опираясь на один выбранный ими музейный объект. В рамках этого проекта был создан сайт, на котором появились опубликованные детьми музейные предметы, ассоциирующиеся у них с образом Родины. Каждое изображение школьники дополнили личными комментариями в виде историй, песен, стихов, видео- и аудио-записей, и творческих работ. В 2007-2009 стартовал еще один большой проект «Школа@Музей», для участия в котором были привлечены устойчивые партнерские тандемы между 135 школами и гимназиями и 180 музеями. Эти онлайн-проекты способствовали возникновению долговременных партнерских коопераций между конкретными школами и музеями [27]. В 2009-2011 годах состоялся конкурс партнерских проектов между музеями и школами, 15 из которых получили финансирование. Обязательным условием победы в конкурсе было привлечение других институций – университетов, театров, СМИ и т.д. Например, проект «Я вижу то, что ты не видишь» (школа Монтессори в местечке Грайфсвальд и Земельный музей Поммерн) стал опытом участия школьников 6-7 классов в создании сценариев и съемки учебных видео-фильмов. Они работали самостоятельно, прослушав цикл лекций музейных сотрудников по истории коллекции музея, вместе с приглашенным режиссером искали креативные идеи для разработки сюжетов, писали о них заметки в местные газеты, участвовали в съемках как актеры. Педагоги и 60 старшеклассников (9-10 классы) реальной школы Карла Орффа в г. БадДюркхайм в ходе проектных недель в Естественнонаучном музее земли Пфальц и местном родиноведческом музее разработали цикл исторических экскурсий и аудио-гидов на нескольких языках для своих сверстников по теме «Исследования Арктики», поставив целью выхода на современные экологические проблемы. Все проекты были опубликованы в 2011 году в брошюре Немецкого музейного союза, в которой были подведены итоги 8 лет, а также сформулированы методические рекомендации по организации взаимодействия музеев и школ. В 2012 году Комитет по образовательной деятельности ИКОМ присудил описанному проекту премию в номинации «Best-Practice-Award» [28].

Из описанного опыта Германии для казахстанских педагогов может быть полезно взаимодействие музея со школой, основанное на помощи учителю в решении определенных учебных задач. Учитель здесь выступает «экспертом», то есть на основе своих профессиональных функций выбирает

средства и содержание музейно-педагогического процесса, контролируя при этом поведение и знания ученика. *Большое место занимает методическое руководство самостоятельной работой школьников, в помощь которым создаются специальные «рабочие тетради».* Разработанные для детей самого разного возраста, они представляют собой удобного формата оригинально оформленные и хорошо проиллюстрированные брошюры с заданиями для работы на экспозиции. Тематика их созвучна школьной программе, что позволяет как учителю, так и музейному педагогу; углублять и расширять знания и навыки детей по определенным темам. Как правило, «рабочая тетрадь» создается музейными сотрудниками на основе консультаций с учителями и состоит из трех частей, одна из которых представляет собой короткую информацию об используемых в занятии памятниках, в то время как две другие ориентированы на совместную работу учителя и ученика. Выполнение заданий учеником позволяет углубить полученные им в школе знания. Другая функция «рабочей тетради» — помощь учителю в освоении языка музейной экспозиции и оценки музейных подлинников с точки зрения их исторической либо художественной значимости, что весьма важно для формирования музейной культуры школьника.

В целом назначение «рабочих тетрадей» в учебно-воспитательном процессе состоит по сути в том, чтобы:

- концентрировать внимание на избранных музейными педагогами памятниках и побуждать школьника наводящими вопросами к их сосредоточенному рассматриванию;
- способствовать осознанию ценности музейного памятника;
- побуждать ребенка к творческой деятельности, используя различные способы ее активизации;
- формировать пространственно-временные представления» используя методы сравнительного анализа памятников;
- развивать умение выразить свое отношение к экспонируемым предметам.

Таким образом, взаимодействие музея со школой в Германии определяется прежде всего подчиненностью деятельности музея школьному образовательному процессу и помощью учителю в освоении музейного материала. Оригинальной находкой в этом взаимодействии стала разработка и использование «рабочих тетрадей», развивающих музейную ориентацию учащегося. При этом, ориентируясь в основном на студийные формы работы и индивидуальные, авторские методики своих сотрудников, художественные музеи Германии не имеют комплексных программ, целью которых является последовательное развитие художественного восприятия. Особенно популярны такие тетради в музеях исторического профиля.

Учащимся в зарубежных музеях предлагаются разные формы познавательной деятельности: опиши, проанализируй, проконтролируй, соотнеси с известным тебе. Эта педагогическая стратегия вовсе не должна затенять воздействия самого экспоната, а только способствовать извлечению информации и её интеграции при его осмотре. Одна из методик, хорошо зарекомендовавшая себя в западных музеях, вопросы к учащимся, заставляющие более пристально взглянуть на предмет. Многие зарубежные музеи (равно как и архивы) используют в работе с детьми документальные источники, помогающие персонифицировать учебный материал и проиллюстрировать, как отразились те или иные события, даты, личности на судьбе других людей. Другой обучающей методикой, успешно применяемой в учебных музейных программах, являются различные деятельностные формы: приготовление еды, ловля рыбы, изготовление бумаги и т.д. Зарубежные музейные педагоги активно используют эту стратегию, потому что она приносит удовольствие детям, развивает их практические навыки и наполняет смыслом музейные предметы. Зарубежные музеи широко используют ролевые игры разного уровня, от небольших инсценировок до целых спектаклей. Как правило, в музее предварительно готовят карточки с текстом роли (иногда их делают разноцветными). На обсуждении, после спектакля, школьник может выразить своё отношение к персонажу и не согласиться со своим героем. Вообще зарубежные музеи часто прибегают к театрализации. Это может быть кукольный театр, костюмированный экскурсовод, актёр или группа актёров, устраивающих представление в музее. Безусловно, все эти приемы притягивают и интригуют зрителей, особенно детей, а также, более чем всё другое, требуют от музейных педагогов высокого профессионализма и в постановочной, и в сценарной части.

Ценен опыт работы с детьми зарубежных музеев при университетах: Университет Майами, Массачусетский технологический университет, Южный университет Чили, Масариков университет в Брно (Чехия). Все отобранные музеи университетов имеют длинную историю и большой опыт, в том числе и в музейной деятельности. Работа с аудиторией в музеях университетов начинается от детей дошкольного возраста, так как именно с детства закладываются первые культурные представления, прививается потребность к новым знаниям: об окружающем мире, о своей истории и культуре. Затем большое внимание уделяется образованию школьных групп начальной и средней школы. Формы работы со школьниками разнообразны - это экскурсии, лекции, мастер-классы, конкурсы, научно-познавательные мероприятия и музейно-образовательные программы. Во многих университетских музеях разработана специальная музейно-образовательная программа «К-12» для школьников от первого до двенадцатого класса. В этих музейно-образовательных программах предусматриваются возрастные

особенности детей, усвоение материала строится от базового к углубленному. *Тематика занятий в программах «К-12» со школьниками является достаточно широкой: от занятий по естественнонаучному циклу до гуманитарного - благодаря богатым коллекциям музейных комплексов.*

В частности, такая программа «К-12» используется в Художественном музее университета Майами. Она предлагает интерактивные экскурсии для школьников с опытным педагогом, которые дополняют классные занятия. Программа называется «Приключения в искусстве» («Adventures in art») для 2-5-х классов. Школьников знакомят с живописью, керамикой, текстилем, гравюрами. В ходе занятий они получают представления о том, как пишутся картины художниками или производится текстиль; знакомятся с материалами и техниками изготовления произведений искусства; учатся правильно воспринимать и интерпретировать искусство [29].

Ретроспективный анализ показывает, что образовательные ресурсы зарубежных музеев являются существенным дополнением к школьному учебному процессу. Разработанные материалы:

- способствуют росту интереса педагогов и школьников к культурному наследию;
- облегчают вхождение учителя в новую для него культурно-образовательную среду;
- позволяют учителю квалифицированно подготовить детей к посещению музея, закрепить полученные в музее знания и даже, при желании, провести музейное занятие самостоятельно.

Взаимодействие зарубежных музеев со школами основано на разных финансовых механизмах. Государство, проводя последовательную культурную политику, поддерживает идею включения музеев в систему непрерывного образования, финансирует музейно-образовательные программы с помощью целевых субсидий, конкурсов, привлекает средства частных фондов. Выделенные средства попадают в музеи как напрямую, так и через их взаимодействие с другими структурами, в том числе и образовательными. Эффективное использование образовательного потенциала музеев в школьном образовательном процессе невозможно без взаимного партнерства, совместного планирования, вплоть до включения музейных уроков в сетку учебных часов, без тесного сотрудничества музейных и школьных педагогов и, конечно, без нацеленности на интересы учащихся.

В Казахстане сложился опыт сотрудничества музеев со школами на основе экскурсионной работы еще на рубеже XIX и XX столетий. В 1915-1917 гг. в стране происходил пересмотр учебных планов и программ почти всех типов школ разных ведомств. В новых программах указывалось, что для каждого класса должны быть разработаны планы экскурсий, которые следовало проводить в учебные часы, а для дальних экскурсий

рекомендовалось выделить по несколько полных учебных дней в течение года. В учебных заведениях страны экскурсии превратились в обязательную форму работы с учащимися [30].

И сегодня программные и внепрограммные экскурсии в музеи осуществляются всеми школами республики, на уровне педагогических коллективов создаются специальные условия

Урок - экскурсия в музей проходит по плану:

1. Подготовка учащихся к экскурсии (например, дается задание прочитать, изучить какой-либо материал, сделать сообщения, подготовить доклады, рефераты и т. п.).
2. Тематический вопрос, связанный с календарным планом урока. В этом случае учитель может ограничиться небольшой беседой.
3. Изучение музейных экспонатов (датировка, событийная сторона, персоналии событий, связанные с выставочным экспонатом)
4. Рефлексивное обобщение и вывод по вопросам: что мы сегодня узнали на экскурсии в музее? Заслушиваются подготовленные учащимися заранее сообщения, доклады и т. д.
5. Экскурсию ведет или сам учитель или совместно с экскурсоводом.
6. Экскурсия, как правило, заканчивается повторительно-обобщающей беседой. Такая беседа проводится обычно после экскурсии в классе. В конце ее можно продемонстрировать научно-популярный учебный фильм по теме урока с интернета.

В конце урока-экскурсии учащимся дается домашнее задание: написать отчет или сочинение и т. п. по теме урока-экскурсии.

Учителю для правильного написания *экскурсионного текста* следует придерживаться определенного плана, который включает в себя: введение, основную часть, заключение [31].

Итак, переходим к введению. Экскурсию следует начинать с введения, оформленного в проблему в форме рассказа или беседы. Затем поясняется цель экскурсии, обозначаются её основные моменты для большей заинтересованности слушателей. Введение должно занимать 3-5 минут.

Переходя к самой экскурсии, следует следить, чтобы она не перешла в обыденный урок или не приняла лекционный характер, это все является другим направлением учебной деятельности.

В ходе экскурсии следует показать музейный объект или объекты, которые были запланированы для показа, воссоздать зрительную картину исторического события, которое происходило вблизи этих объектов или действия исторических лиц, связанных с выбранными объектами. Можно прибегнуть к приему исследования, он заключается в выполнении учениками простых исследовательских заданий, результаты которых подтверждают сказанное экскурсоводом. После изложения основной части экскурсии, переходим к заключению. В заключении делается обобщение новых сведений, которые узнали ученики, педагог формирует главные положения, собирает задания (если они были даны).

Так, экскурсия для школьников должна быть оформлена учителем в следующем виде:

Название экскурсии:

Тема:

Цель:

Задачи:

Образовательные:

Воспитательные:

Оборудование:

Содержание экскурсии:

Содержание практических заданий:

Итоги экскурсии.

Помните, что показ в экскурсии должен преобладать над рассказом. Таким образом, показ экскурсионных объектов не является простой демонстрацией, это максимально наглядный анализ зрительной информации, получаемый экскурсантами. Особенностью показа является возможность обнаружить те качества объекта, которые незаметны при первом взгляде на предмет. Желательно начинать описание объекта с внешних особенностей, а затем постепенно переходить к анализу его внутреннего содержания.

На действенность экскурсии влияет ряд факторов:

- содержание;
- методика и техника ведения;
- знания педагога;
- подготовленность участников к освоению экскурсионного материала;
- условия проведения экскурсии;
- возрастные и психологические особенности учащихся;
- подготовленность группы к восприятию экскурсионного материала.

Б.Е. Райков, известный методист и педагог дал основные советы подготовки экскурсии школьникам.

1. Помни, что экскурсия не прогулка, но обязательная часть учебных занятий.

2. Изучи место, куда ведешь экскурсию.

3. Выдерживай тему экскурсии, не отвлекайся на случайные вопросы.

4. Рассказывай на экскурсии только о том, что можно показать.

5. Избегай длинных объяснений.

6. Не оставляй экскурсантов только слушателями, заставь их активно работать.

7. Не забрасывай экскурсантов многими названиями: они их забудут.

8. Умей правильно показать объекты и научи слушателей правильно смотреть их всем должно быть видно.

9. Не утомляй излишне экскурсантов: они перестанут тебя слушать.

10. Закрепи экскурсию в памяти последующей проработкой материала.

Исходя из всего выше сказанного, следует то, что экскурсию, как формат «живого урока» в музее можно отнести к одной из самых популярных

педагогических методик в предоставлении углубленных знаний по предметам.

2. Образовательный потенциал интерактивных «живых уроков» в музеях

В системе науки и образования Казахстана систематически действует несколько научных учреждений. В этом ряду музеи выполняют специфическую роль. В настоящее время музей – это автономное (самостоятельное) учреждение, которое функционирует в научно-познавательном направлении и способствует формированию науки, образования и культуры. Музей выполняет важную роль в познании предметных (материальных) и духовных ценностей, их изучении с научной точки зрения и пропаганде этих результатов, на этой же основе – важен в воспитании. В качестве научного учреждения, способствующего формированию науки, образования и культуры, также содействует воспитанию подрастающего поколения, формированию исторического сознания. Музей является одним из тех механизмов, которые способствуют возрождению в памяти и сознании современной молодежи быта и традиций казахского народа, его ценного наследия, забытых страниц истории, вместе с тем и открывающим все это духовное богатство перед всем миром.

Народным богатством мы называем свое культурное наследие. К культурным ценностям относится множество реликвий, которые повествуют нам о тысячелетней истории, богатой культурным наследием.

Вы спросите «Что же такое реликвия - жәдігер?»

«Жәдігер» - в переводе с иранского – означает реликвию, память. Реликвия - это предмет, который передается из поколения в поколение. По сведениям из разных источников, реликвии - это предметы, которые рассказывают нам о чувствах человека, семейной истории или семейной тайне. В качестве особенного предмета, как оказалось, реликвии могут быть самыми разнообразными. Реликвии бывают следующих видов:

- исторические реликвии – сведения и документы о былых событиях;
- религиозные реликвии - предметы и документы, имеющие отношение к религии;
- семейные реликвии – предметы и документы, хранящиеся в семье и передаваемые из поколения в поколение;
- технические реликвии – технические сооружения или машины, выпущенные в древние времена и сохранившиеся в рабочем состоянии.

В настоящее время в нашей стране функционирует около 150 музеев. Наше национальное достояние, сохранившееся с древних времен, хранится здесь. Задача музеев – сохранить древние реликвии для будущих поколений и передать им это наследие. В народе говорят: «Лучше один раз увидеть, чем сто раз услышать». Во время «живых уроков» в музеях ученики, слушая историю представленных им реликвий, совершают мысленное путешествие в самые древние времена. Посредством исторических реликвий, дошедших нас от предков со стародавних времен, у учеников повышается историческое познание, они всем сердцем проникаются в идею Мәңгілік ел. В них

появляется стремление к исследованию национальных ценностей и духовной модернизации.

2.1 Сотрудничество школ и музеев на «живых уроках»

Осуществление сотрудничества между школой и музеями – это требование времени. На основе планирования деятельности по сотрудничеству музеев в Республике, у них имеется свой опыт и свои взгляды на внедрение музейной педагогики в процесс обучения школ различных уровней. Форма интеграции между музеями и школами, следует отметить, во многом зависит от взаимосогласования между учителем и сотрудником музея. Их сотрудничество требует не только совместной работы, но и способностей к взаимообучению, а затем и объединению для достижения своих целей. Применяя на этой основе научную и образовательную функции музейных объектов, музейевед и учитель формируют единую систему воспитания детей.

Учителю необходима методическая помощь музейных работников при подготовке ссылки на музейные экспонаты, выборе предметных личностно-ориентированных методов обучения, разработке различных заданий для учащихся и многое другое. Самостоятельно провести такую обширную подготовительную работу, предназначенную для дальнейшей реализации в музее, одному учителю проблематично.

Методическая согласованность между учителями и музейными работниками открывает путь к полному усвоению темы. В случае индивидуальной организации урока без применения музейных реликвий, учитель способен только на 25% обеспечить усвоение темы. По этой причине правильнее было бы, если учителя, находясь в тесном сотрудничестве с музейными работниками, совместно разрабатывали план «живого урока».

Вопросы организации посещения музеев школами планируются с момента решения вопроса с отделом, руководящим работой с посетителями. Сотрудники отдела по организации урока в музеях ответственны за взаимодействие со школами. Перед организацией посещения музеев, учитель должен связаться с сотрудниками музеев и может предварительно провести следующую работу:

- в целях повышения образовательных ценностей, разрабатываются выставки, а также другие программы для школ. В том числе по теме урока готовятся специальные «музейные шкатулки». «Музейными шкатулками» называют пакеты материалов, которые предназначены для самостоятельной работы и возможные для применения на уроках, проводимых возле музейных экспозиций и интерактивных выставок. Сегодня музеи стараются удовлетворить потребности современного образования, по этой причине по различным темам школьной программы разрабатываются «музейные шкатулки» (британский опыт);

- создаются предпосылки для получения знаний по нескольким дисциплинам посредством тесной взаимосвязи с музейными работниками во

время «живых уроков», на основе анализа специальных экспозиционных «шкатулок»;

- для организации обучения разрабатываются списки достоверных ссылок по публикациям, информационной продукции и теме урока. Проверенный список ссылок дает правильное направление детям в быстром поиске материала по заданной теме на просторах Интернета, что будет способствовать расширению кругозора ребенка;

- разрабатывается работа и ориентационные листки, дающие возможность организовать «живой урок» в музее. Задания по рабочим листкам ученики выполняют во время работы с реликвиями;

- проводятся обширные тематические экскурсии, лекции, интерактивные программы и различные мастер-классы;

- по всем аспектам образовательных программ музеев разрабатываются рекламные материалы;

- в музеях проводятся интеллектуальные игры, предназначенные для организации «живых уроков» в музеях.

2.2 Критерии проведения «живого урока» в музее

1. Взаимное соответствие учебной программы музея с темами «живых» уроков по учебному плану школы (определенным дисциплинам). Разработка и проведение музейных программ, который бы соответствовал учебному плану и был основан на содержании музейной коллекции.

2. Наличие музейного «фонда»: подготовка уголка, в котором музейная коллекция и реликвии соответствовали бы теме. Организация передвижных выставок, экскурсий и лекционных демонстраций для общественных групп и других потенциальных посетителей.

3. Использование особенностей музейного пространства.

4. При проведении «живых уроков», учитывать психологические особенности, связанные с возрастом обучающихся (тематический материал показывать привлекательно и эффектно для учащихся).

5. Ориентация на системно-активизированный прием, направленный на достижение учащимися междисциплинарных и индивидуальных результатов (поиск проектов для детей, использование исследовательских элементов).

6. Разработка пакета содержательных рекомендаций для учителей по подготовке к «живым урокам».

7. Подготовка листка творческих заданий для учащихся. Учащиеся проводят поисковую работу в музейных «шкатулках» с листком заданий, закрепляют, дополняют, конкретизируют, повторяют полученные знания.

Самый главный критерий: конкретизация темы «живого урока».

2.3 Цели и задачи «живых уроков»

Цели и задачи «живых уроков» идут в следующем направлении.

Задачи урока:

- формирование понятия о другой эпохе, взаимосвязи исторических периодов, ознакомление с историей и культурными памятниками и понятиями, связанными с другими культурами;

- формирование потребности и навыков осуществления систематического взаимодействия с музеями и памятниками;

- развитие эстетических понятий и способности к бережному отношению с музейными экспонатами;

- формирование почтительного отношения к другим культурам, понимания системы исторических и культурных ценностей, умения воспринимать их;

- развитие способности к самостоятельному усвоению дополнительного материала.

Наряду с типами уроков, которые сформировались в системе современного образования, также применяются самые разнообразные виды нетрадиционных уроков. Они, конечно же, реализуются в условиях обновления, совершенствования общества и в тесной связи с реформированием системы образования. Такие виды нетрадиционных уроков по организации процесса обучения чаще всего формируются на основе отдельных его методов. Цель в этом – демонстрируя разнообразие учебно-воспитательных возможностей каждого из занятий, поднять его на качественно новую ступень.

Посредством внедрения в учебный процесс «живых уроков», который является одним из видов нетрадиционных уроков, реализуются следующие цели, а именно:

- 1. Повышается интерес к научным исследованиям.*
- 2. Разъясняются ценности Мәңгілік Ел.*
- 3. Школы избавляются от проблемы, связанной с нехваткой учебных кабинетов.*
- 4. Растет количество посетителей музеев.*
- 5. Учащимся дается профессиональная ориентация.*
- 6. Реализуются направления духовной модернизации.*
- 7. Развивается воспитательный потенциал урока.*

Наряду с этим, главной целью «живых уроков» является обучение. Преследуется задача по глубокому освоению заданной темы учащимися с использованием богатого фонда в музее. На пути достижения цели на повестку дня выносятся вопросы по реализации ряда работ. Если быть точнее, разработка единой методической системы «живых уроков» в музее, разработка программы «живых» уроков с выявлением конкретных тем по дисциплинам – это вопросы, не терпящие отлагательств.

Сегодня этот вид инновационных уроков важно использовать в методике преподавания на всех уровнях школ в Казахстане. «Живые уроки»

– это символ нового вида сотрудничества и содружества между музеями и организациями образования. Посредством «живых уроков» мы будем активно повышать процесс привлечения учеников в музеи.

2.4 Виды «живых уроков»

«Живой урок» – является одним из видов нетрадиционных уроков. С точки зрения его организации и внешней формы, он соответствует краеведческой работе. Краеведческая работа, исходя из практики, проводится в форме следующих видов урока:

1. *Урок-поход.*
2. *Урок-путешествие.*
3. *Туристический урок.*
4. *Урок-экскурсия и др.*

Однако, несмотря на то, что внешняя форма этих уроков очень схожа с «живым уроком», он не в состоянии дать необходимые знания учащимся. Он не может удовлетворить образовательные потребности учеников на достаточном уровне. На указанных уроках учитель не может обеспечить полное усвоение учащимися теоретического материала по теме. Во время подготовки к ПГК, ЕНТ, которые требуют наличия у учащихся конкретных знаний, потенциал «живых уроков» особенно высок. Эффективность «живых уроков» особенно возрастает при преподавании тем урока по модульной и блочной системе обучения.

По структуре и содержанию «живые уроки» очень похожи на традиционные уроки. Нижеследующие виды уроков можно организовать в виде «живых уроков»:

1. *Комбинированный урок*
2. *Урок литературного состязания*
3. *Урок-закрепление*
4. *Композиционно-игровой урок*
5. *Интегрированный урок*
6. *Урок-повторение*
7. *Итоговый урок*
8. *Заключительное занятие*
9. *Панорамный урок*
10. *Практическое занятие*
11. *Урок-дебаты*
12. *Творческий урок*

Все перечисленные типы уроков способствуют учащимся в закреплении, повторении, развитии, конкретизации полученных во время классной работы теоретических знаний, так как целесообразно используются музейные экспонаты (произведения искусства, документы, образцы продуктов природных процессов, модели технических изделий, иллюстрации

исторических событий и т. д.).

2.5 Формы проведения «живых уроков»

«Живые уроки» проводятся за пределами школы в музеях, которые по типовой структуре имеют свою классификацию, от которой зависит выбор формы проведения музейного урока. Среди научно-исследовательских, общественно-просветительских, учебно-академических широко представлены в Казахстане музеи:

1. *Музеи золота и ценных металлов*
2. *Литературные музеи*
3. *Военно-исторические музеи*
4. *Комплексные музеи*
5. *Музеи художественного искусства*
6. *Естественно –природные музеи*
7. *Музеи-дома известных личностей*
8. *Исторические музеи*
9. *Технические музеи*

В условиях местности, где нет комплексных музеев, «живые уроки» можно провести помимо музеев еще и на таких объектах, как:

1. *Возле памятников*
2. *В лабораториях вузов*
3. *На предприятиях*
4. *В библиотеке*
5. *В учреждениях культуры (кинотеатрах, клубах и т.д.)*
6. *В исторических местах и на исторических объектах*
7. *В музеях под открытым небом, где экспозиции и объекты находятся вне стен здания и т.д.*

2.6. Учебные дисциплины и темы для проведения «живых уроков»

Уроки в музеях предлагают реализацию межпредметных связей, которые многое могут дать учащимся с учетом их возрастных особенностей, с интеграцией и объединением разных дисциплин. В некоторых музеях можно проводить «живые уроки» в виде отдельного урока или цикла уроков.

«Живые уроки» можно проводить по ряду таких учебных дисциплин как:

- *Биология*
- *География*
- *Художественный труд*
- *Музыка*
- *История*
- *Язык и литература*

- Химия и др.

В начале учебного года на основе анализа годового календарного плана по вышеуказанным дисциплинам, удобным для проведения «живых уроков» единые темы объединяются в модули и разрабатывается годовой учебный план. План утверждается администрацией школы. В плане обязательно указываются предмет по «живому уроку», тема, время, класс. Ниже представлен пример тем по нескольким предметам, которые возможны для проведения «живых уроков» в музее (См. Таблицу 9).

Таблица 9 Примерные темы «живых уроков» по ряду предметов школьного цикла

Класс	Предметы и темы	Музей
	Биология	биологический
7	Молекулярная биология	ботанический
7	Микробиология и биотехнология	зоологический
7	Флора и фауна родного края	геологический
7	Биомедицина и биоинформатика	минералов экологический
	География	
6	Мой край родной	Краеведческой
7	Природно-территориальный комплекс Казахстана	геологический минералов
	Природные районы Казахстана и его поселений	палентологический антропологический и экологический
	Химия	
8	Металлы и сплавы	Коллективные музеи Лаборатория университета
8	Химия в человеческой жизни.	Музей золота и драгоценных металлов РК
8	Нефть и нефтепродукты	
8	Искусственные и синтетические полимеры	
	История	
5	Легенды и сказания родного края	Комплексный музей

5	Экспонаты заговорили	Краеведческой музей Мемориальный музей
6	Памятники истории вокруг нас	
5	Живые свидетели Истории родного края	
Язык и литература		
7	Мой край родной в стихах и прозе	Краеведческой музей Мемориальный музей
6	Топонимы – свидетели времен минувших	
7	Родной край на страницах публицистики	
Музыка		
5	Симфония родного края	Музей музыкальных инструментов

Учителя других предметов также могут проводить «живые уроки» по выбранным темам.

2.7. Проект «живых уроков»

В крупных городах с большим количеством жителей модернизация и приспособление музеев для учебного процесса является важным делом. Сегодня школы с количеством детей, превышающим норму, из-за нехватки учебных кабинетов вынуждены учиться в 3 смены.

Одна из главных задач обучения в музее – сокращение нагрузки школьников посредством «живого урока», обеспечение класса учебным кабинетом. Однако не все городские школы, как известно, учатся в 3 смены. В связи с этим, правильнее было бы организовывать «живые уроки» только в школах, нуждающихся в сокращении нагрузки учеников. Такое решение облегчает авральную работу музеев.

В крупных городах, где большое количество музеев, важно систематически проводить «живые уроки» по специальному проекту. В музеях, в зависимости от их типовой разновидности, рассматривается возможность проведения «живых уроков» по различным учебным дисциплинам.

Например, для проекта «Живые уроки» в Астане» включаются все музеи города. По их возможностям распределяются дисциплины. Ниже представлен список музеев в городе Астане, где можно проводить «живые уроки» по дисциплинам (См. Таблица 10).

Таблица №10. Список музеев г. Астаны для проекта «Живые уроки»

№	Наименование	Предмет
1	Музей история системы образования Казахстана	История Язык и литература
2	Музей книги	История Язык и литература
3	ГУ «Государственный музей золота и драгоценных металлов»	Химия Физика
4	«Музей современного искусства» ГККП	История Художественный труд
5	Этно-мемориальный комплекс «Карта Казахстана «Атамекен»	География История.
6	Музей имени С. Сейфуллина	История Литература
7	Национальный музей Республики Казахстан	География История Литература
8	Военно-исторический музей Вооруженных Сил Республики Казахстан	НВП
9	Музей Первого Президента Республики Казахстан	История Литература
10	Дворец Мира и Согласия	История Литература
11	Центральный музей Национальной гвардии	НВП
12	ГККП "Центр детско-юношеского туризма и краеведения" акимата города Астаны	География История Литература

В городе Алматы разработан масштабный детский культурно-образовательный проект «Путешествие в страну Балапан».

Один из авторитетных казахстанских музееведов и успешных музейных менеджеров Галия Файзуллина отмечает, что проект *больше, чем экскурсии для детей в игровой форме. По ее мнению, он «способствует развитию концепции нарративного пространства в Казахстане, применение которой поможет оживить не только музеи, но и другие предприятия культуры,*

которые по определению должны быть открытыми, общественными пространствами» [32].

Проект «Путешествие в страну Балапан» разработчики представили как интерактивный маршрут по городским музеям для детей 7–13 лет. Все лето в рамках проекта юные горожане совершали познавательные прогулки по историко-культурному центру города, принимали участие в программе мастер-классов и творческих занятий. Проект предоставляет возможность самостоятельно знакомиться с экспозициями музеев, т.к. сотрудники музеев, редакторы, художники, дизайнеры разработали увлекательные интерактивные путеводители с заданиями. К примеру, один из путеводителей проекта «Путеводитель путешествие в мир Габе».

АЛАҚАЙ! АЛАҚАЙ! МУЗЕЙДЕ БАЛАҚАЙ! **ПУТЕШЕСТВИЕ В СТРАНУ БАЛАПАН!**

Литературно-мемориальный музей Г. Мусрепова

Путеводитель путешествие в мир Габе

для детей (11–13 лет)

Дорогой Друг!

Добро пожаловать в музей Габита Мусрепова! Писатель в этой квартире жил с 1968 по 1985 год. Я — Косуля. Писатель привез меня из Ирановезили 49 лет назад. Я буду вашим экскурсоводом. В путеводителе отмечено 7 остановок. В каждой из них спрятано по кусочку изображения волшебного яблока. Собрав целое яблоко, ты сможешь прочитать «слова задания» великого писателя.

Габе — это уважительная форма от имени Габит.

Запомни эти условные обозначения!

Выполни задание / Напиши	Обсуди / Спроси у родителей
Запомни / Узнаешь ли ты?	Посмотри в других музеях
Информация	Посмотри внимательно

1-я остановка:
«А знаешь ли ты?»
Обрати внимание на портрет. Как ты думаешь, можно ли узнать по человеку, изображенному на портрете, кто он, чем занимается? Нашел «подсказку»?

С каким предметом ты бы представил себя на портрете?

На портрете изображен великий казахский писатель Габит Мусрепов. Автор портрета — Бакытжан Мырзахметов.

Если ты ответил на вопросы правильно, получи свою часть волшебного яблока.

Следующая остановка: «Подумай, найди!»

Разгадав правильно загадку, не забудь взять часть яблока! Они ходят, но стоят, Всем о времени твердят, Когда спать, когда вставать, Когда можно погулять...

Подсказки: они ходят, бьют, разьют и т. п.
песочные, водные, механические,
каменные, металлические, пластмассовые.

Предмет этот был подарен писателю в 1962 году. Изготовлен в России в городе Саратове. Здесь стоит уже 54 года.

Многие писатели, поэты, общественные деятели, певцы, актёры побывали в гостях у писателя и пили чай. Самовару много лет. Он был куплен супругой писателя — Хусни-апай в 1949 году. Им пользовались, когда отдыхали на даче.

Нашли в путеводителе имена людей, с кем бы тебе хотелось почайничать?

ЛИТЕРАТУРНАЯ ЧАСТЬ

Семья Габита Мусрепова была большой и дружной. Отец — Махмуд, мать — Дина. В семье было семь детей. Старшие братья — Хамит, Сабит. Младшие братья — Баязид, Ашим, Хажым. Сестра — Гульсум.

Переведи слова в таблице на казахский и английский языки.

Русский	Казахский	Английский
Отец		
Мать		
Старший брат		
Младший брат		
Сестра		

3-я остановка: «Без труда нет добра»

Найди в этой экспозиции предметы ручной работы, сделанные писателем. Их несколько.

(Если найдешь эти вещицы, то получишь еще одну часть волшебного яблока)

Габит Мусрепов написал такие значимые произведения, как «Солдат из Казахстана», «Пробужденный край», «Улан её имя», «В чужих руках».

А самый известный фильм, снятый по сценарию Габита Мусрепова — «Кыз Жибек». А ты смотрел этот фильм? Музыка к фильму написал Нургиса Тлендиев.

О жизни и творчестве композитора ты можешь узнать в Мемориальном музее Нургисы Тлендиева.

Самый первый казахский фильм это — «Амангельды» (1938), сценарий фильма написал Габит Мусрепов совместно с Беймбетом Майлыным.

РАБОЧИЙ КАБИНЕТ

4-я остановка: «Слова в сердце»

«Когда человек несет в сердце своем слово, объединяющее мир, он везде найдет людей, способных понять его». Найди предмет, на котором написаны эти слова, и прочти вслух! Не забудь взять четвертую часть волшебного яблока!

Предмет, который тебе надо найти на столе, был подарен к 70-летию Г. Мусрепова. В то время ещё не было современных авторучек, и для письма использовали эту вещь.

5-я остановка: «Фотографии рассказывают»

И Это любимая фотография писателя. Напиши, кто изображён на ней. Выполни задание, получи еще одну часть, пятую, волшебного яблока.

Фотоснимок «Черная Малонна» чехословацкого фотографа Карела Гаека был удостоен золотой медали на международной фотографической выставке в Чикаго. Габит Мусрепов привёз её из Алжира в 1963 году. Почему писателя заинтересовала эта фотография? Потому что образ матери был одним из главных в его творчестве. Особо любимы в народе рассказы «Мать матерей», «Аклима», «Мужественная мать» и роман «Улпан её имя» и другие.

Обрати внимание на рукопись, лежащую на рабочем столе. Для письма писатель использовал остро наточенный карандаш.

П А тебе приходилось писать письма карандашом? Попробуй написать сообщение для своих друзей.

В библиотеке писателя около 2000 книг. Здесь мы видим произведения не только казахстанских писателей, но и произведения зарубежных классиков. Он прочитал все эти книги. Большую часть своей библиотеки Г. Мусрепов передал школе родного аула.

6-я остановка: «Народное наследие»

П Найди в этой комнате самый популярный казахский народный музыкальный инструмент. Расставь правильно буквы и получится слово — название этого инструмента. Возьми последнюю часть яблока.

А Д О Б М Р

А ты умеешь играть на этом инструменте?

- ДА
 НЕТ

В каких музеях ты ещё видел такие музыкальные инструменты?

И Габит-ата сам с удовольствием играет на этом инструменте. Его подарили писателю в 1972 году.

М Если хочешь познакомиться с историей этого инструмента, посети Музей народных музыкальных инструментов имени Б.Хласа.

7-я остановка: «Назидание писателя»

П Соедини слова, найди продолжение текста в экспозиции музея. Получившееся название запиши и прочитай вслух.

И Выучи наизусть эти слова и запомни! Это был девиз писателя.

Молодец! Жду тебя ещё. До встречи!

Если хочешь пополнить свои знания, дружи с книгой. На каникулах советуем прочитать следующие произведения Габита Мусрепова: «Девочка Наргыз, щеночек Кумай и котёнок Мяу», «Мужество матери», «Солдат из Казахстана» и другие произведения писателя.

3.3. Логистика (движение по залу)

В рамках подготовки «живого урока» в музее логистика играет важную роль. Вопрос о транспортировке учащихся на объект, где будет проводиться «живой урок», решается директором школы на совещании с сотрудниками. Ответственность возлагается на заместителей директора по учебной, воспитательной и научной работе. Предусматривается маршрут от экспоната к экспонату. В условиях ограничения времени он должен быть конкретным.

Важно, чтобы на логистику маршрута урока не повлияли параллельные экскурсии, проходящие в музее для обычных посетителей в свободном режиме знакомящихся с экспозициями. Безусловно, соблюдается регламент урока в соответствии с возрастом учащихся. Если урок длится дольше указанного ограничения по времени, учащиеся начинают отделяться от класса, что создает трудности для сотрудников музея и учителей, организаторов урока.

Особенные затруднения возникают при интегрированном обучении на «живых уроках» нескольких классов. На экспозициях и выставочных площадках, в музейных «закромах» во время уроков сложно водить учащихся. Приходится предусматривать меры для избежания скопления посетителей из-за узости залов, сохранить реликвии от учащихся, желающих рассмотреть их, тем самым обеспечивая профилактику возможного повреждения экспонатов. Из-за таких ситуаций урок может и не достигнуть намеченных целей. Поэтому в домах-музеях, комплексных музеях эффективнее проводить уроки не с целым классом, а с группой по 10-12 человек, что обеспечит удобство передвижения по залам.

Для проведения уроков в музеях с разделением класса на группы, план урока должен разрабатываться в двух направлениях.

Первая группа слушает лекцию по теме в учебном зале музея, обменивается вопросами-ответами:

1. Смотрят документальные фильмы о личностях.
2. Слушают рассказ учителя.
3. Получают рабочие листки по теме.

Вторая группа любит экспозиционными «запасами», которые подготовлены сотрудниками музеев, выполняют следующие задания. Данные по рабочим листкам:

- Семантическая карта
- Диаграмма Венна
- Хронологическая таблица
- Таблица Инсерт
- Контурные карты и др.

Группы могут эффективно использовать время в музее через смену места. Для решения вот таких сложностей «живых уроков», следует обращаться за помощью к администрации музея.

3.7. Интегрированные уроки в музее

«Живые уроки» можно проводить не только по одной, но и по нескольким дисциплинам, имеющим общие темы. Такие «живые уроки» в педагогической науке называют интегрированными.

Во время подготовки и проведения интегрированных уроков объединяются блоки знаний по общественно-гуманитарным и естественно-математическим учебным дисциплинам, один из предметов в них будет являться главным предметом. Материалы таких уроков подбираются в зависимости от общей цели.

Интегрированные уроки появились в целях совершенствования межпредметных связей. Такие уроки проводятся учителями, которые ведут разные дисциплины. Основная цель интегрированного урока – дать учащимся глубокие знания, развить мыслительные способности, связывая учебный материал. Преподавание учебного материала объединением его в соответствии с программой по нескольким дисциплинам позволяет учащимся получить всесторонние, глубокие и прочные знания. Поэтому ежегодно каждый учитель составляет интегральный план, объединяя схожий учебный материал по дисциплине, то есть применяя принцип межпредметной связи. Он должен своевременно применять, имеющийся там материал, эффективно его реализует [34].

Интегрированное преподавание предметов в учебном процессе позволяет:

- особенно одаренным учащимся получить значимое и сознательное образование;
- активизировать мыслительную деятельность учащегося, который формирует исследовательский тип личности;
- контролировать при выполнении разовых действий весь процесс от постановки целостной цели и до самого результата;
- реализовать с неограниченной творческой точки зрения учителя образовательное, развивающее и познавательное триединство;
- повышать информационную содержательность и насыщенность урока;
- повышать мотивацию учащихся, активизировать их учебно-познавательную деятельность, уменьшить их усталость и утомляемость;
- подчеркнуть в процессе урока прямую связь темы урока с жизнью человека и общества;
- развить творческую мысль учащихся;
- помогать им применять в жизни полученные знания.

К примеру, в государственном музее «Золото и драгоценные металлы РК» можно проводить интегрированные уроки по таким предметам, как литература, химия, география. Основным предметом будет литература. В

произведении камни указаны древними названиями. Учащиеся могут указать их современные названия, обозначить на географической карте их места добычи, найти в химической таблице, также им можно дать задания по заполнению контурной карты, таблицы. Учащиеся для выполнения задания применяют знания, полученные по таким предметам, как химия, география.

3. Методические рекомендации по организации «живых» уроков в музеях

В условиях больших социальных и экономических перемен, кардинального обновления образования, которые происходят в наши дни в Казахстане, перед школой и музеями стоит сложная задача создания единого образовательного пространства, новых форматов интеграции. В данном контексте актуален методический подход к созданию «живых уроков» в музее в соответствии с государственными образовательными стандартами.

«Живые уроки» - новое партнерство и вид сотрудничества музеев и организаций образования. «Живые уроки» предоставляют истинно реальные перспективы для равноправного партнерства музеев и организаций образования для решения общей образовательной задачи.

Урок в музее обеспечивает междисциплинарный подход, объединение знаний из разных предметов в целостную картину и может много дать школьнику с учетом возрастных особенностей учащихся. «Живые уроки» состоят из отдельного урока или цикла уроков в одном из музеев в рамках изучения определенного предмета школьной программы. Урок строится на основе использования экспозиции музея, музейных коллекций для более глубокого прикладного изучения вопроса.

Для успешной реализации данной формы урока в школах целесообразно соблюдать методические рекомендации по его организации и построению.

А) ОРГАНИЗАЦИЯ ВКЛЮЧЕНИЯ МУЗЕЙНЫХ УРОКОВ В ШКОЛЬНОЕ РАСПИСАНИЕ

Чтобы организовать урок не в стенах школы, а за ее пределами, в музее, необходимо включение «живых» музейных уроков в сетку школьного расписания.

Вариант первый. В расписание школы выездной урок (парный) в музее можно включить для параллели классов. В выбранный день все классы параллели отправятся в музей города, областной музей (в сельской местности - другие социокультурные объекты, при наличии - в школьный музей) (См. Приложение 2). Это будет предметное тематическое погружение через музейную среду.

Вариант второй. Музейные уроки могут быть включены в расписание как парные в числе последних в конце учебной смены (См. Приложение 3).

Вариант третий. Включение музейных уроков в сетку учебных часов проектных недель 1 раз в год по циклам предметов (естественно-математическому, гуманитарному). Два дня в неделю, но не подряд, выделяются из общего, числа учебных дней, при этом один день является совершенно свободным от обычных занятий и должен быть организован в

музее для самостоятельных занятий учащихся, для чего привлекаются заместитель директора по науке, классный руководитель. К примеру, в условиях школы-гимназии во вторник выезд параллели 8-х классов - гуманитарные предметы, пятница – параллель 9-х классов - гуманитарные предметы (См. Приложение 4).

Вариант четвертый. В течение года для учащихся 1-11 классов проводится по 4 музейных интегрированных урока (раз в четверть). Уроки для каждого возраста имеют общую тематическую направленность и включают не только информационную, но и практическую составляющую.

Вариант пятый. Разрабатывается регулярная программа, в которой каждый учитель-предметник имеет собственную программу мероприятий на определенный день недели. Такая система построения графика работы позволяет упорядочить посещения.

Вариант шестой. Из опыта московского лицея №1158. Интеграция уроков в период тематических методических недель с КТД (коллективными творческими делами) на базе музеев.

Предложенные варианты могут использовать в практике школьные менеджеры по расписанию, чтобы каждый учитель был включен в проведение «живого урока», во взаимодействие с сотрудниками музея.

Б) ОРГАНИЗАЦИЯ ПЛАНИРОВАНИЯ «ЖИВОГО УРОКА» УЧИТЕЛЕМ-ПРЕДМЕТНИКОМ

Чтобы запланировать урок учителю-предметнику необходимо разработать целый комплекс мер.

1) Структурно-композиционное моделирование «живого урока». Это процесс создания специальной учебной конструкции, которая представляет собой внутреннюю организацию содержания урока во взаимосвязи всех его компонентов: цель, задачи, обучающие методы, приемы, способы деятельности учителя и учебные – учащихся, средства контроля и оценки. Моделируя урок, учитель становится «режиссером» учебно-воспитательного процесса, а ученики - «сорежиссерами».

В структуре «живого урока» в музее выделяются 4 ключевых этапа:

- I - предварительный подготовительный этап;
- II - непосредственная подготовка к «живому уроку»;
- III - проведение урока в определенном формате;
- IV - подведение итогов.

I - предварительный подготовительный этап. Первый шаг - исследуются школьная программа, госстандарт («живой урок» должен соответствовать программе, ГОСО РК), календарно- тематический план, выбирается урок в системе уроков, проставляется конкретная дата его проведения. Также исследуются компетентности в качестве критерия измерения эффективности урока. Главное, на что должен обратить внимание

учитель – это соотношение целей и задач учебного предмета в целом с целями и задачами выбранного урока для проведения в формате «живого».

Второй шаг - изучение методической литературы, соответствующих разделов учебника, учебных пособий, методических рекомендаций, статей в педагогических журналах и других источниках. Предусматривается необходимая демонстрация музейных предметов; наиболее рациональные виды учебной работы класса и отдельных учеников. Благодаря обращению к экспонатам музея возможно структурировать предметные компетентности – знаниевую, деятельностную, ценностную, субъектно-личностную – определяющих и выбор метода обучения. Проведение отбора содержания и подбора способов учебной работы важно для активного восприятия информации (постановка серии проблемных вопросов перед началом урока-экскурсии; постановка творческих задач - сделать наброски заинтересовавших предметов, ответить письменно на поставленные вопросы) и т.д. Распределение заданий обязательно в порядке нарастания их трудности для учеников. Продумывается степень самостоятельности работы учеников в музее.

II этап – непосредственная подготовка к «живому уроку».

Первый шаг - диагностируются: возможности детей; мотивы их деятельности и поведения; запросы и наклонности; интересы и способности; требуемый уровень обученности; характер учебного материала; особенности и практическая значимость материала.

Второй шаг - прогнозирование развития событий на уроке, как он будет проходить – оценка разных вариантов проведения будущего урока и выбор наилучшего из них; установление возможных трудностей учеников в тех или других видах деятельности (устный ответ, выполнение творческих задач, домашнее задание, наблюдение за музейным предметом и т. д.).

Третий шаг включает выбор рациональной структуры урока и определение его композиционного строения. Результатом этого этапа является его план.

Четвертым шагом обязательно планируется встреча с музейными специалистами. Современные музеи стремятся отвечать потребностям современного образования, поэтому могут предоставить готовые пакеты материалов для самостоятельной работы в экспозициях, интерактивные экспозиционные зоны, отвечающие потребностям современного образования, а также подобранные по разным темам школьной программы «музейные чемоданчики», которые можно использовать на уроке (британский опыт).

У музеев для организации «живых уроков» образовательные предложения достаточно широкие: тематические учебно-исследовательские экскурсии, лекции, интерактивные программы, различные мастер-классы.

«Живой урок» в формате учебно-исследовательской экскурсии предполагает предварительную подготовку в школе, которая будет завершена исследовательской работой над музейным предметом в музейной

среде. Это способствует развитию компетенций, необходимых в жизненных ситуациях. Но для качественной работы необходимо серьезная подготовка. В противном случае музейный урок превращается в поверхностное знакомство с видеорядом. В учебно-исследовательской музейной экскурсии используется вопросно-ответный метод, приёмы игры, театрализации и продуктивной деятельности учащегося (рисунок, лепка, моделирование). Во время музейных экскурсий очень часто используется метод чувственного восприятия.

Образовательные программы, реализуемые музеями, имеют многоуровневый характер и делятся на несколько разделов, обращенных к разным возрастным группам. Музейные программы тесно связаны с конкретными темами образовательной системы, а также подразумевают исследовательские и творческие задания.

Пятый шаг - учет учителем следующих психолого-педагогических ресурсов:

УУ Ресурс №1. Большой воспитательный потенциал уроков, проводимых в музее, а также их направленность на развитие личности учащегося. Продумывается обучение в сотрудничестве на основе взаимоуважения. Психологически и физиологически обосновано включение игровых моментов - конкурсов, соревнований, физкультпаузы.

УУ Ресурс №2. Воздействие экспозиции, которое должно быть полимодальным, т.е. построено таким образом, чтобы включались различные органы чувств (посредством цветового и светового оформления, включения материалов различной фактуры, звукового сопровождение и др.).

УУ Ресурс №3. Развивающий потенциал уроков в музеях (например, развитие критического мышления, самостоятельности суждений). Развитие личности учащегося происходит через включение в урок рефлексивных вопросов, таких как «Что я уже знаю по этой теме?», «Что узнал на этом занятии?».

УУ Ресурс №4. Возможность раскрытия творческого потенциала личности (как педагога, так и учащегося). Педагогу важно создавать условия для творческого самовыражения учащихся. Эта задача может решаться через систему творческих заданий учащимся: сочинение, рассказ, отзыв, эссе, рисунок, поделка, рассуждение, репортаж, статья и др. Необходимо побуждать учащихся к содержательному оцениванию увиденного и услышанного в процессе урока-экскурсии. Предъявляя материал для сравнения, возвращаясь к просмотренному, педагог активизирует размышления учащихся.

Особым видом развивающей и творческой работы в музее может стать самостоятельная подготовка учащимися (или группой учащихся) классного

часа в залах музея или самостоятельная исследовательская работа (индивидуально или в группе).

УУ Ресурс №5. Динамичность и вариативность организации процесса и содержания обучения.

III - проведение урока в определенном формате. Исполнение «живого урока» в музее осуществляется по схеме:

Учитель:

Организация начала занятия.

Постановка учебных задач.

Актуализация знаний.

Музейный работник:

Погружение в тему урока (изучение нового материала).

Учитель:

Первичное закрепление знаний.

Музейный работник:

Изучение нового материала (продолжение).

Обучающиеся:

Творческая работа (в группах, парная, индивидуальная).

Учитель:

Закрепление нового материала.

Обучающиеся:

Рефлексия.

Музейный работник:

Домашнее задание (на выбор).

IV - подведение итогов. На указанном этапе важным становится такой рефлексивный вопрос, как «Что я еще хочу узнать по этой теме?». Не менее важным является поиск ответов на вопросы: «Как соотносятся полученные знания с повседневной жизнью?», «Как вы можете их использовать?», «Для чего они вам нужны?». Этот этап можно провести, используя различные самостоятельные и развивающие задания (итоговая беседа, рисунки, лепка, конструирование и др.), которые помогут закрепить полученные знания и облегчить процесс запоминания.

В) ОРГАНИЗАЦИЯ «ЖИВЫХ УРОКОВ» КАК МЕТОДИЧЕСКАЯ СИСТЕМА ШКОЛЫ

Важно отметить, что эффективность работы учащихся в музее повышается, если это работа мотивирована и организована как определенная система - система занятий в одном музее, система занятий по определенной тематике в различных музеях, а также, если это единая продуманная методическая система на всех ступенях школы.

УУ В начальной школе мотивация создается за счет комфортности образовательной среды (внешние условия и психологическая атмосфера занятий - внешний вид педагога, его голос, интонации, и т.д.). Для учащихся младших классов интересны соревнования со сверстниками, одобрение референтного взрослого (педагога, родителей).

УУ На музейных уроках с младшими школьниками важно ориентироваться на следующие особенности возраста:

- уже в раннем возрасте детей начинает интересовать предметный мир: радость познания и удовольствие от рассматривания незнакомого предмета;

- дети лучше усваивают материал посредством осязания, манипулирования предметами. (Осязание дополняет и обогащает зрительную информацию: «Знать предмет – значит действовать с ним» - Жан Пиаже, швейцарский психолог);

- игра в жизни младшего школьника остается ведущей формой познания. Именно в игре дети лучше сосредотачиваются и больше запоминают. Например, элемент игры «О чем говорят вещи: орден, каска, пилотка» и т.п. или игра: например, «Путешествие в мир художника»).

- в работе с начальной школой эффективен вопросно-ответный метод. (Дети этого возраста особенно расположены к общению).

- наиболее эффективно дети воспринимают информацию только первые 15-20 минут, после чего происходит спад внимания (Т.о. – 1-я половина урока должна быть информационно более насыщенной, а 2-я половина – должна проходить с элементами игры, творческой работы детей или двигательной разрядки - осмотр экспонатов. Детям трудно стоять на одном месте. У экспоната – находиться не более 1-3 минуты.

- важная особенность – отбор экспонатов (музейных предметов). Их должно быть не более 7 – 10 экспонатов. (Так как возникает «музейная усталость»).

- методика работы с детьми предполагает постоянную организацию аудитории. (Тем самым происходит достижение цели – воспитание музейной культуры маленького посетителя. При подготовке такого музейного урока необходимо учитывать: на что обращать внимание, как размещаться у стенда или витрины, в каком темпе идти, как и какие вопросы задавать).

- использовать принцип: «знание - через руки». (Лучшим способом закрепления и осмысления полученных в музее впечатлений и знаний является творческая работа – самый естественный для детей способ освоения информации. Например, дать задание: дома сделать рисунок на тему музейного урока, или рисунок музейного предмета, с которым они познакомились в ходе урока).

Вся работа по подготовке «живого» музейного урока для младших школьников проходит в несколько этапов:

- 1-й этап проводится учителем-предметником, учителем начальных классов или воспитателем д/с. Учащиеся осваивают теоретический материал и терминологию. Объявляется тема такого урока и дата его проведения,

дается задание: подготовить свой материал, выучить стихи, найти какие-либо примеры, биографии героев и т.п.

- 2-й этап - проводится непосредственно в музее руководителем музея совместно с учителем-предметником, учителем начальных классов, членами Совета музея, которые также получают задания (подготовить: электронные презентации, рассказ о том или ином историческом событии). Зачастую приглашаются и ветераны войны и труда, военной службы.

- 3-й этап - предполагает самостоятельную творческую работу по предложенным темам, конкурсы, рисунки, сочинения и т.п.

∪∪ Истоками мотивации в любом возрасте могут быть: интерес к информации (познавательная потребность); интерес к способу действия (понять, как что делается); интерес к людям, организующим процесс обучения; потребность в самовыражении и самопрезентации; актуализация творческой позиции; осознание значимости происходящего для себя и других (осознанная мотивация).

∪∪ Интеграция музейного пространства и образовательного предмета через «живые уроки» оптимально может быть достигнута при учете индивидуально приемлемых, удобных для ребенка форм восприятия, приятия (неприятия), переживания, выражения своих чувств, отношения, то есть на свой вариант встречи с музеем. В этом случае учителю посещение музея учащимися можно рассматривать как художественно-педагогический акт, то есть в нём должна быть заложена логика усвоения определённых единиц содержания от момента мотивации их предъявления ребёнку до вхождения в структуру его жизнедеятельности. Поэтому с педагогической точки зрения чрезвычайно важно выяснить, что конкретно будет составлять содержание и результат того или иного посещения: фактические знания, умение взаимодействовать с музейной культурой, система отношений и оценочных суждений, сформированная на основе музейного материала; опыт посетителя музея, некий спектр состояний, эмоций.

∪∪ Музейная среда сегодня приводится в соответствие с требованиями обновленного содержания образования, при этом сохраняя фундаментальные качества музейной коммуникации. Музейные сотрудники на примерах отечественного и зарубежного опыта, на основе профессионального взаимодействия с учителем дают возможность погрузиться в мир экспозиций в музейном контексте. Можно выделить ряд принципов, ориентация на которые, могла бы обеспечить учителю современный уровень «живого урока»:

- принцип интеграции образовательного и музейного контекстов;
- принцип дополнительности в содержании работы школы и музея;
- принцип преемственности в освоении музейного пространства;

- принцип диалогости, определяющий гуманитарную природу взаимодействия взрослого и ребёнка с культурой музея;
- принцип соответствия форм работы профилю конкретного музея;
- принцип индивидуально-личностной ориентации содержания музейно-педагогической работы;
- принцип целостности проживания образовательной информации, основанный на обеспечении смыслового и эмоционального резонанса;
- принцип информационной меры;
- принцип креативности, позволяющий сделать каждого посетителя музея сопричастным творческим процессам.

УУ Хорошо, если урок в музее организован не с целым классом, а с его частью (10-12 человек - оптимальное количество для полноценного усвоения информации). Это можно организовать в рамках факультатива, спецкурса или элективного курса. Проведение урока в виде лекции слабо актуализирует мотивационные процессы. По данным различных психологических исследований лекция дает небольшой процент сохранения информации.

УУ Музей, как источник новых знаний, может быть задействован в учебном процессе учителем в инновационном контексте.

Вот несколько вариантов.

Квест-игра. Познавательная игра поискового характера. Учитель сам составляет карту заданий для учащихся, в основе которой будет поиск экспонатов, наблюдение за ними, поиск каких-то связей или закономерностей.

Конечно, стоит учитывать тот факт, что сотрудники музея вряд ли разрешат посетителям вести себя на экскурсии как-то нетрадиционно: разговаривать, бегать и мешать работе музея. Поэтому прежде чем рассказать условия игры, напомните ученикам, что вести себя они должны в музее как обычные посетители.

Итак, в карте, например, 10 вопросов. Как они могут звучать?

В определённом зале найти экспонат, такого-то года с указанным признаком. Или, например, в краеведческом музее, в одном из секторов висит газета, в ней надо найти информацию о человеке с фамилией Иванов (любой вам необходимой), а исходя из статьи, ребята должны указать его профессию. В общем, игра предполагает детальное ознакомление ученика с экспонатом и максимальный объём информации, который тот ему может дать. Учитель составляет вопросы так, чтобы между ними прослеживалась тематическая взаимосвязь. Они не должны быть слишком просты (лежать на поверхности), но и приблизительно время, затраченное на поиск, не должно превышать сорока минут. Время на выполнение задания – около недели. То есть обучающиеся сами определяют день и время, когда они посетят музей и выполнят задания.

Пишем сочинение

Более традиционный, но не менее продуктивный подход. То есть после обычной групповой экскурсии или же самостоятельного посещения музея,

ребята должны написать небольшое сочинение. Ваши требование – без статистики, основано на впечатлениях и наблюдениях. Гораздо лучше, если ребята не воспользуются Интернетом и справочниками, а напишут о собственных впечатлениях от экскурсии. Ещё до посещения музея расскажите им о предстоящем задании, они будут внимательнее.

Папарацци

Попросите ребят сделать репортаж о музее. Не ограничивайте их возможности жанром. Скорее всего, вы будете ожидать наплыва статей, повествующих о музее, его направленности и выставках. Но ученики могут подойти к заданию творчески: взять интервью у сотрудников музея, записать видеорепортаж, к статье приложить фотоотчёт. Только намекните ученикам на такие варианты, и они займутся развитием идеи. Это творческий подход, он может применяться в двух случаях. Например, на уроке русского языка, при изучении публицистики, это будет творческим домашним заданием. На уроке же истории вы задаёте более конкретную тему, и ученик пишет статью не о музее, а об одной из его экспозиций и т.д.

Фотолекция

В музеях разрешено фотографировать, поэтому это задание вполне выполнимо. Чтобы ребятам не было сложно, опять-таки, полем для работы должен быть определённый объект музея, зал, сектор, экспозиция. Ребята делают фотографии, комментируют их. Затем создаётся мультимедийная презентация в виде фотолекции. Результаты работы должны быть продемонстрированы, поэтому необходимо подготовить определённое оборудование для урока.

История одного экспоната.

Каждый из ребят выбирает определённый экспонат и собирает информацию о нём. У него в итоге получается небольшой рассказ, дополняемый изображениями экспоната.

Сказки музея

Это задание подойдёт для учеников начальной школы. Они тоже нередко посещают музеи, но задания должны соответствовать их возрасту. Неплохой вариант – музейные сказки. Это тоже в своём роде небольшие сочинения, но несущие более творческий, даже фантазийный характер. Ребята составляют небольшие сказки на основании впечатлений от посещения музея.

Сказки могут сопровождаться иллюстрациями.

Урок-обсуждение

Ну и, конечно, никто не отменял стандартных уроков-обсуждений, которые как бы лонгируют экскурсию, позволяют ребятам глубже понять её тематику, устранить пробелы и обсудить увиденное. Ребята вместе с учителем обобщают новую информацию, делятся впечатлениями. Учитель на этапе закрепления может составить вопросы для ребят, которые помогут узнать, как много запомнили и поняли ученики. Это могут быть и тесты, и кроссворд, и блиц.

Если есть возможность, на урок стоит пригласить сотрудника музея, который ответит на вопросы учеников, что-то разъяснит, подскажет. Это отличная мотивация для частого посещения музея, своеобразная реклама.

Предложенные варианты стоит использовать в практике, чтобы учащиеся в учёбе свободно использовали самые разные источники информации, чтобы они легче контактировали с людьми (сотрудниками музея), учились распределять своё время и работать самостоятельно.

В довершении всего, в классе организовать конкурс на лучшее предложение об организации музейного урока. Возможно, школьники предложат сами новую оригинальную идею.

Г) ОРГАНИЗАЦИЯ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С МУЗЕЙНЫМИ СПЕЦИАЛИСТАМИ

Посещения музеев школами планируется с момента решения организационных вопросов с ведущим отделом, занимающимся работой с посетителями. В музее за взаимодействие со школами отвечают сотрудники организационного отдела и осуществляют:

- координацию и расширение сотрудничества со школами с целью разработки и проведения на базе музея программ, основанных на содержании музейных коллекций и соответствующих учебному плану;

- взаимодействие со школами, общественными группами и другими потенциальными посетителями с целью организации передвижных выставок, выездных экскурсий и лекций-демонстраций;

- участие в проектировании выставок и других программ, адресованных школам с целью увеличения их образовательной ценности;

- подготовку публикаций и информационных продуктов для образовательных организаций;

- подготовку рекламных материалов по всем аспектам образовательной программы музея.

Памятка для учителей-разработчиков «живых уроков» в музее

ТРИ ПОСТУЛАТА

1. Наивысшая ценность урока в музее – воспитание высокой культуры мышления, образованности личности, обеспечивающих ей полноценную духовно - практическую жизнедеятельность в современных условиях.

2. «Живой урок» в музее – это погружение в систему поколенческих ценностей через контекст музейного пространства, саморазвитие и саморегулирование новых ценностей, вырабатываемых современным обществом.

3. Наиболее значимым этапом «живого урока» является рефлексия с ее полимодальной функцией. Она включает различные каналы восприятия информации: визуальные, аудиальные, кинестетические; призвана побуждать

учащихся к содержательному оцениванию увиденного и услышанного в процессе.

ОРИЕНТИРОВАТЬСЯ НА:

1. Интерактивные формы в преподнесении учебного материала через музейные средства.
2. Обеспечение соответствия «живого урока» теме школьной программы в рамках всех учебных предметов.
3. Возрастные категории учащихся и проводить занятия с учетом особенностей восприятия и временного регламента -
для младших школьников (I-IV кл.) 30-40 мин.;
для среднего звена (V—VIII кл.) 60 мин.;
для старшеклассников (IX—XI кл.) 1 – 1,5 часа.
4. Фиксированный набор музейных экспонатов, имеющих прямое отношение к тематике и проблематике урока и маршрут движения по залам музея. Это позволяет удерживать в единстве время, необходимое для содержательной коммуникации с учащимися и время физического движения от экспоната к экспонату.
5. Предметную информацию о музейных экспонатах, коллекциях.
6. Творческие задания для учащихся, расширяющие и углубляющие знание предмета, вовлекающие каждого ученика в целостный процесс музейного урока и самостоятельную практическую деятельность.
7. Мини-диалоги, позволяющие проработать вопросы с разных точек зрения и углубленно.
8. Взаимодействие с музейным специалистом - общение, открытый разговор о музейных экспозициях, подбор музейных предметов, всесторонняя демонстрация музейного экспоната, содействие в подготовке исследовательских заданий для учащихся и материалов для учителя.
9. Обратную связь с учащимися при выполнении разнообразных поисковых и исследовательских работ.
10. Индивидуальную и групповую работу при изучении музейных предметов.
11. Эффективный ожидаемый результат и систему контроля:
 - контроль учителя
 - самоконтроль
 - взаимоконтроль.
12. Окончательно оформленные результаты работы в музее в качестве домашнего задания, представленные на уроке в школе.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В стремительно меняющемся мире «живые уроки» в музее являются успешной стратегией насыщения процесса образования инновационным содержанием через музейный предмет, коллекцию. Они помогают не только заинтересовать детей к получению новых знаний, но и создают практико-ориентированное образовательное пространство за пределами школьного класса для освоения смыслов культуры.

Музей как источник знаний, задействованный учителем в «живом уроке», предоставляет возможность для настоящей исследовательской работы, проиллюстрированной музейными экспонатами.

Партнерские отношения учителя с музейными специалистами, позволяют успешно справиться с объемом основной части «живого урока».

Максимальное использование ресурсов музейной среды способствует сохранению творческой свободы учителя при подготовке такого урока, делает каждый урок с классом абсолютно уникальным. Интерактивные экспозиции Они побуждают школьников думать, учат извлекать знания из первоисточника.

Посещение музеев с целью проведения «живого урока» должно стать звеном школьного обучения.

Данные рекомендации послужат педагогам источником формирования собственного инновационного творческого багажа на поприще музейной педагогики.

Список использованных источников:

1. Закон Республики Казахстан от 15 декабря 2006 года № 207-III «О культуре» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 05.05.2017 г.) http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30081960
2. Назарбаев Н.А. Статья «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» // 12 апреля 2017 г. <http://online.zakon.kz/> http://www.philol.msu.ru/~tezaurus/library.php?course=5&pod=1&raz=3&view=cDocument/?doc_id=36155529#pos=175; -80.
3. Распоряжение Государственного секретаря Республики Казахстан от 30 октября 2015 года №7 План мероприятий по модернизации работы музеев Республики Казахстан на 2015-2017 годы. http://www.akorda.kz/ru/secretary_of_state/secretary_of_state_orders/obutverzhdanii-plana-meropriyatii-po-modernizacii-raboty-muzeev-respubliki-kazahstan-na-2015-2017-gody.
4. Музей-пространство образования. <http://litcey.ru/kultura/56370/index.html>.
5. Назарбаев Н.А. Послание народу Казахстана «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность». - г. Астана, 31 января 2017 года) http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35676318.
6. Назарбаев Н. Уроки истории и современность. – Алматы, 1997.
7. Кыдыралина Ж. Ценности независимости и исторического сознания казахстанцев <http://e-history.kz/ru/contents/view/1807>
8. Таушканова А. О., Шанц Е. А. Роль музея в образовательном процессе школы [Текст] // Теория и практика образования в современном мире: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, ноябрь 2012 г.). — СПб.: Реноме, 2012. — С. 98-100. — URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/64/2986/> (дата обращения: 27.02.2018).
9. Социальное партнерство в образовании <https://multiurok.ru/files/sotsial-noie-partnierstvo-v-oblasti-obrazovaniia.html>.
10. Тараненко Е.В. Музейная педагогика и ее возможности в процессе воспитания. - Электронная газета «Интерактивное образование». – 2008. - №8. NIOS.ru.
11. Оразымбетова Б. К. Стенограмма пленарного заседания Международного Форума музееведов «Музей как феномен истории и современности» <http://uchebana5.ru/cont/3003491-p2.html>.
12. Типология музейных учреждений // <http://www.philol.msu.ru/tezaurus>.
13. Основы музееведения: учеб. пособие / отв. ред. Э. А. Шулепова. М.: Едиториал УРСС, 2005. - 504 с.
14. Загорская С. Уроки в музеях // <https://www.portal-slovo.ru/topic/48331.php>
15. Урок в музее как современная образовательная технология // <https://www.menobr.ru/article/59981-qqe-16-m7-urok-v-muzee-kak-sovremennaya-obrazovatel'naya-tehnologiya>

16. Троянская С.Л. Музейная педагогика и ее образовательные возможности в развитии общекультурной компетентности // Учебное пособие. - Ижевск: Ассоциация «Научная книга», 2007.
17. Смирнов И.А. Универсальная технология» подготовки урока в музее. www.mosmetod.ru.
18. Москва уроки <http://www.philol.msu.ru/~tezaurus/library.php?course=5&pod=1&raz=3&view=c>.
19. Выставка «Лаборатория воды» <http://world-ocean.ru/ru/mir-oceana-prikosnovenie/laboratoriya-vody>.
20. Субботина О.В. Музейная образовательная среда как средство формирования культурного опыта личности // https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=2885.
21. Краснова Е.М., Методические аспекты музейной педагогики//Методическое пособие. Тамбов: изд-во ТОГОАУ ДПО «Институт повышения квалификации работников образования», 2011.
22. Мацкевич М. Урок в музее: Проект единого образовательного пространства музея и школы. – Москва, 2016. – 110 стр. С. 16-25. tour-vestnik.ru/d/620155/d/proyekt_urok_v_muzeye_sbornik_2016_g.pdf
23. Артамонов А., Сеницына О. Музейные образовательные программы на рынке онлайн-образования //Музей как пространство образования: игра, диалог, культура участия. - Вып. 2 / Сост. Копелянская Н. – М., 2015.
24. Макарова-Таман Н. Сотрудничество с учителем. Из опыта США //Музей. - №1. – 2015.- с. 36-39.
25. Национальные стандарты преподавания художественных дисциплин в США: (National Visual Art Standards) / Реферативный пер. С. Б. Горюновой // Художественный музей в образовательном процессе. СПб., 1998. С. 240—270.
26. Биргитта Е. Густафссон Образование в исторической среде – педагогическая перспектива // Museum International. – 2012.- №9. – с. 72.
27. <http://1000xHeimat.de/>
28. Schule@museum. Eine Handreichung fuer die Zusammenarbeit. – Berlin, 2011.
29. Кретьова С.А. Культурно-образовательная деятельность в музеях университетов: зарубежный опыт. КиберЛенинка: <https://cyberleninka.ru/article/n/kulturno-obrazovatel'naya-deyatelnost-v-muzeyah-universitetov-zarubezhnyu-opyt>
30. Лютерович О.Г., Ягофаров Г.Ф. Экскурсионная деятельность в Республики Казахстан// Учебное пособие. – Алматы, 2016.
31. Райков Б. Е. Подготовка экскурсии школьникам. – М, 2005.
32. Файзуллина Г.Ш., Плетникова Л.Н., Бейсек Л.Б. Формирование идентичности: опыт музеев города Алматы // Вестник Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева. № 5 (114), 2016, с. 288-292.

33. Путешествие в страну Балапан
<https://sxodim.com/almaty/event/puteshestvie-v-stranu-balapan-museum/>
34. Жакпарова Г.А.Формирование межпредметных связей в учебном процессе школы // Известия Кыргызской академии образования. – №3. - Бишкек, 2015.

Приложение 1.

«Живой урок»

Тема: Сказки о животных

Авторы:

Морозова Марина Владимировна, Фёдоров Виктор Викторович.

Возрастной диапазон:

5–6 класс.

Изучаемые элементы содержания образования:

народная сказка, сказка о животных, главный герой, сюжет, композиция, завязка, кульминация, развязка, присказка, зачин, концовка, художественная деталь, постоянный эпитет.

Для проведения урока необходимы:

рабочий лист, планшеты, текстовые материалы для учащихся, текстовые материалы для учителя.

Место проведения урока:

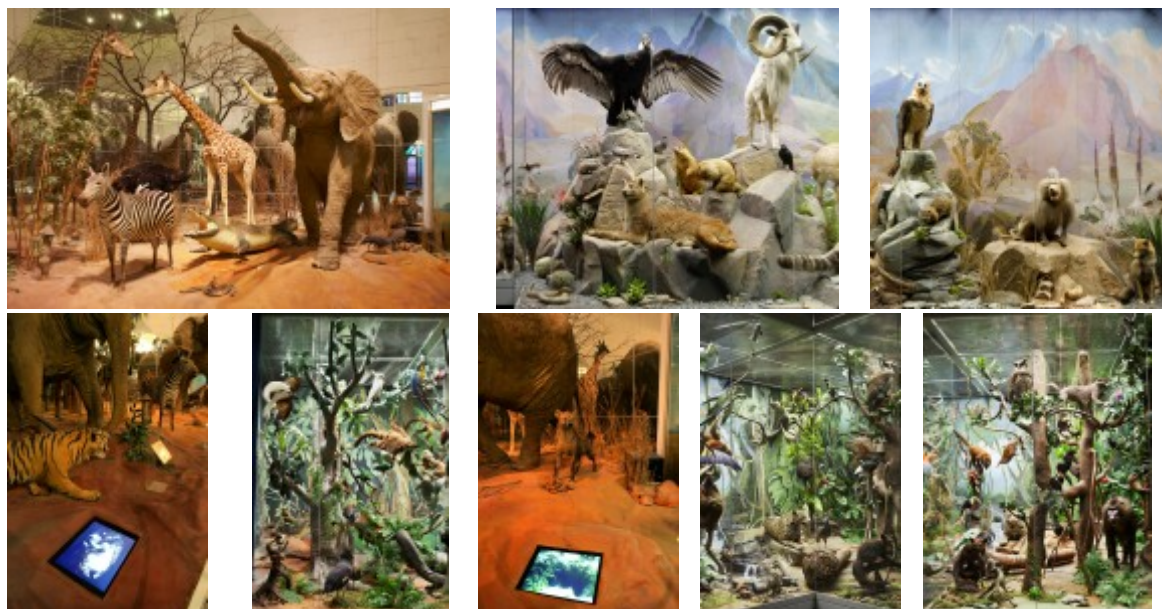
Государственный Дарвиновский музей.

Адрес: ул. Вавилова, д. 57.

Форма проведения урока:

урок с элементами поисково-исследовательской деятельности.

Галерея изображений:

Свободное описание урока

Урок по литературе для 5–6-х классов проводится в Государственном Дарвиновском музее, где обучающиеся знакомятся со сказками народов мира о животных. В ходе групповой работы в зале «Многообразие жизни на Земле» ученики получают возможность обобщить свои знания о сказках про животных, учатся работать с текстом сказки, выражать своё отношение к прочитанному, описывать сюжет и героев.

Итогами работы класса могут стать вывод о схожей сюжетной основе сказок разных народов, сравнительная характеристика различных сказок о животных и творческое задание – создание собственной сказки.

Технологическая карта урока

Урок «Сказки о животных» проводится в Государственном Дарвиновском музее.

Все задания учащиеся выполняют в зале «Многообразие жизни на Земле». Каждый обучающийся получает рабочий лист (task1) и один из текстов сказки по выбору (text4pup).

Итогом работы класса может стать вывод о схожей сюжетной основе сказок разных народов, сравнительная характеристика различных сказок о животных и творческое задание на создание собственной сказки.

Учитель может использовать практико-ориентированные задания (case1, case2, case3) для организации индивидуальной и групповой работы учащихся на уроке.

Используя дополнительные задания (task2), учитель, в зависимости от уровня подготовки класса, может менять содержание урока. В качестве одной из форм контроля можно использовать тестовое задание (test).

Текстовый материал учителя

Сказки о животных

Жанровое многообразие сказок о животных

Сказки волшебные и кумулятивные были выделены нами по признаку их структуры. По отношению к сказкам о животных такое выделение пока невозможно. Мы выделяем их по другому признаку, а именно по тому, что главными действующими лицами в них являются животные. <...>

Сказка «Волк и семеро козлят» по своей структуре может быть отнесена к волшебным: здесь мы имеем отлучку старших, запрет и нарушение его, беду и спасение, наказание волка... Небольшая часть сказок может быть отнесена к басням, для которых характерно наличие не только животных: в них на равных правах действуют предметы, животные и люди. <...>

Условность сказок о животных

Некоторая условность выделения сказок о животных как особого вида или разряда становится ещё яснее, если мы рассмотрим отдельные сюжеты и мотивы этих сказок. Обнаружится, что действующими лицами не всегда являются животные. Сказки о животных подчинены тому же закону переносимости действий с одних персонажей на другие, что и волшебные сказки. Первично действие, сюжет, вторичны (хотя всё же далеко не случайны) действующие лица, а, следовательно, то или другое животное или даже человек не могут служить основным признаком для определения жанра.

Животные и человек взаимозаменяемы. <...> Жихарь утащен бабой-ягой, которая выманила его песней: друзья, кот и воробей, его спасают. В сказке о животных лиса уносит петуха, выманивая его песней, кот отправляется его спасать. В упомянутой уже сказке «Старая хлеб-соль забывается» лиса заставляет волка влезть обратно в мешок совершенно так же, как рыбак заставляет влезть обратно в кубышку выпущенного им оттуда духа в «Тысяче и одной ночи». Точно так же сказка, относимая обычно к сказкам о животных, а именно сказка об обманном дележе урожая, при котором медведь получает вершки, а мужик – корешки, рассказывает не только об обманутом медведе, но и об обманутом чёрте. В последнем случае в этой сказке уже совсем нет животных. <...>

Животные и люди

Несмотря на все трудности и всю условность, выделение сказок о животных всё же имеет известное оправдание, так как, за вычетом перечисленных случаев, остаётся ряд сказок, которые нельзя отнести ни к каким другим видам и которые, как мы увидим, обладают специфическими признаками.

Под сказками о животных будут подразумеваться такие сказки, в которых животное является основным объектом или субъектом повествования. <...> По этому признаку сказки о животных могут быть отличаемы от других, где животные играют лишь вспомогательную роль и не являются героями повествования. <...>

Изучая животный эпос, мы должны остерегаться очень распространённого заблуждения, будто сказки о животных действительно представляют собой рассказы из жизни животных. Как правило, они имеют очень мало общего с действительной жизнью и повадками зверей. Животные обычно не более, как условные носители действия. Правда, до некоторой степени животные действуют согласно своей природе: лошадь лягается, петух поёт, лиса живёт в норе (впрочем, далеко не всегда), медведь медлителен и сонлив и т. д. Всё это придаёт сказкам характер реализма, делает их правдивыми и художественно убедительными. Обрисовка животных иногда настолько убедительна, что мы с детства привыкли подсознательно определять характеры животных по сказкам. <...>

Сила художественного реализма настолько велика, что мы не замечаем, что, несмотря на тонко подмеченные свойства животных, животные в сказке часто поступают вовсе не как животные и их действия не согласуются с их природой. Сказки о животных должны быть признаны, по существу, фантастическими. Так, лиса или другое животное строит себе хату из льда, а заяц строит себе хату лубяную..., кот женится на лисе, волк, прежде чем броситься на свою жертву, долго с ней разговаривает, и т. д. Звери вступают в содружество и водят компанию, какая невозможна в природе. <...>

Иными словами, наряду с чертами и поведением, действительно свойственными животным, в сказках наблюдается и полное несоответствие действительности, и это последнее свойство в сказках о животных преобладает. <...>

Если, таким образом, неправильной представляется точка зрения, что сказки о животных изображают жизнь зверей, то неправильной будет и обратная точка зрения, будто под видом животных изображены люди, что эти сказки имеют аллегорический смысл, т. е. что они, в сущности, представляют собой басни. Басня и сказка – совершенно различные по существу жанры. <...>

Они могут быть использованы в целях сатиры, как могут быть использованы и сказки других видов, но они не являются ни моралистическими, ни сатирическими, по существу.

В животном эпосе находит широкое отражение человеческая жизнь, с её страстями, алчностью, жадностью, коварством, глупостью и хитростью и в то же время с дружбой, верностью, благодарностью, т. е. широкая гамма человеческих чувств и характеров, равно как и реалистическое изображение человеческого, в частности, крестьянского быта.

Объём и состав русских сказок о животных

В мировом (вернее, европейском) фольклоре, по данным указателя Аарне-Томпсона, известно около 140 типов или сюжетов сказок о животных. Русский сказочный эпос о животных не очень богат: по данным Н.П. Андреева имеется 67 типов сказок о животных. Они составляют неполных 10 % всего русского сказочного репертуара, но вместе с тем этот материал отличается большой самобытностью. <...>

Источники современного животного эпоса

Состав животного эпоса каждого народа по своим историческим корням, по международным связям и по разнообразию форм его развития всегда очень сложен, и соответственно разнообразны материалы, которые могут быть привлечены для сравнительно-исторического изучения животного эпоса. С одной стороны, он представлен остатками первобытного тотемического мифа. Одна из настоятельных задач нашей науки состоит в том, чтобы сопоставить мифы с современной сказкой. <...>

...Животное в первобытном сознании вовсе не является тем реальным животным, каким его воспринимаем мы. Оно одарено сверхъестественными силами. Мы должны предположить, что мифы первобытных народов являются одним из источников животного эпоса. Но этот источник не единственный. В состав сказочного эпоса входит не только своё, но и чужое. Наряду с исконными, древними сюжетами имеются и пришлые, заимствованные в позднейшее время уже в сказочной форме. В свою очередь, заимствованные сюжеты также могут быть весьма древними, но данным народом восприниматься позднее. Та роль, которую в западноевропейском фольклоре играет, например, лев, никогда в Европе не водившийся, вызывает вопрос о занесённости соответствующих сюжетов. В нашем животном эпосе лев не встречается (он есть в украинском). Тем не менее часть сюжетов, несомненно, заимствована у нас с Запада. <...>

Нельзя соотносить творчество только двух народов или двух культур друг с другом. Вопрос может быть разрешён только, если, во-первых, не ограничиваться двумя культурами, а привлекать фольклорный материал в международном масштабе, располагая его в порядке стадийно-исторического развития, и, во-вторых, не предвешая вопроса о литературном или фольклорном происхождении сюжета (оба случая возможны), решать

вопрос об источниках в каждом отдельном случае путём критического анализа.

Композиция сказок о животных

Сказки о животных строятся на элементарных действиях, лежащих в основе повествования, представляющих собой более или менее ожидаемый или не ожидаемый конец, известным образом подготовленный. Эти простейшие действия представляют собой явление психологического порядка, чем вызван их реализм и близость к человеческой жизни, несмотря на полную фантастичность разработки. Так, например, многие сказки построены на коварном совете и неожиданном для партнёра, но ожидаемом слушателями конце. Отсюда шуточный характер сказок о животных и необходимость в хитром и коварном персонаже, каким является лиса, и глупом и одуроченном, каким у нас обычно является волк. Так, лиса советует волку ловить рыбу, опуская хвост в прорубь. <...>

Изучение композиции обнаруживает, что в числе сказок о животных есть как бы два вида их. Одни сказки представляют собой нечто законченное, цельное, имеют определённую завязку, развитие и развязку и, как правило, не вступают в соединение с другими сюжетами, представляют собой законченные произведения, т.е. сказочные типы в общепринятом смысле этого слова. Таковы, например, «Старая хлеб-соль забывается», «Лиса и журавль», «Журавль и цапля» и многие другие. Легко, однако, заметить, что таких явное меньшинство. Большинство же сказок не обладает сюжетной самостоятельностью, а только некоторой особой соединяемостью, тяготением друг к другу и, хотя иногда могли бы рассказываться самостоятельно, фактически почти никогда не рассказываются отдельно. Может быть поставлен вопрос о том, что некоторая часть животного эпоса представляет собой одно целое, которое в народе никогда не сводится к полному объединению, но объединяется частично. Термин «животный эпос» поэтому вполне возможен и правилен. Есть сюжеты, которые никогда не рассказываются отдельно. Так, сказка о лисе, ворующей рыбу хвостом, соединяется со сказкой о волке, ловящем рыбу хвостом, хотя они внешне независимы друг от друга. Это соединяемое – внутренний признак животного эпоса, не присущий другим жанрам. <...>

...Сюжеты или мотивы не имеют точных границ, не обладают чёткой и ясной отделяемостью друг от друга, они, наоборот, переходят один в другой, так что, сличая две сказки, иногда трудно, а иногда и невозможно сказать, имеем ли мы два разных сюжета или два варианта одного сюжета. <...>

О происхождении сказок о животных

...Наблюдая за составом животных, выступающих в качестве действующих персонажей в животном эпосе, мы отмечаем преобладание

диких и, особенно в русском эпосе, лесных животных. Это – лиса, волк, медведь, заяц и птицы: журавль, цапля, дрозд, дятел, ворона и др. Гораздо реже выступают домашние животные: собака, кот, козёл, баран, свинья, бык, лошадь и домашние птицы, из которых чаще других встречается петух. Домашние животные появляются в соединении с лесными, а не как самостоятельные или ведущие персонажи. <...> Нам это важно отметить, так как это наводит на предположение, что сказки о животных создавались на такой стадии развития человеческой культуры, когда лесные животные были объектом примитивных форм хозяйствования, т. е. охоты, а также объектом мыслительной и художественной деятельности, прирученных же животных или вообще не было, или они не играли существенной роли. Следовательно, создание животного эпоса следует отнести к доклассовой стадии развития общества.

С этим согласуется целый ряд других особенностей животного эпоса. Даже беглое морфологическое рассмотрение этих сказок показало нам, что основным композиционным стержнем их является обман в самых разных видах и формах. Обман предполагает превосходство хитрого над глупым или простодушным. С нашей точки зрения, обман морально предосудителен. В сказках о животных он, наоборот, вызывает восхищение как форма выражения превосходства слабого над сильным. Это заставляет предполагать, что сказка о животных создавалась тогда, когда обман не только не был предосудителен, но представлял собой одну из форм борьбы за существование. В центре животного эпоса стоит хитрое животное, всех превосходящее и всех побеждающее. Если с этой точки зрения рассмотреть эпическое творчество доклассовых народов, то мы найдём там такую же картину: у североамериканских индейцев таким животным является норка, у чукчей – ворон и т. д., причём эти животные не являются тотемами. Но мифы, в которых они действуют, не имеют развлекательного значения. Прделки хитрых животных носят характер шутки, но значат совершенно иное. Подобные рассказы исполнялись перед охотой. При рассказывании хитрость должна была магически перейти на участников рассказывания. Сейчас мы не можем сказать, почему одни народы отдают предпочтение одним животным, другие – другим. Центральное животное вовсе не является ни особенно сильным, ни особенно хитрым. Ворон может так же способствовать успеху в охоте, как выдра или норка, или кролик. Этим подтверждается, что животный эпос не возникает из наблюдений над реальными силами и возможностями животных. Животное является героем в силу приписываемого ему могущества, вовсе не реального, а магического. Следовательно, переносимость действий с одного животного на другое не есть явление только формально-художественное, а коренится в особенностях первобытного мышления.

Всё это приводит нас к утверждению большой древности сказки о животных в целом, хотя существуют и древние, и новые сюжеты. Пока мы не можем установить непосредственной генетической связи с тотемизмом,

однако если действующими лицами являются не люди, а животные, наделённые силой и недоступными для человека способностями, но действующие как люди, то это может свидетельствовать о связи с тотемизмом, при котором человека не отличают от животных. <...>

Источник:

Пропп В.Я. Русская сказка: Собрание трудов В.Я. Проппа / Научная редакция, комментарии Ю.С. Рассказова. – М.: Лабиринт, 2000. – 416 с.

Текст №1 для учащихся

Заяц, слон и тигр

Вьетнамская сказка

Однажды заяц гулял по лесу и вдруг повстречался с огромным слоном. У слона был такой жалкий вид, что заяц встревожился:

– Что с тобой, дядюшка слон? – спрашивает. – Почему у тебя глаза такие печальные?

– Что мне радоваться, если я умру в полдень? – отвечает слон. Не поверил заяц:

– Зачем тебе умирать, дядюшка слон? Вон ты какой здоровый!

– Всё дело в тигре, – объяснил слон и так глубоко вздохнул, что с деревьев посыпались листья. – Всё дело в тигре. Он приказал мне быть сегодня в полдень на водопое. Там он обещал меня съесть...

И бедный слон так низко опустил голову, что хобот его коснулся земли.

– Нашёл кого бояться – тигра! – воскликнул заяц. – Посади меня к себе на голову, и ты будешь спасён.

Когда слон посадил зайца на голову, тот сказал:

– Теперь ступай на водопой. И запомни: когда я ударю тебя лапой по голове, падай на землю и притворись мёртвым.

Едва слон ступил на берег, как вдали показался тигр. При виде тигра заяц взвизгнул, укусил слона за ухо и закричал:

– Какое невкусное мясо! Его невозможно есть. Лучше я сделаю из шкуры этого слона подстилку для своих зайчат!

И заяц ударил слона лапой по голове. Слон сразу же повалился на землю и притворился мёртвым.

Испугался тигр. Вот так зверь! Одним ударом слона свалил!

Заяц же спрыгнул со слона на берег, повернулся в сторону тигра и воскликнул:

– Наконец-то я пообедаю как следует! В жизни не едал ничего вкуснее тигриной печёнки!

И, встав на задние лапы, заяц бесстрашно направился к повелителю джунглей.

Тут уж тигр не выдержал и в страхе бросился в чащу. А заяц закричал ему вслед:

– Не уйдёшь! Сегодня же обыщу весь лес, найду тебя и съем!

Примчался тигр в свою пещеру, отдышался и сказал:

– С таким страшилищем лучше не связываться! Сейчас же переберусь в соседний лес.

Так он и сделал. А слон рассказал о своём спасителе всем зверям в джунглях.

Текст №2
для учащихся
Как лягушка победила слона
Лаосская сказка

Как-то раз лягушка увидела слона, он важно проходил мимо её норки.

– Добрый день, почтенный слон, – дружелюбно проговорила лягушка и выпрыгнула из норки. – Куда путь держите? Дружеский тон лягушки пришёлся слону не по нутру. Он разозлился, подхватил лягушку хоботом, поднял высоко вверх и затрубил:

– Ах ты, ничтожная тварь! Как смеешь ты разговаривать со мною, самим слоном? Я накажу тебя за непочтительность!

Перепугалась лягушка и взмолилась, стала униженно просить, чтобы слон пощадил её:

– Почтеннейший! Простите великодушно мою дерзость! Я посмела обратиться к вам только потому, что очень уж хотела услужить вам. Здесь неподалёку живёт слониха, она, конечно, будет рада такому уважаемому гостю, как вы. А я, если прикажете, провожу вас к ней. Живёт она в пруду, неподалёку отсюда.

Удивился слон и сменил гнев на милость:

– Так ты и в самом деле можешь проводить меня к слонихе? Пожалуй, я проведу её. Только смотри не вздумай меня обманывать!

Забралась лягушка слону на голову, дорогу показывать. Только подошёл слон к пруду, лягушка бултых! Шлёпнулась в воду и нырнула поглубже.

Стоит слон, передними ногами от досады перебирает. Заглянул нечаянно в пруд, а оттуда на него его собственное отражение смотрит. Дался слон диву:

– Что за чудеса! Меня и впрямь в воде слониха поджидает!

Тут из пруда лягушка как квакнет изо всей мочи:

– Поторопитесь, почтенный слон, не мешкайте, спускайтесь скорее в гости к слонихе. Она так ждёт вас!

Недолго думая слон рухнул в воду. А был он такой неуклюжий, что поломал оба бивня и совсем увяз в топком иле. Сколько ни барахтался, как ни старался, не удалось ему выбраться на берег. Куда там!

Так лягушка посрамила спесивого слона.

Текст №3
для учащихся

Койот и ворон
Сказка индейцев Северной Америки

Койот путешествовал по земле, боролся с чудовищами и готовил мир к приходу новых людей, индейцев. Он пересёк Каскадные горы и был голоден, очень голоден. На вершине высокой скалы он увидел ворона, державшего в клюве кусок оленьего сала. Койот взглянул на ворона, державшего сало, и подумал, что оно, должно быть, очень вкусное. И, глядя на него, он становился всё голоднее и голоднее и всё думал, как бы ему добыть этот кусок сала.

Думал он, думал, а потом рассмеялся. «Знаю, что делать. Знаю, как отобрать у ворона сало». И койот подошёл поближе к подножию скалы и крикнул: «Эй, великий вождь! Слышал я, что голос твой очень приятен. Я знаю, что ты великий вождь. И что ты мудрый вождь – это я тоже слышал. А теперь бы вот ещё твой голос услышать, вождь. Дай мне послушать твой голос, вороний вождь!»

Ворон был польщён, что его назвали вождём. И он ответил: «Ко!» «О, вороний вождь! – закричал койот. – Этого мало. Ты и лучше умеешь петь. Спой мне, вождь, хорошую песенку. Я хотел бы услышать твоё громкое пение». И ворон снова был польщён этим. Он широко открыл рот и громко крикнул со скалы: «Ка-арр!» Ну и, конечно, кусок оленьего сала выпал из его широко раскрытого рта.

Койот быстро подхватил его. А потом рассмеялся. «Нет, ты не мудрый вождь, – сказал койот. – Ты и не вождь вообще. Просто я назвал тебя вождём, чтобы одурачить. Хотел раздобыть твой кусок оленьего сала. Я голоден. А теперь ты будешь голодный из-за своей глупости».

Текст №4
для учащихся

Ягуар и опоссум
Сказка индейцев тупи из Южной Америки

Опоссуму уже не раз удавалось перехитрить ягуара, и тот был очень зол на него. Он решил выследить опоссума и съесть. Только никак это ему не удавалось.

Как-то раз крался ягуар по лесу и услышал у себя над головой шорох: чшо-чшо. Глянул он наверх и увидел своего заклятого врага – опоссум сидел на дереве и отдирали длинную лиану. Опоссум тоже увидел ягуара.

«Ну, беда! – подумал он. – Если мне не удастся снова перехитрить его – конец».

– Знаешь, я чувствую, что надвигается страшная буря! – закричал он ягуару. – Помоги-ка скорей отодрать эту лиану; хочу привязать себя к дереву – как бы меня не унёс ураган!

– Сначала привяжи к дереву меня! – закричал в ответ перепуганный ягуар. – Ведь я же гораздо тяжелее тебя – того и гляди ураган унесёт меня первым!

Опоссуму этого только и надо было. Велел он ягуару схватиться всеми четырьмя лапами за дерево и крепко-накрепко привязал его к стволу.

– Вот так! Счастливо оставаться, – насмешливо сказал он ягуару, – а меня тебе не поймать!

Долго висел ягуар на дереве и, наверное, висел бы ещё дольше, если бы не приползли термиты, надумавшие построить себе здесь жилище.

– О, термиты! – взмолился ягуар. – Будь вы смелыми, добрыми, вы перегрызли бы эти лианы и освободили меня!

Термиты сжалились над ним. Целую ночь и целый день работали они, пока не перегрызли лианы. Как только ягуар оказался на свободе, он, прежде всего, сожрал всех термитов, а затем снова пустился в погоню за обидчиком.

Опоссум так боялся мести ягуара, что стал выходить из своего жилища только по ночам; но ягуар сумел найти тропинку, которая вела к дому опоссума; ягуар старательно её расчистил, а посередине вырыл яму и прикрыл ветками; потом притаился и стал ждать ночи.

«Погляди, как хорошо я расчистил дорожку! – крикнул он опоссуму, как только тот вышел из своего дома. – Пройдись-ка по ней, сам увидишь – не осталось ни единой колючки». – «Спасибо, – отвечал опоссум, который сразу же догадался, что ягуар говорит это неспроста. – Но только первым должен пройти по ней ты!» Ягуар, забыв обо всём, гордо пошёл первым и сразу же провалился в западню, которую приготовил для опоссума. А тот и был таков!

Текст №5 для учащихся

Зайчиха и тигр *Афганская сказка*

Жил в одном лесу могучий тигр. Много лет он охотился и нагонял страх на всех зверей в округе. Но прошли годы, тигр состарился и уже не мог, как прежде, ходить на охоту каждый день. Созвал он всех зверей и сказал им так: «Я стар, но ещё сильны мои когти и зубы. И если кто посмеет ослушаться меня, тому несдобровать! Так вот: каждый день кто-нибудь из вас будет приходить ко мне, и я буду съедать его». Опечалились звери, но

согласились. И каждое утро тигр имел сытный завтрак. Плач стоял в лесу: что ни день, то зверем меньше.

Жила в ту пору в том же лесу одна зайчиха. Смотрела она, смотрела, как звери безропотно погибают, и решила проучить тигра. Звери только засмеялись, когда она им об этом сказала. «Куда тебе! Ведь тебе завтра самой идти к тигру. Лучше уж помолись перед смертью». Ничего не ответила зайчиха, повернулась и ушла в свою нору. Настало время идти к тигру, а она не идёт. Рассвирепел тигр. Первый раз за всё время без еды остался!

Настало следующее утро. Собралась зайчиха к тигру и пошла себе не спеша. Приходит к тигру, а он её грозно спрашивает: «Презренная тварь! Ты почему вчера не пришла? Я из-за тебя остался голодным!» – «О, всемогущий тигр! Вчера я шла к тебе, как ты велел, но вот беда: навстречу мне попался другой тигр, такой же могучий и сильный, как и ты. Схватил он меня и не отпускал целый день. "Ничего, – говорил он, – твой паршивый трусливый тигр и без еды обойдётся!" Только сейчас удалось мне сбежать от него».

Ещё пуще рассвирепел тигр, вскочил со своего ложа и зарычал: «Где этот дерзкий хвастун, покажи мне его!» – «Да здесь недалеко, о всемогущий. Он живёт в колодце». – «Веди меня туда, да поскорее! Я с ним живо расправлюсь!»

Повела зайчиха тигра. Подошли они к колодцу, а зайчиха и говорит: «Он внизу притаился!» Заглянул тигр в колодец, видит: на него другой тигр смотрит и клыки скалит. Тигр совсем рассвирепел, прыгнул в колодец и утонул.

Текст №6 **для учащихся**

Мудрая лягушка *Бирманская сказка*

Жили в лесу два больших друга – слон и тигр. Они всё делали сообща – вместе гуляли, вместе спали. Только кормились они порознь, потому что слон ел только листья, корни, клубни, а тигр – мясо других зверей. Шли дни, месяцы, годы, как вдруг однажды тигр хмуро посмотрел на слона и сказал:

– Друг слон! Сегодня ночью мне приснился сон, и мне не будет покоя, пока этот сон не сбудется,

– Не расстраивайся, друг тигр! Расскажи, что тебе приснилось, и я клянусь, что сделаю всё, чтобы твой сон исполнился, хотя бы это стоило мне жизни!

Тигр обрадовался и сказал:

– Сон приснился мне такой: привиделось, что я лакомлюсь твоим сердцем. Вот какой это был сон!

Бедняга слон ничего в ответ сказать не смог, лишь, опечаленный, попросил:

– Друг тигр! Я выполню своё обещание. Только подожди ещё семь дней.

– Ладно, – согласился тигр.

Несчастный слон только и думал о том, что его ждёт, но не знал, что делать. Он не мог ни пить, ни есть, весь извёлся, исхудал. Как-то слона увидела лягушка и издали спросила:

– Друг слон, а друг слон! Что это ты загрустил? Расскажи мне, в чём твоя беда. Может быть, я смогу, если ты позволишь, помочь тебе!

– Не сможешь ты помочь мне, друг лягушка.

Но лягушка не унималась. Наконец слон рассказал обо всём лягушке. Лягушка сначала призадумалась, а потом сказала:

– Так, значит, сегодня вечером тигр придёт, чтобы тебя съесть? Не тужи, друг слон! Я тебе помогу. Иди туда, где тебя будет ждать тигр, и ложись спать – только раздуй живот хорошенько.

Бедный слон, которому не на кого было больше положиться, посадил лягушку себе на спину и пошёл туда, где его должен был съесть тигр. Там он, как наказала ему лягушка, улёгся спать, раздув, как мог, живот.

А лягушка сидела на спине слона, смотрела на дорогу, откуда должен был прийти тигр, и квакала: «Чоу-чоу, чоу-чоу». Тигр же все эти семь дней только и думал о том, как он будет есть слона, поэтому он не охотился за дичью и изрядно уже отощал.

В назначенный срок он напрямик отправился к условленному месту.

Лягушка ещё издали увидела, что идёт тигр, прыгнула на слона, а сама приговаривала, нарочно громко, чтобы тигр издали услышал:

– Да, пожалуй, одного слона не хватит... А, вот ещё тигр идёт, теперь будет как раз. Только что-то больно тощий этот тигр, мяса в нём маловато...

Лягушка кричала всё это изо всей силы, и тигр услышал её слова. От страха шерсть на нём стала дыбом. «Уж если эта лягушка может съесть слона, то меня она и подавно съест, – подумал тигр. – Лучше мне бежать отсюда, пока не поздно!» И он пустился наутёк.

Навстречу тигру попался шакал.

– Эй, друг тигр! Куда это ты так бежишь?

– Не спрашивай! – отвечал в страхе тигр. – Лучше и ты беги!

Но шакал стал допытываться, в чём же дело, и тигр рассказал ему о страшной лягушке. Шакал не поверил:

– Да не может быть, друг тигр! Покажи-ка её мне. Да я её в один миг съем – и косточек не останется!

– Ладно, – согласился тигр, когда шакал так расхвастался. – Ты ешь лягушку, а я тогда съем слона.

Тигр сделал вид, что идёт, но сам и шагу не ступил. Шакалу тоже не хотелось идти первым. Когда они поняли, что охотника идти впереди нет, то связались хвостами и пошли рядом.

А лягушка, как увидела, что тигр возвращается с шакалом, снова закричала:

– Э, да тигр ещё и сына привёл! Ну и славно – я их двоих за один присест съем!

Тут уж тигр с шакалом вместе бежать пустились. А хвосты-то у них были связаны, и бежать они прямо не могли: то на одно дерево налетят, то на другое. В конце концов расколотили они себе лбы – так оба и издохли.

Народная сказка о животных

Рабочий лист

Ф.И.О.

Класс _____

1. Прочитай сказку. Запиши её название.

2. Какому народу принадлежит прочитанная тобой сказка? Запиши свой ответ.

3. Кто герои этой сказки? В каких витринах можно их увидеть?

Герой сказки	Название витрины

4. Как ты думаешь, почему героями этой сказки стали именно выписанные тобой животные?

5. Есть ли в сказке персонаж, которого ты не смог найти в витринах? Как ты думаешь, почему его нет в экспозиции?

6. Заполни таблицу и сделай вывод, чем похожи и чем различаются настоящие животные и животные – герои прочитанной тобой сказки.

Герой сказки	Характер животного в сказке	Повадки животного в реальной жизни	Вывод

7. Сделай краткий пересказ своей сказки однокласснику, который работал с другой сказкой, и послушай его пересказ.

Обсудите, чем похожи ваши сказки и чем они различаются?

Запишите ваши выводы в таблицу.

Сходства	Различия

8. Вспомните и запишите, на каких животных – героев русских народных сказок похожи персонажи прочитанных вами сказок?

9. Подумайте, почему у разных народов в сказках о животных действуют разные герои, но сюжеты сказок так похожи. Запишите общий вывод.

Практико-ориентированное задание № 1

Постарайся передать содержание сказки, с которой ты сегодня работал, в 2–3 предложениях.

Практико-ориентированное задание № 2

Внимательно осмотри экспозицию «Многообразие жизни на Земле». Какие ещё животные из представленных в экспозиции могли бы стать героями сказки с таким же сюжетом?

Практико-ориентированное задание № 3

Придумай свою сказку на этот же сюжет, но с другими героями. Как эта сказка звучала бы в исполнении жителей гор, тропического леса или океанского побережья?

Дополнительные задания

1. Составь описание одного из сказочных героев, с которым ты познакомился сегодня. Найди его в витрине, внимательно осмотри и постарайся отразить в своём описании его самые характерные черты. Запиши его (5–7 предложений).

2. Похожим ли получилось твоё описание на то, как это животное описано в сказке? Как ты думаешь, почему? Запиши свой ответ.

3. Какое из животных – героев сказок, с которыми ты познакомился сегодня, показалось тебе самым необычным? Почему? А как его воспринимает народ, сочинивший эту сказку?

Тест по теме «Сказки о животных»

A1. Устное народное творчество – это...

- а) литература
- б) русский язык
- в) фольклор
- г) история

A2. Занимательный рассказ о необыкновенных, часто фантастических событиях и приключениях – это...

- а) сказка
- б) рассказ
- в) песня
- г) басня

A3. Начало сказки называется ...

- а) эпитет
- б) присказка
- в) зачин
- г) концовка

A4. Укажите сказку о животных:

- а) «Царевна-лягушка»
- б) «Теремок»
- в) «Солдатская шинель»
- г) «Каша из топора»

A5. Кто в сказке «Ягуар и опоссум» помог ягуару освободиться от лиан?

- а) опоссум
- б) муравьи
- в) термиты
- г) ягуар справился сам

B1. Какую басню вам напоминает сказка «Койот и ворон»? Запишите название басни и её автора.

B2. Вспомните и запишите, чем закончилась сказка «Как лягушка победила слона»?

C1. Докажите, что сказка «Заяц, слон и тигр» является сказкой о животных. Напишите сочинение-рассуждение (3–5 предложений).

Приложение 2

Келісемін
Директордың оқу ісі
жөніндегі орынбасары
_____ Г.С.Байулова

Бекітемін
Дарынды балаларға арналған
№9 «Зерде» мектебінің директоры
_____ Ә.Жәнібекова

« _____ » _____ 2018 ж.

« _____ » _____ 2018 ж.

**Школа для одаренных детей №9 «Зерде»
Расписание уроков на 2017-2018 учебный год. II полугодие
(инвариантный)
7-8 класс**

Ап та	№	7 «А» класс	ка б.	7 «Ә» класс	ка б.	8 «А» класс	каб.	8 «Ә» класс	ка б.	8 «Б» класс	каб.
Дүйсенбі	1										
	2										
	3							ағылш.т./орыс т.			
	4							ағылш.т./орыс т.			
	5	Қазақстан тар.		қазақ тілі		Қазақстан тар.		орыс т./ағылш.т.		қазақ тілі	
	6	Қазақстан тар.		қазақ әдебиеті		Қазақстан тар.		орыс т./ағылш.т.		қазақ әдебиеті	
	7										
	8										
Сейсенбі	1										
	2										
	3			ағылш.т./орыс т.							
	4			ағылш.т./орыс т.		геогр./биолог		химия/физика			
	5	химия/физика		орыс т./ағылш.т.		геогр./биолог		химия/физика			
	6	физика/химия		орыс т./ағылш.т.		биолог/географ.		физика/химия		Қазақстан тар.	
	7					Биолог/географ.		физика/химия		Қазақстан тар.	
	8										
Сәрсенбі	1										
	2										
	3					ағылш.т./орыс т.				геогр./биолог	
	4					ағылш.т./орыс т.				геогр./биолог	
	5					орыс т./ағылш.т.		қазақ тілі		биолог/географ.	
	6	қазақ тілі		химия/физика		орыс т./ағылш.т.		қазақ әдебиеті		Биолог/географ.	
	7	қазақ әдебиеті		физика/химия							
	8										

Бейсенбі	1										
	2										
	3										
	4	геогр./биолог						геогр./биолог		химия/физика	
	5	геогр./биолог		Қазақстан тар.				геогр./биолог		химия/физика	
	6	биолог/географ.		Қазақстан тар.		қазақ тілі		биолог/географ.		физика/химия	
	7	биолог/географ.				қазақ әдебиеті		биолог/географ.		физика/химия	
	8										
Жұма	1										
	2										
	3	ағылш.т./орыс т.		геогр./биолог		химия/физика				ағылш.т./орыс т.	
	4	ағылш.т./орыс т.		геогр./биолог		химия/физика				ағылш.т./орыс т.	
	5	орыс т./ағылш.т.		биолог/географ.		физика/химия		Қазақстан тар.		орыс т./ағылш.т.	
	6	орыс т./ағылш.т.		биолог/географ.		физика/химия		Қазақстан тар.		орыс т./ағылш.т.	
	7										
	8										

Приложение 3

9-10 класс

Апта	№	9 «А» класс	каб.	9 «Ә» класс	каб.	9 «Б» класс	каб.	10 «А» класс	каб.	10 «Ә» класс	каб.
Дүйсенбі	1										
	2										
	3										
	4			орыс т./ағылш.т.				геогр./биолог.			
	5			орыс т./ағылш.т.				геогр./биолог.			
	6	Қазақстан тарихы		ағылш.т./орыс т.		қазақ әдебиеті		биолог./географ		қазақ әдебиеті	
	7	Қазақстан тарихы		ағылш.т./орыс т.		қазақ әдебиеті		биолог./географ		қазақ әдебиеті	
	8										
Сейсенбі	1										
	2										
	3										
	4	орыс т./ағылш.т.		геогр./биолог.		химия/физика				химия/физика	

	5	орыс т./ағылш.т.		геогр./биол ог.		химия/физика				химия/физика	
	6	ағылш.т./орыс т.		биолог./географ		физика/химия		Қазақстан тар.		физика/химия	
	7	ағылш.т./орыс т.		биолог./географ		физика/химия		Қазақстан тар.		физика/химия	
	8										
Сәрсенбі	1										
	2										
	3										
	4	химия/физика				геогр./биол ог.		орыс т./ағылш.т.			
	5	химия/физика				геогр./биол ог.		орыс т./ағылш.т.			
	6	физика/химия		Қазақстан тар.		биолог./географ		ағылш.т./орыс т.		қазақ әдебиеті	
	7	физика/химия		Қазақстан тар.		биолог./географ		ағылш.т./орыс т.		қазақ әдебиеті	
	8										
Бейсенбі	1										
	2										
	3										
	4	геогр./биолог.				орыс т./ағылш.т.		химия/физика		геогр./биол ог.	
	5	геогр./биолог.				орыс т./ағылш.т.		химия/физика		геогр./биол ог.	
	6	биолог./географ		қазақ әдебиеті		ағылш.т./орыс т.		физика/химия		биолог./географ	
	7	биолог./географ		қазақ әдебиеті		ағылш.т./орыс т.		физика/химия		биолог./географ	
	8										
Жұма	1										
	2										
	3										
	4			химия/физика						орыс т./ағылш.т.	
	5			химия/физика						орыс т./ағылш.т.	
	6	қазақ әдебиеті		физика/химия		Қазақстан тар.		қазақ әдебиеті		ағылш.т./орыс т.	
	7	қазақ әдебиеті		физика/химия		Қазақстан тар.		қазақ әдебиеті		ағылш.т./орыс т.	
	8										

Приложение 4

Бекітемін _____

№75 мектеп-гимназия директоры С.А. Тогатаева

	8 А	8 Б	8 В	8 Г	8 Д	8 Е
Понедельник Дүйсенбі	ағыл/орыс 220/321	Химия 303	Анг/инф 205/201	География319	Русский язык317	Алгебра 306
	Физика 204	Русский язык 317	Химия 303	Технология 112	физика 306	География 319
	Технология 112	Самопознание 317	Каз яз 316/301	Химия 303	География 319	физика 204
	Алгебра 309	Анг/инф205/201	История К 306	Русский язык 317	Химия 303	Казахск яз 313/316
	Дене шынықтыру	Инф/анг 205/201	физика 204	Русс литерат 317	Каз язык316/313	Химия 118
	Химия 320	физика 204	Русс язык 317	Каз язык316/301	Алгебра 308	анг инф 205/201
	Химия 118	Каз язык 316/301	Инф/анг205/2 01 физика	физика физика	Геометрия308	Русский язык 118
Вторник сейсенбі	Өзін-өзі тану300	Русский язык 317	физическая К	англ яз205/206	технология 112	самопознание 108
	қазақ тілі 107	русская лит 317	Русский яз317	Физическая К	самопознание	История К306
	Ден шын/ орыс 209	казахский яз 316	Технология 112	самопознание 108	русская лит 306	Казахский яз313/316
	орыс/ден шынықт	казахская лит 204	Русская лит 317	В история 306	Казахск яз 316/313	В история 306
	қазақ әдеб 107	история К 306	Самопознан 317	Казахский 316/301	физическая К	английский яз 205
	русская лит 321	Физическая К	Каз яз 316/318	казахская лит 318	история К 306	Русский яз 321
	Қ тарих 320	физическая К	Англ яз205/206	История всп	история К 306	Русская лит321
	МУЗЕЙНЫЙ ДЕНЬ ПАРАЛЛЕЛЛИ 8-х КЛАССОВ (ГУМАНИТАРНЫЙ ЦИКЛ ПРЕДМЕТОВ)					
Среда сәрсенбі	физика 204	История К 312	Казах 316/318	Алгебра 310	Русский язык 317	физическая к 317
	инф/ дене шын	Химия 303	Физическая К	история к 302	Алгебра 308	Казахский яз316/313
	Биология 304	Қ әдеб 316/318	Химия 303	Русский яз 317	Физика	Алгебра 306
	Биология 304	Алгебра 204	География319	Казах 316/301	биология	биология 304
	Дене шынықт/ инф	Геометрия 204	Русская лит317	Анг/инф 205/201	Казахс 316/313	физика
	Алгебра 309	Казахский 316/318	Алгебра 204	Информат/анг	В история 107	русская лит 219
	Физика	География 319	Геометрия 204	химия 118	физика	Химия 118
	история		физика			
Четверг бейсенбі	орыс т/ ағыл220	биология 304	История В	Биология304	Англ/инф200/20 5	Физическая к
	геометрия 309	русский яз 317	Физическая К	биология 304	Русская лит317	Технология 112
	Қазақ әдебиет 107	Технология112	Русский яз317	История К311	Англ яз 205/206	Казахский яз313/316

	Д тарих 320	Англ яз 205/206	История К306	Русский язык317	Казах яз 316/313	Биология 304
	Геометрия309	алгебра 204	Геометрия 204	Казах яз 316/318	Биология304	Геометрия 311
	География320	Физическая К	Казах яз 316/318	Алгебра 310	Русский яз317	Анг/инф201/205
		физика 204	История всп	геометрия 310	химия 303	Русский язык 321
		Практич курс грам				физика
Пятница жұма	Қ тарих 320	Русский язык317	География 319	Алгебра 310	физическая К	геометрия 304
	Қазақ тілі 107	Русская лит 317	Физическая К	Геометрия 310	Геометрия 311	история К 312
	география 321	геометрия 204	Каз лит 316/318	Русский яз 317	География 319	Всп история 312
	Қазақ әдебиет107	География 319	Физика 204	Қ әдебиет 316/201	Алгебра 308	алгебра
	Алгебра 309	казахский яз	Алгебра 304	Физика204	Каз лит 316/313	География 319
	Орыс т/ағыл 321	В история 306	Биология 304	География319	Физическая К	Қазақ әдеб 313/316
	Көркем сөздің зерг	физика	Биология 304	Физическая К	Анг/инф201/205	физическая К
					История всп	
Суббота сенбі		Грамматика каз я		физика		
		физика		Практич курс грам		
		Практич курс грам		Грамматика каз я		
				Практич курс грам		

Бекітемін _____

№75 мектеп-гимназия директоры С.А. Тогатаева

8 ж	9а	9б	9в	9г	9д	9е
Физика 204	Химия 204	Каз яз 315/318	История К302	Русс яз 312	Алгебра 310	Самоп 313
Казах яз 316/313	Химия 320	физическая К	Каз яз 315/318	биология 302	геометрия 309	Физическая К
физическая К	физика 204	Алгебра 311	Русский яз312	ЧОП 302	Физика 221	История К 307
География 319	Технология 112	Русский яз 312	Алгебра 311	Каз яз 315	Физическая К	Физика 221
Алгебра 311	Алгебра 309	география 319	самопознание	Алгебра 310	История К 302	Русский яз 312
Химия 118	Геометрия 309	Русс лит 312	география 302	География 319	Технология 112	Каз яз 220
Русская литерат 317	Ден шыныкт	геометрия 302	География319	Биология 303	Каза яз 315/318	Алгебра 310
история	абайтану	Основы религ		Грамматика кз		
		Абайтану				

История К 306	Қ тарих 320	география 319	физическая к	История К 302	Каз яз 316/318	Химия 118
Каз яз 313/316	Қ тарих 320	Англ яз 301	Физика 221	Каз яз 315/318	Химия 118	ЧОП 302
самопознание	физика 204	Каз яз 315/318	Англ/инф216	Русс лит 312	Физика	Алгебра 308
Английский 311	Орыс әдеб 321	История К302	Инф/анг 301	Химия 118	Алгебра 308	Физика 221
В история 306	Дене шынықт	Физика 221	Алгебра 308	Англ/инф216	биология 312	Каз язык 315/220
русская лит 304	қазақ тілі107	Алгебра 308	Химия 118	Инф/анг205	История К 302	География319
Физическая К	География 319	химия 312	Каз яз 316/318	Алгебра 308	География 319	биология 303
			Основы религ	Физическая К		
			Абайтану			
Физика 204	Англ/орыс т	ЧОП 302	Алгебра 308	Черчение306	Англ/инф316/201	Биология303
География 319	Қ әдебиет 107	Каз яз 315/318	Черчение 306	география 312	Инф/анг201/205	русская лит 312
Геометрия 311	Алгебра 309	Химия 118	Физика 221	Казяз 315/318	Алгебра 308	Англ/инф316/201
Русский язык 317	Орыс т/ағылш	Алгебра 308	геометрия315/318	геометрия	Биология 303	Инф/англ316/201
Алгебра 311	Аққ 320	биология 304	Биология303	Физика 221	Русский яз 312	Черчение 306
Химия 303	биология 304	Черчение 306	История К302	русский я 312	Каз яз 315/318	Алгебра310
Англ/инф 206/201	Биология 304	биология 312	Физическая К	Алгебра 308	Черчение 306	Каз яз 315/220
	тіл бірліктер		Практич курс грам (англ)		Основы религ Абайтану	Физическая К
Каз яз 316/313	Қ әдебиет 107	Физика 221	Каз яз 315/318	Химия118	Русс литерат 312	География319
Каз язык 316/313	География319	Геометрия308	Русский яз312	Каз яз 315/318	Всемир ист 302	Химия 118
Биология 303	Геометрия 309	Самопозн 107	Геометрия308	Всемир ист 302	Каз яз 315/318	Русс язык 312
Физическая к	Алгебра 309	Технология112	Химия 118	Геометрия 308	Русский яз 312	Всемир ист 302
русская лит 312	Өзін-өзі тану 320	физическая К	Технология 112	Физика 221	Геометрия 308	Каз яз 315/219
анг/инф 2011/205	Сызу300	В ист 302	Русс лит 312	Технология 112	Химия 118	Геометрия 308
	Сызу300	черчение 306	Биология 303	Қ әдеб 315/318	география 319	геометрия 112
	Грамм практ курсы	Инф/казахск 201/315	Физическая К	Абайтану Основы религ	Физическая К	Абайтану 13.40
Қазақ әдеб 313/316	Инф/ағыл 209	русская лит303	Русский яз 312	Англ 216/205	Қаз әдеб 315/318	Черчение 306
геометрия 311	Ағылш/инф220	казахский 318/	Всемир ист 302	самопозн 319	физическая К	Англ яз316/205

Технология112	Қ тарих 320	казак әдеб 303	казахский я311	Черчение30 6	ЧОП 302	русская лит 312
История К	Орыс/ ден шын	Қ әдеб 315/318	Анг яз 216/205	физическая К	русская лит 303	История К 302
Русский язык 317	Ден шын/орыс т	история К 308	Черчение30 6	история К 303	Англ 216/205	физическая к
Алгебра 205/206	к әдебиет 107	англ яз 205/220	Қ әдеб 315/318	Русская лит312	Черчение 306	технология 112
биология 317		физическая К 303	ЧОП 319	Физическая К	самопознание 310	Қ әдеб 315/220
МУЗЕЙНЫЙ ДЕНЬ ПАРАЛЛЕЛИ 9-х КЛАССОВ (ГУМАНИТАРНЫЙ ЦИКЛ ПРЕДМЕТОВ)						

Содержание

Введение	97
1 Интегрированность музея в пространство образования как хранителя и транслятора социально значимых ценностей	99
2 Образовательный потенциал интерактивных «живых» уроков в музеях	143
3. Методические рекомендации по организации «живых» уроков в музеях	158
Заключение	169
Список использованной литературы	170
Приложение	173

**«Ұлттық қазына»:
Мұражайлардағы «жанды» сабақтар**

**Методические рекомендации
«Ұлттық қазына»:
«живые» уроки в музеях**

Басуға 05.03.2018 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 12

Подписано в печать 05.03.2018 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 12